

วัดญาณเวศกวัน ๒๕ ปี
เมื่อยังมี

หลวงพ่อคูณ ปริสุทฺธ

วัดญาณเวศกวัน ๒๕ ปี
เมื่อยังมีหลวงลุงฉาย

กำหนดการบำเพ็ญกุศล

สรีรณุปนกาล

พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญญาปทีโป, พงษ์พวง)

ณ ญาณเวศกัธรรมศาลา วัดญาณเวศกวัน อ.สามพราน จ.นครปฐม

วันที่ ๒ - ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

วันเสาร์ ที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

- ๐๙.๐๐ น. เคลื่อนศพไปตั้งบำเพ็ญกุศล ณ ญาณเวศกัธรรมศาลา วัดญาณเวศกวัน
- ๑๘.๓๐ น. - พุทธบริษัทพร้อมกัน ณ ญาณเวศกัธรรมศาลา
- ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
 - จุดเทียนหน้าตู้พระธรรม
 - จุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยเคารพศพ
 - พระสงฆ์จตุรวรรค สวดพระอภิธรรม
 - จุดเทียนส่องธรรม
 - อาราธนาศีล รับศีล
 - อาราธนาธรรม
 - พระราชวัชรบัณฑิต วัดจากแดง สมุทรปราการ แสดงพระธรรมเทศนา

วันอาทิตย์ ที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

- ๐๗.๐๐ น. - ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์ทั้งวัด
- ๐๙.๓๐ น. - พุทธบริษัทพร้อมกัน ณ ญาณเวศกัธรรมศาลา
- ประธานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย
 - จุดธูปเทียนเครื่องทองน้อยเคารพศพ
 - อาราธนาศีล รับศีล
 - พระสงฆ์ ๒๐ รูป สวดมาติกาบังสุกุล
 - กรวดน้ำ รับพร
- ๑๐.๓๐ น. พิธีสวดพระพุทธรูป
- พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธรูป
 - ถวายเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์
 - ทอดผ้าบังสุกุล
 - กรวดน้ำ รับพร
- ๑๑.๐๐ น. ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ จำนวน ๓๐ รูป
- รับประทานอาหารกลางวัน
- ๑๔.๐๐ น. - พระเทพปฏิภาณกวี วัดประยุรวงศาวาส แสดงพระธรรมเทศนา
- ถวายไทยธรรม กัณฑ์เทศน์
 - กรวดน้ำ รับพร
 - พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ ๑๐ รูป พิจารณาผ้าบังสุกุล
 - พิธีวางดอกไม้จันทน์
 - พระสงฆ์ ๔ รูป สวดหน้าไฟ
 - ถวายไทยธรรมแด่พระสงฆ์ ๔ รูป
- ๑๕.๓๐ น. เคลื่อนศพไปฌาปนกิจที่วัดนครชื่นชุ่ม อ.สามพราน จ.นครปฐม
เป็นอันเสร็จพิธี

คำปรารภ

พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญญาทีโป) เป็นพระภิกษุรูปหนึ่ง ที่ร่วมเดินทางออกมาจากวัดที่เป็นต้นสังกัดเดิมในกรุงเทพฯ เข้ามาพำนัก ณ ที่ตั้งวัดญาณเวศกวัน ตั้งแต่ระยะแรกเริ่มสร้างวัดญาณเวศกวัน ซึ่งอยู่ด้านหลังพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมแห่งนี้ ท่านมีบทบาทสำคัญในการปฏิสังขรณ์ต้อนรับญาติโยม และร่วมปฏิบัติศาสนกิจในวัด ด้วยอริยาไศยที่มีเมตตาเอื้ออาทร ช่วยสร้างปรารถนา ความร่าเริงเบิกบานใจ ให้แก่ผู้ที่ได้ใกล้ชิด เกิดความประทับใจที่ได้มาทำบุญที่วัดเป็นอย่างมาก

ด้วยคุณลักษณะพิเศษของหลวงตาตั้งที่ทราบกันดี หลวงพ่อสมเด็จฯ จึงดำริให้เพื่อนสหธรรมิก ทั้งพระสงฆ์ และอุบาสกอุบาสิกา ที่เคยรู้จักคุ้นเคยกับหลวงตาได้เขียนคำรำลึกแสดงความทรงจำดีๆ ที่มีต่อท่าน ปรากฏออกมาด้วยข้อเขียน และประมวลภาพถ่ายในโอกาสต่างๆ ทำให้เกิดเป็นหนังสือที่ระลึกเล่มนี้ออกมานอกเหนือจากหนังสือเล่มหลักของสรริมาปนกาลนี้ คือ *ตามพระใหม่ ไปเรียนธรรม* อันเป็นธรรมนิพนธ์ของเจ้าประคุณสมเด็จฯ พระพุทธโฆษาจารย์ เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน

เนื่องจากหลวงตามรณภาพไปนานถึง ๙ ปีเศษ ก่อนหน้านั้นก็เป็นผู้ป่วยติดเตียงประมาณ ๒ ปี ทำให้ผู้ที่มารู้จักวัดญาณฯ ในช่วง ๑๑ ปีนี้ จะไม่รู้จักหรือพบเห็นท่านทั้งๆ ที่ท่านมีคุณูปการต่อวัดมากมาย และเป็นพระที่มีข้อวัตรปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีหลายอย่าง การได้ทำหนังสือเล่มนี้ขึ้น จึงเป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญูทเวที และเป็นการบูชายกย่องคุณท่านให้ปรากฏแก่คนรุ่นหลังสืบไป

ด้วยความที่หลวงตามีอายุยืนนาน ผู้ที่ทันพบเห็นท่านก็มีอายุมากตามไปด้วย การที่จะเขียนถึงเรื่องเก่าๆ จึงมีอุปสรรคทางร่างกาย สุขภาพ และความทรงจำไม่อำนวย ทำให้การรวบรวมบทความเพื่อทำหนังสือมีปัญหาติดขัดเวลาเตรียมการก็จำกัดมากต้องเร่งรีบกันพอสมควร แต่ก็ได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนสหธรรมิก ทิดวัดญาณฯ และญาติโยมหลายท่าน ช่วยกันตามกำลัง ทำให้หนังสือสำเร็จลงได้ด้วยดี จึงขอขอบพระคุณเพื่อนสหธรรมิก และอนุโมทนาญาติโยมทุกท่านเป็นอย่างยิ่งด้วย

หนังสือเล่มนี้สำเร็จได้ ด้วยความร่วมมือแรงร่วมใจกันหลายท่าน กล่าวคือ พระครู
ประคุณสรกิจ (การุณย์ กุศลนนโท) พระครูวินัยธร (ชัยยศ พุทธิวิโร) ที่ช่วยดูแลการจัด
รูปเล่ม และการออกแบบปก พระครูสังฆวิจารณ์ (พงศธรณ์ เกตุภาณ) ที่ช่วยประสาน
งานติดต่อญาติโยมเก่าๆ หลายท่าน ทิตอวิรุทธ์ ดวงใจ ที่ช่วยจัดรูปเล่มหนังสือ และ
ญาติโยมอีกหลายท่านที่ช่วยเขียนคำไว้อาลัย พิสูจน์อักษร ช่วยหาภาพเก่าๆ ที่สำคัญให้

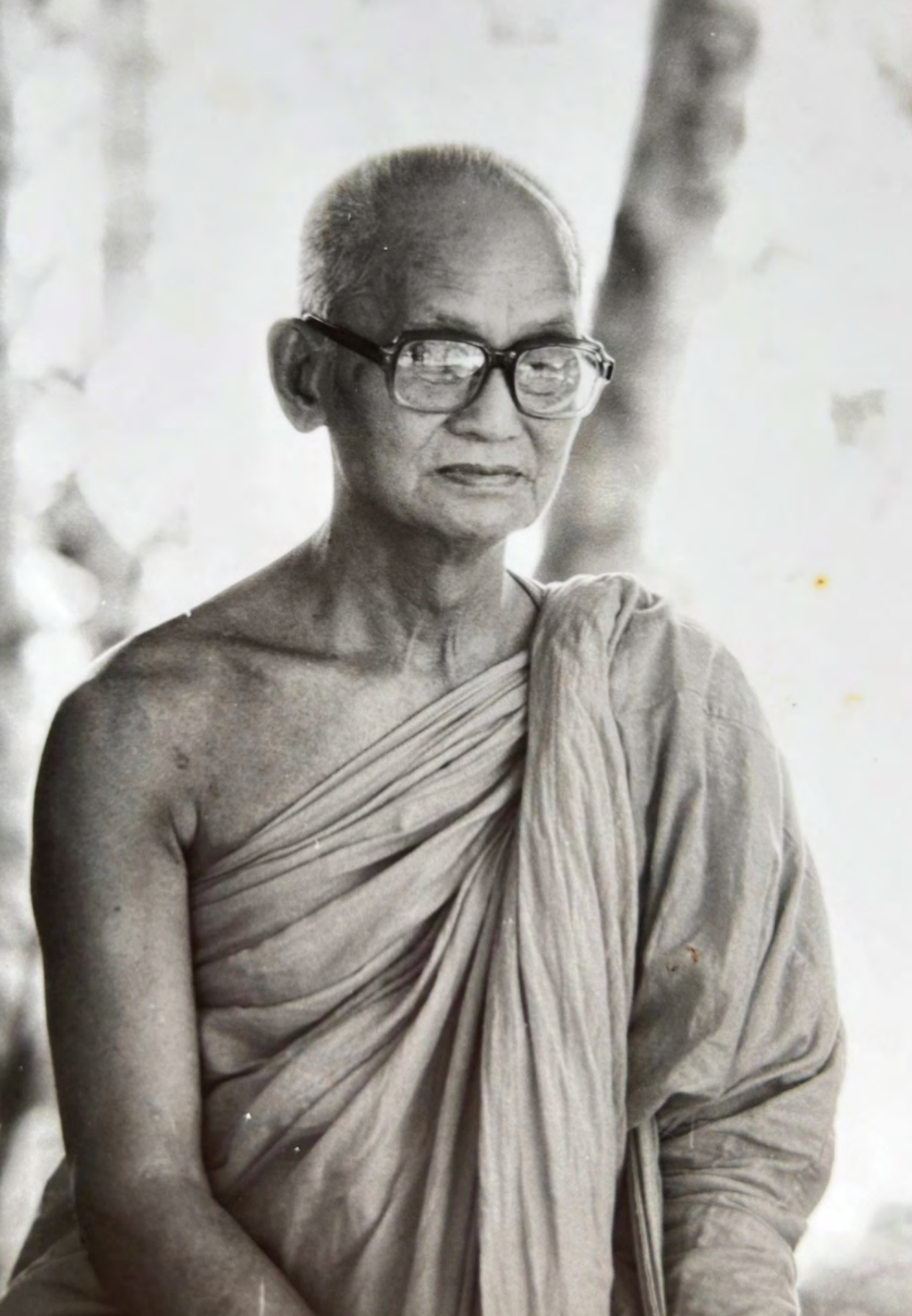
เชื่อว่าหนังสือเล่มนี้จะช่วยฉายภาพความทรงจำอันงดงามที่ทุกท่านระลึกถึง
หลวงตา ให้นุชน คนที่มาภายหลังได้รู้จักท่านชัดขึ้น เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งคุณงามความ
ดีที่ควรค่าแก่การระลึกถึงตลอดไป

คณะผู้จัดทำ

๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

สารบัญ

คำปรารภ	ก
๑. เรื่องหลวงลุงนาย เท้าที่ปะติดปะต่อได้ - สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตโต)	๑
๒. ชีวิตที่ได้มาพบ คบหา แล้วลาจาก - พระมงคลธีรคุณ (อินศร จินดาปญโญ)	๙
๓. ด้วยความอาลัยรักหลวงตาฉาย - พระครูประคุณสรกิจ (ก. กุศลนุโธ)	๓๔
๔. คิดถึงหลวงตา - พระครูสังฆการพิสิฐฐ์ (มาโนช ธมฺมครุโก)	๓๗
๕. อนุสรณกถา แต่ พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป - พระวิทยา ธมฺมาโร	๔๐
๖. หลวงตา ในความระลึกถึง - พระครูสังฆวิจารณ์ (พงศธรณ์ เกตุภาโณ)	๔๔
๗. จากเณรหนุ่ม ถึงหลวงตาฉาย - สมณะเพาะพุทธ จันทเสฏโฐ ฉายแสงแห่งธรรม - พ.กิ่งโพธิ์	๔๖
๘. จดหมายถึงหลวงลุง - พระคุษฎี เมธงกุโร	๕๒
๙. รำลึกถึงหลวงลุง - ครอบครัพลิมสุนทร	๕๖
๑๐. รำลึกถึงหลวงลุงฉาย - สุพงษ์ - นารี ประจุมาศ	๖๐
๑๑. หลวงตา ผู้มีพระคุณเหมือนพ่อแม่ - เพิ่มสุข เสือยาง, ประยูร จิตชอบ เล่าเรื่อง รัตนา บุรณสัมปทานนท์ เรียบเรียง	๖๔
๑๒. หลวงลุงแห่งวัดญาณเวศกวัน - พวงทอง จันเจริญ	๗๕
๑๓. อาลัยหลวงลุงฉาย - ปาริฉัตร - ปวีณา วัฒนอมศักดิ์	๘๔
๑๔. หลวงตาในความทรงจำ - อูษา ดิกขะปัญญา	๘๘
๑๕. ระลึกหลวงตา - ผศ.ดร.ชมชื่น สมประเสริฐ	๙๑
๑๖. ปีติใจที่ได้ดูปฏิฐากพระภิกษุใช้ - พิรณุช เกียรติสมมารถ	๙๒
๑๗. กราบบนมัสการลาด้วยอาลัย - ปิยดา เลิศบรรณารักษ์	๙๔
๑๘. ระลึกในความเมตตาของหลวงตา - ชัยฤทธิ์ เข้มทอง (ด้อม)	๙๘
๑๙. หลวงตาฉายให้โอวาทลาลสิกขา - อาวุธ สิริสรณ์ศักดิ์	๑๐๓
๒๐. หลวงลุง พระผู้เป็นที่เคารพรัก...ตลอดไป - โยมเปิด	๑๐๔
๒๑. หลวงลุงฉาย พระภิกษุแบบอย่างที่น่าพึงประสงค์สำหรับทุกวัด - วรเดช อมรรวพพัฒนา	๑๑๐
๒๒. หลวงลุงฉาย - พนิดา อังจันทร์เพ็ญ	๑๒๔
๒๓. น้อมรำลึกถึงพระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป (พงษ์พวง) - งามพรรณ เวชชาชีวะ	๑๒๖
๒๔. ตามพระทั้งเก่าทั้งแก่ ไปเรียนธรรม - ตัม ธีรมาโร	๑๒๙
๒๕. ปลื้มใจทุกครั้ง que คิดถึงพระครูหลวงตา - อดีตพระกนฺตวโร	๑๓๔
๒๖. หลวงตาผู้เปี่ยมด้วยเมตตา - กลุ่มอุบุญญาธรรม	๑๓๘

เรื่องหลวงลุงฉาย เก่าที่ปะติดปะต่อได้

พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญญาทีโป) ที่พระและโยมรุ่นเก่าเรียกว่าหลวงลุง และคนรุ่นหลังหรือห่างออกไปเรียกว่าหลวงตาฉายนั้น เรารู้จักท่าน ได้พบท่าน เมื่อท่านอายุ ๖๐ ปีแล้ว จึงไม่รู้ชีวประวัติของท่าน ตัวท่านเองก็ไม่รู้วันเดือนปีเกิดของตน พูดได้แค่ว่าเกิดในปีชวด เมื่อได้ปีเกิดแล้ว ก็มาคำนวณกัน ได้ข้อมูลที่ว่าท่านเกิดปีเดียวกับโยมซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่สุดของพุทธบริษัทวัดญาณเวศกวัน ๒ ท่าน คือ โยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ และโยมหม่อมจรรยา ผลนิवास คือเกิดใน พ.ศ. ๒๔๕๓ วัดญาณเวศกวันก็จึงได้มีรัตนัญญบุคคล ซึ่งมีอายุ ๑๐๐ ขึ้นไป รวม ๓ ท่านนี้

หลวงลุงฉายปรากฏกายให้เป็นที่รู้จักที่วัดพระพิเรนทร์ เมื่อยังเป็นคฤหัสถ์ มีอายุใกล้ ๖๐ ปี ในฐานะเป็นศิลปินเก่า โดยมีเรื่องราวเป็นมาว่า เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ศิลปินจำนวนมากได้ร่วมใจกันขออนุญาตอาศัยวัดพระพิเรนทร์ เป็นที่ทำการ ได้ตั้งสมาคมขึ้นชื่อว่า สมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน (สสศ.) ซึ่งเปิดเป็นทางการในวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๑๓ โดยมีศาสตราจารย์ ดร.อุทิศ นาคสวัสดิ์ เป็นนายกสมาคมคนแรก แล้วก็ได้จัดงานไหว้ครูดนตรีไทยประจำปี ที่วัดพระพิเรนทร์ เป็นครั้งแรก ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๓

เมื่อสมาคมสงเคราะห์สหายศิลปินเกิดขึ้นแล้ว และมีงานไหว้ครูประจำปีที่วัดอีกด้วย วัดพระพิเรนทร์ก็เป็นที่ชุมนุมพบปะสังสรรค์ของบรรดาศิลปิน ทั้งเป็นประจำ และแวะเวียนกันไปมา ในบรรดาศิลปินที่มาวัด และต่อมาได้มาเป็นประจำ คนหนึ่งคือ ศิลปินฉาย พงษ์พ่วง เมื่อมาวัดแล้ว นอกจากสังสรรค์กับศิลปินด้วยกันแล้ว ก็ชวนกันไปเยี่ยมสนทนากับพระสงฆ์ด้วย

ศิลปินฉายนี้ มีอดีตที่ได้ทราบต่อมามีว่า ในอาชีพเดิมที่เป็นศิลปินนั้น มิใช่เป็นเพียงตัวละครในนาฏดนตรีเท่านั้น แต่เป็นศิลปินเจ้าวาทะ หรือเป็นนักได้วาทิตีวาทะ มีบทบาทเป็นนักแสดงสลับฉากหรือนักพูดสลับฉากด้วย การแสดงสลับฉากนั้น คือ มีศิลปิน ๒ คน ออกมาพูดโต้ตอบกันไปมา โดยมุ่งให้ออกกรสที่สำคัญ ๒ อย่าง คือ เป็นการตีวาทะโต้กันด้วยปฏิภาณ แหย่กันไปแหย่กันมา ให้ทันกัน และพูดแก้กันได้อย่างรวดเร็วฉับพลัน ถูกต้อนอย่างไร ก็ไม่จน และพร้อมกันนั้น ก็ให้ออกอิกรสหนึ่งพร้อมไปด้วย คือเป็นการแสดงตกลงทั้งความที่พูดได้ทันกัน และใช้ถ้อยคำขบขัน ก็ทำให้คนฮากันสนุกสนาน

ในอดีต หลวงลุงฉายเป็นศิลปินในบทนี้ ท่านว่าคู่ได้ประจำของท่าน คือ คุณโป่ง สัตย์สนอง แม้เมื่อบวชเป็นพระแล้ว ลักษณะการพูดจาของหลวงลุงฉา ในการแสดง วาทะให้ออกผลทั้ง ๒ ด้านนี้ ก็ยังเป็นທີ່ประจักษ์ชัดเจนมาก คือ ทั้งพูดคำคมสนุกสนาน และมีปฏิภาณที่โต้ตอบทันควัน ใครต้อนอย่างไร ก็ไม่มีทางไล่ ไม่มีทางต้อนให้ท่านจนมุม มีแต่ตรงข้าม คือท่านจะตีกลับ ให้คนที่มาต้อนนั้น ติดกับ จนแต้ม อึ้งอั้น ต้นต้อ หาทางออกไปไม่ได้ การที่เป็นนักแสดงเล่นคำโต้วาทะแบบนี้ แสดงถึงความคิดที่ฉับไวและพลิกแพลง มองอะไรๆ แดกเงงแตกมุมไปได้มากมาย

ดังได้เล่าข้างต้นแล้วว่า ศิลปินฉายมาวัดพระพิเรนทร์ตามทางของสมาคมสงเคราะห์ สหายศิลปิน (สสศ.) แล้วก็ไปวัดพระพิเรนทร์จนคุ้น ต่อมาไม่นาน ศิลปินฉายชรา มากขึ้น ก็ได้หันมาสนใจทางธรรมมากขึ้น และได้ทราบวาทะ ศิลปินฉายมักไปสนทนา ถามปัญหาธรรม ที่หลวงพี่ไหม คือ พระครูปลัดสมัย กิตติหัตถ์โต เมื่อศิลปินฉายหันมา สนใจทางธรรม เมื่อตัวยังเล่าเรียนศึกษาอยู่ ก็จะชอบสงสัยอย่างโน้นอย่างนี้ แง่นั้นแง่นี้ ก็เลยเป็นคนที่มีความถามมาก คล้ายๆ เป็นคนขี้สงสัย ชอบถามนัก จะเรียกว่าเป็นคนเจ้าปัญหา ก็อาจจะเข้าใจผิดว่าเป็นคนยุ่งที่สร้างปัญหามาก อาจจะใช้คำว่าเป็นคนเจ้าคำถาม หรือ เป็นนักสงสัย

หลวงพี่ไหมนั้น นอกจากเป็นอาจารย์ใหญ่ของสำนักเรียนแล้ว ก็เป็นนักเทศน์ปฏิภาณ ขำขันการเทศน์คู่ ดังนั้น คงเพราะได้คำตอบอธิบายที่ถูกตรงพอใจ จึงได้ยืมว่า ศิลปินฉาย ชอบไปสนทนาที่หลวงพี่ไหม และในที่สุด ถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ศิลปินฉาย พงษ์พวง มีอายุ ๖๐ ปี ก็ได้ขอบรรพชาอุปสมบทที่วัดพระพิเรนทร์

เนื่องด้วยหลังจากหลวงพ่อบวชพระเทพคุณาธาร ซึ่งเป็นเจ้าอาวาส ถึงมรณภาพแล้ว วัดพระพิเรนทร์ยังไม่มีพระเถระที่ได้รับแต่งตั้งเป็นอุปัชฌาย์ จึงนิมนต์ท่านเจ้าคุณพระราช วิสุทธิเวที วัดคณิกาผล มาเป็นอุปัชฌาย์ แล้วจากภาวะศิลปิน ก็ได้ภิกษุภาวะ เป็นพระภิกษุ ฉาย ปญญาทีโป เมื่อได้บวชแล้ว หลวงลุงฉาก็เรียนนักธรรมตรี เนื่องจากมีความจำ แม่นยำมาก และชอบเรียน ท่านท่องแบบได้หมดทุกตัวอักษร เช่น หนังสือ นวโกวาท ตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย ตั้งแต่คำแรกถึงคำสุดท้าย ท่านจำได้หมดสิ้น ว่าปากเปล่า ได้ทั้งเล่ม (แม้จนชราอายุ ๙๐ ปี ก็ยังว่าปากเปล่าได้อย่างคล่องสบาย) แล้วก็สอบผ่าน ได้นักธรรมตรีในปีนั้น

ในปีต่อมา น.ธ. โท ท่านก็ท่อง ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๒ ได้หมดทุกตัวอักษรอีก เหมือนกัน แล้วก็สอบได้ น.ธ. โท ไปในปีเดียวกัน ปีถัดมา ในชั้น น.ธ. เอก ท่านก็ท่อง แบบเล่ม ธรรมวิจารณ์ ได้หมดทุกตัวอักษร ตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายอีกนั่นแหละ แล้วก็สอบผ่านได้ น.ธ. เอก ไปในการสอบที่เดียวกัน เป็นอันว่าจบนักธรรมหมดแล้ว ปีใหม่มา ไม่มีชั้นที่จะสอบสูงขึ้น ท่านก็เลยขอสอบ น.ธ. เอก อีกที ลองดูว่าที่สอบได้ ไปแล้วนั้น จะแนใหม่ หลวงลุงฉายสอบ น.ธ. เอก ครั้งที่ ๒ แล้ว พอประกาศผลออกมา ก็ปรากฏว่าสอบได้ แสดงว่าน่าจะมิภูมิจริง ปีต่อมาอีก หลวงลุงฉายขอสมัครสอบ น.ธ. เอก เป็นครั้งที่ ๓ เพื่อจะได้วุฒิภูมิกันให้ชัดเจนเด็ดขาด แต่คราวนี้ ผู้ถือบัญชีรับสมัครที่จะส่ง พระในสำนักไปสอบ เวลานั้น เท่าที่จำได้ คือ พระครูสังฆรักษ์ประสม กิตติธรรมา โฉน ไม่ยอม คงจะบอกท่านเองว่า เอาละ เท่านี้พอแล้ว เลิกสอบเสียที การสอบนักธรรมของหลวงลุง ฉายจึงจบแค่นั้น

ตั้งที่ว่าแล้ว ศิลปินฉายชอบไปสนทนากาถามปัญหาธรรมที่หลวงพี่ใหม่ เมื่อบวชแล้ว ก็ยอมใกล้ชิดกับหลวงพี่ใหม่สืบมา อย่างไรก็ดี ในปลายปี ๒๕๒๑ นั้นเอง ตั้งแต่เดือนตุลาคม หลวงพี่ใหม่ได้อาพาธหนักด้วยโรคมะเร็งลำไส้ ถึงกับเข้ารับการผ่าตัดที่ ร.พ. พหลโยธิน ในวันที่ ๑๐ ธ.ค. ๒๕๒๑ โรคของท่านรุนแรงมาก จนในที่สุดก็ได้ถึงมรณภาพในวันที่ ๓ ก.พ. ๒๕๒๒ (มีงานพระราชทานเพลิงศพในวันที่ ๑๙ พ.ค. ๒๕๒๒)

ในช่วงที่หลวงพี่ใหม่อาพาธหนักนี้เอง อาตมาน่าจะได้เริ่มรู้จักกับหลวงลุงฉาย ดังที่ปรากฏว่า ในวันที่ ๕ ม.ค. ๒๕๒๒ โดยทางพระมหาอินทร์ (ปัจจุบันคือ ท่านเจ้าคุณ พระมงคลธีรคุณ) พระฉายร่วมฝากภักดีมาถวายผ่านคุณสมาน คงประพันธ์ [เข้าใจว่าท่าน คงร่วมส่งภักดีมาถวายอย่างนี้บ่อย นานๆ จึงจะขึ้นมาพบเอง ดังที่ว่าอีกนานเกือบ ๒ ปี จึงมีในบันทึกว่า ในวันที่ ๑ ต.ค. ๒๕๒๓ “กลางวัน (คือเพล) พระฉายเอากล้วยมาถวาย”]

ตามที่ดีบันทึกเก่า ในปีแรกๆ ที่เป็นพระใหม่ ไม่พบชัดลงไปว่าได้พบกัน อาจจะเป็นว่า ในช่วง ๓-๔ ปีแรกนั้น ท่านยังเรียน-สอบนักธรรม ที่เล่าแล้วว่าสอบ น.ธ.เอก ได้ถึง ๒ ครั้ง ตอนนั้น ท่านยุ่งกับการเรียนและท่องแบบ ยังไม่มุ่งไปที่คำถามพิเศษ เวลานั้น อาตมา จึงยังไม่รู้จักกับท่าน เมื่อหลวงพี่ใหม่ถึงมรณภาพแล้ว ก็เป็นอันขาดบุคคลที่คุ้นในการไป สอบถาม น่าจะเพราะเหตุนี้อย่างหนึ่ง หลวงลุงฉายเจ้าคำถามจึงขึ้นไปหาอาตมา และที่ อาตมาจำได้ แต่นึกไม่ได้ว่าในช่วงปีใดๆ ก็คือว่า เมื่อขึ้นไป ท่านก็มีข้อสงสัยทางธรรม

หรือในเรื่องทางพระที่อาจจะแปลกๆ ไปถาม น่าจะเป็นว่า หลวงลุงฉายไปถามปัญหากับ
อาตมาในช่วงปีหลังๆ เช่นที่ชัดเจนคือ ตั้งแต่ปลาย มี.ค. ๒๕๒๕ บางทีไปถามข้อธรรมนาน
ชั่วโมงครึ่ง จนถึงเพล เข้าใจว่า ต่อมา เมื่อจะไปถาม ท่านก็จะไปตอนใกล้เพล โดยคงรู้ว่า
จะไม่ทำให้เสียงาน เพราะเมื่ออาตมาจะฉัน ก็ต้องหยุดพักงานอยู่แล้ว และก็มักจะนำกล้วย
น้ำว้าหรือของขบฉันบางอย่างไปถวายด้วย (โยมนิม โปธิเอี่ยม ครูศิลป์ ที่อาตมาคุ้น
มาตั้งแต่เป็นสามเณรเล็กๆ ก็ร่วมถวาย ทั้งฝาก ทั้งมาเอง มากครั้ง)

กาลผ่านมา อาการโรคปอดเรื่องเก่าจากการเป็นวัณโรคร้ายแรงไอเป็นเลือดมากมาย
ซึ่งหายโรคแล้ว แต่สภาพปอดเสียหายเช่นมีพังผืดแผลเป็นมากมาย ถูกอากาศเสียในถิ่น
วัดพระพิเรนทร์ซ้ำเติมมาเรื่อยๆ จนถึงปี ๒๕๒๙ มีอาการร้ายแรงถึงขั้นแทบจะพูดไม่ออก
และพูดนิดหน่อยก็เจ็บหน้าอกเป็นประจำ ญาติโยมผู้ใหญ่ที่หวังดีบอกว่าอยู่ที่นั่นต่อไป
ไม่ได้แล้ว และได้ช่วยกันหาจนได้สถานที่เหมาะสมนอกเมืองแล้วนิมนต์ไปพำนักที่ศาลากลาง
สระ อ.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี ของคุณบุญเจิด คุณสายใจ หลิมสุนทร เป็นที่พักชั่วคราว
ก่อนจะได้ที่อยู่อาศัยถาวรต่อไป โดยนิมนต์พระมหาอินศร จินตาปญโญ (ปัจจุบันคือพระ
มงคลธีรคุณ) และหลวงลุงฉาย ไปเป็นเพื่อน คือเป็นเพื่อนในความหมายอย่างที่เป็นเพื่อน
เดินทางไกล เป็นเพื่อนไปในที่เปลี่ยว หรือเหมือนในคำพูดที่ว่าช่วยอยู่เป็นเพื่อนหนอยนะ
อะไรทำนองนี้ แล้วไปพักที่ศาลากลางสระนั้น โดยดำเนินชีวิตส่วนตัว ไปตามที่ได้เป็นอยู่
กันมา

เวลานั้น พระมหาอินศร จินตาปญโญ บวชพระได้ ๑๒ พรรษา เป็นพระเถระแล้ว
ส่วนหลวงลุงฉาย ก็บวชมาได้ ๘ พรรษา เจียดจะเป็นพระเถระในไม่ช้า ก็เป็นอันว่า พระ ๓ รูป
มีจุดร่วมออกจากกรุงเทพฯ ไปพำนัก จำพรรษาแรกนอกเมือง ที่ศาลากลางสระ ใน พ.ศ.
๒๕๒๙ อยู่ที่นั่น ๓ ปี จนญาติโยมช่วยกันหาที่สร้างวัดจณฺยุติ ณ ที่ตั้งวัดญาณเวศกวัน
ในปัจจุบัน

ในปี ๒๕๓๒ คุณยงยุทธ์ ธนะปุระ สร้างกุฏิหลังแรกที่วัดญาณเวศกวันเสร็จ ด้วยไม้
ที่รื้อถวายจากเรือนโบราณ ของโยมคุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ โดยโยมหม่อมจรรยา
ผลนิवास เป็นผู้อุปถัมภ์ทุนค่าก่อสร้าง พระ ๓ รูปจึงเดินทางไปจำพรรษาที่วัดญาณเวศกวัน

ในปีต่อมา ๒๕๓๓ คุณบุญเจิด คุณสายใจ หลิมสุนทร สร้างสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม
ที่เขาสำโรงดงยางเสร็จ นิมนต์พระ ๓ รูปไปจำพรรษาที่นั่น ระหว่างที่งานก่อสร้างวัดญาณ
เวศกวันยังดำเนินไปเรื่อยๆ พระ ๓ รูป เดินทางไปมาระหว่าง ๒ สำนักนั้น โดยพักชั่วคราว
สลับกันไปในที่ ๒ แห่งนั้น แต่จำพรรษาที่สายใจธรรมติดต่อกัน ๕ พรรษา จนกระทั่ง
ทางการประกาศตั้งวัดญาณเวศกวันใน พ.ศ. ๒๕๓๗ แล้วพระ ๓ รูปจึงได้อยู่จำพรรษา
ประจำที่วัดญาณเวศกวันตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ เป็นต้นมา

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๖ หลังขึ้นปีใหม่แล้วไม่นาน ในวันมาฆบูชาที่ ๗ มีนาคม ในอุโบสถ วัดพระพิเรนทร์ ได้มีพิธีตั้งพระมหาอินศร จินดาปญโญ พระถวัลย์ สมจิตโต และพระฉาย ปญญาปทีโป (หลวงลุง) เป็นพระครูฐานานุกรม ที่พระครูปลัด พระครูวินัยธร และพระครูสังฆรักษ์ ตามลำดับ

ระหว่างกาลยาวนานตั้งแต่เริ่มจำพรรษาที่วัดญาณเวศกวัน และที่สายใจธรรม ศาสนกิจต่างๆ ได้ดำเนินมาเรื่อยๆ โดยเฉพาะด้านการศึกษา พอมีพระใหม่ ๑-๒ รูป ยังไม่เป็นชั้นเรียน หลวงลุงนี้ ทั้งที่สูงวัยมาก แต่จำแบบได้แม่นยำยิ่ง ก็รับภาระร่วมกับพระครูปลัด (คือพระมงคลธีรคุณในบัดนี้) สอนธรรมวินัยแก่นวกภิกษุ จนเมื่อวัดมีพระใหม่มากขึ้นๆ เป็นชั้นเรียน เป็นสำนักเรียน ก็ทำหน้าที่ครูสอนพระปริยัติธรรมเรื่อยมา

เมื่อแรกเริ่มนั้น วัดญาณเวศกวันตั้งอยู่ในถิ่นที่หลบเร้น คนน้อยนักจะรู้จัก และทางไปให้ถึงก็แทบไม่มี สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมก็อยู่ในถิ่นห่างไกล หนทางก็ไปได้ยาก มีเพียงถนนหินลูกรัง ผู้คนที่ไปเยี่ยมเยียนจึงนานๆ ที และมีน้อย พระและคนวัดก็น้อยนิด นับว่าเป็นที่สงบเงียบ มีบรรยากาศอันสงบวิเวก

ในถิ่นห่างไกลที่สงบสงัดนั้น หลวงลุงผู้ชำนาญชาญวาทะ ทั้งมีความจำแม่นยำอย่างยิ่ง มีปฏิภาณโต้ตอบฉับไวไม่มีใครไล่ทันหรือให้จนมุมได้ และมีทำนองพูดจาเล่าความที่พาให้บันเทิงดีใจฟัง เมื่อออกนอกชั้นเรียน ก็ได้เป็นที่พบปะชุมนุมย่อยๆ ของคนในวัด คนใกล้วัด และอาคันตุกะ ที่มาเยี่ยมเยียน สนทนา ถามปัญหา และฟังเรื่องเล่าสมัยเก่าๆ มากมาย ท่านยกโคลงกลอนคติธรรมเก่าๆ มาสอนมาเล่ามาว่าให้ฟัง ตลอดจนถึงอวยวาที คำกล่าวที่เป็นแบบ ตลอดจนคำโฆษณา ยกมาว่าให้ฟังกันตรงตามของเดิมครบทุกถ้อยคำ ยกขึ้นมาบอกที่ไร ก็เหมือนของเก่าตรงกันหมดทุกครั้งไป ทำบรรยากาศของวัดที่เป็นถิ่นวิเวกให้ไม่เงียบเหงา

หลวงลุง คือพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญญาปทีโป) นั้น ตามพื้นเดิม มีสุขภาพดี แข็งแรงมาก มีโครงสร้างร่างกายมั่นคงอย่างที่เรียกได้ว่าเป็นพิเศษ เช่น มีกระดูกและกล้ามเนื้อที่คืนตัวดีได้ฉับไว เมื่อเจออุบัติเหตุผิวหนังหรือเนื้อฉีกขาดเป็นบาดแผล แม้จะแทบไม่ได้เยียวยาแก้ไข ก็หายเป็นปกติอย่างรวดเร็ว ท่านเคยเดินพลาดพลัดตกสะพานหล่นลงไปโคลง หัวไหล่ฟาดขอบเขื่อน กระดูกไหปลาร้าหัก ได้รับการรักษาไม่ทันไร กระดูกก็ต่อกันสนิทดี เมื่อญาติโยมถวายภัตตาหารมีจำพวกไขมันและของหวานมากมาย ไม่ว่าจะฉันทันใด เมื่อตรวจร่างกาย ไม่เคยปรากฏเป็นเค้าที่จะมีน้ำตาลเบาหวาน หรือที่จะเป็นโรคเนื่องด้วยไขมันอย่างใด

เรื่องราวของหลวงลุงฉายนั้น ที่น่ารู้มีมากมาย แต่อาตมามีความทรงจำโทรมทรามักจำได้บ้างแค่เรื่องราวที่ยินอยู่เป็นสภาพคงตัว แต่เหตุการณ์ที่ศิบเคลื่อนเป็นไป จำแทบไม่ได้เลย จะต้องอาศัยพระและโยมเก่าๆ ที่ค้าจุนวัดมาแต่ยุคต้นๆ แบ่งกัน และเสริมกัน เล่าเหตุการณ์และเกร็ดทั้งหลาย ที่จะได้เอามาปะติดปะต่อกัน

เมื่อมาอยู่ที่วัดญาณเวศกวันใน พ.ศ. ๒๕๓๒ นั้น หลวงลุงฉายมีอายุใกล้ ๘๐ ปีแล้ว แต่ด้วยร่างกายที่แข็งแรง พร้อมทั้งขยัน และมีบุคลิกกระฉับกระเฉงว่องไว จึงชอบทำงานวัดที่หนักๆ แม้เมื่อชรามาก อายุเข้า ๘๐ ปี ก็ชอบถือไม้กวาดใหญ่ๆ เดินกวาดลานวัดไปเรื่อยๆ เป็นประจำ ถึงยามเย็นทุกวันราว ๑๗ น. ก็ลงเดินบริหารขาไปเรื่อยๆ ในบริเวณวัดพร้อมด้วยกันกับอาตมา จนกระทั่งในที่สุด เมื่อชรามาก ก็ได้หยุดงานสอน แล้วต่อมาถึงขั้นหองม ก็จำเป็นต้องหยุดกิจกรรมทั่วไปแทบทั้งหมด

ในด้านของอาตมา เมื่อมาอยู่ที่วัดญาณเวศกวันในระยะแรก ได้มีสุขภาพดีขึ้น ปอดใช้งานได้ในขั้นที่นับว่าดี แสดงธรรมมากมายทั้งที่วัดนี้ และในที่นิมนต์ข้างนอกไกลๆ แต่ถึงปี ๒๕๔๐ ก็เริ่มทรุด ต่อมาโรคปอดปัญหาเก่าได้กำเริบรุนแรงขึ้น จนใน พ.ศ. ๒๕๔๘ มีอาการไอรุนแรงมาก ไอหนักทั้งวันทั้งคืน จนกระทั่งในที่สุด ต้องเลิกงานแสดงธรรม จนจบลงที่เลิกพูดคุยกับพระใหม่ แล้วออกไปพักในชนบท โดยไปเป็นช่วงๆ โดยมีหลวงลุงร่วมเดินทางเป็นประจำ แม้กระทั่งไปจำวัดสู่ความหนาว 12°C ถึงหนองแซ่ ในจังหวัดร้อยเอ็ด

แต่ในที่สุด ชราก็มากุคความหนักขึ้น ก่อนเข้าพรรษา ๒๕๕๑ หลวงลุงเริ่มคุมหนักเบาไม่ได้ ครั้นถึงต้นปี ๒๕๕๒ หลังวันที่ ๒๒ ก.พ. แล้วสัปดาห์หนึ่ง หลวงลุงร่วมเดินทางจะไปพักที่หนองแซ่ ๓ สัปดาห์ แต่ไปถึงแค่สายใจธรรม ก็ขอลกลับวัด แล้วต่อมาปลายเดือนเมษายน หลวงลุงก็ไปพักด้วยในชนบทเป็นครั้งสุดท้าย โดยเดินทางไปที่สถานพำนักสงฆ์สหธรรมวาสี ที่ริมเขื่อนกระเสียว เพียง ๑ สัปดาห์ หลังกลับมาวัดญาณเวศกวันครั้งนี้แล้ว หลวงลุงก็ไม่เดินทางไปไหนอีก

ต่อจากนั้น ทั้งหลวงลุงและอาตมาต่างก็มีร่างกายที่เสื่อมสภาพไปคนละทาง อาตมาไปหาอากาศที่จะหายใจสะดวกขึ้น โดยเริ่มแยกไปจำพรรษาหลังในชนบท ตั้งต้นที่สายใจธรรม ในปี ๒๕๕๒ นั้นเอง ส่วนหลวงลุงก็ชราช่วยตัวเองยากขึ้นจนไม่ไหว ถึงขั้นที่เรียกว่าติดเตียง ยอมนอนให้พระโยมอุปัฏฐากเกือบเต็มอัตราอยู่ที่วัดญาณเวศกวัน จนในที่สุด ชั้น ๕ ไม่สามารถรับการบริการ ก็ได้ถึงมรณภาพ ในห้อง ICU ของโรงพยาบาลธนบุรี ๒ ในวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๗ อย่างที่ได้เล่าไว้แต่ต้น*

[* สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต) ประมวลความจากความจำที่ไม่ต่อเนื่อง และจากเอกสารจำพวกบันทึกเก่าๆ เฉพาะอย่างยิ่ง จากหนังสือ *กว่าจะพบหลวงลุงฉาย แล้วพากันไปวัดญาณเวศกวัน*]

ชีวิตที่ได้มาพบ คบหา แล้วลาจาก

โดย พระมงคลธีรคุณ

ชีวิตนี้น้อยนักจะตายภายในแค่วันปีเป็นแท้ แม้ถ้าว่าเขาเป็นอยู่ได้เกินกว่านั้น เขาย่อมตาย แม้เพราะชราโดยแท้แล.

จากการที่ผู้เขียนได้เคยอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ วรจักร กรุงเทพมหานคร มาด้วยกัน ออกจากวัดพระพิเรนทร์ มาอยู่กับท่านเจ้าประคุณสมเด็จฯ และพระครูสังฆรักษ์ฉาย รวมเป็นพระภิกษุ ๓ รูปแรกๆ ที่ไปพำนักที่สถานพำนักสงฆ์ชั่วคราว ลำลูกกา จังหวัด ปทุมธานี มายังวัดสำนักสงฆ์ ด้านหลังพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ซึ่งต่อมาได้รับ อนุญาตให้สร้างวัดใหม่ ชื่อ วัดญาณเวศกวัน และในบางปีได้ไปพักที่สถานพำนักสงฆ์ สายใจธรรม เขาสำโรงตงยาง จังหวัดฉะเชิงเทรา ตลอดจนได้เดินทางไปไหนมาไหน ด้วยกันเกือบจะตลอด ทำให้มีความรู้จักคุ้นเคย และใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก ถือได้ว่า รู้จิตรู้ใจกันเป็นอย่างดี

ช่วงที่อยู่ด้วยกัน ว่างๆ ก็พยายามซักถามถึงชีวประวัติของพระครูสังฆรักษ์ฉาย ในช่วงจังหวัดที่หลวงลุงอารมณ์ดี จะได้ยินได้ฟังอะไรที่พูดแบบเปิดใจในแง่มุมต่างๆ ให้ฟัง แต่บางโอกาส ก็ไม่เล่าอะไร หรือไม่อยากจะเล่าอะไรที่เกี่ยวกับครอบครัวของท่าน มากนัก โดยเฉพาะในแง่มุมที่เกี่ยวกับพี่ชาย ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุอะไร จึงไม่อยากจะเล่าถึง แต่จุดที่หลวงลุงเล่าถึงคุณตาของท่านแล้วจะมีอารมณ์ที่ซาบซึ้ง ดีใจ สุขใจ ภาคภูมิใจในความงามงามของคุณตา

สิ่งที่เป็นจุดเด่นในตัวหลวงลุง ก็คือ ความเป็นผู้ที่มีสุขภาพกายแข็งแรง จิตใจดี มีเมตตา กรุณาต่อผู้ที่ได้รับความเดือดร้อน ยิ่งคนกำพร้าพ่อแม่ด้วยแล้ว บางครั้งหลวงลุง จะเก็บอารมณ์ไว้ไม่อยู่ ถึงกับมีน้ำตาซึม น้ำเสียงเปลี่ยนไป เป็นผู้ที่พูดจ่าน่าฟัง เจ้าบท เจ้ากลอน เวลาฟังบทกลอนอะไรที่ท่านชอบแล้ว จำได้ทันที คำโฆษณาในยุคโบราณ ที่คนยุคนี้ไม่ได้ฟังกันแล้วนั้น ท่านยังจดจำนำมาพูดให้ฟังบ่อยๆ เป็นคนมีปัญญา เฉลียวฉลาด เสียงดัง ฟังชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นคนมีอารมณ์ขัน สร้างความบันเทิงใจ ให้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิด เมื่อหลวงลุงถึงแก่กรรมภาพไป ทำให้บรรยากาศเช่นนั้นได้ขาดหายไป

๐๖ วัยเด็ก

พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป (ฉาย พงษ์พวง) ในวัยเด็ก ทราบจากคำบอกเล่าของหลวงลุงว่า คุณพ่อเป็นคนจีน ประกอบอาชีพค้าข้าว โดยล่องเรือไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อหาซื้อข้าวจากชาวนาในจังหวัดต่างๆ บริเวณภาคกลาง แล้วนำลงมาขายที่กรุงเทพฯ ในระหว่างการทำกิจการค้านั้น ได้พบสาวสวยคนหนึ่งที่หนองแค จังหวัดสระบุรี จึงได้ตกลงปลงใจอยู่กินด้วยกัน คุณแม่เป็นคนไทย มีเชื้อสายมอญ ได้ให้กำเนิดบุตรชาย ๒ คน (ด.ช.ฉาย พงษ์พวง เป็นคนเล็ก) เมื่อโตพอจะรู้ความ คุณพ่อได้ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต และคุณแม่ก็เสียชีวิตจากนั้นไม่นาน ก่อนที่คุณแม่จะเสียชีวิตพาลูกชายทั้งสองมาอยู่กับคุณตาคุณยายที่บ้านหนองแค สระบุรี ไม่นานนัก ญาติทางฝ่ายพ่อได้ตามมาขอรับเด็กทั้งสองไปเลี้ยงดูที่บ้านในกรุงเทพฯ

ในช่วงแบ่งปันทรัพย์สินมรดกของครอบครัวฝ่ายพ่อ เด็กชายทั้งสองยังไม่บรรลุนิติภาวะ ในทรัพย์สินมรดกที่ได้รับนั้น ต้องให้ผู้ปกครองของเด็กเป็นผู้รับดูแลส่วนแบ่งของเด็กชายทั้งสองนี้ไป จึงมีการร้องขอให้ศาลตัดสินความในส่วนแบ่งของเด็กทั้งสอง

ก่อนการพิจารณาตัดสินของศาลนั้น ญาติฝ่ายพ่อได้เลี้ยงดูเด็กทั้งสองอย่างดี เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ทำให้เด็กชายทั้งสองหลงติใจ ตายใจ และเชื่อใจในญาติฝ่ายพ่อ เมื่อถึงวันพิจารณาตัดสินความ ท่านผู้พิพากษาซักถาม เด็กชายทั้งสองจึงให้การว่า “จะขออยู่กับคุณตา ญาติฝ่ายพ่อ” ศาลจึงตัดสินให้ส่วนแบ่งกองทรัพย์มรดกนั้นตกอยู่ในความดูแลของคุณตานั่นไป

เมื่อคดีความแบ่งปันทรัพย์มรดกจบลงแล้ว การดูแล เลี้ยงดูของญาติฝ่ายพ่อ กลับตรงกันข้ามมีการดูต่ำกว่ากล่าว ตบตี สารพัด อดมือ กินมือ ด้วยว่าญาติคนนั้นมีลูกที่ต้องดูแลเลี้ยงดูอยู่ด้วย ความเรื่องนี้ได้ทราบถึงญาติฝ่ายแม่ คุณตาจึงเดินทางไปขอรับเด็กทั้งสองมาเลี้ยงดูที่บ้านเอง

ต่อมาคุณตา ได้แต่งงานใหม่ ทำให้มียายเลี้ยง เข้ามาในชีวิตของเด็กชายทั้งสอง ในช่วงนี้ได้ย้ายเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ อาศัยใกล้ๆ กับวัดมหาพฤฒาราม บริเวณหน้าสถานีรถไฟหัวลำโพง และในบ้านหลังนี้ มีคุณตา คุณยายเลี้ยง พี่ชาย และ ด.ช.ฉาย อาศัยอยู่ร่วมกัน

คุณตามีความรักใคร่ ด.ช.ฉาย เพราะเป็นเด็กช่างพูด ช่างเจรจาปราศรัย แต่คุณยายเลี้ยงกลับไม่ชอบ ไม่รักใคร่ อาจเป็นเพราะไม่ค่อยช่วยทำงาน เอาแต่นั่งพุดนั่งคุย ต้องเรียก ต้องบอก ต้องใช้เท่านั้นจึงจะช่วยทำงาน เวลาคุณตาอยู่ที่บ้าน คุณยายเลี้ยงก็ทำดีด้วย ไม่เรียกใช้งานอะไร แต่พอช่วงใดที่คุณตาออกจากบ้านไป

คุณยายเลี้ยงจะเรียกใช้งานหนักมาก ให้ทำงานบ้านทุกอย่าง เมื่อทำไม่ถูกใจก็ดุด่าและตี เมื่อเป็นเช่นนี้บ่อยครั้งเข้า ก็ทำให้ ด.ช.ฉาย สัมผัสได้ว่า คุณยายเลี้ยงไม่ชอบตน ไม่รักตน ความรู้สึกนี้ ฝังอยู่ในใจลึกๆ ตลอดมา

บางวันคุณตาได้พา ด.ช.ฉาย ไปที่วัด คุณตาชอบสนทนาธรรมกับพระในวัด ทำให้คุ้นเคยกับพระและวัดเรื่อยมา พระธรรมธราชารย์ เจ้าอาวาสวัดมหาพฤฒาราม เมื่อเห็น ด.ช.ฉาย จึงเอ่ยปากขอจากคุณตาให้มาเป็นเด็กวัด เมื่อได้ช่องเช่นนั้น ด.ช.ฉาย จึงยินดีและขอมายู่เป็นเด็กวัด

ด.ช.ฉาย จึงใช้นามสกุล พงษ์พ่วง ซึ่งเป็นนามสกุลฝ่ายคุณแม่ (นามสกุลของคุณตา คือพ่อของแม่)

❁ ช่วงชีวิตที่เป็นลูกศิษย์วัด

หลวงพ่ोज้าคุณ เจ้าอาวาสวัดมหาพฤฒารามสมัยนั้น สงสารรักเอ็นดู ด.ช.ฉาย มาก เมื่อมีกิจเข้าวัง หรือไปเยี่ยมพระเถระผู้ใหญ่ที่รู้จักคุ้นเคยกัน ซึ่งอยู่วัดอื่น ก็จะเรียก ด.ช.ฉาย ให้ถือพัดยศ ถือยามไปด้วย เวลาผู้ใหญ่สนทนากัน ก็จะออกไปนั่งด้านนอกรอท่าน ครั้นได้ยินเสียงท่านเรียกก็จะเข้าไปหา อยู่กับพระผู้ใหญ่ท่านจะสอนกิริยามารยาท แนะนำสิ่งที่ดีๆ ทำให้ได้เรียนรู้อะไรมากมาย หรือจะเป็นด้วยเหตุนี้กระมัง ที่มีพระผู้ใหญ่รักและสงสาร อาจเป็นเหตุให้เด็กวัดคนอื่นๆ เกิดความอิจฉา ที่เห็น ด.ช.ฉาย ได้อยู่ใกล้ชิดเกินหน้าเกินตาไปมาก

ในวัดแห่งนั้นมีเด็กวัดหลายคน ล้วนแต่เป็นเด็กโตๆ กว่า ด.ช.ฉาย ทำให้เพื่อนเด็กวัดด้วยกันแกล้ง มีการชกต่อย ว่ากล่าว ทะเลาะกันอยู่บ่อยๆ เวลาใช้อาหารดีๆ รสอร่อยๆ เด็กคนโตกว่าก็จะถ่มน้ำลายใส่ เพื่อมิให้คนอื่นได้กินด้วย เช่น มีอยู่วันหนึ่ง ไอ้อะ ลูกคนมอญ ที่เป็นเด็กวัดด้วยกัน ทะเลาะมีปากเสียงกัน ทำให้ ด.ช.ฉาย ใช้คำด่าว่าพาดพิงถึงวงศ์ตระกูลมอญ อย่างที่คนไทยมักพูดกันในยุคนั้น ซึ่งเป็นคำด่าเปรียบเปรยคนมอญ “เป็นคนไม่มีชาติ เข้ามายู่อาศัยในไทย” หลวงพ่ोज้าคุณอยู่บนกุฏิได้ยินเสียง ด.ช.ฉาย ด่าว่าเช่นนั้น ก็ตะโกนลงไปให้ตบปาก ด.ช.ฉาย ที่เข้าวาจถ้อยคำเช่นนั้น

ต่อมา ด.ช.ฉาย จึงได้รู้ว่า หลวงพ่ोज้าคุณ ก็มีเชื้อสายเป็นคนมอญด้วย รู้สึกไม่สบายใจ ที่ได้ล่วงเกินท่านเช่นนั้น ทั้งๆ ที่ไม่มีเจตนาพาดพิงถึงท่าน เพราะพูดว่าไปนั้น เพียงมุ่งด่าว่า ไอ้อะ แต่กลับกลายเป็นการไปกระทบหลวงพ่ोज้าคุณไปด้วย

๑๖ ช่วงที่ชีวิตพลิกผัน

วันหนึ่ง ด.ช.ฉาย กลับเข้าบ้าน ขณะนั้นฝนตกคุณตาไม่อยู่บ้าน เจอกับคุณยายเลี้ยง ยายเห็น ด.ช.ฉาย เดินเข้าประตูบ้านมาเช่นนั้น จึงgangsร่มเดินออกมาที่บันได แล้วสั่งให้ ด.ช.ฉาย เอาแปรงขัดบันไดบ้านให้สะอาด สั่งให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ ทั้งๆที่ฝนตก ต้องทำงานตากฝนเปียกฝน ซึ่งเข้าประตูบ้านมายังไม่ทันได้ขึ้นบันไดเสียงคุณยายเลี้ยงด่า ก็ดังจนน่ารำคาญ ประกอบกับมีความโกรธโมโหมากอยู่แล้ว เมื่อคุณยายเลี้ยงใช้เท้ามา กระแทกที่บ่า ทำให้เกิดความโกรธและความโมโหรุนแรงมากขึ้น จึงยื่นด่ายายเลี้ยงแบบ ไม่กลัวแล้วว่าอะไรจะเกิดขึ้น ฝ่ายยายเลี้ยงคว้าไม้มาไล่ตี ด.ช.ฉาย นับแต่นั้นเป็นต้นมา ก็ได้หนีออกจากบ้านโดยไม่มีสิ่งใดติดตัวมา นอกจากเสื้อผ้าที่เปียกๆ ใส่มาเท่านั้น

ด้วยอำนาจความโกรธอย่างรุนแรง ทำให้พลิกผันชีวิตของ ด.ช.ฉาย นับแต่นั้นเป็นต้นมา ไม่ได้หวนกลับไปเหยียบบ้านหลังนั้นอีกเลยตัดขาดจากญาติพี่น้องเพื่อนฝูงหมดสิ้น แม้แต่ คุณตาที่ตนมีความเคารพรักนับถือมากสักเพียงใด ก็ไม่ได้พบกันอีกเลย

ในช่วงที่หนีออกจากบ้านไปใหม่ๆ นั้น คุณตาพยายามตามหาหลาน เทียวตาม สอบถามกับคนที่รู้จักคุ้นเคยกัน ก็ไม่มีใครพบเห็นอีกเลย กระทั่งถึงช่วงที่สำคัญที่สุด คือ เมื่อคุณตาได้ถึงแก่กรรมก็ไม่ทราบข่าว และไม่ได้ไปร่วมในพิธีศพ ซึ่งเป็นข้อมูล ที่ทราบภายหลังจากคำบอกเล่าของคนที่รู้จักกัน

เมื่อหนีออกจากบ้านแล้ว ก็ไม่รู้จะไปที่ไหน และม่อยากจะไปพึ่งพาใคร ด้วยไหวพริบ และความคิดของเด็กๆ ที่เห็นคณะลิเกมาเปิดวิกแสดงอยู่ที่แถวนั้น จึงเข้าไปขออาศัย กับคณะลิเกด้วยเสื้อผ้าที่เปียกปอน คนในคณะลิเกก็ใจดี ให้ที่พัก ให้อาหาร เอาใจใส่ เมื่อย้ายวิกลิเกไปแสดงที่อื่น ก็ให้ตามไปด้วย ในระยะแรกๆ เป็นเด็กอยู่นั้น ก็ช่วยไป ซื้ออาหาร ซื้อบุหรี คอยรับใช้คนที่อยู่ในคณะลิเก เมื่ออยู่นานวันในบางคราวที่คนแสดง ลิเกในคณะขาด ก็ให้เป็นตัวประกอบการแสดง ในระยะต่อมาที่อยู่กับคณะลิเกนานวัน นานหลายปี และอายุมากขึ้น โตขึ้น จึงได้แสดงลิเกเป็นตัวนาง

๑๖ ช่วงชีวิตที่พลิกเป็นตัวนางในลิเก

ในยุคนั้น ลิเกไม่มีผู้หญิงแสดงเป็นตัวนาง มีแต่ผู้ชายแต่งเป็นตัวนาง คุณฉายได้รับบทเป็นตัวนาง เคยมีการซ้อมบทรให้เป็นนางเอก แต่บุคลิก อากัปกิริยาไม่ไหว จึงเป็นได้แค่นางอิจจา คอยแกล้งนางเอกอะไรทำนองนั้นไป เมื่อนานวันเข้า ก็ผันมาเป็นพิธีกรบนเวทีบ้าง เพิ่มความสนุกสนานให้ผู้ชม ก่อนการแสดงลิเกจะเริ่ม โดยมีคู่หู คือ คุณโปรง ที่พูดเข้ากันได้ดี สร้างความบันเทิงใจให้ผู้ชมเป็นอย่างมาก

ช่วงชีวิตที่เดินทางตระเวนไปกับคณะลิเกไปทั่วทุกหัวระแหงนั้น กาลเวลาได้ผ่านไปเรื่อยๆ หลายสิบปี การแสดงแต่ละครั้งเมื่อได้ค่าตัวตอบแทน ก็ดีใจ สุขใจ ใช้จ่ายกับสิ่งที่อยากได้อะไรก็มี โดยไม่มีใครมาควบคุม หรือห้ามปราม แต่มีบางงานที่ไปแสดงแล้ว ไม่ได้ค่าตอบแทนก็มีเช่นกัน เรียกว่าถูกโกงค่าตัว

คุณฉายได้ใช้ชีวิตอยู่กับการแสดงลิเกเช่นนี้ จนได้รับการยอมรับว่าเป็นนักแสดงเป็นศิลปินคนหนึ่ง มีการคบหาในกลุ่มเพื่อนนักแสดงหรือศิลปินในวงการลิเก ที่วัดพระพิเรนทร์ก็เป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่นักแสดงมักมาแสดงลิเกบ้าง มาไหว้ครูบ้าง จนตั้งเป็นสมาคมสงเคราะห์สหายศิลปินไว้ที่นั่น เมื่อมีงานก็เข้าไปช่วยเหลืองานที่วัด มีความสนิทสนมกับพระที่วัดเป็นอย่างดี

๑๗ ช่วงชีวิตที่เข้าสู่ร่มผ้ากาสาวพัสตร์

เมื่ออายุล่วงกาลผ่านวัย เกิน ๖๐ ปีแล้ว วิถีชีวิตแบบนั้น เริ่มมีความจำเอนาเบื่อหน่าย ไม่มีแก่นสาร จึงได้หันมาสนใจในทางธรรม อ่านหนังสือธรรมะ เข้าหาพระ สนทนาธรรมกับพระ จนได้รับการชักชวนให้บวช จึงได้ตัดสินใจบอกลาภรรยา ซึ่งอยู่กินร่วมกันมานานหลายปี แต่ไม่มีลูกด้วยกัน เมื่อภรรยาอนุญาตแล้ว จึงสมัครเข้าบรรพชาอุปสมบทที่วัดพระพิเรนทร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑

พระฉาย มีพระคู่หู คือ พระค่านวน ทุกวันที่ออกไปบิณฑบาต จะไปบิณฑบาตด้วยกัน เมื่อได้รับอาหารที่ดีที่เหมาะสมมา พระฉายมิได้เก็บไว้ฉันเอง แต่ระลึกถึงและนำไปถวายพระราชมุนี (ปัจจุบัน คือ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) ที่กุฎิเสมอ สร้างความรู้รักคุ้นเคย บางคราวได้ขึ้นไปซักถามปัญหาธรรมะกับหลวงพ่ोज้าคุณอาจารย์ อยู่บ่อยๆ

🌸 หลวงลุงที่ลืมน่าย

มีเรื่องพูดๆ กันว่า หลวงลุงมักจะลืมน่าย เช่น บางครั้งลืมหาผ้าเช็ดบาตรออกจากบาตร รุ่งเช้าเดินออกจากวัดไปรับอาหารบิณฑบาต เดินไปตามถนนย่านวรจักร เมื่อเห็นโยมยืนรอใส่บาตร ก็เดินเข้าไปหาโยม เปิดฝาบาตรพร้อมทั้งยื่นบาตรให้โยมตักข้าวใส่บาตร โยมท่านนั้นต้องผงะ เพราะในบาตรของท่านเต็มไปด้วยผ้า เมื่อโยมตัก จึงเพิ่งดูเห็นว่าในบาตรมีผ้าเช็ดบาตรซึ่งตนลืมหียบออกเมื่อเช็ดบาตรเสร็จแล้ว จึงหยิบผ้านั้นออกจากบาตร แล้วยื่นบาตรให้โยมตักข้าวใส่บาตร

บางวันหลวงลุงล้างบาตรแล้ว ลืมเทน้ำออกจากบาตร อาจมีเหตุบังเอิญที่ต้องรีบทำกิจอย่างอื่นกะทันหัน จนลืมนำไปว่ากิจที่ล้างบาตรนั้นยังไม่จบ บาตรที่ใส่ถลกบาตรไว้ด้วย จึงถูกนำไปแขวนไว้ในที่แขวนประจำของท่าน เมื่อรุ่งเช้าขึ้น พระคู่หูมาเรียกให้ออกไปบิณฑบาตด้วยกัน หลวงลุงรีบห่มผ้า ครั้นบาตรที่แขวนไว้ นั้น เดินออกจากวัดไปเมื่อมีอุบาสิกาดังโต๊ะหน้าบ้าน ยกหม้อข้าวและอาหารมาใส่บาตร หลวงลุงได้โอกาสเป็นครั้งแรก จึงรีบเดินเข้าไปเปิดฝาบาตร ไม่ได้มองในบาตรหรอก เมื่ออุบาสิกาเปล่งอุทานด้วยความตกใจขึ้นมาว่า “ว้าย! ในบาตรของพระคุณเจ้าทำไมใส่น้ำไว้ตั้งครึ่งบาตรล่ะ” หลวงลุงจึงได้สติ มองดู เห็นมีน้ำอยู่ในบาตรเช่นนั้น จึงรีบเบี่ยงตัวไปอีกทาง เทน้ำออก แล้วรีบหันกลับมาที่อุบาสิกา ยื่นบาตรออกไปให้อุบาสิกาได้ตักข้าวใส่บาตร

บางวัน กลับมาจากบิณฑบาตแล้ว หลวงลุงจะนั่งฉันอาหารอยู่รูปเดียวหน้าห้องเสียบปลั๊กเตาไฟฟ้า ซึ่งเป็นแบบเส้นลวดขดๆ เมื่อล้างบาตรเสร็จแล้ว เพื่อให้บาตรแห้งเร็ว ไม่เกิดกลิ่นอับชื้น จึงเอาบาตรครอบเตาไฟนั้นไว้ แล้วเผอเรอ ลืมไปทำเรื่องอื่น จนได้กลิ่นไฟไหม้ จึงตกใจ หันไปดูต้นตอที่ทำให้เกิดกลิ่นไฟไหม้นั้น พบว่าบาตรครอบเตาไฟฟ้า และมีไฟลุกไหม้ถลกบาตรนั้นเสียแล้ว

🌸 ชะตากรรมกำหลวงลุงฉันอาหารไม่ได้

วันหนึ่ง เหตุเกิดที่วัดพระพิเรนทร์ หลวงลุงมีกิจนิมนต์ไปฉันเพลนอกวัด ก่อนที่รถจะมารับ พระก็นั่งอยู่ที่ศาลาคุยกันระหว่างรอรถ ยามที่ถือติดมือมาหลวงลุงก็แขวนไว้ที่เก้าอี้ นั่งคุยกันไปจนเพลิน เมื่อมีรถเข้ามารับ พระทุกรูปก็กระวีกระวาดไปขึ้นรถกันหลวงลุงก็เช่นกัน รีบไปขึ้นรถ โดยมีได้สังเกตเห็น เมื่อไปถึงที่บ้านงาน นั่งเจริญพระพุทธรณ์จบบแล้ว โยมเจ้าภาพนิมนต์ฉันภัตตาหารเพล ทุกรูปก็นั่งเข่าวงและนั่งฉันกันไป หันมาดูหลวงลุง ปรากฏว่า หลวงลุงนั่งชดแต่น้ำแกงอย่างเดียว จึงได้ซักถามว่า “ทำไมไม่ฉันข้าว” ท่านบอกว่า “ลืมหาพินปลอมมาด้วย” พร้อมทั้งอ้าปากให้ดู เพื่อจะไม่ต้องพูดอะไรมากให้รู้เอาเองว่า ในปากไม่มีพินนะ

❁ หลวงลุงใส่ใจในการศึกษา

หลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ บังคับให้พระภิกษุสามเณรต้องศึกษาเล่าเรียน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม ซึ่งมีวิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม ธรรมวิภาค พุทธประวัติ ศาสนพิธี และวินัย

หลวงลุงเป็นผู้มีอายุมาก บวชเมื่อแก่ มีบางท่านปรามาสว่าจะเรียนไหวหรือ จึงทำให้หลวงลุงมีฉันทะที่จะเอาชนะคำปรามาสเช่นนั้น จึงได้สอบถามผู้รู้ว่า นักธรรมชั้นตรี ต้องเรียนอะไรบ้าง เมื่อทราบว่ามีหนังสือ นวโกวาท เป็นต้น หลวงลุงหามาได้แล้วเริ่มท่องจำตั้งแต่หน้าแรกของหนังสือเล่มนั้น ซึ่งมีความหนา ๘๒ หน้า ความจำของหลวงลุงดีมาก ท่องได้หมดทั้งเล่ม เวลาอยู่ว่างๆ ก็จะทบทวนบ่อยๆ เมื่อใครมาพูดเริ่มต้นข้อความในหนังสือนวโกวาทที่หน้าไหนก็ตาม ท่านจะท่องต่อไปได้จนจบ

เมื่อสอบนักธรรมชั้นตรีได้แล้ว สอบนักธรรมชั้นโทก็ได้ สอบนักธรรมเอกก็ได้อีก สำหรับนักธรรมชั้นเอกนั้น หลวงลุงสอบได้ ๒ ครั้ง เพราะท่านขอสอบซ้ำๆ ทุกปี เมื่อถึงเวลาลงชื่อขอเข้าสอบนักธรรมแต่ละปี ก็จะลงชื่อเข้าสอบนักธรรมชั้นเอกด้วย เพื่อจักวัดผลตนเอง จนเจ้าอาวาสรูปที่เคยอยู่ในวงการลิเกมาด้วยกัน ไม่ให้สอบ แต่หลวงลุงก็เถียง เพื่อพยายามจะสอบให้ได้ ในที่สุดก็ไม่ได้สอบ

เมื่อผิดหวังจากการไม่ได้สอบนักธรรมเอกแล้ว ก็มีผู้แนะนำให้เรียนบาลี ท่านก็ท่องบาลีไวยากรณ์ เข้าเรียนบาลีที่สำนักเรียนวัดพระพิเรนทร์ เรียนได้ไม่เท่าไร เลิกไปเรียนเสียแล้ว เมื่อถามว่า “ทำไมไม่ไปเรียนบาลี” ท่านก็ตอบว่า “ได้ถามปัญหาอาจารย์ผู้สอนว่า ทำไมมีปungสิงค์ (เพศชาย) เช่น ปุริโส บุรุษ อิตถิสิงค์ (เพศหญิง) เช่น นารี ส่วนนปungสกลิงค์ (เพศกลางๆ มิใช่เพศชาย-เพศหญิง) เช่น จิตต์ จิต แล้วยังมีเพศโดยสมมติอีกเล่า อย่างเช่น ปพพโต ภูเข่า จัดเป็นปungสิงค์ แทนที่จะเป็นนปungสกลิงค์ ปฐวี แผ่นดิน จัดเป็นอิตถิสิงค์ แทนที่จะเป็นนปungสกลิงค์” อาจารย์ผู้สอนไม่ตอบ บอกว่า “เรียนไปเรื่อยๆ เอะ ละ แล้วก็รู้เอง” ตกเถียงกับอาจารย์ในประเด็นนี้ ทำให้หลวงลุงตัดสินใจเลิกไปเรียน ถ้ามิเช่นนั้น หลวงลุงน่าจะเป็น พระมหาฉาย ไปแล้ว

❁ ช่วงชีวิตการครองเรือนของหลวงลุง

ชีวิตครอบครัว ด้วยว่าคุณชาย เป็นคนที่มีหน้าตาดี รูปหล่อ วาจาไพเราะ เจ้าบทเจ้ากลอน พูดน่าฟัง จึงมีผู้หญิงที่เข้ามาในชีวิตเป็นคู่ครองไม่ต่ำกว่า ๓ คน คนสุดท้ายคือ คุณทองใบ ที่ได้แวะเวียนมาเยี่ยมเยียน พบหลวงลุงที่วัดพระพิเรนทร์บ่อยๆ มีอยู่วันหนึ่ง มาที่วัดแล้วไม่เจอหลวงลุง จึงพบกับหลวงพี่ถวัลย์ ท่านก็ซักถามว่า “ตอนที่หลวงลุงยังเป็นคฤหัสถ์อยู่กินด้วยกันเป็นอย่างไรบ้าง?” เรื่องที่สะกิดใจผู้ฟังและนำมาเล่าขานกันในหมู่ท่านที่คุ้นเคยกัน เมื่อสอบถามหลวงลุงแล้ว ก็ยอมรับว่าเป็นเรื่องจริง ซึ่งผู้หญิงเก็บความรู้สึกนี้ ฝังใจมานาน ครั้นมีคนซักถาม กระตุ้นให้ได้พูด ก็พูดออกมาอย่างเป็นธรรมชาติ หลวงลุงเองก็ลืมไปแล้วแหละ แต่เมื่อพูดเล่าให้ฟัง ท่านก็ยอมรับว่าเป็นเช่นนั้นจริง

คุณทองใบ เล่าให้ฟังว่า เย็นค่ำวันหนึ่ง คุณชายเดินเข้าบ้านมา พร้อมกับหิ้วห่อผัดซีอิ้วใส่ไข่มาด้วย ๒ ห่อ สั่งให้คุณทองใบจัดใส่จานชาม ภรรยาก็เปิดใส่จานไป ๑ ห่อ อีกห่อก็วางไว้ข้างๆ เพราะเจ้าตัวไม่สั่งการให้รับประทานด้วย และไม่ได้ถามสักคำว่า ได้ทานอาหารเย็นแล้วหรือยัง คุณชายก็นั่งรับประทานไป ไม่พูดสักคำ เมื่อทานหมดจานนั้นแล้ว เปิดอีกห่อหนึ่งใส่จาน และรับประทานต่อจนอิ่ม ตอนแรกคุณทองใบก็นึกดีใจว่าคุณชายวันนี้ดี มีน้ำใจ อุดสาร่ซื้อผัดซีอิ้วมาฝากด้วย แต่ที่ไหนได้ คงเห็นว่าอร่อยดี จึงจัดการอีกห่อหนึ่งเสียเลย โดยไม่แบ่งให้ภรรยาที่นั่งจ้องมองดูอยู่ได้กินเลย

🌸 หลวงลุงกับสามเณร

ช่วงหนึ่งที่พระสงฆ์ ๓ รูป ไปพำนักที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ในช่วงนั้น มีสามเณรพิณิต ฤทธิธรรม มาจากจังหวัดสกลนคร ลูกศิษย์ของพระสายวัดป่า ที่พระอาจารย์วัดป่าได้นำสามเณรมาฝากให้มาอยู่ด้วย หลวงลุงกับสามเณรจะอยู่กุฏิบนบกหลังเดียวกัน ซึ่งทั้งสองนี้ อายุต่างกันมาก หลวงลุงอายุเจ็ดสิบกว่า สามเณรเพิ่งจะสิบต้นๆ หลวงลุงคอยอบรมแนะนำพร่ำสอนเณร สามเณรก็คอยปรนนิบัติดูแล บิบบ นวดให้หลวงลุง เข้ากันได้ดี บางวันหลวงลุงให้เณรอ่านหนังสือให้ฟัง แนะนำวิธีการอ่านหนังสือให้เณร แนะนำกิริยามารยาท สอนธรรมะ กะทnungกะหนึ่งกัน ทั้งวันทำให้หลวงลุงหายเหงา เณรก็ได้ผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ชีวิตเล่าเรื่องต่างๆ ให้ได้ฟัง

ตอนหนึ่ง ที่ทั้งสองเกิดไม่พูดไม่จากันเลย ต่างฝ่ายต่างเงิบ แสดงอาการโกรธเคือง หรือไม่พอใจกันเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งมาง้อ เมื่อถึงวันโกน พระเณรต้องปลงผมก่อนถึงวันพระใหญ่ สามเณรปลงผมเองได้ เพราะเคยฝึกมาตั้งแต่อยู่ที่วัดป่าแล้ว หลวงลุงเมืองอนเช่นนั้นกับเณร ครั้นเห็นเณรตัวเล็กๆ ยังปลงผมเองได้ ท่านก็จัดแจงลงมือปลงผมเองบ้าง ไม่เรียกเณรให้มาช่วยปลงผม ปรากฏว่าคมมีดเฉือนเข้าหนังศีรษะ เป็นแผลเลือดแดงทั้งศีรษะ ส่วนเณรก็ขอช่วยปลงผมให้ก็ไม่ยอมให้เณรช่วย เณรได้มาเรียกผู้เขียนซึ่งพักอยู่ที่ศาลากลางน้ำ ห่างประมาณร้อยเมตร เล่าเรื่องให้ฟัง จึงรีบไปดูขอมัดโกนจากหลวงลุงมาปลงต่อให้จนเสร็จ

🌸 หลวงลุงได้มีส่วนร่วมสร้างวัดญาณเวศกวัน

วัดนี้ เริ่มก่อตั้งสร้างวัดมาเมื่อ ๒๙ ปีเศษนี้เอง พระสงฆ์ ๓ รูปแรก คือ เจ้าประคุณ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป และผู้เขียน

ระยะแรกๆ ที่วัดกำลังมีการก่อสร้างเสนาสนะ หลวงลุงเห็นคนเขาทำงานกัน บางครั้ง ก็ได้ลงมือทำเอง ทำได้แม้แต่การเข็นรถขนดินที่รถบรรทุกดินนำมาเทไว้เป็นกองใหญ่ๆ ทอยยชนกับลูกศิษย์ ทำงานหนักมากก็พักให้หายเหนื่อย เมื่อมีแรงก็ทำต่อ

ในช่วงเข้าพรรษามีฝนตกหนักมาก ทำให้ปริมาณน้ำในคลองเพิ่มสูงขึ้น มีคนงาน ก่อสร้างเดินถือถังสีเหลือง เก็บอะไรรอยอยู่ในบริเวณวัด หลวงลุงมองเห็น จึงตะโกนถาม ไปว่า “เก็บอะไรหรือ?” ได้รับคำตอบว่า “ปลาครับ เป็นปลาที่ขึ้นมาจากคลอง เพื่อไป หาแหล่งน้ำใหม่” หลวงลุงได้เรียกให้คนงานก่อสร้างนำถังสีเหลืองมาให้ดูว่าเป็นปลา อะไร มองเข้าไปในถังใบนั้นก็เห็นว่า มีปลาจำนวนมากที่ยังมีชีวิตอยู่ หลวงลุงถามว่า “จะปล่อยลงคลองไปได้ไหม” คนงานเมื่อถูกถามด้วยคำถามนี้ ก็หน้าเสีย ในใจก็คิดจะ นำปลาเหล่านี้ไปทำอาหารมื้อพิเศษให้กับครอบครัวให้อิ่มหน้าสำราญกัน หลวงลุงดับท ด้วยบอกว่า “หลวงลุงจะหาสิ่งตอบแทนอย่างอื่นที่มีมูลค่าเท่ากับปลาจำนวนนี้ให้แทน” คนงานก่อสร้างก็พอใจ ส่งถังสีเหลืองนั้นให้ ยกมือไหว้หลวงลุงแล้วจากไป ปลาในถัง สีเหลืองนั้นทั้งหมด ถูกนำไปปล่อยในที่ปลอดภัย ได้มีชีวิตรอดปลอดภัยอีกหลายชีวิต

🌸 หลวงลุงกับคลอง

ระยะแรกที่ตั้งวัดใหม่ๆ ญาติโยมได้ผูกปิ่นโตไว้ที่ร้านอาหารด้านหน้าพุทธมณฑล เมื่อใกล้เวลาเพล ลูกศิษย์จะปั่นจักรยานไปรับอาหาร ซึ่งใส่ปิ่นโตมาถวายพระ ๓ รูป และลูกศิษย์ ๑ คน แต่ถ้าเป็นวันเสาร์ - อาทิตย์นั้น คณะญาติโยมจะมาทำบุญถวาย ภัตตาหารเพลพระ เพราะโยมแต่ละท่านอยู่ไกลจากวัดมาก จะมาวัดทุกวันไม่สะดวก

วันหนึ่ง เกิดเหตุลูกศิษย์ไปรับอาหารปิ่นโตเพื่อมาถวายพระ ปรากฏว่า ขากลับจะ ถึงวัดอยู่แล้ว ทั้งคนและจักรยานตกสะพานไม้ที่ข้ามคลองรอบพุทธมณฑล แต่ยังรักษา อาหารปิ่นโตไว้ได้ ไม่จมน้ำ แต่กระเป๋าสตางค์ของลูกศิษย์ตกลงไปในน้ำนั้น กู้จักรยาน ขึ้นมาได้ เดินเข้าวัดเนื้อตัวเปียกปอน หัวปิ่นโตมาหลวงลุงเห็นจึงถามได้ความว่า ที่เนื้อ ตัวเปียกปอนนี้ เพราะตกสะพานที่หน้าวัด ลูกศิษย์เล่าว่า กระเป๋าสตางค์ตกลงไปด้วย ยังหาไม่เจอ เกรงว่าพระจะอดฉันเพลจึงรีบเข้ามา หลวงลุงร้อนใจให้ลูกศิษย์พาไปชี้จุด ที่ตก เหลียวซ้ายแลขวา มองไม่เห็นใครเลย หลวงลุงลงไปในคลองนั้น ซึ่งสภาพน้ำทั้ง ดำและมีกลิ่นเหม็นด้วย ได้ดำลงไปควานหากระเป๋าสตางค์ลูกศิษย์ในคลอง แต่ไม่พบเจอ

ทั้งนี้ เพราะหลวงลุงมีความสงสารและเห็นใจลูกศิษย์ที่ว่ายน้ำไม่เป็น และดำน้ำไม่เก่งด้วย

ครั้งหนึ่ง หลวงลุงได้เคยตกลงไปในคลองภายในวัดนี้เอง สะพานข้ามคลองภายในวัดเดิมไม่มีราวกันตก มีขอบปูนสูงประมาณคืบเศษ หลังฉันเข้าเสร็จแล้ว เดินกลับเข้าเขตสงฆ์ หลวงลุงเดินมาถึงสะพานเป็นช่วงที่ลืบทาเดิน บังเอิญเท้าข้างซ้ายสะดุดขอบปูนเสียหลัก ทำให้พลิกตกลงไปในคลอง กระตุกไหลปลาร้ากระแทกขอบเขื่อน แล้วจมลงไป ในคลอง มีคนเห็นแวบๆ และมีเสียงอะไรตกน้ำดัง รีบเข้าไปดู เห็นเป็นหลวงลุงโผล่ขึ้นมาจากน้ำ จึงช่วยกันยกขึ้นจากคลอง พาไปชำระล้าง อาบน้ำ เปลี่ยนผ้า แล้วพาไปรักษาที่โรงพยาบาล ผลการตรวจรักษาพบว่ากระตุกไหลปลาร้าหัก โดยรักษาอยู่เพียงไม่กี่วันอาการก็ดีขึ้น และหายเป็นปกติ หมอที่โรงพยาบาลจ่ายยามาเท่าไร เวลาผ่านไป ก็คงเหลือยาอยู่เท่าเดิม

🌸 หลวงลุงมีวาสนาดีได้ไปต่างประเทศ

หลวงลุงนับว่าเป็นพระที่มีวาสนาดี หรือโชคดี ได้เดินทางไปต่างประเทศหลายครั้ง โดยเฉพาะ สหรัฐอเมริกา ได้ไปถึง ๔ ครั้ง รวมทั้งอินเดีย เนปาล ก็ได้ไปมาแล้ว แต่ละประเทศที่ไปนั้น หลวงลุงจะชอบออกไปเดินด้านนอกอาคารที่พักหรือห้องพัก ครั้นได้เดินออกกำลังกายจนเหนื่อยแล้ว คิดจะกลับเข้าที่พัก แต่หาไม่เจอ เพราะก่อนออกไปไม่ได้สังเกตให้ดีก่อน บางครั้งไปเปิดประตูห้องอื่น จนผู้อยู่ร่วมห้องพักเดียวกับหลวงลุง ต้องรีบไปพาท่านกลับเข้าห้องพัก ช่วงหลังๆ จึงเขียนเบอร์ห้องพักไว้ในถุงผ้าอังสะ เพื่อเป็นการช่วยจำ หากเข้าห้องพักไม่ถูก จักได้ดูที่กระดาดาชุดไว้

ผู้เขียนมีโอกาสได้เข้าพักร่วมห้องกับหลวงลุงบ่อยๆ โดยเฉพาะการเดินทางไปพักที่นิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีเวลาท้องถิ่นตรงกันข้ามกับเวลาในประเทศไทย เวลากลางวัน หลวงลุงจะนอนและหลับเป็นจริงเป็นจังมาก แต่กลางคืนไม่ยอมหลับ เพราะได้นอนกลางวันเต็มที่แล้ว ส่วนผู้เขียนได้ปรับตัว ปรับเวลาให้สอดคล้องกับเวลาท้องถิ่น พยายามไม่นอนกลางวัน เมื่อถึงช่วงเวลากลางคืน หลวงลุงจึงไม่อน ทั้งเปิดไฟสว่าง ทำอะไรๆ เสียงดัง โดยเฉพาะเวลาที่หลวงลุงได้สร่งน้ำเสร็จใหม่ๆ เข้ามาในห้องผ้าอาบที่เปียกน้ำนั้น หลวงลุงจะหยิบขึ้นมาแล้วสะบัดเสียงดังมาก ยามเช้าเวลาตื่นนอน เก็บผ้าห่มหรือพับผ้าแต่ละผืน ก็จะสะบัดผ้าทุกชิ้น จนเป็นลักษณะนิสัยของท่าน

🌸 หลวงลุงชั้นรถไฟผัดขบวน

การเดินทางของคณะธรรมจาริกในประเทศอินเดีย หลังจากได้ไปชมถ้ำอชันดา เอลโลร์่า เสร็จแล้วก็มียุทธบัสสามคันไปส่งที่สถานีรถไฟ เพื่อมุ่งขึ้นเหนือไปยังโกปาลชม สฎุสสาณูจี เมื่อรถบัสขับไปถึงสถานีรถไฟนั้นเป็นเวลาค่ำมืด รถไฟขบวนที่จะขึ้นก็เหลือ เวลาไม่กี่นาทีจะเข้าสู่ชานชาลาแล้ว สิ่งของสัมภาระทุกชิ้นถูกลีกลขึ้นศึระชะ แล้วนำคณะ ไปยังชานชาลา แต่กุลีนาคณะไปผัดชานชาลา พอรู้ตัวว่าไม่ใช่ชานชาลา นี้ เวลาที่เหลือ ก็น้อยลงไปอีก ขบวนรถไฟที่คณะจะขึ้นนั้น ใกล้เวลาจะเข้าอีกชานชาลาหนึ่ง มิใช่ชาน ชาลาที่ยืนคอยอยู่ มองไปก็อยู่แค่ฝั่งตรงกันข้ามนั่นเอง แต่มีรถไฟขบวนหนึ่งที่จะวิ่งลง ได้จอดขวางอยู่ กุลิตัดสินใจพาขึ้นรถไฟที่จอดอยู่ นั้น ปีนลงอีกฝั่งหนึ่ง แล้วเดินข้ามราง รถไฟ ไปขึ้นอีกชานชาลาหนึ่ง หลายท่านได้เดินตามกุลีกันอย่างรีบเร่งมาก ปรากฏว่า รถไฟที่จอดขวางอยู่ นั้นได้เคลื่อนขบวนออก คนในคณะของเราที่ยังลงมาไม่หมดทุกคน รถไฟได้เร่งความเร็วขึ้นโดยลำดับ บางท่านที่แข็งแรงมีกำลังวังชาติ ก็รีบกระโดดลงได้ ทัน บางท่านพยายามจะลงก็ลงไม่ทันเสียแล้ว คณะของเราได้มารวมตัวกันแล้วสำรวจ ดูว่า มีท่านใดติดอยู่ในขบวนรถไฟดังกล่าวบ้าง จึงทราบ ว่า หลวงลุงฉาย และพระคุณฐิ เมธังกุโร ติดไปกับขบวนรถไฟนั้น

เหตุการณ์นี้ ทำให้คณะที่ร่วมเดินทางต่างตื่นตระหนกตกใจ ทำอะไรไม่ถูกกัน ด้วย ความกังวลใจว่า คนของเราจะเป็นอย่างไร เกรงว่าจะเกิดอะไรขึ้น แล้วจะกลับมาเข้า คณะได้ทันเวลาที่จะกลับไทยไหมหนอ ในสถานการณ์ที่คับขันเช่นนี้ พระเดชพระคุณ พระธรรมปิฎก (ปัจจุบัน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) ตั้งสติได้ บอกแจ้งขั้นตอนว่า ควรจะ ทำอย่างไร เป็นการแก้ปัญหาด้วยปัญญาจริงๆ ด้วยการรีบประสานงานกับ ทางการรถไฟให้รู้ว่า คนของเราติดอยู่ในขบวนนั้นไปด้วย เมื่อไปถึงสถานีข้างหน้าให้ลง และหาขบวนรถไฟที่จะขึ้นไปยังสถานีโกปาลตามไป คณะจะเดินทางไปรออยู่ที่นั่น หลังจากนั้นอีกคืนกับวันหนึ่ง พระทั้งสองรูปนั้นก็กลับมาพบกันในที่พักของคณะใหญ่ ได้ทำให้ทุกท่านดีใจกันมาก เป็นการพลัดพรากแล้วกลับมาเจอกันใหม่ด้วยใบหน้า ที่สดใส ยิ้มแย้ม สุขใจไปตามๆ กัน

🌸 หลวงลุงมีความประหยัด

หลวงลุงได้เดินทางไปกับคณะธรรมจาริกอินเดีย-เนปาล หลังจากจาริกไปในที่ ต่างๆแล้ว ได้เดินทางต่อไปประเทศเนปาล แต่ก่อนจะเข้าเนปาล จะต้องผ่านด่านตรวจ คนเข้าเมือง มีกระบวนการใช้เวลานาน จึงได้จองโรงแรมที่ชายแดนนั้น เป็นโรงแรมเก่า ขาดการดูแล หรือทำความสะอาด มั่งลวดขาด ยุงชุม ยิ่งไปกว่านั้น ไฟฟ้าดับอยู่บ่อยๆ

พอคณะได้เช็คอินเข้าไปในห้องกันหมดแล้ว หลวงลุงจับคู่อยู่กับพระคุณฐิติ เมื่อไฟฟ้าดับ ทางโรงแรมได้แจกเทียนให้ห้องละเล่ม พระคุณฐิติจึงได้จุดเทียนปักไว้บนโต๊ะด้านหน้ากระจก ครั้นหลวงลุงจะเข้าห้องน้ำบ้าง ในห้องน้ำก็มีติดหันมาเห็นเทียนที่พระคุณฐิติจุดไว้ นั่นจึงบ่นและต่อว่าพระคุณฐิติว่า “ทำไมมาจุดเทียนตั้งไว้สองเล่มล่ะ ควรจะประหยัดนะ” เมื่อหลวงลุงไปหยิบเทียนที่กระจก จึงได้รู้ว่า กระจกสะท้อนเทียนเล่มที่จุดไว้หน้ากระจกนั่นเอง

หลวงลุงชอบความสะอาด

หลวงลุงเป็นคนชอบความสะอาดมาก ห้องที่พักต้องสะอาด กวาดวันละหลายหน ผ้าที่ใส่ต้องซักอยู่เรื่อย และนำไปตากแดดฆ่าเชื้อ เวลาซักผ้าจะใส่น้ำยาซักปริมาณมาก และซักหลายน้ำ ถือเป็นการออกกำลังกายของท่านไปด้วย ซักผ้าจนกระทั่งเหม็นโซกไปทั้งตัว อาบน้ำ หรือสรองน้ำ ก็ใช้เวลานานมาก

การอาบน้ำจะใช้วิธีการตักอาบ ต้องมีขันตักน้ำ ติดตัวไปทุกที่ทุกแห่ง ไม่ว่าจะไปต่างประเทศก็ต้องเอาไป ห้องน้ำที่พักรู้ในต่างประเทศ ปู่ด้วยพรหม หลังจากหลวงลุงสรองน้ำเสร็จ หากเข้าไปภายหลังก็จะเห็นว่าพรหมเปียกน้ำเสียแล้ว

การอาบน้ำในห้องน้ำต่างประเทศ จะต้องเข้าไปปรับให้น้ำพอดี ไม่ร้อนหรือเย็นเกินไป ก่อนที่หลวงลุงจะเข้าไปอาบหรือสรองน้ำ ท่านเคยเปิดก๊อกน้ำเอง แต่ปรับไปทางน้ำร้อนจัด ตื่นนอนแต่ละวันจะสะบัดผ้าทุกผืน เสียงสะบัดผ้าจะดัง ใครยังไม่ตื่นก็ต้องตื่น

เวลานอนจะต้องกางมุ้ง ถ้าไม่กางมุ้งท่านจะนอนไม่หลับ ที่พักใดไม่มีที่จะผูกมุ้งได้ครบ ก็ขอให้ได้ผูกสักหนึ่งจุดก็ยงดี โดยให้ใบหน้าอยู่ในมุ้งก็พอ นอนหลับได้แล้ว

หลวงลุงมักนำของ ๔ สิ่งติดตัวไปต่างประเทศด้วยเสมอ คือ

๑. ผ้าเช็ดเท้า ไม้เช็ดเท้าเวลาล้างเท้าเสร็จแล้ว มิให้ปนกับผ้าอื่น โดยเฉพาะก่อนเข้านอนจะต้องล้างเท้า เช็ดเท้าให้แห้งก่อน

๒. ผ้าเช็ดพื้น เมื่อเข้าพักที่ไหน มักสำรวจดูความสะอาดที่พื้น เมื่อดูแล้วพื้นห้องสกปรก จะเอาผ้าที่เตรียมมานั้นชุบน้ำ ปิดให้แห้งพอประมาณ แล้วถูพื้นที่จะพักนั้น

๓. ขันพลาสติกสำหรับตักอาบน้ำ หลวงลุงชอบวิธีการอาบน้ำแบบใช้ขันตักอาบ มิได้อาบแบบเปิดจากฝักบัว แต่เปิดน้ำจากก๊อกใส่ถังน้ำ เมื่อน้ำเต็มถึงนั้นแล้ว ก็ใช้ขันที่เตรียมมาตักอาบ จึงทำให้พื้นห้องน้ำเปียก ถ้าหากห้องน้ำนั้นปูพรมไว้ด้วยแล้ว เป็นปัญหาใหญ่ และ

๔. มุ้งที่มีผูกกับผนังห้อง ๔ มุม สำหรับไว้กางมุ้งนอน ถ้าหากไม่กางมุ้งแล้ว จะนอนไม่หลับ ทั้งๆ ที่เป็นคนหลับง่าย แต่เวลาตั้งใจจะนอนหลับจริง ต้องกางมุ้งกราบพระที่หมอน สวดมนต์จบแล้ว จึงล้มตัวลงนอน

🌸 หลวงลุงอาสาอ่านหนังสือพิมพ์

หลวงลุงอาสาอ่านหนังสือพิมพ์ให้หลวงพ่อบรมเต็ญฯ ฟังทุกเย็น หรือถ้าหากมีข่าวสำคัญๆ ก็จะไปรับมาให้หลวงพ่อบรมเต็ญฯ ฟังก่อน บางทีท่านจะอ่านแล้ววิพากษ์วิจารณ์ไปด้วย เสียงอ่านจะดังและฟังชัดเจน

แต่ละวันที่มีหนังสือพิมพ์มาส่ง หลวงลุงจะรีบเก็บไว้อย่างดี รอเวลาที่จะนำไปอ่านตามหน้าที่ที่ท่านชอบ ข่าวเรื่องไหนที่สำคัญก็จะตัดเก็บรักษาไว้

นอกจากอ่านหนังสือพิมพ์แล้ว ยังออกไปเดินกับท่านเจ้าประคุณบรมเต็ญฯ ช่วงเย็นๆ ในแต่ละวัน เพื่อเป็นการออกกำลังกายของพระ เมื่อเดินไปก็คุยไป ชักถามเรื่องนั้นเรื่องนี้ หลวงลุงจะมีข้อสงสัยมาก เป็นคนมีปัญญา คิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์เก่ง มีอารมณ์ขัน

🌸 หลวงลุงเชื่อคำของลูกศิษย์

ในคราวที่พระเดชพระคุณพระธรรมปิฎก ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพจากยูเนสโก ปี พ.ศ. ๒๕๓๓ นั้น ทางกระทรวงศึกษาธิการได้นิมนต์หลวงพ่อบรมเต็ญฯ ไปรับรางวัล ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยมีผู้เขียน, เจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ฝ่ายกระทรวงศึกษาธิการ, ฝ่ายวัดมีคุณเชษฐ รักตะกนิษฐ เป็นไวยาวัจกรร่วมเดินทางไปด้วย

เย็นวันหนึ่ง หลวงลุงทำหน้าที่ตักน้ำล้างจานจริงๆ พุดด้วยน้ำเสียงที่ฟังแล้วท่านไม่พอใจมาก ฟ้องหลวงพ่อบรมเต็ญฯ ว่า มหานี้ก็คิดกันไม่ให้ผมได้ร่วมเดินทางไปประเทศฝรั่งเศสด้วย หลวงพ่อบรมเต็ญฯ ก็ยิ้มๆ ไม่ได้พูดอะไร ความจริงหลวงพ่อบรมเต็ญฯ อยู่แล้วว่าการร่วมเดินทางไปในครั้งนี้ จะมีใครควรไปหรือไม่อย่างไร เป็นเรื่องของทางกระทรวงฯ จะพิจารณาเอง มิใช่ทางวัดที่จะกำหนดได้ แม้แต่หลวงพ่อบรมเต็ญฯ ก็ไม่ประสงค์จะเดินทางไป แต่ด้วยมีผู้ใหญ่กราบอาราธนาอย่างเป็นทางการ ด้วยความคาดหมายสูงมากที่จะนิมนต์หลวงพ่อบรมเต็ญฯ ไปให้ได้

แต่ที่ทำให้หลวงลุงยกเรื่องนี้ขึ้นมาฟ้องนั้น ก็เพราะว่า มีลูกศิษย์คนโปรดของท่านคอยพูดขยุ้มให้หลวงลุงเข้าใจผิด หลวงลุงก็เชื่อตาม ในขณะที่เดียวกันลูกศิษย์คนนั้นก็นั่งหัวเราะ ชอบใจที่หลอกหลวงลุงได้สำเร็จ ทุกท่านที่รู้เรื่องนี้ดี เห็นเป็นเรื่องขำ แต่หลวงลุงไม่ได้ขำด้วย

🌸 หลวงลุงมีน้ำใจสงเคราะห์ต่อผู้อื่น

เมื่อครั้งที่พำนักอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ หลวงลุงมักจะสงเคราะห์เด็กชาย เด็กหญิงที่ยากจนไม่มีเงินเรียนหนังสือไว้หลายคน เห็นมาขอรับเงินไปจ่ายค่าเทอมบ้าง ค่าหนังสือบ้าง ค่าชุดนักเรียนบ้าง ได้ทราบว่า บางคนได้เรียนจนจบระดับปริญญา แต่ก็ไม่พบเห็นเด็กหรือคนที่ท่านเคยสงเคราะห์เหล่านั้นกลับมาหา มาดูแล หรือระลึกถึงท่านเลย แต่ก็ช่างเถอะ เขาเหล่านั้นอาจจะมาที่วัดแล้วไม่เจอ หรือไม่ทราบว่า หลวงลุงไปพำนักอยู่ที่ใดแล้ว

พระภิกษุสามเณรที่มาจากเชียงราย ได้มาพำนักที่วัดพระพิเรนทร์หลายรูป ในช่วงที่ผู้เขียนไปเรียนหนังสือที่ประเทศอินเดีย เป็นเวลา ๓ ปีเศษ ได้ทราบว่า หลวงลุงได้พบปะ เจอะเจอสามเณรก็ปฏิสันถาร ชักถามว่ามีอะไรที่ขาดแคลน ก็ให้ความอนุเคราะห์ และยินดีจัดหาสิ่งต่างๆ ที่ต้องการให้ นับว่าหลวงลุงมีคุณูปการต่อผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่คิดหวังสิ่งตอบแทน

🌸 หลวงลุงเป็นผู้ที่โชคดี

มีหลายคนกล่าวชื่นชมหลวงลุงว่า เป็นผู้ที่โชคดี ได้มาอยู่กับเจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้าไปไหนก็ไปด้วยกัน ๓ รูป เป็นพระที่มีอัธยาศัยดี ชอบโอภาปราศรัย เวลาใครไปมาหาสู่ที่วัด ก็มีหลวงลุงที่จะเข้าไปปฏิสันถาร พูดคุยด้วย ยิ่งญาติโยมที่มาทำบุญถวายสังฆทานด้วยแล้ว ไม่พินมือหลวงลุง ท่านจะพูดนาน ให้ข้อคิด ให้ธรรมะ แล้วอนุโมทนาให้พร

ในช่วงที่หลวงลุงล้มป่วยนอนเตียง ผู้เขียนได้สละกุฏิที่อยู่ ซึ่งเป็นห้องที่อยู่ด้านล่าง ไม่ต้องขึ้นบันไดสูง ปรับเป็นกุฏิห้องพักภิกษุอาพาธ ติดเครื่องปรับอากาศให้เหมาะสมกับการฟื้นฟูสุขภาพร่างกาย หลังออกจากห้องไอซียู เพื่อจักษุแลดูปฏฐากหลวงลุงได้เป็นอย่างดี จวบจนท่านถึงแก่มรณภาพ ในระหว่างที่ป่วยอยู่นั้น มีพระภิกษุในวัดช่วยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันดูแล โดยเฉพาะ พระวิทยา ธมฺมวโร ผู้เป็นพระศิลาณุปฏฐากอยู่ดูแล ๓-๔ พรรษา และยังได้ว่าจ้างบุรุษพยาบาลมาช่วยเสริมการดูแล กระทั่งหลวงลุงถึงแก่มรณภาพ

ช่วงที่หลวงลุงมีอาการหนักมาก ถูกส่งตัวเข้าพักรักษาที่โรงพยาบาลธนบุรี ๒ เป็นหลัก เมื่อครบกำหนดที่จะต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาล ทางวัดได้สอบถามเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินของโรงพยาบาล ปรากฏว่า คุณพิรณุช เกียรติสมมารถ โยมผู้มีจิตศรัทธา ได้ถวายการอุปถัมภ์ค่าใช้จ่าย ชำระแก่โรงพยาบาลดังกล่าวอยู่เสมอ คณะสงฆ์รู้สึกซาบซึ้งในกุศลศรัทธาของอุบาสิกาท่านนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงอนุโมทนาไว้ ณ ที่นี้ด้วย

๑๑ สุกท้ายนั้นปลายชีวิตหลงลุง

พุทธบริษัทควรใคร่ตรงตามพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ดังนี้ว่า

“คนทั้งหลายคิดหมายไว้อย่างใด ต่อมาการณ์ก็กลับกลายเป็นเป็นอย่างอื่น ความพลัดพรากจากกันก็เป็นอย่างนี้แหละ ดุเถิด กระบวนความเป็นไปของโลก แม้จะมีคนอยู่ได้ถึงร้อยปี หรือเกินกว่านั้น เขาก็ต้องพลัดพรากจากหมู่ญาติ ต้องทิ้งชีวิตไว้ในโลกนี้อยู่ดี”

“เปรียบเสมือนว่า ภูเขาใหญ่ศิลาล้วน สูงจรดฟ้า กลิ้งเข้ามารอบด้านทั้งสี่ทิศ บดขยี้สัตว์ทั้งหลายเสีย ฉันทไฉ ความแก่และความตาย ก็ครอบงำสัตว์ทั้งหลายฉันนั้น ทั้งกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ และศูทร ตลอดจนจันจณฑาลและคนเก็บกวาดขยะ ชราและมรณะย่อมย่ำยีทั้งหมด ไม่ละเว้นใครเลย ณ ที่นั้น ไม่มีบุญทรมุขีสำหรับ พลช้าง สำหรับพลรถ หรือสำหรับพลราบ จะใช้เวทมนต์ต่อสู้อุ หรือเอาทรัพย์สินจ้าง ก็ไม่อาจเอาชนะได้

เพราะฉะนั้น คนฉลาดหรือบัณฑิต เมื่อมองเห็นประโยชน์ที่แท้แท้แทน ฟิงปลุกฝัง ศรัทธาในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ผู้ใดประพฤติธรรมด้วยกาย วาจา ใจ ผู้นั้นย่อมเป็นที่สรรเสริญในโลกนี้ จากไปแล้ว ก็บันเทิงในสวรรค์”

พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป (พงษ์พ่วง) ได้มรณภาพเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๓ สิริรวมอายุ ๑๐๐ ปี ที่โรงพยาบาลธนบุรี ๒ นำศพมาบำเพ็ญกุศลที่วัดญาณเวศกวัน สวดพระอภิธรรม ครบ ๓ วันแล้ว เก็บศพไว้ที่ห้องกระจกใต้อุโบสถ จากนั้นได้มีการ บำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย เป็นประจำทุกปี จวบจนมาถึงปีนี้ พ.ศ. ๒๕๖๖ ครบรอบ ๙ ปี ทางวัดญาณเวศกวันมีกำหนดจะจัดฌาปนกิจศพ พระครูสังฆรักษ์ฉาย ในวันอาทิตย์ที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๖ ที่วัดญาณเวศกวัน ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐม

☸ สรุป

จากเกร็ดความรู้ที่ได้จากชีวประวัติพระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป สรุปเป็นข้อคิดข้อธรรม คือ ความโลภ โกรธ หลง ของมนุษย์เรานี้ ทำให้ชีวิตหนึ่งต้องผันแปรไปต่างๆ เช่น

ความโลภ: ครอบครัวฝ่ายพ่อที่โลกในทรัพย์สินสมบัติส่วนแบ่งทำให้เด็กสองคนต้องตกระกำลำบาก

ความโกรธ: ต.ช.ฉาย ที่โกรธยายเลี้ยง จนต้องหนีออกจากบ้านไป ไม่หวนกลับมาเข้าบ้านอีกเลย

ความหลง: คุณฉาย ตกอยู่วังวนของการแสดงลิเก ซึ่งมีแสง สี เสียงที่ทำให้ตื่นตาตื่นใจ สนุกสนาน เพลิดเพลินไป จนไม่หวนกลับมาหาคุณตาที่แสนจะรักหลานชาย เมื่อคราวคุณตามีอันต้องพราดจากไป ก็ไม่ได้ไปในงานฌาปนกิจศพคุณตา

อิมินา กตปุญญเณ ด้วยอำนาจแห่งกุศลบุญราศีที่ท่านเจ้าภาพทุกคน และสาธุชนทุกท่าน ได้ร่วมกันบำเพ็ญให้เป็นไป ขอกระแสน้ำบุญและอำนาจแห่งกุศล จงสำเร็จแด่พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป ผู้ล่วงลับ แม้พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป ได้ทราบด้วยญาณวิถีทางใด ขอจงได้มารับส่วนกุศลแล้วอนุโมทนาเพื่อให้สำเร็จเป็นปัตตานุโมทนาภัย เป็นบุญใหม่อีกชั้นหนึ่ง ทั้งบุญเก่าและบุญใหม่จักได้อำนวยช่วยให้เกิดความสุขตามคติวิสัยในสัมปรายภพ ให้สมกับเจตนาปรารภของท่านเจ้าภาพทุกประการ

ด้วยความอาลัยรักหลวงตาฉาย

อาตมาเคยได้มีโอกาสติดตามเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต) เมื่อครั้งที่ยังดำรงสมณศักดิ์ที่ พระพรหมคุณาภรณ์ เดินทางปลีกวิเวกไปในที่ห่างไกลหลายแห่ง ครั้งหนึ่งมีเหตุการณ์ที่น่าประทับใจมากคือ ประมาณต้นปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้เดินทางไปพักที่บ้านอดีตนายอำเภอผาสุก อารยางกูร โยมพี่ชายของเจ้าประคุณสมเด็จฯ ที่ อ.หนองพอก จ.ร้อยเอ็ด

ในครั้งนั้น คณะเดินทางไปกัน ๔ รูป นอกจากหลวงตา (พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป) แล้ว ก็มีพระธีรวัฒน์ ธีรวิฑูโน ด้วย สำหรับสถานที่พัก ก็จัดเป็นสัดส่วนสำหรับพระ มีกุฏิยกพื้น ๒ หลังทำด้วยไม้ไผ่ มีทางเดินเชื่อมต่อกัน แม้จะดูร่มรื่น มีสวนพืช ผัก ผลไม้ หลากหลาย แต่บรรยากาศเงียบผิดปกติ กล่าวคือ แปลกที่สถานที่แห่งนี้ ไม่มีเสียงนกร้อง กบ เขียด สัตว์เล็กสัตว์ใหญ่อะไรเลย (อาจจะถูกจับกินหมด) บรรยากาศจึงเงียบสงบเป็นพิเศษ

สำหรับหลวงตาฉายแล้ว บรรยากาศเงียบเหงาเช่นนี้ จึงไม่น่าสบายอารมณ์เท่าไร เพราะท่านชอบความทันสมัย ชอบพบปะผู้คนมาก แต่เหนืออื่นใด การได้อยู่ใกล้ชิดหลวงพ่อสมเด็จฯ ก็คงเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับท่าน

วันหนึ่ง ลูกศิษย์มาเล่าว่า มีป่าธรรมชาติอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน ถ้าจะเดินป่าก็มีระยะทางประมาณ ๕ กิโลเมตร (ขาไปเที่ยวเดียว) เทียบกลับอาจจะนัดหมายให้รถไปรับได้ หลวงพ่อสมเด็จฯ ก็คิดอยากจะได้เดินสำรวจธรรมชาติ ถือเป็นการวัดความสามารถทางร่างกายด้วย ว่าจะเดินไหวไหม

บ่ายวันหนึ่ง หลังฉันเพลสักพัก ก็เริ่มเดินทางไปเป็นคณะใหญ่ นอกจากพระทั้ง ๔ รูป ก็มีท่านนายอำเภอผาสุก และโยมอุปัฏฐากตามกันไปพอสมควร ปรากฏว่าการเดินป่า ก็จะต้องเดินไปทางที่รกร้าง คดเคี้ยว สูงต่ำไม่สม่ำเสมอ เตี้ยลงเตี้ยขึ้น หลวงตาก็เดินไหว แม้จะต้องหิ้วปีกบ้าง เดินไปบ่นกล้วเสื่อไปด้วยบ้าง แต่ก็สู้เดินไปจนถึงปลายทางจนได้ ขากลับเป็นทางถนนเรียบ มีรถผ่านไปมาไม่มากไม่บ่อยนัก ท่านก็เดินกลับด้วย

สรุประยะทางทั้งไปและกลับเกือบ ๑๐ กิโลเมตร ท่านก็เดินกลับมาที่พักได้โดยสวัสดิ แต่พอรุ่งขึ้นวันใหม่ เข้ามาได้ยินเสียงบ่นว่า “ร้อยเอ็ด เข็ดจนตาย ร้อยเอ็ด เข็ดจนตาย ...” ได้ยินแล้วทั้งสงสาร และเห็นใจท่านมาก แต่เมื่อนึกถึงเรื่องนี้ก็มีรอยยิ้มขึ้นมา เป็นข้อ ยืนยันได้ว่า หลวงตาในวัยอายุใกล้ ๕๐ ยังเดินป่าระยะทาง ๑๐ กิโลเมตรได้ ท่านจะเป็น มนุษย์ที่มีร่างกายพิเศษแข็งแรงขนาดไหน ลองคิดดู ยังมีอีก...

หลังจากนั้นสักพัก จนหายปวดเมื่อยแล้ว วันหนึ่งก็ไปเที่ยวชมพระเจดีย์ขนาดใหญ่ ที่อยู่ไม่ไกลจากที่พักมากนัก (ประมาณ ๗ ก.ม.) ชื่อ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล ถือว่าเป็น เจดีย์ใหญ่มากพอสมควร ตอนที่ไปครั้งนั้น เจดีย์ยังสร้างไม่เสร็จสมบูรณ์ ที่ชั้นสอง ยังขาดการตกแต่งภายใน และสิ่งก่อสร้างระเบียงโดยรอบยังไม่เสร็จ แต่องค์พระเจดีย์ เสร็จครบทุกชั้นแล้ว สามารถเดินขึ้นไปจนถึงยอดเจดีย์ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรม สารีริกธาตุได้ จำได้ว่า ชั้นบนสุดที่ต้องขึ้นบันไดชันๆ ไป มีทั้งหมดประมาณ ๑๐๐ ชั้น หลวงตาก็สามารถเดินขึ้นไปจนถึงชั้นบนสุดได้ แน่แน่นอนว่า การเดินขึ้นเจดีย์ทั้งหมด ต้อง ขึ้นบันไดมากกว่านั้น และสำหรับผู้สูงอายุการขึ้นบันไดก็ยากกว่าการเดินบนทางราบมาก แต่หลวงตาก็สามารถเดินถึงจุดหมายปลายทางได้ ขาลงก็ลำบากเหมือนกัน

นี่เป็นความทรงจำที่น่าประทับใจสำหรับอาตมา (ความจริง อาตมายังมีเหตุการณ์ ที่เกิดกับตัวเองที่น่าตื่นเต้นในการเดินทางครั้งนี้ด้วย แต่ยังไม่เหมาะจะเล่าในที่นี้) นอกจากหลวงตาจะมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงเป็นพิเศษแล้ว ท่านก็เป็นผู้มีสุขภาพ จิตที่ดีด้วย ท่านเป็นผู้มีเมตตาจิตอยู่เสมอ อารมณ์ดี ชี้แจงสาร (กรุณา) มีหัวใจ ไหวพริบ มีมุข มีบทกลอนสอนใจ ช่วยสร้างบรรยากาศการอยู่ร่วมกันให้เกิดความบันเทิง ที่ยากจะมีผู้ใดทำได้เหมือน นี่เป็นอัจฉริยภาพเฉพาะตัวของท่าน

อาตมาจึงขอถ่ายทอดประสบการณ์ที่น่าประทับใจเป็นเครื่องระลึกถึงพระครูหลวง ตาฉาย ผู้เป็นรัตติกาลวิญญูภิษุแห่งวัดญาณเวศกวัน ในโอกาสแห่งการปลงสรีรสังขารของ ท่านไว้ด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

กราบนมัสการด้วยความเคารพยิ่ง
พระครูประคุณสรกิจ (การุณย์ กุศลนนุโท)

คิดถึงหลวงตา

What school are you learning?

ปี ๒๕๔๖ เมื่อทางวัดโทรฯแจ้งเรียกตัว ว่าในพรรษานี้สามารถมาบวชที่วัดญาณเวศกวันได้ เราเขียนใบสมัครขอบวชตั้งแต่ตุลาคม ๒๕๔๕ ติดตามข่าวสารและมาที่วัดอยู่เสมอ สมัยนั้นได้ศลาเล็กที่ดือนรับญาติโยม ทางวัดจะมีเทปและหนังสือธรรมะแจกฟรีมีต้นฉบับเทปเสียงหลวงพ่อก (ในสมัยที่เป็นพระธรรมปิฎก) เก่าๆ หลายชุด สำหรับเลือกอัดไปฟังเองได้ด้วย เราก็มารับเทปไปฟัง รับหนังสือใหม่ๆ ไปอ่านบ้าง มาวัดนี้ที่ไรเจอแต่พระหลวงตาแก่ๆ รูปหนึ่ง รับสังฆทานได้ศลานี้เสมอ เราถามท่านเรื่องอยากบวชที่วัดนี้ ท่านก็ตอบว่า ต้องรอ รอคุยกับพระมหาอินศรคุณะ เราอยากบวชเร็วๆ แต่ต้องรอกว่า ๙ เดือน จนถึงพรรษา

ทางวัดอนุญาตให้เรามาอยู่วัดก่อนได้ กำหนดบวช ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๔๖ เราก็มาตั้งแต่ปลายๆ มิถุนายนปีนั้นแล้ว เป็นไอ้หนุ่มผอมยาวได้เดินตามพระบิณฑบาตยามเช้าถนนหลังวัดยังเป็นลูกรัง หินคลุก ผ่านทุ่งนาโล่งกว้าง ชื่นใจ บางกระทึกแถวนี้เจียบสงบ งามจริงๆ

ได้พักอยู่ห้องใต้บันไดของกุฏิชุด เป็นห้องชั่วคราว ดีด้วยไม้อัด มีแค่ที่นอนแคบๆ มีคอมไฟ มีวิทยุเทปพร้อมหูฟังให้ เพดานจะเฉียงๆ ไปตามชั้นบันได ไม่มีห้องน้ำ ห้องเก็บเสียงไม่ได้ ยุงแยะมาก เพราะมุ้งลวดขาดเป็นรูแยะเลย มีสติ๊กเกอร์เขียนข้อความปิดรูยุงไว้มากมาย ข้อความหนึ่งเด่นชัด ใหญ่สุด เขียนว่า

คุณจี สุชา ยา อิตริตเรน

“ความสันโดษด้วยปัจจัยตามมีตามได้ นำสุขมาให้”

เออวะ ห้องแค่นี้ก็น่าอยู่ ตามมี ตามได้ ตามสุภาสิตแล้วกัน ก่อนได้บวชเมื่อเพื่อนๆ ที่ร่วมบวชในรุ่นพรรษามาพร้อมเพรียงร่วมซ้อมขานนาค พระท่านให้จับสลากห้องพักกันใหม่ เราแจ้งว่า ยินดีอยู่ห้องเก่าก็ได้ครับ ให้พี่ๆ ได้เลือกกันตามสบายเลย

ในระหว่างที่มารอบวช ก็ได้พบหลวงตาฉาย (ปญญาปทีโป) อยู่บ่อยครั้ง ท่านมานั่งรับสังฆทาน แสดงธรรมทักทายญาติโยมบ่อยๆ ท่านทำหน้าที่จัดเก็บของสังฆทานมาแยกหมวดหมู่จัดเรียงอย่างเป็นระเบียบไว้ในกุฏิไม้ที่ท่านพัก เป็นกุฏิเก่าหลังแรก ที่เริ่มตั้งวัด มีห้องพัก ๓ ห้อง มีห้องเก็บของเล็กๆ อีก ๑ ห้อง มีห้องน้ำ ๑ ห้อง เราเองก็มักช่วยขนของ จนถึงสังฆทานมาให้ท่านเสมอๆ ตอนนั้นทุกห้อง มีแต่เก็บของล้วนๆ แม้แต่ห้องพักของท่านเอง ก็มีของจัดเรียงไว้อย่างเป็นระเบียบ เป็นที่สังเกตเห็นชัดๆ คือ จะเห็นนาฬิกาแขวนหลากหลายขนาด หลากหลายยี่ห้อ แขนงไว้แยะจริงๆ

หลวงตาฉายมักทักทายและสอบถามเราเป็นภาษาอังกฤษว่า

What school are you learning?

เราได้แต่ขำ ตอบท่านไม่ได้ ท่านจะตอบกลับมาเองเป็นชุดๆ ว่า

I am learning in Ratreel Issaranukul.

What class are you in ? I am in the third class.

ได้รู้จักประวัติท่านว่า พ่อแม่ตายตั้งแต่เล็กมาก พ่อเป็นคนสระบุรี มีเรือค้าข้าว เมื่อพ่อแม่ตาย คุณตาที่เป็นพ่อของแม่ ต้องรับมาอยู่ด้วยที่บางรัก มีพี่ชายคนหนึ่งชื่อ **ชื่น พงษ์พวง** เคยเรียนโรงเรียนราตรีอิสระอนุกุล บางรัก มีครูชื่อว่า **มาสเซอร์ ซาอิส** ท่านได้ติดตามคุณตาไปวัดตะเคียน (วัดมหาพฤฒารามวรวิหาร) บ่อยๆ ท่านได้รู้จักหลวงพ่อพระธรรมธราจารย์ (อ่อน ปุญญุตโตโม) เจ้าอาวาสในขณะนั้นด้วย (ท่านดำรงตำแหน่ง พ.ศ.๒๔๕๓ ถึง พ.ศ.๒๔๘๔)

หลวงตาฉายวัยเด็กราวปี ๒๔๖๒ ถึง ๒๔๖๔ อยู่กับคุณตาที่ทำงานไปรษณีย์ที่บางรัก ยายแท้ๆ แม่ของแม่ตาย ตาได้เมียใหม่ ต้องอยู่กับยายเลี้ยง ที่เป็นไม้เบื่อไม้เมากันตลอด “เรามั่นแก่น ไม่เหมือนพี่ชื่นเขา ที่เรียบริ่อย หุงข้าว ทำงานบ้านได้หมด ยายรักพี่ชื่นมากกว่าเรา” พร้อมเล่าวีรกรรมสุดแสนตามมาอีกมากมาย ชีวิตโลดโผน ตามเพื่อนไปเป็นลิเก จนราวปี ๒๕๒๑ ได้มาบวชอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ ได้พบหลวงพ่อสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พระราชมุนี ในขณะนั้น) และมาอยู่วัดญาณเวศกวันด้วยกัน (ประวัติอื่นๆ คงมีคนเล่าไว้แล้วมากมายแล้ว)

เมื่อเราได้บวชจนพ้นพรรษา ๒๕๔๖ ปีนั้น หลวงตาฉายก็อายุราว ๘๔ แล้ว ร่างกายท่านยังแข็งแรงดีมาก ยก แบก ทำงานเก็บกวาดคล่อง มีหลงลืมพูดถามซ้ำๆ บ้าง เวลาฉันภัตตาหารร่วมกันในหอนฉัน ก็ยังเดินออกมารวมด้วยได้อย่างสบายๆ มีแค่ฉันเสร็จช้ากว่าท่านอื่นๆ แค่นั้น ทราบถึงภารกิจของท่าน ที่ต้องไปอ่านหนังสือพิมพ์ให้หลวงพ่อฟังเป็นกิจวัตร ช่วงเวลาเย็น ๑๖.๐๐ - ๑๘.๐๐ น. และเดินออกกำลังช่วงหัวค่ำเป็นเพื่อนหลวงพ่อบ้างทุกๆ วัน ที่นาฬิกาต้องแยะ เพราะท่านกลัวลืม สอบถามว่าก็ไม้งแล้วๆ บ่อยๆ จะไปอ่านหนังสือให้ตรงเวลา

ด้วยความซร่า ควรต้องมีคนดูแลอยู่ใกล้ๆ ท่านบ้าง เราถูกชวนไปอยู่กับท่าน ปัญหาหนึ่งที่สำคัญคือท่านจำชื่อพระในวัดได้แค่สามรูป คือหลวงพ่อกับท่านพระครูปลัดฯ (อินศร จินตาปญโญ) ในขณะนั้น และอีกท่านหนึ่ง น่าจะเรียก ท่านภาณุฯ (ชื่อเต็ม ภาณุวัฒน์) ได้แม่นอีกคน แรกเริ่มท่านเรียกชื่อเราไม่ถูก ใครๆ ถามท่านว่า ชวนเราไปอยู่นะ เรียกชื่อเราถูกไหม? พระที่อยู่ด้วยชื่ออะไร? ท่านเรียกเราว่า กุหลาบดำ (ฮากันครีน...) หลวงพ่อสอนหลวงตาให้ย่ำคำว่า มนุษย์ๆๆๆ และมาฝึกย่ำคำใหม่ว่า มาโนชๆๆๆๆๆ จนเรียกชื่อเราได้

เมื่อได้อยู่ด้วยกัน บางวันเมื่อเราออกไปข้างนอกห้อง ไปเรียนหรือไปกิจนิมนต์บ้าง กลับมาถึงห้อง เจอถึงสังฆทานเต็มห้องเสมอ ท่านเปลวหรือลิมยกเข้ามาเก็บ และลือคห้องเราบ่อยๆ หลวงตาท่านแข็งแรงมาก เบ่งกล้ามเนื้อ โชว์ บางวันชวนงัดข้อกันอีก เราต้องยอมแพ้จริงๆ แรกๆ ไม่ยอมให้เราซักผ้าให้ ท่านบอกว่ายังบิตไหว ถ้าท่านว่าง ท่านชอบเปิดประตู หาเราทั้งวัน ทักถามแก้เหงา พ่อกับแม่เป็นไงบ้าง ชวนดื่มไมโลบ้าง วนตอบคำถามเดิมๆ ถามคำถามเราในหมวดธรรมนวกวาท ท่องกลอน ท่องบทโฆษณาก่ๆ ให้ฟัง บางทีก็มีทำลิเกประกอบ

ที่ประทับใจหลวงตามากๆ ครั้งหนึ่งคือ ท่านไม่ยอม ไม่ชอบให้ใครใช้คำทางธรรมะผิดๆ ท่านเคยเขียนจดหมายไปตำหนิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ เรื่องชายเฒ่าหลายคน ร่วมกันสังฆกรรมข่มขืนหญิงสาว ได้อ่านจดหมายที่ท่านเขียนไปตำหนิเอาจริงเอาจังมาก หนังสือพิมพ์ใช้คำว่า สังฆกรรม ได้ไง

หลวงตาจากพวกเราไป เมื่อ ๒๕ สิงหาคม ปี ๒๕๕๓ อายุรวมได้ ๑๐๑ ปี เป็นครั้งแรกและครั้งเดียวที่วัดญาณเวศกวันจัดงานสวดอภิธรรมศพ ในงานสวด ผมมานอนกางมุ้งอยู่เป็นเพื่อนหลวงตาทุกคืนนะ

ท้ายนี้ ผมอยากบอกว่า ผมระลึกถึงหลวงตาฉายเสมอ นะครับ หลวงตาทำให้ผมมาตระหนักว่า ส่วนลึกแล้วเราเคยช่วยปกป้อง และดูแลพระศาสนาแบบที่ท่านได้ทำบ้างหรือไม่? หากพบเห็นสิ่งไม่ถูกต้อง ถูกทาง ท่านเห็นข่าวพระที่เป็นหมอดู ปลูกเสก เครื่องราง ของขลัง ทำตนเป็นผู้วิเศษอะไรอื่นๆ ที่ผิดเพี้ยนมากมาย ท่านกล้าถกเถียงตำหนิไม่เห็นด้วยอย่างเข้มข้น โดยไม่ยอมแพ้ใครง่ายๆ บ้างไหม หรือเราเองนี่แหละ ที่กลับนิ่ง กลับสยบ หงอ เกรงกลัวอะไรอยู่หรือเปล่า? หลวงตาย้ำกับผม เรื่องให้ดูแลแม่เสมอ ให้ไปหาแม่บ่อยๆ นะ

ผมจะทำให้ดีที่สุดครับ

ด้วยรักและคิดถึง

จาก กุหลาบดำ

พระครูสังฆการพิสิฐฐ์ (มาโนช ธมฺมคุโร)

อนุสรณกถา แด่ พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปณฺฑิตโกโป หลวงลุงฉาย/หลวงตาฉาย: “ผู้บวชเมื่อแก่”

พระครูสังฆรักษ์ หรือที่เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต) เรียกท่านว่า “หลวงลุงฉาย” ส่วนภิกษุสามเณรรุ่นลูกหลาน รวมทั้งโยมญาติมิตรเรียกท่านว่า “หลวงตาฉาย”

หลวงตาฉายมีพี่น้องร่วมมารดาบิดาเดียวกัน ๒ คน ด้วยอนิจจังของชีวิตเมื่อยังเป็นเด็กเล็ก บิดาและมารดาได้เสียชีวิตจากไปในระยะเวลาที่ไม่ห่างกัน เด็กชายทั้งสองจึงเป็นลูกกำพร้าตั้งแต่วัยเด็ก ทั้งสองได้รับการอุปถัมภ์เลี้ยงดูจากญาติทั้งฝ่ายมารดาและฝ่ายบิดา ทำให้มีการโยกย้ายถิ่นอาศัยไปตามญาติผู้อุปการะ การอุปถัมภ์เลี้ยงดูก็ไปตามสภาพของสังคมในยุคสงครามโลก ทั้งสองพี่น้องจึงเติบโตมาด้วยความยากลำบาก ต้องอดทน ต่อสู้ดิ้นรน เพราะมิได้รับการอบรม การเลี้ยงดู อย่างอบอุ่นจากมารดาบิดา ฉะนั้นเด็กทั่วไป

หลวงตาฉายใช้ชีวิตปฐมวัยบางช่วงเติบโตในวัด จึงเป็น “เด็กวัด” โดยหลวงพ่อเจ้าคุณฯ เจ้าอาวาสวัดมหาพฤฒารามสมัยนั้น ให้การอุปการะดูแล อาศัยวัดไม่นานนักมีเหตุให้ไปเติบโตในคณะลิเก จึงเป็น “เด็กวิกิลิเก” ในช่วงมัชฌิมวัย จึงเป็น “ศิลปินลิเก” ตระเวนไปแสดงตามที่ต่างๆ พร้อมกับเพื่อนๆ ศิลปินในคณะลิเก กระทั่งเข้าสู่มัชฌิมวัยตอนปลาย ได้มาพบปะพูดคุยกับเพื่อนศิลปินลิเกที่ “สมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน” บ่อยๆ ณ วัดพระพิเรนทร์ ทำให้คุ้นเคยกับภิกษุสามเณรในวัด ช่วยเหลือกิจต่างๆ ในวัดเท่าที่จะทำได้ และได้สนทนาธรรมกับภิกษุสงฆ์ เกิดศรัทธาอุปสาบทขึ้น จิตใจใฝ่ทางธรรมคิดพิจารณาแล้วตัดสินใจใช้ชีวิตปัจจุบันวัยเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์

หลวงตาฉายละทิ้งชีวิตคฤหัสถ์และบรรพชาอุปสมบทในวัยเกษียณ เมื่ออายุล่วงกว่า ๖๐ ปี ณ วัดพระพิเรนทร์ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ซึ่งการบรรพชาอุปสมบทในช่วงวัยเกษียณนี้ อาจเรียกได้ว่าเป็น “ผู้บวชเมื่อแก่” ซึ่งการบวชในวัยแก่นี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย จักเจริญในไตรสิกขาและสมณธรรมอย่างไรนั้น แล้วแต่วาสนา จริต อุปนิสัย สภาพกาย และจิตของแต่ละบุคคล แม้ในครั้งพุทธกาลมีเหตุการณ์ตัวอย่างของผู้บวชในวัยชรา ซึ่งอรรถาธิบายเรื่อง “พระราธเถระ” บันทึกในอรรถกถา ขุททกนิกาย ธรรมบท ปัณชิตวรรคที่ ๖ มีความโดยย่อดังนี้

พรหมณ์ผู้หนึ่งชื่อ ราธะ มีศรัทธาออกบวชในวัยชรา ... พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง

ทราบอภัยและมอบให้พระสารีบุตรเถระเป็นพระอุปัชฌาย์ อบรมสั่งสอน แนะนำธรรมวินัยแก่สัททิวาหาริก ... พระสารีบุตรเถระพาท่านหลีกไปสู่ที่จาริกแล้ว, กล่าวสอน พร่ำสอนท่านเรื่อยๆ ว่า “สิ่งนี้ คุณควรทำ, สิ่งนี้ คุณไม่ควรทำ” เป็นต้น. ท่านเป็นผู้ว่าง่าย มีความเคารพนอบน้อม มีปกติรับโอวาทโดยเคารพ เมื่อท่านปฏิบัติตามคำที่พระเถระพร่ำสอนอยู่ไม่นาน ก็ได้บรรลุพระอรหันต์ ... พระสารีบุตรเถระพาท่านและศิษย์ทั้งหลายไปสู่สำนักพระศาสดา

พระสารีบุตรเถระและคณะศิษย์เข้าเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์ได้ตรัสถามความเป็นอยู่ของพระสารีบุตรเถระและคณะศิษย์แล้ว ... จึงตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “ผู้บวชเมื่อแก่ มีคุณลักษณะที่หาได้ยาก ๕ ประการ คือ ๑.เป็นผู้ว่าง่าย ๒.เป็นผู้ดั่งแก่เรียน ๓.เป็นผู้รับคำพร่ำสอนโดยเคารพ ๔.เป็นธรรมกถึก ๕.เป็นผู้ทรงวินัย” ...

หลวงตาฉายออกบวชอุทิศแด่พระพุทธศาสนา แม้เป็นผู้บวชเมื่อแก่ในยุคที่ล่วงเลยพุทธกาลมาแล้วกว่า ๒,๕๐๐ ปีก็ตาม ท่านก็มีปฏิปทาตามรอยพระอริยสงฆ์สาวก “พระราธเถระ ผู้บวชเมื่อแก่ในยุคพุทธกาล” ดังในเหตุการณ์ตัวอย่างข้างต้น ที่กล่าวเช่นนี้ได้เพราะมีข้อมูลเกี่ยวกับหลวงตาฉายในธรรมนิพนธ์ต่างๆ ของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตโต) และจากการที่ผู้เขียนทำหน้าที่คิลานุปัฏฐากหลวงตาฉายและได้พำนักอยู่ร่วมกันที่กุฏิปฐุมเวศก์หลายพรรษา กระทั่งหลวงตาฉายมรณภาพ ทำให้ทราบถึงจริตนิสัย-ปฏิปทาของหลวงตาฉาย กล่าวคือ

หลวงตาฉาย มิได้ถือทิฏฐิ เป็นผู้ว่าง่าย เมื่อพูดคุยรับฟังจากสหธรรมิก หมั่นคณะ แลกเปลี่ยน ชี้แนะข้ออรรถ-ข้อธรรม ท่านก็รับฟัง นำมาพิจารณาให้เป็นไปตามวัตรปฏิบัติ อย่างเหมาะสม

หลวงตาฉาย มีวิริยะในการศึกษาเรียนรู้ เป็นผู้ดั่งแก่เรียน มีความอดส่ำหะ พากเพียรใส่ใจในการศึกษาตามเกณฑ์ของภิกษุสงฆ์ไทย มีหลักฐานผู้รู้เห็นว่าท่านศึกษาทบทวนตำรานักธรรม และได้สอบนักธรรมเอกผ่านถึง ๒ ครั้งซ้อน ตั้งใจจะลงชื่อสอบครั้งที่ ๓ เมื่อเจ้าอาวาสทราบ ก็ไม่อนุญาตให้ส่งชื่อสอบอีก แม้ในยามเจ็บป่วยอาพาธ ก็ยังห่วงใยสอบถามเสมอๆ ถึงการศึกษาเล่าเรียนของผู้เขียนและพระท่านอื่นที่มาช่วยอุปัฏฐากหลวงตา เช่นถามว่า “เรียนอยู่ชั้นไหนแล้ว?”, “ท่องมนต์-สวดบทไหนได้บ้าง?”, บ้างก็แนะนำให้อ่าน ให้ท่องจำต่างๆ และเป็นเหตุปัจจัยให้ผู้เขียน สามารถท่องจำภิกษุปาติโมกข์ได้สำเร็จ เป็นต้น

หลวงตาฉาย มิได้มีมานะ เป็นผู้รับคำพร่ำสอนโดยเคารพ มีความเคารพอ่อนน้อม ต่ออุปัชฌาย์อาจารย์ สหธรรมิก เมื่อมีปัญหาข้อสงสัยใด ท่านจะได้ถาม ปุจฉา-วิสัชนา ธรรมกับภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะกับหลวงพ่อเจ้าประคุณสมเด็จฯ ท่านตั้งใจรับฟังคำ อรรถาธิบาย คำสอน คำชี้แนะ โดยความเคารพ และอดทนต่อคำพร่ำสอน

หลวงตาฉาย เป็นองค์ธรรมกถึก ได้ดีเพราะมีความรู้นักธรรม ผสานกับวาทศิลป์ ปิน ลีเกเติม จึงสามารถเทศนาธรรมได้เป็นอย่างดี และมีสำเนียง จังหวะในการสวดมนต์ ต่างๆ ได้ดีเช่นกัน

หลวงตาฉาย ปฏิบัติตนตามไตรสิกขา ตามสมณวิสัยเพื่อ ทรงวินัย อาทิเช่น สันโดษ ในปัจจัยสี่ (จีวร-บิณฑบาต-เสนาสนะ-เภสัช) พิจารณาอุปกคบริโภคใช้สอยตามมีตามได้ แม้ในยามอาพาธ ก็เป็นภิกษุใช้ผู้ดูแลง่าย อยู่ง่าย ขบฉันทายตามที่จัดถวาย มิเคยเรียกร้องสิ่งใดเป็นพิเศษ แม้เจ็บป่วยอาการหนัก ก็ต้องนิมนต์เชิงขอร้องให้ไปพบแพทย์ เพื่อทำการตรวจรักษา เป็นต้น

กล่าวมาโดยสังเขปข้างต้นนี้ เห็นได้ว่าหลวงตาฉายได้ดำรงตนดำเนินชีวิตบรรพชิต อย่างเรียบง่าย เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้ใฝ่ศึกษา เป็นผู้ฟังธรรมโดยเคารพ เป็นองค์ธรรมกถึก เป็นที่รักใคร่ของหมู่คณะ ช่วยปฏิบัติกิจต่างๆ ในวัด จึงได้รับสมณศักดิ์ในฐานานุกรม ที่ “พระครูสังฆรักษ์” (เมื่อครั้งที่เจ้าประคุณสมเด็จฯ ดำรงสมณศักดิ์ที่ พระเทพเวที) และได้รับความเมตตาจากเจ้าประคุณสมเด็จฯ เสมอๆ ได้ติดตามจาริกไปต่างแดนใน หลายประเทศ และได้รับโอกาสติดตามเจ้าประคุณสมเด็จฯ เป็นคณะภิกษุผู้บุกเบิกจัดตั้ง สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมและก่อตั้งวัดญาณเวศกวัน

เมื่อยามปัจฉิมวัยของท่านในช่วงอายุชั้ย ๙๖ - ๑๐๐ ปี เป็นภิกษุอาพาธนอนป่วย ติดเตียง เจ้าประคุณสมเด็จฯ มาเยี่ยมดูอาการ กล่าวให้กำลังใจให้สติเสมอๆ โดยกล่าว พุทธภาษิตนำ แล้วให้หลวงลุงฉาย/หลวงตาฉายกล่าวตามบ้าง หรือให้กล่าวต่อใน แต่ละ บท ด้วยพุทธภาษิตที่ว่า

สุณฺณโต โลกํ อเวกฺขสฺสุ โมฆราช สทา สโต
อตฺตานุทฺถิ จี อูหฺจ เอวํ มจฺจุตโร สียา
เอวํ โลกํ อเวกฺขนฺตํ มจฺจुरาชา น ปสฺสตีติฯ

ดูกรโมฆราช ท่านจงเป็นผู้มีสติทุกเมื่อ พิจารณาโลกโดย
ความเป็นของว่างเปล่าเถิด จงถอนความเห็นว่าเป็นตนเสียแล้ว

พึงเป็นผู้ข้ามพ้นมัจจุราชได้ด้วยอาการอย่างนี้

บุคคลผู้พิจารณาเห็นโลกอยู่อย่างนี้ มัจจุราชจึงจะไม่เห็น. (๒๕/๔๓๙/๕๔๙)

สิ้นสุดแห่งภพชาตินี้ ที่สุดแห่งชีวิตของท่าน “ผู้บวชเมื่อแก่” สำเร็จสมดังปณิธานแล้ว จึงได้ละสังขารมรณภาพในวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ เมื่ออายุขัยของท่านย่างเข้าสู่ ๑๐๑ ปี

ด้วยกุศลธรรมที่ท่านได้สร้างสมมาตลอดชีวิต รวมทั้งกุศลทักษิณานุทานที่คณะสงฆ์ และคณะโยมญาติมิตรศรัทธาสาธุชนร่วมกันบำเพ็ญเป็นปัดติทานมัยอุทิศถวาย จึงเป็นพลวปัจจัยแต่ พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป ไปสู่สุดดีสัมปรายภพจวบจนถึงพระนิพพาน เทอญ.

พระวิทยา ธมฺมวโร (แสงจันทสิทธิ์), ดร.
พระคิลานุปัฏฐาก

หลวงตา ในความระลึกถึง

พระครูสังฆวิจารณ์ (พงศธรณ์ เกตุญาโณ)

เมื่อเดือนธันวาคมปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้พบเห็นหลวงตาครั้งแรกที่กุฏิปฐมเวศก์ (กุฏิเรือนไม้หลังแรกของวัด) สังเกตเห็นท่านเดินตรวจและจัดสิ่งของสังฆทานต่างๆ ที่ได้กุฏินั้น ต่อมาในช่วงต้นปี พ.ศ. ๒๕๕๔ หลวงตาได้หกล้มและศีรษะกระแทกที่ขอบวงกบหน้าต่างภายในกุฏิของท่าน ทำให้อาพาธและต้องนอนพักฟื้นกว่า ๑๐ วัน หลังจากนั้นท่านจึงเป็นภิกษุอาพาธนอนติดเตียงเรื่อยมา ซึ่งเปรียบตั้ง “ไม้ใหญ่เมื่อหักโค่นล้มลงก็ยากจะกู้คืนดังเดิม”

คณะสงฆ์ภายในวัด จึงจัดพระและโยมในการอุปฐากหลวงตา เพื่อช่วยจัดการดูแลเสนาสนะ เครื่องนุ่งห่ม ภัตตาหาร และคิลานเภสัช ในสัปดาห์หนึ่งหรือนานกว่านั้นบ้าง จะมีการนำท่านนั่งรถเข็น เพื่อเยี่ยมชมบรรยากาศภายในวัด มิให้จำเจอยู่แต่ในกุฏิในการพาหลวงตาชมวัดนั้น พระและโยมต้องช่วยกันยกพาท่านนั่งบนรถเข็นลงจากกุฏิ เพราะกุฏิไม่เป็นเรือนใต้ถุนสูง

กาลต่อมา คณะสงฆ์เห็นว่าควรรหากุฏิที่สัปปายะต่อการดูแลอุปฐากหลวงตา ท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณจึงสละกุฏิที่ท่านพำนักอยู่ห้องมุมชั้นล่างของกุฏิชุด เพราะดูเป็นที่เหมาะสม มีพระสัญญาจรไปมา มองเห็นท่านได้ง่าย จึงทำการปรับปรุงเพื่อให้เหมาะกับการดูแลและการพักฟื้นของภิกษุอาพาธ ในราวเดือนมกราคมปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ได้ย้ายหลวงตามาพำนักพักฟื้นที่กุฏิดังกล่าว

เมื่อพิจารณาว่า หลวงตาควรมีผู้อยู่ดูแลใกล้ชิดยิ่งขึ้น จึงได้จัดพระคิลานุปฐากดูแลประจำ อาจเรียกได้ว่าเป็นครั้งแรกของวัดญาณเวศกวัน และด้วยความซราภาพของท่าน ก็ต้องอาศัยผู้ดูแลที่มีความรู้ทางการแพทย์ผู้ช่วย เนื่องจากการเคี้ยวอาหารขบฉับเองของหลวงตา อาจจะไม่สำคัญอาหารได้ จึงต้องให้อาหารทางสายยาง ในที่สุดก็ได้บุรุษพยาบาลชื่อ ดิเรก มาช่วยพยาบาลดูแลท่าน สลับผลัดเปลี่ยนกับพระคิลานุปฐาก หมุนเวียนกันตลอดวันตลอดคืน และภายหลังได้จัดนักกายภาพมาช่วยบำบัดดูแลบริหารกายหลวงตา ให้ขยับเขยื้อน มิให้อวัยวะเส้นเอ็น กล้ามเนื้อเกร็งตัวติดขัด ประมาณสัปดาห์ละ ๒ - ๓ ครั้ง

ช่วงแรกๆ หลวงตายังขบฉับอาหารเองได้ แต่ก็ต้องมีผู้ช่วยป้อนท่าน ต่อมาช่วงท้ายๆ ของชีวิต หลวงตาเริ่มนอนหลับมากขึ้น พูดคุยน้อยลง และมีจุดที่ต้องรู้กันว่าเมื่อเวลาท่านหลับ หรือกำลังทำอะไรอยู่บนเตียง ถ้าผู้ใดไปเรียกหรือจับตัวโดยท่านไม่รู้ตัว อาจโดนกำปั้นของท่านสวนมาได้ มีผู้เคยโดนถึงกับปากแตก ดังนั้น ต้องเรียกท่านก่อน และสังเกตปฏิกิริยาโต้ตอบ จึงค่อยเข้าไปใกล้หรือจะอุปฐากท่านต่อไป

ในส่วนตัวผู้เขียนแวะไปพบสนทนากับท่านเป็นระยะๆ ตั้งแต่อยู่ที่กุฏิปฐมเวศก์ เพื่อไปนั่งเป็นเพื่อน หรือถ้าท่านตื่นก็ชวนคุยชวนถาม ที่จำได้เรื่องหนึ่งคือ เป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ท่านสามารถท่องจำตำรานวโกวาทได้ทั้งเล่ม พอพูดหัวข้อใดขึ้นมา ท่านก็จะพูดต่อไล่เนื้อความออกมาได้ เช่น พอถามท่านว่า “สัพปุริสธรรม ๓ ประการมีอะไรบ้างครับ” หลวงตาก็สามารถพูดออกมาอย่างไม่ติดขัด ไหลลื่นเสมือนน้ำไหล ซึ่งในขณะนั้นท่านมีอายุเกือบร้อยแล้ว ก็ยังจำหลักธรรมได้แม่นยำ

จึงขอให้กุศลกรรมคุณความดีของหลวงตาฉาย พระผู้ซึ่งมีส่วนร่วมก่อให้เกิดวัดญาณเวศกวัน พระผู้ซึ่งเกื้อกูลเป็นประทีปของคณะภิกษุและคณะโยมวัดญาณเวศกวัน เป็นเครื่องเกื้อหนุนให้พระพุทธศาสนาแพร่หลาย เพื่อความสุขของมหาชนในกาลทุกเมื่อ

จากเนรมิตรถึงหลวงตาฉาย

กราบนมัสการหลวงตาฉายที่เคารพ

หลวงตาเป็นบุคคลผู้หนึ่งที่นั้งอยู่ในท่าเนียบผู้มีพระคุณของผม โดยที่หลวงตาไม่รู้ตัว กล่าวคือ การที่หลวงตาพาผมขึ้นไปพบกับท่านเจ้าคุณฯ นั้น เป็นการส่งผลดีให้แก่ผมอย่างอเนกอนันต์ ผมขอเขียนโดยไม่ต้องยั้งปลายปากกาเลยว่า ผลจากการที่ได้เข้าพบและสนทนากับท่านเจ้าคุณฯ ทำให้เกิดการปฏิรูปการปกครองชีวิตของผมใหม่ ซึ่งการณืทั้งนี้ได้รับอิทธิพลมาจากศิลาจารวัตร อีกทั้งอธยาศัยใจคอของท่านเจ้าคุณหนุ่มรูปนี้แหละ

แต่เดิมนั้น ผมศึกษางานของท่านเจ้าคุณฯ ก็เกิดความนิยมชมชอบอยู่ไม่น้อยแล้ว ครั้นเมื่อมาประสบตัวจริงเข้า ความนิยมชมชอบที่มีอยู่แต่เดิมก็กำเริบล้ำขึ้น จนผมไม่อาจจะรับความรู้สึกดังกล่าวไว้ที่ตนเพียงลำพัง ทันทีที่กลับมาถึงวัด ผมก็ระบายความรู้สึกที่ประทับใจต่อท่านเจ้าคุณฯ กับเพื่อนสหธรรมิกทั่วไป จนหลายคนปรารภว่าอยากจะทำกราบนมัสการท่านเจ้าคุณฯ บ้าง

ผมเผยความรู้สึกกับเพื่อนพรหมจรรย์หลายรูปว่า “ในความเห็นของผมที่มีต่อเจ้าคุณราชวรมุนี^๓ นั้น ท่านเป็นพระอัสสชิยุคกลางพุทธกาล ตั้งแต่เกิดมาจนบัดนี้ คลุกคลีกับวัดมากี่มากมาย ผมไม่เคยเห็นพระรูปใดมีความอ่อนน้อมถ่อมตนและอธยาศัยดีเทียบเท่าท่านเจ้าคุณราชวรมุนี”

เปล่า! ผมมิใช่ดอกไม้ไฟใฝ่เค็มจนเกินเลยความจริงดอกครับ ผมมีความรู้สึกเช่นนั้นจริงๆ ผมเป็นคนที่ดี้อยความสามารถในการเก็บความรู้สึก เมื่อเกิดความรู้สึกอันใดก็จะแสดงออกอยู่ร่ำไป (นอกจากความรู้สึกที่แสดงออกแล้วนำความเสียหายมาสู่) และจดหมายที่ผมเขียนถึงหลวงตานี้ก็เพราะดี้อยความสามารถในการเก็บความรู้สึกศรัทธาท่านเจ้าคุณฯ นั่นเองเป็นปัจจัย

ความจริงเรื่องที่ผมสนทนากับท่านเจ้าคุณฯ นั้น ทำให้ความเห็นของผมกว้างขยายขึ้น แต่นั่นก็ไม่ใช่เหตุใหญ่ที่ผลักดันความศรัทธามาท่วมทันหัวใจผมถึงขนาดนี้ดอกครับที่ผมศรัทธาท่านมิใช่เพราะคำสอน แต่เพราะว่า.....

เพราะอะไรหลวงตาก็คงจะรู้แน่ครับ ก็เพราะความอ่อนน้อมถ่อมตนของท่าน ความละมุนละไมของกิริยามารยาท ความไม่ถือตัวทะนงตน ในขณะที่คนดี้อยความรู้ความสามารถกว่าท่านพากันแบ่งภูมิของตนเองหลากหลาย ท่านทำเหมือนไม่ใช่เจ้าคุณชั้นราชา แสดงออกเหมือนพระลูกวัดหรือสะเกไหมใหม่ที่ละมุนละม่อม

หลวงตาคิดดูก็แล้วกัน ท่านนั่งพับเพียบคุยกับผมเป็นเวลานาน ที่พักของท่านก็ไม่หรูหราเหมือนพระ เศรษฐีทั้งหลาย ผมเห็นมีแต่หนังสือนั่นแหละที่มาก นอกนั้นก็มิได้เขียนหนังสือ และอุปกรณ์การพิมพ์เล็กๆ ตั้งอยู่ริมห้อง

ภายในห้องก็จัดอย่างเรียบร้อยราบรื่นมีรุ่งรัง ท่านนั่งพื้นกระดานไม่มีพรมปู ฉันท่านเปล้าไม่ฉันท่านชาคาแฟ หลวงตาเห็นแล้วใช้ไหมครับ

ตอนที่ท่านลุกไปรินน้ำสะอาดจากกระติกใส่แก้วส่งให้ผมกับหลวงตา ขนาดท่านเป็นถึงเจ้าคุณชั้นราชก็ยังไม่รินน้ำให้สามเณรน้อยอย่างผม ขนาดท่านเป็นเจ้าของอาวาสก็ยังไม่รินน้ำให้แก่หลวงตาที่เป็นพระลูกวัด (ทราบภายหลังว่า ท่านได้ลาออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาสนานแล้ว)

ภาพหนึ่งที่ตราตรึงใจของผมมากที่สุด คือภาพที่ท่านเจ้าคุณลุกไปรับโทรศัพท์ ท่านคลานเข้าผ่านหน้าผมเสมือนหนึ่งผมเป็นผู้ใหญ่กว่าท่าน (ซึ่งถ้าจะเปรียบเทียบจริงแล้วผมก็แค่กิ่งก้อยของท่านเท่านั้นเอง) หลวงตาเห็นไหมครับ ตอนที่ท่านยืนรับโทรศัพท์และกรอกเสียงอันนุ่มนวลลงไป ตอนแรกท่านเข้าใจว่าผู้โทรมาเป็นคฤหัสถ์ แต่ครู่หนึ่งเมื่อท่านทราบว่าเป็นบรรพชิต ก็ถึงกับนั่งคุกเข่าลงโดยพลัน และพูดโทรศัพท์กับพระผู้โทรมาด้วยอิริยาบถนั่งคุกเข่าโดยตลอด การแสดงออกทั้งนี้ท่านทำได้โดยไม่ขัดเขินคงจะเป็นความเคยชินของท่าน ความอ่อนน้อมถ่อมตนที่แสดงออกทั้งต่อหน้าและลับหลัง หลวงตาคิดดูซิครับ การพูดโทรศัพท์นั้น ถ้าจะนั่งไขว่ห้างพูดทางฝ่ายที่โทรมาก็ไม่ทราบหรอก เพราะมีแต่เสียงเท่านั้นที่ส่งไปตามสาย แต่การที่ท่านนั่งคุกเข่าพูดโทรศัพท์กับพระ (ผู้ใหญ่) นั้นมิใช่เป็นวิสัยของสามัญมนุษย์ หากเป็นวิสัยของ “พระ” ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตนอย่างจริงใจ

ผมไม่สงสัยแล้วว่า ทำไมท่านเจ้าคุณจึงสนใจปัญญาชนในเมืองไทย โดยเฉพาะคุณ ส.ศิวัรักษ์ ที่เขาว่าแกดี้อเอากการ นอกจากความเพียบพร้อมด้วยจรรยาสมณะแล้ว ท่านก็ยังเป็นผู้เปรี๊ยะปราดในหลักธรรมทางพุทธศาสนา และมีความสามารถประยุกต์พุทธศาสนามาใช้ให้เหมาะกับสังคมยุคปัจจุบัน กล่าวโดยสรุป “ท่านเจ้าคุณราชวรมนี เป็นพระที่อุดมด้วย จรรยา และ ปัญญา”

แม้ว่าท่านเจ้าคุณฯ มิได้รับปากแน่ชัดว่า จะเขียนคำนำให้แก่หนังสือของผม แต่ท่านก็รับต้นฉบับเอาไว้ งานท่านมากมาย ถ้าหนักก็ทำ ถ้าไม่หนักก็ไม่ทำ ผมก็เห็นใจท่านในเรื่องนี้อยู่

ผมลืมบอกหลวงตาว่า ผลจากการที่ได้พบท่านเจ้าคุณราชวรมุณีแล้ว ผมได้ปฏิรูปชีวิต
อย่างไร นั่นคือผมปรับนิสัยความเป็นคนมักง่าย และใจเร็วที่เกาะสันดานผมมาแต่เด็กๆ
ออกไป รับเอาความเรียบร้อย และนิมนวลจากท่านเจ้าคุณฯ มาสั่งสันดานผมแทนเดิม
หนังสือที่ผมวางเกะกะ ที่นอนก็ได้จัดที่ให้มันแยกจากผมอย่างเป็นระเบียบ ดวงมตา
กว่าเดิม ความแข็งกระด้างทางกายและวาจาก็สลัดทิ้ง เอื้อมหยิบเอาคุณธรรมแห่งความ
อ่อนน้อมถ่อมตนจากท่านเจ้าคุณมาถือแทน เมื่อคืนนี้ผมคิดคำปฏิญาณตัวบรรจงเต็ม
บรรทัด ดิดไว้หน้าที่พักว่า....

*“นับแต่่นี้ไป ฉันจะเปลี่ยนแปลงสันดานมักง่าย และเติมนิสัยเรียบร้อยแทน
ถ้าท่านประสบความสำเร็จโดยฉัน นั้นแสดงว่า ฉันเป็นคนต่อแหลอย่างร้ายกาจ”*

ข้อความเหล่านี้จะต้องเตะสายตาของอาคันตุกะทุกคนที่มาเยือน ผมหวังให้เขา
เหล่านั้นได้เป็นพยานในเจตนารมณ์อันแน่วแน่นี้ ถ้าเขาพบความรุ่งรังในที่พักผมคราวใด
ผมจะได้ประจานความต่อแหลของผมให้เขาประจักษ์

ผมเคยพยายามจะแก่นิสัยนี้มาหลายวาระแต่ก็ล้มเหลว คราวนี้ด้วยแรงผลักดันจาก
การเข้าพบท่านเจ้าคุณราชวรมุณี ผมจะพยายามทำใหม่ และต้องเข้มงวดกับตัวเอง
ไม่ปล่อยให้เรื้อนนอนเป็นรังหนูเหมือนก่อนเก่า

ผมขอเปิดอกในท้ายที่สุดนี้ว่า ผมนับถือท่านเจ้าคุณราชวรมุณี เป็นอาจารย์ของผม
รูปหนึ่ง อาจารย์ที่มีจรรยาเลิศและปัญญาล้ำ

ท้ายที่สุดนี้ ขอน้อมน้อมสการหลวงตาอีกวาระ ที่ช่วยพาผมไปพบกับพระที่ผมไม่เคย
พบมาก่อนเลยในชีวิต ผมจะต้องจารึกความโชคดีนี้ไว้ภายใต้กัมปั้งแห่งความทรงจำตราบ
จนเหลือลมหายใจเฮือกสุดท้ายนั้นเทียว...

ด้วยจิตคารวะ

“เณรหนุ่ม”

๓๑ ม.ค. ๒๕๒๘

(จากหนังสือ อเวจีสี่ชมพู โดย เณรหนุ่ม สมณะเพาะพุทธ จันทเสฏฐ์ ในปัจจุบัน)

*พระราชวรมุณี – สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต) ในปัจจุบัน

ฉายแสงแห่งธรรม

ฉายชีวิต ว่างวน ใครคนหนึ่ง
เรื่องราวซึ่ง สอนจิต มิตรสหาย
ลูกกำพลอย* ร้อยปี ถึงบั้นปลาย
ตะวันฉาย แสงชัด ความศรัทธา
เป็นเงางาม ตามติด บัณฑิตสงฆ์
ความมั่นคง คบคุ่น ในคุณค่า
บุญบานผลิ ปฏิสันถาร คารวตา
เคยเดินป่า ร้อยเอ็ด เช็ดจนตาย
เป็นเงางามตามติดบัณฑิตสงฆ์
ผู้เสริมส่งแสงสุขสันต์ตะวันฉาย
เป็นเจ้าของเจ้ากลอนตอนภิปราย
ด้วยเคยเป็น ดาวร้าย เล่นลิเก
เคยหลงลืมนำบาตรไปบิณฑบาต
เป็นส่วนขาดแต่ไม่หนีความมีเสน่ห์
แม่หลงลืม แต่จิตใจ ไม่โลเล
ถึงสุดทำยมิถ้ายเทใจศรัทธา
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์
มอบอาหาร ใจพระเฒ่า ทุกทีทำ
มีความรัก หนักหน่วง จากหลวงตา
ผู้ตามมา สร้างวัด ญาณเวศกวัน
หลวงตาฉาย วายวับ ดับชีวิต
เหลือแรงฤทธิ์ พระสงฆ์ ผู้คงมั่น
มีเส้นทางสร้างธรรมเป็นสำคัญ
ขอเธอนั้นชีพโชติช่วงแบบหลวงตา

พ.กิ่งโพธิ์

*ลูกกำพลอย คือขาดทั้งพ่อและแม่

จดหมายถึงหลวงลุง

หลวงลุงครับ

ต้นปี พ.ศ. ๒๕๓๓ ผมมีโอกาสได้เดินทางไปนมัสการสังเวชนียสถานในประเทศอินเดียกับท่านเจ้าคุณอาจารย์^๑ ในขณะนั้นมีหลวงลุงเดินทางไปด้วย รวมเป็นพระสงฆ์ ๕ รูป และโยมอีกราว ๑๐ คน

การเดินทางเรียบร้อยดีเกือบทุกอย่าง มีขัดข้องบ้างตามประสาอยู่เมืองแขก แต่มีเรื่องผจญภัยไม่คาดฝันเกิดขึ้น ตอนขึ้นรถไฟจะไปสาญจี หลวงลุงกับผมเดินข้ามตู้รถไฟและติดอยู่บนขบวนรถไฟอีกขบวนหนึ่งที่จอดอยู่คู่กัน แล้วอยู่ๆ รถไฟก็เคลื่อนออกจากสถานีไปทิศทางตรงกันข้ามกับที่จะไปสาญจี ผมบอกให้หลวงลุงรีบโดดลง ผมจะได้โดดตาม แต่หลวงลุงไม่ยอมโดด บอกว่ากลัวจะเจ็บหรืออาจตายก็ได้ เราสองคนเลยต้องนั่งรถไฟแบบไปตายตาบหน้า จนประมาณเที่ยงคืนหรือตี ๒ จึงลงไปนั่งรอที่สถานีรถไฟอีกเมืองหนึ่ง พาสปอร์ตและตั๋วรถก็ไม่มีติดตัวด้วย

วันรุ่งขึ้น เจ้าหน้าที่รถไฟช่วยหาทางให้เราทั้งวัน เพื่อนั่งรถไฟย้อนกลับมาลงที่สาญจีในตอนเย็น จำได้ว่าวันนั้นได้ฉันทน์แค้กล้วยหอมกับส้ม และไข่ต้มบนรถไฟ (ไม่กล้าฉันทน์อย่างอื่นเพราะกลัวท้องเสีย) ญาติโยมบางคนเป็นห่วง มานั่งรอที่สถานีรถไฟและอดชมสฎุปสาญจีไปด้วย (ทำให้ผมต้องเดินทางกลับไปอินเดียอีก นับไปนับมารวมกว่า ๑๐ ครั้ง)

อีกครั้งหนึ่งตอนไปลุมพินี เมื่อจะผ่านชายแดนเนปาล ต้องพักที่โรงแรมญี่ปุ่นเกิดไฟฟ้าดับ หลวงลุงต่อว่าผมจุดเทียนทำไมตั้ง ๒ เล่ม เป็นการสิ้นเปลือง ท่านเลยแบ่งไปไว้ในห้องน้ำเล่มหนึ่ง พอยกเทียนเล่มนั้นไปในห้องน้ำ ห้องก็มืด เพราะที่จริงผมจุดเทียนไขเพียงเล่มเดียว แต่วางไว้หน้ากระจก ทำให้หลวงลุงเห็นเป็น ๒ เล่ม จึงถูกต่อว่าใหญ่ ความสัมพันธ์ของเราทั้งสองดี แต่ความเห็นขัดแย้งกันมาตลอด เพราะต่างเชื่อมั่นในวิธีของตนเอง

หลวงลุงนับเป็นแบบอย่างของพระผู้บวชเมื่อสูงวัย ด้วยความศรัทธาและตั้งใจจริงเมื่อบวชแล้วก็เรียนนักธรรมจนแตกฉานเจนจบ และทำหน้าที่สอนธรรมะให้ญาติโยมตามโอกาส เป็นแบบอย่างที่ดีให้พระเถระในการทรงธรรมวินัยเคร่งครัด ผมนึกถึงท่านราชมหารามณผู้ว่าฯ ภายหลังที่ออกบวชเมื่อแก่ เป็นศิษย์ของพระสารีบุตร อย่างไรก็ตามนั้นเลย หลวงลุงทำหน้าที่แข็งขันขณะยังแข็งแรง ตรากตรำเพราะชราภาพมาก ก็มีพระรุ่นหลังช่วยกันดูแลอย่างดียิ่ง พลอยทำให้คิดถึงเห็นใจพระสงฆ์บางรูปที่ บวชแต่หนุ่มจนแก่เมื่ออาพาธมากท่านต้องจำใจลาสิกขา เพราะไม่มีผู้ดูแล (ทั้งที่ท่านไม่ยอมสึก แต่ลูกหลานต้องขอร้อง) เพราะคณะสงฆ์เรายังขาดพระคิลานุปัฏฐากดูแลพระสงฆ์อาพาธอย่างเพียงพอและทั่วถึง

๑ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

และการไปอินเดียในครั้งนั้น ผมได้เห็นปฏิบัติที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ เช่น คุณหญิงกระจ่างศรี และหลวงลุง นับเป็นแบบอย่างที่ดีที่ผมประทับใจมาก ผมได้นำมาใช้กับโยมที่วัดด้วย

ผมเคยสงสัยว่า ทำไมหลวงลุงและหลวงพี่อินทร์^๒ จึงได้ติดตามรับใช้ใกล้ชิดท่านเจ้าคุณอาจารย์โดยตลอด นับแต่ออกจากวัดพระพิเรนทร์ จนกระทั่งได้อ่านบันทึกที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์เขียนเล่าไว้ในหนังสือ “กว่าจะพบหลวงลุงฉาย แล้วพากันไปวัดญาณเวศก์” ที่ท่านการุณย์^๓ ส่งให้

ความเป็นผู้ใส่ใจในการศึกษา เป็นผู้รู้ราตรีนาน และเป็นผู้เบิกบานแจ่มใส ตรงไปตรงมา กล้าคำกล้าเถียง แถมเจ้าบทเจ้ากลอน (เพราะเคยเป็นศิลปินหน้าม่าน ก่อนออกบวช) หลวงลุงทำหน้าที่และรับผิดชอบการงานอย่างดี ร่างกายก็แข็งแรงมาก (สงสัยเพราะเคยชกมวยด้วย จึงไม่กลัวใคร) จึงไม่แปลกที่หลวงลุงอายุยืนมากถึง ๑๐๑ ปี นับเป็นศักดิ์เป็นศรีและแบบอย่างที่ดีของพระสงฆ์รูปหนึ่ง

ผมได้ฟังญาติโยมและพระบอกเล่าถึงหลวงลุง มีแต่ด้านบวก เช่น เรื่องหุฟัง เรื่องการสำแดงสำนวนโวหารอันคมคาย ชวนหัว ชวนชื่นอยู่เนืองๆ ใครได้อยู่ใกล้หลวงลุง ก็มีความสุขไปตามๆ กัน ส่วนผมแม้อยู่ไกลหลวงลุง แต่ผมก็มีความสุขจากการท่องเที่ยวและเผยแพร่ธรรม

มีครั้งหนึ่ง ผมไปบรรยายที่สมาคมพุทธ ปีนัง มาเลเซีย ซึ่งเป็นพุทธมหายาน ในห้องโถงมีพระพุทธรูปกับอัครสาวก ๒ ท่าน เป็นพระแก่รูปหนึ่งคือ พระมหากัสสปะ และพระหนุ่มรูปหนึ่ง คือพระอานนท์ (ซึ่งต่างจากเถรวาทเรา ที่ถือพระโมคคัลลานะและพระสารีบุตรเป็นอัครสาวก) ตอนนั้นผมหารูปถ่ายนั้นไม่เจอ แต่ผมจำแนมเพราะนึกถึงหลวงลุงนะ พระพุทธองค์ทรงคุ้นเคยและยกย่องพระมหากัสสปะ ถึงขนาดทรงประทานสังฆาฏิแลกเปลี่ยนกัน ผมก็จะนึกถึงท่านเจ้าคุณอาจารย์ที่ปฏิบัติกับหลวงลุง

ที่ผมเขียนมาทั้งหมดนี้ ถ้ามีอะไรที่ไม่ถูกต้อง ขอให้หลวงลุงช่วยมาเข้าฝัน และบอกผมด้วย รับรองว่าผมไม่ถามเลขเบอร์ห่วย เพราะผมเป็นพระดี ไม่มีการพนัน และพระดีต้องไม่มีเล่ห์เหลี่ยม อย่างที่หลวงลุงเคยสอน

ด้วยความเคารพ
พระคุณฐิติ เมธังกูโร (เจ้าเดิม)
วัดทุ่งไผ่ ชุมพร
๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๖

๒ พระมงคลธีรคุณ (อินทร์ จินตปาณโย) ๓ พระครูประคุณสรกิจ (การุณย์ กุศลนนท์)

เพชรมณี ไข่ม้อยู่ ทุกลมุษา
ภฤษณา ไข้หาได้ ทุคไฟรสณท
ซ้างเผือกไข้ เลือกเกิดได้ ทุคตำบล
แมริชน ไข้จักมี ทุคครอบคร้ว
คนใจหยาบ ไข้มีอยู่ ทุคถิ่นที่
ชนผู้ดี ไข้จักมี ด้ไปทั่ว
อสรพิช ไข้มีจิต ร้ายทุคตัว
คนแมมัว ไข้ไร้ทาง สร้างความดีฯ

รามเกียรติ์

เมื่อนั้น องค์พระทินกรรังสรรค์ (พระอาทิตย์ฤทธิแรงแสงฉาน)
รดไหวตกใจอัศจรรย์ สำคัญว่าราหูมาราวี
จึงผินพัศตร์มาดุก้ายรด เป็นเพลิงกรดสังหารกระบี่ศรี
เห็นแต่ชนเพชรูจี มีความจงนสนเท่ห์ใจ
แต่หนึ่งคิดพิศเพ่งอยู่เป็นครู่ จะรู้เหตุผลก็หาไม
จะเป็นมบุษย์ครุฑาสุราลัย ใครหนอชนเพชรจึงมีมา
จำกูจะซุบซึ้นไต้ถาม ให้แจ้งความในข้อก้งขา
คิดแล้วร้ายเวทย์วิทยา สามคาบเป่ามาทันที ฯ

บทละครเรื่องรามเกียรติ์ สมุดไทยเล่มที่ ๔๘
ณัฐนนท์ จริยะะพรสพรหม (จ้ง) ผู้ช่วยถอดเทป

รำลึกถึงหลวงลุง

วันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๒๙ เป็นวันแรกที่ครอบครัวของเราได้พบกับหลวงลุง (พระฉาย ปญญาปทีโป) ซึ่งเป็นผู้ติดตามหลวงพ่อพระราชวรมุนี [สมณศักดิ์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ในขณะนั้น] พร้อมด้วยท่านมหาอินศร (ท่านเจ้าคุณ มงคลธีรคุณ) มาเพื่อทดลองพำนักเพื่อฟื้นฟูสุขภาพที่บ้านศาลากลางน้ำที่ อ. ลำลูกกา ซึ่งต่อมาก็คือ “สถานพำนักสงฆ์ศาลากลางสระ เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ (ชั่วคราว)” หรือที่บ้านเราเรียกกันว่า ‘ศาลากลางสระ’ จากบันทึกของคุณแม่ (คุณสายใจ เพียรสุดส่าห์) ได้ระบุไว้ตอนหนึ่งว่า

(บ่าย ๒ โมง) นัดพ่อ – นก ไร่บ้านลำลูกกา ดอยรับพระราชวรมุนีกับพระผู้ช่วยอีก ๒ องค์ มาพำนักที่บ้านศาลากลางน้ำของเรา รวม ๓ องค์ “ฟื้นฟูสุขภาพสงฆ์”

คุณพ่อ (คุณบุญเจิด หลิมสุนทร) เล่าถึงตอนแรกพบท่านว่า “หลวงลุงเป็นพระที่แจ่มใส กระจ่างกระฉ่าง” ต่อมาเมื่อหลวงพ่อได้เริ่มจำพรรษาที่ศาลากลางสระ ทั้งคุณพ่อและคุณแม่ตั้งใจมากที่สถานที่แห่งนี้จักเป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์และพระพุทธศาสนา ทั้งคุณพ่อและคุณแม่พาครอบครัวของเราไปกราบนมัสการ ถวายภัตตาหาร และฟังธรรมจากหลวงพ่อ ท่านมหา และหลวงลุงเป็นประจำทุกสัปดาห์ พวกเราจึงได้มีโอกาสรู้จักกับหลวงลุงตั้งแต่นั้น

ต่อมาในปี ๒๕๓๒ คุณพ่อได้พบที่สัปปายะ ที่เขาสำโรงดงยาง อ.พนมสารคาม จ. ฉะเชิงเทรา จึงร่วมกันจัดตั้งให้เป็นสถานพำนักสงฆ์ถวายแก่พระเทพเวที [สมณศักดิ์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ในขณะนั้น] และคณะ ซึ่งรวมถึงหลวงลุง ด้วย ที่แห่งนี้ หลวงลุงได้พำนักและจำพรรษาอยู่หลายครั้ง และครอบครัวของเราได้ไปกราบทานเสมอ ในวันหยุดสุดสัปดาห์ พวกเราจะไปค้างที่เขาสำโรงดงยาง ๑ คืน พวกเราได้สวดมนต์ทำวัตรเย็น นั่งสมาธิ และฟังธรรมจากหลวงลุงด้วยเช่นกัน ก่อนทำวัตรเย็น หลวงลุงจะเป็นผู้สวดบท ‘ชุมนุมเทวดา’ ซึ่งหลวงลุงสวดบทนี้ได้ไพเราะจับใจ มีพลังเสียงก้องกังวาน ทุกวันนี้เมื่อได้ยินเสียงสวดชุมนุมเทวดาเราจะระลึกถึงหลวงลุงเสมอ

ในเวลาที่หลวงลุงแสดงธรรม พวกเราจะฟังอย่างตั้งใจ ด้วยคำพูดที่เรียบง่าย มีบทกลอนในบางครั้ง และมีอารมณ์ขันในเนื้อหา ทำให้ชวนติดตามอยู่ตลอด และในช่วงที่ไปพักที่เขาสำโรงดงยาง เราได้มีโอกาสเดินออกกำลังตอนเย็นไปทางจมูกเขา หลวงลุงเดินไว และมักจะเดินนำห่างคณะญาติโยมเสมอโดยไม่แสดงท่าทีเหน็ดเหนื่อย ท่านดูแข็งแรงกว่าเด็ก ๆ อย่างเราเสียอีก ถือว่าท่านเป็นผู้ที่มีสุขภาพกายดีเยี่ยม

เมื่อครั้งทำบุญครบรอบ ๑๖ ปีของคุณแม่สายใจ เพียรอุทิศสัจจะ ณ สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ในวันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๐ หลวงลุงและคณะพระสงฆ์ได้เรียบเรียงบทกลอนประกอบพุทธศาสนสุภาษิตไว้เป็นที่ระลึก จึงขอโอกาสนี้หยิบยกมาเพื่อระลึกถึงท่าน

*สยั กตานิ ปุญฺญานิ ตํ มิตฺตํ สมฺปรายิกํ
ความดีที่ทำไว้เอง เป็นมิตรติดตามตัวไปเบื้องหน้า*

อันความดี ทำไว้ กับใครนั้น

ย่อมไม่พลัน สูญหาย ในภพหน้า

แม้กายจะ ตายลับ จากสายตา

“บุญ” ไม่ลา ลับหาย จาก “สายใจ”

ตลอดเวลากว่า ๓๐ ปี ที่ครอบครัวของเรารู้จักหลวงลุง ท่านเป็นเสมือนญาติผู้ใหญ่ที่พวกเราเคารพรัก ท่านมักกล่าวกับพวกเราเสมอว่า *ถึงเป็นชาติเชื้อ ถ้าไม่มีความเอื้อเพื่อ ก็เหมือนเนื้อในป่า ถึงไม่ใช่ชาติ ไม่ใช่เชื้อ แต่ถ้ามีความเอื้อเพื่อ ก็เหมือนเนื้ออาตมา* (วิสุตาสปรมา ญาติ)

เป็นที่ประจักษ์กับเราทุกคนในครอบครัวว่า หลวงลุงเป็นพระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีจริยวัตรเรียบง่าย เป็นธรรมชาติ มีเมตตา เป็นผู้มีอารมณ์ขัน และทำให้ผู้คนรอบข้างสดชื่นเสมอ ทั้งยังเป็นผู้มีสุขภาพกายใจแข็งแรง หลวงลุงคือธรรม ไม่ใช่เพียงผู้ถ่ายทอดพระธรรมคำสอน แต่ตัวของท่านเองเป็นธรรมให้เราได้พิจารณา แม้ว่ากายของท่านจะสลายไปตามกาล หากแต่ธรรมที่หลวงลุงได้ฝากไว้ จะยัง ‘ฉาย’ ประโยชน์แก่เราทุกคนสืบไป

กราบนมัสการ
ครอบครัวหลิมสุนทร

สถานสำนักสงฆ์สายใจธรรม รำลึกถึงหลวงลุงฉาย

ปี ๒๕๒๙ ข้าพเจ้าสุพงษ์ - นารี ประจวบศ ได้รู้จักหลวงลุงฉาย (พระครูสังฆรักษ์) เมื่อครั้งหลวงลุงได้ติดตามหลวงพ่อบ้านเจ้าคุณพระราชมุนี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) และพระมหาอินศร (พระมงคลธีรคุณ) ไปพำนักที่ศาลากลางสระ อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งคุณบุญเจิด - สายใจ หลิมสุนทร ได้สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นที่พักแก่หลวงพ่อกและคณะ และได้จำพรรษาเป็นเวลา ๓ ปี

ตลอดเวลาก็มีคุณบุญเจิด - สายใจ หลิมสุนทร และครอบครัว คุณยายรวม เพียรอุทิศส่ำหและสุพงษ์ - นารี ประจวบศ ผลัดเปลี่ยนไปถวายอาหารและดูแลเป็นประจำ และมีนายสว่าง - เพิ่มสุข เสือยาง ได้รับมอบหมายให้ดูแลอยู่ด้วย

ปี ๒๕๓๒ หลวงพ่อกและคณะ ได้ไปจำพรรษาที่วัดญาณเวศกวัน

วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๓๒ หลวงพ่อกและคณะกลับมาจำพรรษา ที่พัทสงฆ์บนเขาสำโรงดงยาง อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งตั้งอยู่บนจมูกเขา มีเนื้อที่ประมาณ ๓๐ ไร่เศษ (หลวงพ่อกได้ตั้งชื่อเป็นสถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม เพื่อเป็นที่ระลึกถึงคุณสายใจ ที่ได้เสียชีวิตเมื่อ ๓๐ เมษายน ๒๕๓๔)

ต้นปี ๒๕๓๓ ได้ย้ายศาลากลางสระ จากลำลูกกามาที่พนมสารคาม และตั้งชื่อว่าสถานพำนักสงฆ์ ศาลากลางสระ เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ (ชั่วคราว) มีพระได้มาจำพรรษาถึงปี ๒๕๓๗ รวมเป็นเวลา ๕ ปี

ตลอดเวลานั้น ครอบครัวของพวกเราก็จะมาพัก มาคอยอุปัฏฐาก ถวายอาหาร และดูแลเป็นประจำ นายสว่าง - เพิ่มสุข เสือยาง ก็ตามมาดูแลเช่นเดิม กิจกรรมอื่นที่ได้กระทำ คือ ร่วมสวดมนต์ทำวัตรเช้า - เย็น กับหลวงพ่อกับและคณะทุกวัน ซึ่งหลวงพ่อก็จะเทศน์ธรรมะสั้นๆ ทุกครั้งด้วย

หลังจากนั้นพระก็ได้เปลี่ยนไปพำนักที่อื่น แต่ก็กลับมายังสายใจธรรมเป็นครั้งคราว ตลอดเวลากว่า ๓๐ ปี ที่ได้รู้จักหลวงลุงฉาย และกว่า ๘ ปีที่ได้ดูแลรับใช้อย่างใกล้ชิด ท่านเป็นพระที่มีสุขภาพแข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจอย่างน่าประหลาดใจ ท่านไม่ชอบฉันทัก และผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว ชอบฉันขามูและทุเรียน แต่ก็มีสุขภาพที่ดี ไม่อ้วน ไม่เจ็บไข้ได้ป่วยอะไรเลย มีความรู้สูงทั้งทางโลกและทางธรรม ท่านมักหาเวลามาพูดธรรมะให้ญาติโยมฟัง อีกทั้งพุทธภาษิตและกาพย์กลอน บางครั้งก็จะเล่าเรื่องทางโลก เป็นเรื่องเก่า ซึ่งไม่เคยฟังกันมาก่อน เป็นประโยชน์เป็นข้อคิดที่ดีกับญาติโยมมาก หน้าที่ประจำของหลวงลุงที่สายใจธรรมก็คือ การอ่านหนังสือพิมพ์ถวายหลวงพ่อกับ และตามหลวงพ่อกับเดินขึ้นเขา-ลงเขาเพื่อออกกำลังกายในทุกเย็น โดยไม่มีความเหน็ดเหนื่อยเลย แม้อายุจะเกือบ ๙๐ ปีแล้ว

ในวาระนี้ ข้าพเจ้า สุพงษ์ - นารี ประจุมาศ ขอน้อมจิตส่งให้หลวงลุงได้ไปสู่สุคติ สัมปรายภพ จวบถึงพระนิพพานเทอญ ขอกราบนมัสการหลวงลุงด้วยความเคารพอย่างสูงสุดมา ณ ที่นี้ด้วย

สุพงษ์ - นารี ประจุมาศ

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๖

หลวงตามผู้มีพระคุณเหมือนพ่อแม่

หลวงตามาอยู่ที่สถานพำนักสงฆ์ สายใจธรรมพร้อมหลวงพ่ และท่านเจ้าคุณมงคลธีรคุณ ที่นี้สร้างเมื่อปี ๒๕๒๙ ท่านมาพักกันครั้งละเดือนสองเดือนบ้าง ครั้งเดือนบ้าง แล้วกลับไปอยู่ที่ลำลูกกา ปทุมธานีบ้าง มาเริ่มจำพรรษากันตอนปี ๒๕๓๑ แล้วก็ได้

จำพรรษาอยู่ที่นี้ถึงหกพรรษา ตอนนั้นมีเพียงศาลาใหญ่หนึ่งหลัง มีห้องสามห้อง คราวก็อยู่ที่ศาลานั้น แต่ตอนหลังได้แยกออกมาต่างหาก ที่นั้นอยู่กันแค่พระสามรูป มีลูกศิษย์ผู้ชายกับยามอีกคนอยู่เป็นเพื่อนกัน ส่วนโยมพักที่แคมป์คนงานข้างล่าง จะขึ้นมาทำอาหารตอนตีสี่ เมื่อก่อนทางขึ้นเขาลำบากกว่านี้ วันไหนฝนตกก็ทุลักทุเล ต้องเข็นรถกันขึ้นมา

ตอนเช้าโยมขึ้นไปถวายอาหารข้างบนมีลูกศิษย์อยู่ด้วย พอฉันเสร็จพระท่านจะพาสดมภ์ทำวัตรเช้า เสร็จแล้วโยมก็เก็บของลงมา หลวงพ่อกับท่านเจ้าคุณก็แยกย้ายเข้าห้องไปทำงาน หลวงตาท่านอยู่คนเดียวไม่มีเพื่อนคุยเลยชอบมาคุยกับพวกโยม คุยเรื่องนั้นเรื่องนี้ให้ฟังบ้าง พุทธธรรมะบ้าง จนบางวันโยมต้องเตือนว่า “นี่เก้าโมงกว่าแล้วเดี่ยวโยมเตรียมเพลไม่ทัน หลวงลุงไปคุยต่อในครัวแล้วกันนะ” ท่านก็ตอบว่า “ได้ๆ” แล้วท่านก็ตามลงมาคุยเป็นกิจวัตรประจำวัน ถ้าวันไหนท่านไม่ลงมาถือว่าผิดปกติ เราก็เป็นห่วงกลัวว่าท่านไม่สบายหรือเปล่า เป็นอะไรหรือเปล่า บางทีหลวงพ่อยังถามเลยว่ “วันนี้หลวงลุงไม่ลงครัวหะหรือครับ ไม่ไปข้างล่างหะหรือครับ” ยกวันวันไหนมีแขกคนนอกมา ลูกศิษย์ก็ลงมาตามหลวงตาให้ขึ้นไปช่วยรับแขกบนศาลา ตอนนั้นท่านยังเดินเห็นเองได้คล่อง

สมัยนั้นท่านเจ้าคุณยังเป็นพระมหาอินศร บางครั้งพักจากงานออกมา ท่านไม่มีเพื่อนก็ชอบมาแกล้งแหย่หลวงตาเล่น คุยนั้นคุยนี้เผลอๆ ก็แกล้งตีแปะเข้าให้ หลวงตารำคาญก็จะเอ็ดเอา “เอ๊ะ ท่านมหานี้ยังงัย มาตีทำไม รู้มั้ยมันเจ็บนะ” บางทีท่านก็หยอกหลวงตาว่ “หลวงลุง วันนี้ลงไปครัวไปสั่งให้โยมทำอาหารอะไร วันนี้จะกินอะไร” หลวงตาก็ตอบว่ “เฮ้ย เป็นพระเป็นเจ้า จะสั่งได้ไง รู้ก็รู้อยู่นะ ลงไปก็ไม่ได้สั่งอะไรหรอก” เห็นแบบนี้เวลาท่านเจ้าคุณท่านกลับไปเยี่ยมบ้านที่เชียงราย หลวงตาก็จะมาถามโยมว่ “รู้มั้ยโยมอั้ง มหาวะ จะกลับเมื่อไหร่” โยมตอบไปว่ “อีกสองวันกลับคะ” ยังไม่ถึงสองวัน ท่านก็มาถามอีกแล้วว่ “เมื่อไหร่จะมา” ลูกศิษย์เลยบอกว่ “ไหนหลวงลุงบอกไม่ชอบ ท่านมหา เกลียดท่านมหาเิง ท่านมหาไม่อยู่ไม่ตีหะหรือครับ จะได้ไม่มาแหย่มาแกล้งหลวงลุงเิง” หลวงตาก็ตอบว่ “ก็ถามไปอย่างงั้น คนเคยอยู่ด้วยกันก็เลยถามดู” พอท่านเจ้าคุณกลับมาโยมก็เล่าให้ฟัง ท่านเจ้าคุณรู้ว่าหลวงตาคิดถึง เดียวก็ไปแหย่หลวงตาอีกแล้ว

มาวันหนึ่งระหว่างรอทำวัตรเย็น หลวงตาพูดขึ้นมาว่า

“มหาฯ คิดอยากจะสึกมั๊ย พระที่บวชด้วยกันก็สึกกันไปแล้ว ถ้าอยากสึกก็รีบสึกเสียตอนนี้นะ แยกไปทำอะไรไม่เป็น เดี่ยวไม่มีใครเอา” คือแยกกันไปแยกกันมาอย่างนี้ตลอด เวลาที่หลวงพ่อได้รับนิมนต์ไปกิจข้างนอกกับท่านเจ้าคุณสองรูป หลวงพ่อจะให้หลวงตาไปด้วยกันทุกครั้งไม่ปล่อยให้อยู่รูปเดียว

๐ หลวงตากับอาหาร

หลวงตาเป็นคนไม่ชอบฉันทผัก ไม่ฉันทผลไม้ ไม่ฉันทเปรี้ยว ไม่ฉันทเผ็ด ท่านฉันทแต่หมูชอบอาหารนี้มาๆ อย่างไข่ตุ๋น ขาหมูตรงส่วนที่มันๆ ของหวานๆ นี้มาเถอะ โยมเลยต้องจัดขนมให้แทนผลไม้ ผักก็ฉันทแค่บวบผัดไข่ ถ้าวันไหนทำต้มยำก็ต้องแยกถ้วยต่างหาก เพราะท่านไม่ฉันทผัก ไม่ฉันทเปรี้ยว ไม่ฉันทพริก ส่วนผลไม้ดีๆ แอปเปิ้ลเอ๋ย องุ่นเอ๋ย ท่านก็ไม่ฉันท ท่านบอกว่า “อย่ามาหลอกกันนะ มันเปรี้ยว” ท่านฉันทแค่กล้วย ละมุด แต่ถ้ามีทุเรียนนี่ของโปรดเลย ไม่รู้ว่าทำไมท่านถึงได้แข็งแรงดี ไม่เจ็บไม่ป่วยไม่เป็นอะไรเลย ท่านบอกว่าเป็นเพราะอาณิสสงส์จากบุญที่ท่านไม่ฆ่าไก่ ไม่ฆ่าปูฆ่าปลา ไม่ขโมยของใคร

ครั้งหนึ่งที่ต้องไปค้างวัดป่าที่อุบลราชธานี ท่านเป็นคนกลัวผีมาก ต้องไปนอนกุฏิวัดป่าคนเดียวแต่ก็ผ่านมาได้ อาหารที่นั่นไม่เหมือนที่นี่ มีอะไรก็ต้องฉันทอย่างนั้น ที่นี้ท่านฉันทงุ่นเข้าไป เปรี้ยวก็เปรี้ยว จะคายทิ้งก็ไม่ได้เพราะนั่งอยู่ในวงอาหาร พอกลับมาท่านก็เอามาเล่าให้พวกโยมฟัง หัวเราะไปตามๆ กัน ท่านมีเรื่องมาให้ขำกันได้ตลอด

เคยมีโยมเอาส้มโอมาทถวาย พระก็ฉันทกันทุกรูปยกเว้นหลวงตา พอเหลือติดจานหน่อยหนึ่ง ท่านมหาฯ ก็ชวน “ลองฉันทดูสิ มันหวานนะ” หลวงพ่อก็ส้าทับว่า “หลวงลุงฉันทหน่อยนะครั้น อร่อย” ท่านก็ไม่ฉันท หลังจากหลวงพ่อลุกไปได้สักพัก ท่านคงเห็นว่ามิแต่คนคะยั้นคะยอให้ลองก็เลยหยิบชิ้นเล็กๆ ที่เหลือมาลองชิม พอโยมเก็บสำหรับลงครัวไปหลวงตาก็ตามไปหาที่ครัวถามว่า “ส้มโอหมดแล้วยัง” โยมก็ตอบไปว่า “มีลูกเดียวหมดแล้วค่ะ” บังเอิญท่านมหาฯ ผ่านมาได้ยินพอดี ก็แยกเข้าให้ว่า “เป็นไงหละ บอกให้ฉันทก็ไม่ยอมฉันท มาฉันทเอาชิ้นสุดท้าย ติดใจละสิ เสียใจนะ ไม่มีแล้ว”

หลังเพลแล้วหลวงพ่อไม่ฉันทนม โยมก็จัดโกโก้ถวาย ส่วนหลวงตากับท่านเจ้าคุณฉันทนมได้ โยมจะแยกถ้วยเป็นคนละสีไม่เหมือนกัน และกำชับลูกศิษย์ที่ยกขึ้นไปว่ากาแฟถ้วยนี้ของหลวงตา เอาช้อนวางไว้ข้างๆ ไม่ต้องคนนะ เพราะทุกครั้งก่อนจะฉันท หลวงตาจะยกช้อนขึ้นมาดูก่อน ต้องมีนมข้นหวานติดช้อนขึ้นมาด้วย ไม่งั้นท่านไม่เอา

ตอนนั้นหลวงตาอายุ ๖๐-๗๐ ปี แต่ท่านแข็งแรงมาก ท่านพักผ่อนช่วงบ่ายๆ พอสักสี่ห้าโมงเย็น ก็จะไปเดินออกกำลังกายกับหลวงพ่อกับ และท่านเจ้าคุณทุกวัน มีลูกศิษย์ผู้ชายติดตามไปด้วย ท่านเดินเร็วกว่าหลวงพ่อกับท่านเจ้าคุณอีก มีไม้เท้าอันหนึ่ง ก็เดินไปลั่ว แปะดนาทิมิไม่มีหยุดพักเลย ถ้าไม่เดินขึ้นยอดเขาไปจนถึงจุดชมวิวที่พวกโยมไปกางไวให้ท่านนั่ง ก็จะไปเดินลงไปทางสระน้ำข้างล่างที่มีม้าหินอ่อนให้นั่ง หรือไม่ก็เดินรอบๆ สำนักสงฆ์ ตอนเทิดพระเกียรติในหลวง(ร.๙) ครองราชย์ครบ ๕๐ ปี มีเจ้าหน้าที่กับพวกนักศึกษามาปลูกป่า มาดูแลต้นไม้กันจนกลายเป็นป่า ตอนนั้นยังมีคนงานของคุณบุญเจิด หลิมสุนทร อยู่ที่นี้ มีอุปกรณ์เครื่องมือก็ได้สร้างพื้นที่ให้ไปร่ง สงบร่มรื่น เดินรอบได้ มาที่หลังดับไฟไม่ทัน ต้นไม้โดนไหม้ตายหมด กลายเป็นป่ารกไป

หลวงตามีเรื่องตลก เรื่องขำๆ มาให้หัวเราะกันบ่อยๆ บางวันหลวงตาต้องไปลงอุโบสถข้างนอก ลูกศิษย์คนขับรถจะนัดเวลาว่าหลังฉันเพลจะออกรถตอนบ่ายโมง หลวงตาอายุมากแล้วบางครั้งก็ลืมนั้นลืมนี่บ้างตามประสาคนแก่ ลืมบุญแจบ้าง ลืมยามบ้าง บางทีเพลจนเลยเวลานัด พอหลวงพ่อกับท่านเจ้าคุณขึ้นรถแล้วคนขับรถก็ขับรถลงไปเลย ลืมหลวงตาไว้รูปหนึ่ง หลวงตาออกมาที่หลังก็ว่า “ทำไมออกไปแล้ว หละ ทำไมเค้าไม่รอ” ท่านก็พูดตลกตลกตามประสาท่าน สักพักคนขับก็วนกลับมารับที่สำคัญคือมีโยมนิมนต์ไปฉันข้างนอกแต่ท่านกลับลืมเอาฟันปลอมไปด้วย กลับมาท่านก็มาเล่าให้โยมฟัง ฟังไปก็หัวเราะกันไป

บางวันระหว่างขึ้นไปรอทำวัตรเย็นด้วย หลวงตาก็มีเรื่องตลกมาเล่าให้ฟัง แกรมเจอกับคุณขจรลูกศิษย์ที่ตลกเส้นตื้นเข้าไปด้วย ก็ยิงได้หัวเราะใหญ่ บางทีหลวงตานั่งสวดมนต์พอกักราบก็ผล็อยหลับไป ทุก रुपเบยขึ้นแล้วแต่หลวงลุงไม่เบย บางทีกำลังกักราบหลวงลุงก็ฟุบและลงไป เห็นแล้วก็ขำกันจนสวดมนต์ตามหลวงพ่อกไม่ได้ หลวงพ่อกต้องหยุดสวดมนต์แล้วบอกว่า “หายหัวเราะกันแล้วยัง ขำพอแล้วใช้มัย”

หลวงตาเป็นคนตลกสนุกสนานแต่ไม่ใช่คนไม่รู้เรื่องไม่มีสาระนะ ท่านผลัดกันสอนหนังสือให้พระใหม่กับท่านเจ้าคุณ ความจำธรรมะของท่านดีและสอนละเอียดด้วย พระใหม่จะระวังตั้งใจเรียนกันมาก

สมัยก่อนใครจะขึ้นมาหากก็จะโทรศัพท์มาแจ้งที่กุฏิล่วงหน้า ท่านเจ้าคุณหรือไม่ก็ให้หลวงตาลงมาบอกให้โยมเตรียมตัว บางทีหลวงตาก็ขี้ลืมบ้าง บอกว่าไม่รู้เรื่องบ้าง ตอนหลังพอติดโทรศัพท์ติดต่อกายใน ท่านเจ้าคุณก็แกล้งนินทาผ่านเครื่องให้หลวงตาได้ยินแล้วก็หัวเราะกัน หลวงตาก็ถามหาคนให้มาถอดเครื่องออก “มันนินทามาหาไม่ได้ เตี่ยวมหา ได้ยิน”

ภุคิที่หลวงตาทักอยู่ฝั่งที่จะโดนแดดส่องช่วงบ่าย พวกโยมกลัวท่านร้อนก็เลยไปหาดันไม้มาปลูกให้มีร่มเงา ท่านบอกว่า “นั่นต้นอะไร รู้มั๊ยว่าข้ากลัวผี เอ็งเอาต้นตะเคียนทองมาปลูกได้ไง ข้ากลัว เอาไปปลูกที่อื่นไม่ได้หรอก” ท่านก็พูดตลกๆ อีกว่า “เดี๋ยวมันโตขึ้นมันจะมีผีมีนางตะเคียนมาสิงนะ”

ตอนคุณสายใจ หลิมสุนทร เพิ่งเสีย มีลูกศิษย์ผู้ชายแกล้งปะแป้งหน้าขาว เอามุ้งคลุมตัว เอาไฟฉายส่องไปหลอกที่หน้าต่างท่าน ดีว่าท่านไม่ตกใจเอาไม้พาดเข้าให้

ถ้าไม่มีหลวงตาที่นี้จะเหงามาก เพราะต่างคนต่างก็ทำงานกัน วันไหนไม่มีหลวงลุง หลวงพ่อท่านจะเหงานะ ช่วงฉันอาหารเป็นโอกาสที่หลวงพ่อได้คลายเครียดจากการทำงานหนัก หลวงตาจะอ่านหนังสือพิมพ์ให้ฟัง คุณเรื่องขำๆ ให้ฟัง หลวงพ่อก็ได้ยิ้มได้หัวเราะ ได้สดชื่นบ้าง เวลาที่ไม่มีญาติโยมมานะคะ

๑ ของใช้ส่วนตัว

ท่านเป็นคนที่ชอบอาบน้ำด้วยขันและกางมุ้งนอน เวลาไปเมืองนอกห้องน้ำมีฝักบัว ห้องนอนมีมุ้งลวด ท่านก็ต้องใช้ขันรองน้ำจากฝักบัวอาบน้ำอยู่ดี และต้องกางมุ้งสีหูนอน ท่านเจ้าคุณต้องให้โยมหาซื้อตะขอแบบมีกาวติดผนังเตรียมไปให้ด้วย ถึงจะแขวนได้ ไม่ครบสีทุกก็ต้องกาง ขอให้มุ้งคลุมหน้าก็ยังดีไม่จั่นนอนไม่หลับ ท่านเคยตรกรไฟคือขึ้น ผิดขบวนที่อินเดีย กลับมาท่านก็เอามาเล่าให้ฟังเอง

หลวงตามีกระโถนแบบ Comfort 100 แต่ท่านไม่ใช้ ท่านจะใช้กระโถนแบบนั่ง โยมจะซื้อถวายก็เลือกไม่ถูกเลยพาท่านลงไปเลือกเองที่พนมสารคาม ท่านอยากได้เป็น พลาสติกจะได้ไม่มีเสียงดังเวลาทำกิจ กระโถนพลาสติกที่เห็นกันก็มีแต่กระโถนเด็กที่เป็น สีเขียวสีชมพู สุดท้ายท่านก็ได้กระโถนพลาสติกตรงตามประสงค์

หลวงตาเป็นคนสะอาด กวาดนั่นทำนี่ตลอด เก็บข้าวของเป็นที่เป็นที่ทางและความ จาคิดด้วย เวลาซักจีวรท่าน ไม่ชอบตากในร่ม ต้องตากให้โดนแดด ท่านเคยซักผ้าอาบน้ำ ฝนตากไว้ ผ้าผืนนั้นถูกใช้จนบางมากแล้ว โยมเลยออกอุบายเอาไปแอบแล้วเปลี่ยนผืน ใหม่ให้แทน ท่านกลับมาหาไม่เจอก็เอ็ดตะโรเอากับท่านเจ้าคุณว่า “มหา เอาผ้าไปไหน เอามาคืนนะ” ท่านมหา ก็ตอบว่า “ผมก็ไปข้างนอกกับหลวงลุง มันคงปลิวไปไหนมั้ง” แต่หลวงตาความจาคิดก็เถียงกลับว่า “จะปลิวไปได้ไง หนีบไม้หนีบอยู่” ท่านวนเวียนหา ของท่านจนลูกศิษย์ที่เอาไปซ่อนต้องค่อยๆพูดกับท่าน ถ้าท่านไม่ยอมจริงๆ ก็จะเอาไปคืน

ท่านเคยแช่มุ้งไว้แล้วต้องไปกิจข้างนอก โยมซักให้ก็ไม่ถูกใจ ท่านไม่รู้ว่าจะสะอาดมัย จนต้องยืนยันว่า “หนูซักเองกับมือ ซักด้วยแป้บ สะอาดแน่คะ ตากแดดด้วย” ท่าน ก็จะไม่คิดว่าไปดมว่าตากแดดจริงหรือเปล่า แต่ท่านไม่ค่อยยอมให้ทำหรอก ท่านชอบจะ ซักเองและไม่ใช้น้ำยาซักผ้า ท่านว่าซักแป้บหอมกว่า มันสะอาดเพราะมีฟองเยอะๆ ให้ท่านเห็น ตอนที่มิแพมเพิส (ผ้าอ้อมผู้ใหญ่) เข้ามาใหม่ๆ ท่านไม่ยอมใช้ ตอนหลัง พอนุ่งแล้วท่านก็จะเอาไปซัก บางที่ท่านทำความสะอาดห้องของท่านเช็ดแอลกอฮอล์ แล้วก็เลยมาเช็ดพื้นข้างนอกด้วย เช็ดเสร็จท่านก็ลองไถลดู ท่านบอกอยากรู้ว่ามัน สะอาดมัยโยมต้องนิมนต์มิให้ทำแบบนั้น กลัวท่านล้มเป็นอะไรไป ท่านเป็นคนทีหกล้ม บ่อยแต่ไม่ยกเป็นอะไร มีแค่หนเดียวที่ตกสะพานไพบูลาร้าหักตอนอยู่ที่วัดญาณฯ

๑ หลวงตาชอบสะสมผักไม้ขีดไฟ

หลวงตาเป็นนักสะสมไม้ขีดที่เป็นหลัก มีเยอะมาก เวลาจุดต้องเอามาขีดที่ข้างกล่อง ท่านจะเผาหนังสือพิมพ์ที่ไม่มีประโยชน์หรืออะไรเล็กๆ น้อยๆ เผาใส่กระถางในห้องของท่าน โยมกลัวไฟจะไหม้พอนานไม่อยู่ก็จะเก็บไปแอบไว้ ท่านกลับมาหาไม่เจอก็จะบ่นว่ามีขโมย ใครเอาไป โยมกลัวว่าทำบาปต่อหลวงตา ออกพรรษาทุกครั้งโยมต้องกราบขอขมาท่าน คือท่านเมตตาเรานะ เราก็คุยเล่นกับท่านบ้างอะไรบ้าง

๑ หลวงตาเป็นคนมีเมตตาใจดี

ตอนที่ลูกของโยมยังเล็กๆ หลวงพ่อเมตตาให้เอาลูกมาหัดการบ้าน ก.ไก่ กับหลวงตา ท่านจะได้ไม่เหงา แล้วยังซื้อสมุดดินสอกับกระเป่าเล็กๆ ให้ ตอนนั้นเด็กเพิ่งจะสามขวบกว่า ก็สะพายกระเป๋าขึ้นไปหาที่กุฎิ “หลวงตาครับ ผมมาเรียนหนังสือครับ” วันไหนท่านอารมณ์ดีก็สอน วันไหนอารมณ์ไม่ดีก็บอกว่าไม่สอน วันนี้กุ่ม่วง กูจะนอน แต่เดี๋ยวสักพักท่านก็จะเรียก “เฮ้อ เอ็งอ่านสิ นี่ตัวอะไร” บางทีเด็กก็ไปหลบอยู่ข้างบน ท่านก็หัวปักลงมาส่ง ท่านเอาใจใส่เหมือนญาติผู้ใหญ่ในครอบครัว คอยสอนเสมอ “เราเป็นคนจนไม่ได้เป็นลูกเศรษฐีเหมือนคนอื่นเค้า เราไม่มีเงิน ต้องรู้จักประหยัด อย่าซื้อของเล่นให้ลูกนะ ซื้อให้ไม่ได้ เดี่ยวเด็กจะเคยตัว” โยมก็บอกว่า “โยมไม่ได้ซื้อหรอกคะ มีก็แต่โยมที่มาหาหลวงพ่อ เค้าเห็นมีเด็กเลยซื้อมาฝาก”

พอนานไปอเมริกาก็เอาตุ๊กตาหมีเดินได้ส่งเสียมาฝาก ท่านมหาฯ เลยพูดเข้าให้ว่า “ไหนกัน ใครห้ามไม่ให้เค้าซื้อ แต่ตัวกลับมาซื้อเสียเอง ตัวเองนั่นแหละ นี่นะมาชวนอาตมานะ ท่านมหาฯ พาไปตรงนั้นหน่อยที่มันมีตุ๊กตาขายนะ จะซื้อไปฝากเด็กหิวกระเพาะ เวหนามันไม่มีของเล่น” เวลาไปอินเดียก็ซื้อลูกปัดมาฝาก ไปไหนๆ ก็มักมีของเล็กๆ น้อยๆ ติดมือมาฝากตลอด ท่านใจดีมีเมตตาอย่างนี้เสมอ

ตอนที่ท่านไปอยู่ที่วัดญาณเวศกวันใหม่ๆ มีพระแค่ ๓-๔ รูป ท่านรับมอบหมายให้รับและจัดการของสังฆทาน เวลาเย็นๆ เดินออกกำลังกาย หลวงพ่อถามว่า “หลวงลุงคิดถึงภูเขาหรือเปล่า” ท่านก็ตอบติดตลกว่า “จริงด้วยนะเราไม่ได้ไปนานแล้ว ป่านนี้คนที่โน่นไม่กินกันหिनกันแล้วหรือ” คือท่านเป็นห่วงพวกโยมลูกศิษย์ที่นี้กลัวจะอดเวลาท่านมาก็จะขนของสังฆทานมาด้วยเต็มรถ ท่านเมตตาครอบครัวโยมมาก ท่านเล่าว่าท่านกำพร้าแม่ แม่เสียไปตั้งแต่ท่านยังเด็ก นอกจากจะช่วยค่าหนังสือเด็กแล้ว ท่านยังช่วยค่าใช้จ่ายเล็กๆ น้อยๆ อื่นให้ครอบครัวโยมด้วย มีบางคนชอบมาปะเลาะเอาของจากท่าน ถ้าเป็นคนที่รู้จักท่านก็ใจดีให้หมด

ครั้งหนึ่งมีคนในหมู่บ้านรู้ว่ามีสำนักสงฆ์บนนี้ ก็เดินขึ้นมา เจอหลวงตาก็มาขอทำวัตรสวดมนต์ด้วย หลวงตาก็บอกเวลาไป อยู่มาวันหนึ่งเขาพรวดเข้าห้องหลวงตา ท่านก็เมตตานั่งคุยด้วย ลุงยามมาเล่าทีหลังว่าโยมคนนั้นสติไม่ดี ต้องกนิยารักษาต่อเนื่อง คนดีๆ ขึ้นมาก็ต้องถามก่อนนะว่า จะมาหาพระมาทำอะไร หลวงตาปล่อยให้เข้าไปคุยในห้องได้ยังไง ท่านก็บอกว่า “อ้าว งั้นหรือ ก็เห็นเคยมาอยู่ ต่อไปต้องหาไม้หาเม็ดไปไว้ในห้องแล้ว” มารู้ทีหลังว่า เขาไปเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลแล้ว นี่ใจความใจดีของท่าน

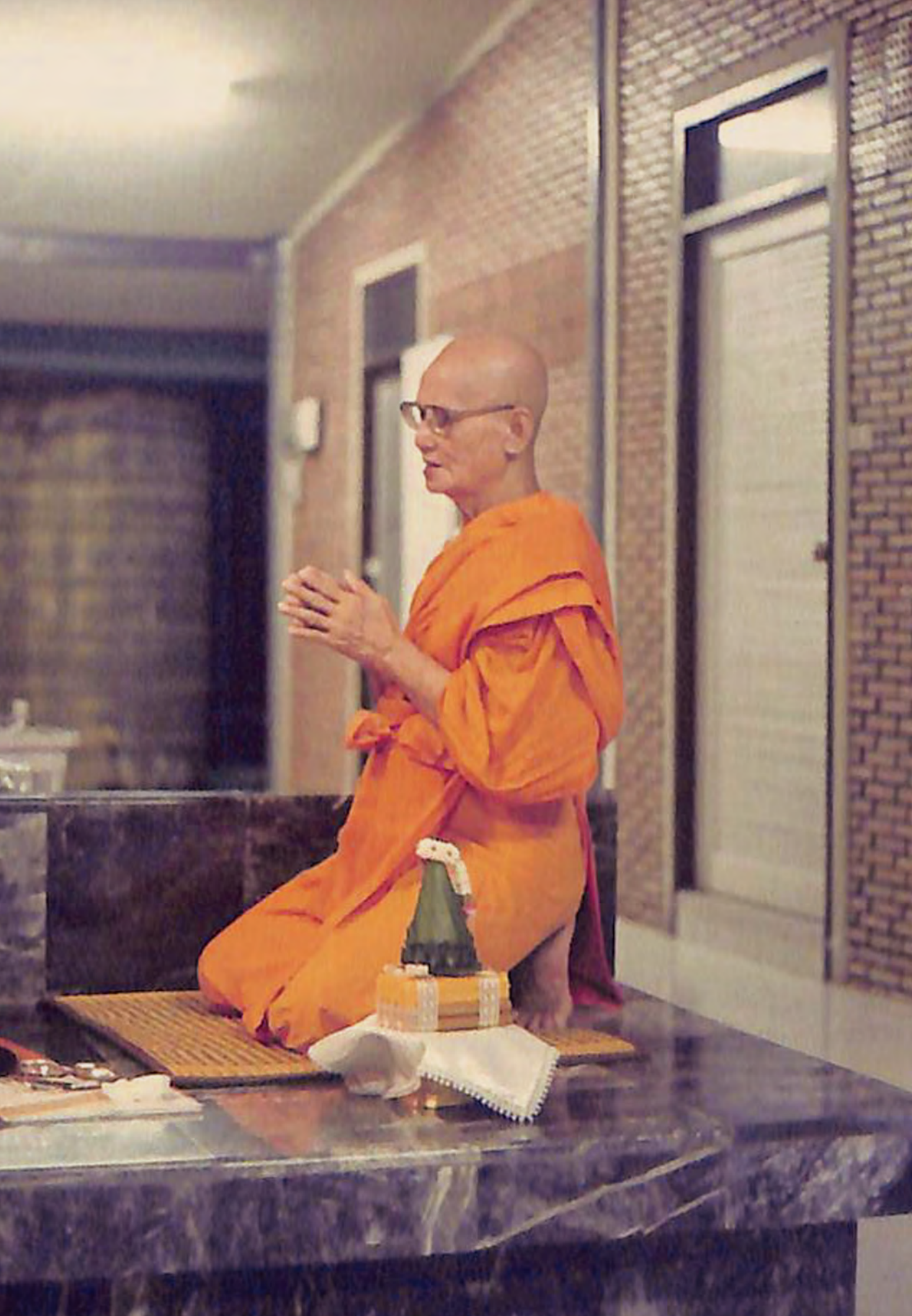
ช่วงหลังท่านก็หลงๆ ลืมๆ ตอนมาอยู่ที่นี่ บางครั้งก็หลงไป ต้องจับกันเอาไว้บ้าง ถึงจะหลงแต่ก็ยังรักความสะอาด ท่านกวาดหมตนะ กวาดมาจนถึงโรงครัว กวาดไปก็บ่นไป ดูด้วยว่า “มันขี้เกียจ งานไม่ทำ ปล่อยให้พระทำ” ตอนนั้นจิตเต็มยังบวชอยู่ก็ตามมาดูแล คนแก่ที่หลงมักจะหงุดหงิดฉุนเฉียวง่าย ถ้าคนดูแลไม่เข้าใจก็ลำบากเหมือนกัน ต้องคอยปลอบคอยปะหละคายจับไว้ แต่บางทีก็เอาท่านไม่อยู่ หลวงพ่อต้องคอยๆ พุด ถึงจะยอม ใจท่านผูกอยู่กับหลวงพ่อรูปเดียว

หลังจากที่พระกลับไปอยู่วัดญาณฯ กันแล้ว ก็ยังไปๆ มาๆ อยู่พักหนึ่ง ตอนหลังก็งานๆ มาที มารู้อีกทีว่าหลวงตาไม่สบาย ก็ตามอรรถภาพท่านนะ โยมมีโอกาสตามหลวงพี่เต็มไปเยี่ยมครั้งหนึ่ง ท่านจำได้บ้างไม่ได้บ้าง ไม่ค่อยพูดแล้ว

ท่านกรุณาให้ความดูแลเอาใจใส่พวกโยมเหมือนคนในครอบครัว คอยเทศน์ คอยสอนตลอด โยมเองก็รักเคารพท่านเหมือนพ่อแม่ญาติผู้ใหญ่ ทุกวันนี้เวลาเห็นห้องที่ท่านอยู่ เห็นมูมนั้นมูมนี่ก็ยังระลึกถึงท่านอยู่เสมอค่ะ

โยมอึ่งกับโยมมูร

(เพิ่มสุข เสือยาง ประยูร จิตชอบ) ผู้เล่าเรื่อง
รัตนา บุรณสัมปทานนท์ เรียบเรียง

หลวงลุงแห่งวัดญาณเวศกวัน

ท่านสาธุชนที่มาทำบุญ ณ วัดญาณเวศกวัน ย่อมจะคุ้นตาคุ้นใจกับพระภิกษุรูปหนึ่งที่ชาววัดและญาติโยมมักเรียกขานท่านว่า “หลวงลุง”

“หลวงลุง” ถือเป็นเสมือนพระผู้รู้ใจของท่านเจ้าคุณอาจารย์

หลวงลุงได้ติดตามห้อยตามท่านเจ้าคุณอาจารย์ไปทุกแห่งหน เกือบจะเทียบเท่าชีวิตที่ท่านถือเพศพรหมจรรย์ คือเกือบสามสิบปี จวบจนกระทั่งได้มาจำวัดเป็นการถาวร ณ วัดญาณเวศกวัน วัดที่ญาติโยมผู้มีจิตศรัทธาได้สร้างถวายท่านเจ้าคุณอาจารย์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ที่ว่า ‘คุ้นตา’ ทุกครั้งที่มาทำบุญที่วัดจะเห็นหลวงลุง ถ้าไม่นั่งรับสังฆทานที่ญาติโยมมาทำบุญ ก็จะไปเดินตรวจตราความเรียบร้อยอยู่แถวๆ ศาลาบ้าง ระเบียงพระอุโบสถบ้าง หลวงลุงจะยิ้มแย้มทักทายญาติโยม พูดคุยตอบคำถามอย่างทะลุปรุโปร่งทุกปัญหา ทุกคำถามที่ญาติโยมสงสัยใคร่รู้ อย่างไม่รู้จักคำว่า ‘เหนียวหน่าย’

ที่ว่า ‘คุ้นใจ’ คำกล่าวที่ว่า “เมตตาเป็นเครื่องค้าจุนโลก” ย่อมเป็นสิ่งแน่แท้ หลวงลุงผู้เปี่ยมด้วยเมตตา สีหน้าแวตาทองของท่านบ่งบอกถึงความปรารถนาดีแก่สัตว์โลก แก่มนุษย์ทุกเพศทุกวัย ท่านเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดีเยี่ยม ใบหน้ายิ้มละไมอยู่เป็นนิจ พูดเสียงดังฟังชัด เดินเห็นคล่องแคล่วว่องไว ไม่มีอริยาบถใดๆ ที่บ่งบอกถึงวัยของสังขารที่ผ่านร้อนผ่านหนาว ผ่านโลก ผ่านชีวิตมาจนอายุย่างเข้า ๙๑ พรรษา อายุนั้นเป็นแค่ตัวเลขสำหรับ “หลวงลุง” เท่านั้น

ข้าพเจ้าได้เข้าร่วมทำกิจกรรมทำบุญ ณ วัดญาณเวศกวันกับกลุ่มชั้นห้าหลายครั้งหลายครามาหลายปี ยังไม่เคยได้พูดคุยหรือปุจฉา-วิสัชนา กับท่านหลวงลุงเลยสักครั้งเดียว เพราะท่านต้องปฏิบัติภารกิจของสงฆ์ ไม่สมควรจะรบกวนเวลา จึงได้แค่ ‘คุ้นตา’ กับ ‘คุ้นใจ’ เท่านั้น

วันหนึ่ง วันที่ไม่ตรงกับเทศกาลทางศาสนา อีกทั้งไม่ใช่วันหยุด ผู้คนที่มาทำบุญจึงบังตา ได้มีโอกาสพบหลวงลุงถือหนังสือพิมพ์เดินผ่านมา จึงน้อมสการกราบท่านและถามท่านว่า

“...ได้พบท่านถือหนังสือพิมพ์บ่อยมาก แสดงว่าท่านสนใจข่าวสารบ้านเมืองใช่ไหมคะ?”

ท่านรับว่า ‘ใช่’ แล้วท่านก็เล่าให้ฟังต่อว่า นอกจากจะชอบอ่านข่าวสารบ้านเมืองแล้ว ท่านยังมีหน้าที่อ่านหนังสือพิมพ์ถวายท่านเจ้าคุณอาจารย์เป็นประจำทุกวัน เวลาหลังหกโมงเย็น หลังจากที่ท่านเจ้าคุณอาจารย์เสร็จภารกิจในการทำงาน

หลวงลุงเล่าต่อพร้อมทั้งกล่าวคำคล้องจองด้วยเสียงกล้วหัวเราะว่า

“อาดมาอ่านเสียงดัง ฟังชัด ถนัดหู รู้เรื่อง ไม่เปลืองเวลา เงินตราไม่เอา”

ฟังแล้วชักสนใจใคร่รู้ ชักถามต่อไปว่า

“ท่านเจ้าคุณอาจารย์คงชอบวิธีการอ่านของท่าน..?”

“ใช้สิ อาดมาไม่ได้อ่านเฉพาะเนื้อความ ยังมีทั้งบทแทรก บทเสริม เพิ่มเติมให้ได้
อรรถรส เป็นของแถมอีกต่างหาก...”

กราบลาจากท่านวันนั้น ได้ปรารภกับเพื่อนๆ กลุ่มชั้นห้าว่า

“น่าจะขอสัมภาษณ์ชีวิตส่วนตัวของหลวงลุง เพื่อบันทึกไว้ในฐานะพระผู้รู้ใจของ
ท่านเจ้าคุณอาจารย์ และพระคู่วัดญาณเวศกวัน” เพราะท่านติดตามท่านเจ้าคุณอาจารย์
มากับท่านพระครูปลัดปิฎกวัฒน์ (พระมงคลธีรคุณ) ก่อนจะมีวัดญาณเวศกวัน

บ่ายวันหนึ่งของปลายเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๓ กลุ่มชั้นห้าและผู้เขียนได้เข้าเยี่ยม
นมัสการกราบท่าน แจ้งความประสงค์ที่ขอเข้าพบ ขอให้ท่านพินความหลังให้ฟัง ท่าน
เมตตาเล่าเรื่องแต่หนหลังด้วยความเต็มอกเต็มใจ ลำดับความได้ดังต่อไปนี้

ต้องขออนุญาตใช้คำธรรมดากล่าวชีวิตของหลวงลุง ในสมัยที่ยังเป็นเด็กทารกจน
เติบโตใหญ่ในเพศของฆราวาส

ชีวิตในเยาว์วัย เด็กชายที่เพิ่งลืมตาดูโลกต้องเริ่มรับสภาพของเด็กกำพร้าทั้งบิดา
มารดา บิดา-มารดามีชื่อแซ่ว่าอย่างไร ก็ไม่เคยได้รู้จัก เพราะพ่อประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต
ตั้งแต่เด็กชายตัวน้อยเริ่มลืมตาดูโลก ยิ่งแค่อ้อแอ้ไม่รู้จักก็ต้องมาสูญเสียมารดาใน
ปีเดียวกันนั่นเอง เรียกได้ว่า ต้นปีขาดพ่อ ปลายปีแม่ก็มาจากไปอีกคน ยังโชคดีที่ได้ดา
ยายรับไปอุปการะเลี้ยงดู เมื่อจำความได้ ท่านได้รู้จักชื่อสกุลของตัวเองว่า เด็กชาย ฉาย
พงษ์พ่วง เกิดที่หนองแค จังหวัดสระบุรี ไม่ทราบวันเดือนที่เกิด ทราบแต่ว่าเกิดปีขาล

เด็กชายฉายผู้อาภัพตั้งแต่แรกเกิด ไม่เคยได้รับความอบอุ่นจากอ้อมอกของพ่อ
ของแม่ แม้แต่ชื่อของพ่อของแม่ว่าอะไรก็ยังไม่รู้ ประวัติของพ่อทราบอย่างคร่าวๆ
จากที่ยายเล่าให้ฟังก็คือ บิดาเป็นจีนนอก มีอาชีพค้าข้าว เป็นเจ้าของเรือบรรทุกข้าว
หลายลำ เรียกว่ามีฐานะค่อนข้างดีในระดับเจ้าแก้วแหวน มารดาเป็นคนไทย เมื่อสิ้น
บิดา ทรัพย์สมบัติถูกญาติข้างบิดายักยอกถ่ายโอนไปจนหมดสิ้น

เด็กชายฉายมีพี่น้องเป็นชายทั้งสามคน ตัวท่านเป็นน้องสุดท้อง โบราณท่านว่าไว้
“ขาดพ่อเหมือนถ่อหัก ขาดแม่เหมือนแพแตก” เมื่อขาดทั้งพ่อและขาดทั้งแม่ ถ่อก็หัก
แพก็แตก พี่น้องจึงกระจัดพลัดพราก ตัวเด็กชายฉายได้ย้ายกับตาไปอุปการะเลี้ยงดู
แต่เมื่อโตพอจำความได้ ตากับยายหย่าขาดจากกัน จะด้วยสาเหตุใดไม่อาจจะทราบ

เพราะยังเด็กเกินกว่าที่จะรับรู้เรื่องลึกซึ้งของผู้ใหญ่ เด็กชายฉายอายุย่างเข้าแปดขวบ ในปีที่ครอบครัวตากับยายล้มสลาย เมื่อขาดตาที่มีอาชีพเป็นนายไปรษณีย์ที่อำเภอ หินกอง ยายต้องอยู่ในฐานะลำบาก จึงพาเด็กชายฉายไปฝากเจ้าอาวาสที่วัดหินกอง ให้อยู่กับพี่ชายที่เป็นลูกศิษย์วัดนั้นมาก่อน

การศึกษา กอ ขอ กอ กา เริ่มต้นที่วัดหินกองนี้ เรียนจนจบชั้นประถม ก็ได้ติดตามญาติห่างๆ ไปอยู่กรุงเทพ ชีวิตของท่านวนเวียนอยู่แถววัด จากวัดหินกองที่เป็นบ้านเกิดเมืองนอน ก็มาอยู่วัดมหาพฤฒารามวรวิหาร เขตบางรัก ชีวิตในกรุงเทพฯ เด็กชายฉายได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนราตรีอิสสระอนุกุล อยู่ที่สุรวงศ์เป็นโรงเรียนแยก มีอาจารย์แยกเป็นผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษ ชื่อ ครูซาอิส เด็กชายฉายจึงมีพื้นฐานความรู้ภาษาอังกฤษค่อนข้างดี

แต่ไม่ทราบเป็นเพราะสาเหตุใด เด็กชายฉายจึงได้ย้ายโรงเรียนบ่อยนัก จากโรงเรียนราตรีอิสสระอนุกุล ได้มาเรียนต่อที่โรงเรียนศศิธรวิทยาคารที่อยู่แถวๆ วัดดวงแข มีวิกליเก เล่นเป็นประจำทั้งกลางวันกลางคืนอยู่ข้างวัด พอได้ยินเสียงกลองตุ้มๆ หัวใจเด็กชายฉายก็เต้นตามกลอง มีการหนีเรียนแอบเข้าหลังโรงลิเกเป็นประจำ เพราะไม่มีเงินซื้อตั๋ว ชีวิตในเยาว์วัยค่อนข้างผืดเคือง ต้องมัธยสถ์ในเรื่องการใช้เงินที่มีอยู่จำกัดจำเขี่ย

การที่ได้วิ่งเข้าวิ่งออกทางหลังโรงลิเกได้เห็นภาพของบรรดาตัวพระ ตัวนาง ตัวประกอบต่างๆ ตั้งแต่อยู่ในเครื่องแต่งกายธรรมดา จนแปลงโฉมพร้อมที่จะออกแสดงได้เห็นการซ้อมบทร้องบทรำ จึงรู้สึกชื่นชม ภาพต่างๆ เหล่านั้นได้ก่อให้เกิดเร้าใจ ทำให้เด็กชายฉายเริ่มสร้างจินตนาการมีความปรารถนาอันแรงกล้าอยากจะได้เล่นลิเก เพราะปกติชอบการร้องรำทำเพลงอยู่แล้ว นอกจากนั้นยังมีอารมณ์อ่อนไหวคล้อยตามกับสิ่งที่ใจรัก คงเป็นเพราะขาดความอบอุ่นที่ขาดพ่อขาดแม่ ขาดความรักจากครอบครัว จึงต้องการแสวงหาเติมเต็มในสิ่งที่ขาดให้แก่ตัวเอง

เด็กชายฉายรู้สึกมีความสุขทุกครั้งที่ได้ยินเสียงร้องลิเก ได้ยินเสียงปี่พาทย์รนาด ตะโพน ได้เห็นแสงเสียงสีอันวิจิตรตระการตา ได้เห็นเสื้อผ้าแพรพรรณที่เหล่านางเอก พระเอกและตัวประกอบแต่ง มีสร้อยเพชร ปะวะหล้ากำไล ห้อยย้อยระย้าระยิบตา มีสีสันทอดสวย ผันเห็นภาพตัวเองอยู่ในกลุ่มนั้น ในเครื่องแต่งองค์ทรงเครื่องนั้นๆ

ในที่สุดความฝันของเด็กชายฉายเริ่มเป็นความจริง เมื่อเจ้าของคณะลิเกได้เห็นเด็กชายวัยรุ่นรูปร่างอรชรอ่อนแอ ใบน้าอ่อนหวานลักษณะคล้ายสตรีเพศ หน่วยก้าน แคล่วคล่องว่องไว เข้ามาป่วนเปื้อนอยู่กับกลุ่มนักแสดงลิเกด้านหลังโรงเป็นประจำ จนเป็นที่คุ้นเคย เจ้าของคณะลิเกเกิดเอ็นดู จึงได้เอ่ยปากถามความสมัครใจชวนเข้าร่วม

คณะลูกเสือ เด็กชายฉายดีใจเหมือนได้แก้ว รับผิดชอบต่อตกลงโดยไม่ต้องคิดให้เสียเวลานับแต่นั้นก็ได้เข้ารับการฝึกความพร้อม เริ่มบทเรียนบทใหม่ เพื่อที่จะย่างก้าวเข้าสู่โลกมาตามตามที่ใจปรารถนา

การศึกษาจึงต้องสะดุดลง ได้แค่วุฒิมัธยมศึกษาปีที่ ๒ ถึงจะสมัครเป็นนักแสดงก็ต้องผ่านขั้นตอนการฝึกซ้อมความชำนาญทั้งการร้อง การรำ การรับใช้ภายในโรงละครทั้งหน้าโรงและหลังโรง และอีกหลายเรื่องหลายราว กว่าจะได้รับรางวัลตัวให้เล่นเป็นบทไหน ก็ต้องผ่านการฝึกปรือจนชำนาญเสียก่อน

ถึงจะอย่างไรก็ตามนายฉายที่เริ่มย่างเข้าสู่วัยหนุ่มน้อย ก็ยังคิดถึงข้าวแดงแกงร้อนและความเมตตาที่ท่านเจ้าอาวาสวัดมหาพฤฒารามเคยช่วยเหลือเกื้อกูลตนมาก่อนจะมีอาชีพลิเกเป็นการถาวรได้ไปกราบนมัสการท่านเจ้าอาวาสให้ทราบ ท่านเจ้าอาวาสเมตตาแนะนำให้บวชเรียนเป็นเณรเสียก่อน เพราะอายุ ๑๓ - ๑๔ ยังไม่ครบปีบวช ท่านเจ้าอาวาสเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อเป็นเณรได้ระยะหนึ่งก็ได้ลาสิกขา

ชีวิตเริ่มเป็นอิสระ อาชีพลิเกรออยู่เบื้องหน้า เมื่อเป็นลิเกเต็มตัวนายฉายเริ่มเป็นหนุ่มรูปงาม ถูกวางตัวให้รับบทเป็นนางตัวร้าย ตัวอิจฉา เมื่อแต่งองค์ทรงเครื่องเป็นสตรีเพศ รูปร่างอรชรอ่อนแอंदุสวยงามน่ารัก เพราะรูปร่างให้อยู่แล้ว ประกอบกับมีอารมณ์ศิลปิน ได้รับบทอะไรก็แสดงได้ถึงบทถึงบาท เล่นได้สะใจคนดู เสียงแหลมเล็กเวลาร้องลิเก เสียงใสเมื่อถึงบทเจรจา เสียงดังฟังชัด เวลาแสดงก็ตีบทแตกกระจุยมีแฟนติดตามอยู่มาก เรียกได้ว่าประสบผลสำเร็จในอาชีพที่ชื่นชอบได้ในระดับหนึ่ง

นายฉายมีความสุขอยู่กับโลกมาช้านานเกือบสามสิบปี คิดว่าน่าจะพอแล้วสำหรับอาชีพลิเก จึงได้อำลาจากโลกมาช้านานออกมาสู่โลกแห่งความจริง ด้วยความเคยชินกับชีวิตการร้องรำ เมื่อมาสมัครทำงานภายนอก ด้วยวุฒิการศึกษาที่น้อยนิดกับไม่ถนัดในงานที่ทำ จึงต้องแสวงหางานใหม่เรื่อยไป เรียกว่าทำงานแบบไม่เป็นชิ้นเป็นอันหาประสบการณ์ให้ชีวิตเรื่อยไป

แต่นายฉายมีดีตรงที่เป็นคนมีน้ำใจ แม้จะยากจนเงินทอง แต่ก็มิหวั่นใจว่า “ไม่ชอบเอาเปรียบเพื่อนฝูง รักความเป็นธรรม ไม่ชอบการคดโกง ไม่ชอบการนิทนากรว่าร้ายผู้ใด ไม่อิจฉาใคร” ความร่ำรวยที่มีอยู่ คือร่ำรวยอารมณ์ขัน ร่ำรวยน้ำใจ ชอบช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เท่าที่จะช่วยได้ เพราะร่ำรวยร่างกายกับน้ำใจเป็นทุนเกื้อหนุนอยู่แล้ว

นายฉายชอบเป็น “น้ำ” เพราะน้ำมีคุณสมบัติที่เย็น ถ้าคนขาดน้ำคงต้องตายแต่นายฉายไม่ชอบเป็น “เยี่ยงน้ำ” เพราะน้ำมีคุณอนันต์แต่มีโทษมหันต์

นายฉายชอบเป็นน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์ อยู่ที่ไหน กับใคร หมูใด คณะใด นายฉายจะนำความขึ้นบานสดขึ้นเริงมาสู่ มีมุขตกลงมาแล้ว มีอิริยาบถที่ดลกเป็นธรรมชาติ เรียกเสียดหา เสียดหัวเราะได้ตลอดเวลา เพราะเสียดหัวเราะเป็นโอสถขนานเอก รักษาความเครียด ทำให้คนลืมทุกขได้ แม้เพียงชั่วครู่ช่วยยาม ก็เท่ากับเป็นการผ่อนคลาย เหมือนคำกล่าวที่ว่า “หัวเราะวันละนิด จิตแจ่มใส” นายฉายจึงเป็นที่รักใคร่ของคนที่ได้ชิดใกล้ เพราะนายฉายนำแต่ความสดชื่น แจ่มใส ฉ่ำเย็น เหมือนน้ำที่มาช่วยขโลมใจ

ส่วนที่นายฉายไม่ชอบเป็นเยี่ยงน้ำ เพราะดังที่กล่าวแล้วว่า สิ่งใดมีคุณอนันต์ย่อมมีโทษมหันต์ นายฉายไม่ชอบเป็นน้ำป่าที่พัดพาบ้านเรือนจนพินาศ คือหมายความว่าไม่ชอบพูดจาขุ่ยส่งเสริมให้ใครต่อใครต้องมีอารมณ์ดีมาพาดพันกัน นายฉายไม่ชอบเกลือกกลั้วกับอบายมุขทั้งปวง รู้จักแยกแยะสิ่งดีสิ่งชั่ว มีสติคอยกำกับใจตลอดเวลา ไม่เป็นเยี่ยงน้ำ คือ น้ำมักไหลจากที่สูงลงสู่ที่ต่ำ ลงสู่ห้วย หนอง ลำธาร แม่น้ำ เป็นน้ำดี เป็นประโยชน์แก่สัตว์ สัตว์คน แต่ถ้าไหลลงน้ำโสโครกจะกลืนเป็นเนื้อเดียวกับน้ำโสโครก

ถึงนายฉายจะมีชีวิตอิสระก็ได้ประคองใจ ประคองกาย ไม่มีมลทินในเรื่องใด ชีวิตที่เสมือนเรือปราศจากหางเสือ ถูกปล่อยให้ลอยแพตั้งอยู่กลางทะเลอย่างเดี๋ยวเดียวแต่ก็สามารถฝ่าฟันคลื่นลมอุปสรรคต่างๆ มาได้โดยตลอดรอดฝั่ง อยู่ในเพศฆราวาสมานาน ผ่านเส้นทางยากลำบากมาแล้วทุกเส้นทาง ขึ้นเขา ลงห้วย ผ่านทุกข์ ผ่านสุขผ่านโลกมายา ผ่านร้อน ผ่านหนาว ผ่านชีวิตการครองเรือนที่ไม่สมหวัง พบกัน อยู่ด้วยกัน พบเพื่อจาก เมื่อไม่สมควรใจจะอยู่ร่วมกันก็มีอันต้องแยกทางกัน แต่ไม่มีบุตรเป็นห่วงคล้องคอ ชีวิตก็เป็นอย่างนี้ ไม่มีสิ่งใดเป็นนิจันรันดร์ “ความแน่นอน คือความไม่แน่นอน” คือสิ่งแน่แท้

นายฉายเกิดเบื่อหน่ายกับความไม่แน่นอนของชีวิต ปรารถนาความสุขในบั้นปลายของชีวิต จึงได้เข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ เมื่ออายุได้ ๖๒ ปี ได้ฉายาว่า “ปัญญาทิโป”

พระฉายได้จำพรรษาอยู่ ณ วัดพระพิเรนทร์ ที่วัดนี้พระฉายถือเป็นมงคลสูงสุดของชีวิตที่ได้พบได้รู้จักพระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งเพิ่งเดินทางกลับจากต่างประเทศ พระภิกษุรูปนั้นมีสมณศักดิ์เป็นที่ “พระราชวรมุนี” (ป. อ. ปยุตโต) (สมณศักดิ์ในสมัยนั้น) พระฉายพินความหลังให้ฟังว่า พอได้พบกับพระภิกษุรูปนี้ก็เกิดศรัทธาปสาทะอย่างแรงกล้า รับรู้ได้ในขณะนั้นว่า พระที่พบในวันนั้นท่านถึงพร้อมด้วยจริยาวัตรอันงดงามเรียบร้อยอ่อนน้อม ถ่อมตน ท่านช่างสมกับเป็นพระต้นแบบ ที่น่าจะเจริญรอยตาม

ด้วยอัธยาศัยที่ต้องกัน ท่านเจ้าคุณอาจารย์ให้ความเมตตาสนับสนุนถึงหลวงลุงด้วย อารุโสภาอายุ แม้จะเป็นพระบวชใหม่ก็ไม่ได้เป็นปัญหา โดยปกติท่านเจ้าคุณอาจารย์ก็ เป็นผู้อ่อนน้อมเป็นกันเองกับชนทุกชั้น ไม่ว่าจะอยู่ในสมณเพศหรือฆราวาส

หลวงลุงเล่าว่า นับจากที่ได้ใกล้ชิดกับท่านเจ้าคุณอาจารย์ ก็ได้ติดสอยห้อยตาม ท่านเจ้าคุณอาจารย์ ไม่ว่าจะท่านจะไปจำวัด ณ แห่งหนตำบลใด จวบจนได้จำพรรษา เป็นการถาวร ณ วัดญาณเวศกวันดังกล่าว

ปัจจุบันท่านได้สมณศักดิ์เป็นพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญญาปทีโป) สอบได้นักธรรมเอก

หลวงลุง หรือ พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญญาปทีโป) ได้บวชเป็นพระเมื่ออายุมากแล้ว ความจำ ความหลงลืมเมื่อถึงปัจฉิมวัยย่อมมีตกหล่นเป็นธรรมดา พระครูปลัดปิฎกวิวัฒน์ พระผู้ใกล้ชิดกับท่านเจ้าคุณอาจารย์ อีกทั้งคุ้นเคยกับพระฉาย เพราะเคยจำวัด อยู่ด้วยกัน ณ วัดพระพิเรนทร์ ได้เมตตาเล่าเรื่องความหลงลืมของหลวงลุงให้ฟังว่า

เช้าตรู่วันหนึ่ง ขณะที่ออกบิณฑบาตด้วยกัน ญาติโยมที่มาทำบุญใส่บาตรในเช้า วันนั้นต่างพากันประหลาดใจไปตามๆ กัน เมื่อปรากฏว่าพระภิกษุที่เคยมารับบิณฑบาต เป็นประจำ เมื่อเปิดจีวรออกมา ไม่ได้ประคองบาตรมาเช่นทุกครั้ง แต่พระภิกษุรูป นั้นมีปฏิภาณไหวพริบดีมาก เมื่อรู้ตัวว่าลืมบาตรก็รีบปลดข้อมรับอาหารแทนบาตร พระภิกษุรูปนั้น คือ หลวงลุง หรือ พระฉายในอดีตนั่นเอง!

เมื่อมาจำพรรษาอยู่ ณ วัดญาณเวศกวัน หลวงลุงมีหน้าที่ต้องเดินตรวจตรา ดูแล ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั่วทุกจุดของวัด ท่านเกิดความมั่นใจว่า จะเดินอยู่ทุกวัน ให้หลับตาเดินก็เดินถูก

วันหนึ่งหลวงลุงต้องการทดสอบความแม่นยำของเท้าที่จะนำท่านไปสู่จุดหมาย ที่ต้องการ ด้วยวิธีหลับตาเดิน เริ่มจากกุฏิของท่าน จะไปไหน

หลับตา ตั้งสติให้เป็นสมาธิ ก้าวเท้าอย่างมั่นคง เดินด้วยความระมัดระวัง เดินหนอ เดินหนอ... ก้าวหนอ... ก้าวหนอ... พอเดินมาได้สักระยะหนึ่ง ท่านต้องเจอกับ สุภาภิตที่ว่า

“สี่เท้ายังรู้พลาด นักปราชญ์ยังรู้พลั้ง”

เพราะขนาดที่ก้าวเดินอย่างสำรวม ระมัดระวัง เท้าข้างหนึ่งเกิดก้าวพลาด แทนที่จะอยู่บนทางเดิน กลับก้าวลงคูข้างทาง เมื่อเท้าข้างหนึ่งลง ก็พาร่างอันบอบบางของท่าน หล่นตมลงน้ำ ถ้าสติยังดีท่านคงครางว่า “ตกหนอ! ตกหนอ!” พร้อมกับค่อยๆ พยุงกายล้มตมพาตัวขึ้นสู่บนทางเท้าเช่นเดิม ผลจากการทดสอบความสามารถด้วยการหลับตาเดิน คือกระดูกไหปลาร้าชำรุด ต้องเข้าโรงซ่อมให้คุณหมอเชี่ยวชาญรักษา ถ้าม

ท่านว่า ยังมีความคิดจะทดสอบความแม่นยำของท่านด้วยการหลับตาเดินอีกหรือไม่?
ท่านยิ้มไม่ตอบว่าอะไร

หลวงลุงเป็นพระภิกษุที่มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง ไม่เหมือนใคร อีกทั้งไม่มีใครเหมือน หลวงลุงมีอารมณ์ศิลปิน เพราะเคยเป็นลิเกมาแต่อดีต จะพูดจาพาทิมักจะคล้องจองอยู่เป็นนิจ อย่างเมื่อถามท่านว่า “ปกติท่านจำวัดตอนหลังฉันจึงหันเพลหรือไม่?”

ท่านตอบว่า “อาตมาไม่นอนกลางวัน ไม่ฝันกลางวัน หลับเต็มตื่น สดชื่นตอนเช้า”
อย่างนี้เป็นต้น

ถามถึงเรื่องการรักษาสุขภาพ ว่าทำอะไรจึงได้มีอายุยืน แบบไร้โรคพยาธิมาเบียดเบียน ท่านตอบว่า “ไม่ต้องทำอะไรมาก ปล่อยวาง ไม่ยึดไม่ติด ไม่โกรธไม่เกลียด ไม่มีโลภะ โทสะ โมหะ จิตใจแช่มชื่นเบิกบานอยู่เป็นนิจ” นี่คือนิยามอายุวัฒนะที่หลวงลุงไม่หวงตำรา ใครใคร่จะนำไปใช้ มีของแถมให้นำไปปฏิบัติ คือต้องมีพรหมวิหารสี่ด้วยจาง่ายๆ จากพระภิกษุท่านหนึ่งเคยเขียนไว้สอนนักเรียนว่า พรหมวิหารสี่ให้จำไว้ ดังนี้

“เมตตาแต่่งหน้าให้นวลเก้ กรุณาเป็นเสน่ห์อ่อนหวาน

มุทิตาเยือกเย็นเป็นต่อธาร อุเบกขาชื่นบานไม่ร้อนใจ”

ผู้ปฏิบัติได้ครบถ้วนอย่างหลวงลุง รับรองอายุเกินร้อยแบบไร้โรคพยาธิมาเบียดเบียนแน่นอน ยอมรับว่าหลวงลุงเป็นพระภิกษุที่มีสุขภาพเป็นเลิศ ท่านเล่าว่า “อาตมาไม่ต้องพึ่งยา ไม่ต้องหาหมอ นอกจากหมอจะมาหาอาตมาเอง”

ปกติท่านเป็นพระที่ค่อนข้างโชคดียิ่งที่ “ตามใจปาก แต่ไม่ลำบากกาย” ผักทุกชนิดซิดซายไปเลย ขาหมูเป็นของโปรดของหลวงลุง ของหวานก็บัวลอยเผือกที่ทั้งหวานทั้งมัน ผลไม้โปรดสุดยอดคือ ทุเรียน ฉันได้ที่ละลูก อาหารโปรดทุกอย่างของหลวงลุงคือของต้องห้ามสำหรับผู้สูงวัยทั้งหลาย แต่สำหรับท่าน คงได้พรพิเศษจากสวรรค์ ทำให้มีเครื่องกลั่นกรองมหัศจรรย์ ซ่อนอยู่ภายใน จึงผิดแผกกว่าบุคคลอื่นๆ ทั่วๆ ไป

ที่แปลกอีกอย่างหนึ่งก็คือ ปกติคนไทยเป็นคนมีนิสัยชอบนับญาติ ไม่ว่าจะอยู่ในเพศฆราวาสหรือสมณเพศ โดยใช้สายตาเป็นเครื่องกำหนดว่า คนวัยขนาดนี้จะเรียกว่าอะไร ก็เริ่มตั้งแต่ พี่ ป้า น้า อา ย่า ยาย ปู่ ตาว่ากันไป สำหรับพระภิกษุสงฆ์ ก็เริ่มตั้งแต่ หลวงพี่ หลวงน้า หลวงอา หลวงพ่อ หลวงลุง หลวงปู่ หลวงตา

หลวงลุงเข้าสู่สมณเพศเมื่อเริ่มชรา ถือว่าท่านเป็นผู้ชนะวัยโดยแท้ เพราะอายุท่าน ๙๑ ปี ท่านเป็นได้แค่ “หลวงลุง” คือหยุดอายุแค่ ๖๒ ปี เมื่อเริ่มบวชเป็นพระ ได้รับการเรียกขานว่าอย่างไร ผ่านมา ๓๐ ปี ก็ยังหนุ่มแค่ “หลวงลุง” อยู่อย่างนั้น

ท้ายที่สุดนี้ ในนามของกลุ่มชั้นห้า ผู้สนใจในวัตรปฏิบัติอันงามของหลวงลุง และชีวประวัติอันน่าสนใจ ขอตั้งจิตอธิษฐานร่วมกัน ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย อภิบาลให้หลวงลุงมีอายุยืนเกินร้อย เป็นพระคุณุญของท่านเจ้าคุณอาจารย์ไปอีกนานเท่านาน ได้รับใช้ใกล้ชิด ช่วยผ่อนคลายยามที่ท่านว่างจากภารกิจเกี่ยวกับงานเขียนที่ต้องใช้สมาธิอย่างสูงตลอดเวลา ให้เสียงใสๆ นั้นคงทน อีกทั้ง “เสียงดัง ฟังชัด ถนัดหู รู้เรื่อง ไม่เปลืองเวลา เงินตราไม่เอา รวมทั้งบทแทรก บทเสริม มุขตลกของลิเกเก่า” จงอย่าได้บางเบา

หากจะมีผิดบ้างพลั้งไป เพราะความไม่สันทัดในการเขียนเกี่ยวกับพระสงฆ์องค์เจ้า หรือขาดตกบกพร่องประการใด ข้าพเจ้าผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่ผู้เดียว หากจะมีส่วนดีอยู่บ้าง ข้าพเจ้าขอถวายบูชาแด่ “หลวงลุง” หรือท่านพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญญาปทีโป)

พวงทอง จันเจริญ
๑๒ กันยายน ๒๕๕๓

❀ เหลือไว้แต่ความทรงจำ

นับถึงวันที่ท่านมรณภาพ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๓ เวลาผ่านไป ๙ ปี หลวงลุงก็ได้จากไปจากพวกเราไปอย่างสงบด้วยวัย ๑๐๒ ปี กลุ่มชั้นห้ากราบถวายความอาลัยถึงท่านที่จากไป

วันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๖ ทางวัดญาณเวศกวัน กำหนดให้เป็นวันปลงศพ พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญญาปทีโป)

กลุ่มชั้นห้าขอน้อมถวายความอาลัยและระลึกถึงสิ่งดีๆ ที่ท่านทำและปฏิบัติมาเป็นตำนานเล่าขานกันไม่รู้จบ และจริยาวัตรอันงดงามที่ท่านซึมซับจากท่านเจ้าประคุณอาจารย์ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต) ยังเป็นที่จดจำของพวกเรากลุ่มชั้นห้ามิเสื่อมคลาย

“ฝากความดีประดับไว้ในโลกา”

พวงทอง จันเจริญ
๑๒ กันยายน ๒๕๖๖

หลวงลุงแห่งวัดญาณเวศกวัน

วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ ตรงกับวันมาฆบูชา วันนั้น รสช. ก็ทำรัฐประหารด้วย พวกเราพี่น้องได้ไปที่วัดพระพิเรนทร์ซึ่งมีพิธีที่ ๆ ผนวช หลิกภัย เป็นตัวแทนถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แต่ท่านเจ้าพระคุณพระเทพเวที พวกเราได้ไปถวายดอกไม้ธูปเทียนสักการะ เป็นวันที่ได้พบท่านครั้งแรก

ครั้งที่สอง ๑๖ เมษายน หลังวันสงกรานต์ วันนั้นที่นครปฐมจัดงานทำบุญ พวกเราพี่น้องได้มาที่วัดหลังพุทธมณฑล ซึ่งต่อมาชื่อว่า วัดญาณเวศกวัน วันนั้นพบพระ ๓ รูป ท่านได้พูดคุยปฏิสนธิธรรมรู้สึกปลื้มปิติใจมาก หลังจากนั้นก็มาทำบุญสม่ำเสมอ

๕ มกราคม ๒๕๓๕ คุณพ่อคุณเภา แซ่ตั้ง เสียชีวิต ได้มานิมนต์ท่านเจ้าคุณฯ และคณะมาเทศน์ในงานศพด้วย เมื่อครบ ๑๐๐ วันและครบหนึ่งปีด้วย รวมทั้งเคยนิมนต์คณะพระสงฆ์ทั้ง ๓ รูป ไปปราสาทเมืองสิงห์ ที่กาญจนบุรี และตามไปทำบุญที่สถานพำนักสงฆ์ สายใจธรรม ที่ฉะเชิงเทรา

เนื่องจากไปทำบุญบ่อยจึงรู้จักสนิทสนมกับหลวงลุงฉาย อดีตพระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป หลวงลุงเป็นคนเปิดเผย พูดเร็ว พูดคล่อง ท่องจำนวโกวาทได้ทั้งเล่ม บางครั้งถ้าลืมต้องท่องใหม่ตั้งแต่เริ่มต้นข้อแรกจนจำได้หมด หลวงลุงเป็นพระที่แข็งแรงมาก ขึ้นเขาได้เร็ว ไม่เหนื่อย ไม่มีความรู้สึกว้าแ้วเลย หลวงลุงเล่าเรื่องต่างๆ มากมาย รวมทั้งเคยเล่นลิเกที่วิคตาเฮง วิคตาเซียะ ที่นครปฐม ซึ่งนานมาแล้ว ย้อนไปอีกประมาณ ๒๐ – ๓๐ ปี พวกเราเคยนิมนต์หลวงลุงเทศน์ใส่ตลับเทพวันเกิดของหลานปู่ก ซึ่งตอนนั้นอายุได้แปดขวบ ท่านก็เมตตาเทศน์ใส่ตลับเทพสอนให้ระดับธรรมชั้นสูงสุดสุดเลย

เมื่อธันวาคม ๒๕๓๖ ท่านเจ้าคุณฯ ได้รับสมณศักดิ์ที่ พระธรรมปิฎก ได้แต่งตั้ง
คณะทำงานทั้งหมด ๕ รูป หนึ่งในนั้นคือ หลวงลุงฉาย หลวงลุงแสดงปฏิภาณไหวพริบ
พูดจาตลกมาก จนอดขำหัวเราะไม่อยู่ ท่านว่า ท่านเจ้าคุณฯ คิดถูกหรือคิดผิด ที่ตั้งให้
ท่านเป็นพระครูสังฆรักษ์ หลวงลุงเป็นพระที่ดียุติธรรม เป็นข้อยกเว้น ท่านชอบฉันขาม
ทุเรียน ผักไม่ฉัน เป็ร็ยวไม่ฉัน ยาไม่ฉัน ถ้าป่วยรอให้หายเอง หน้าที่หลวงลุงทำเป็นประจำ
คืออ่านหนังสือพิมพ์ถวายท่านเจ้าคุณฯ เก็บกวาดวัด เผาขยะ และเดินออกกำลังกาย
ตามท่านเจ้าคุณฯ หลวงลุงฉายมาบวชเมื่ออายุ ๖๐ ปี ใช้ชีวิตที่เหลือเป็นพระภิกษุ
ในพระพุทธศาสนา สนใจศึกษาธรรม สอบนักธรรมเอกได้ถึงสองครั้ง ตลอด ๔๐ ปี
ที่เป็นพระภิกษุ ต่อมา ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๓ หลวงลุงก็มีมรณภาพด้วยความชราภาพ

วันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๖ เป็นวันที่กำหนดฌาปนกิจศพท่าน เจ้าประคุณสมเด็จพระ
พุทธโฆษาจารย์ จะมาเป็นประธานในงาน หลวงลุงได้ทำสิ่งที่ควรกระทำแล้ว ย่อม
ส่งผลตามยถากรรม ด้วยความเคารพรัก หากมีสิ่งใดที่ล่วงเกินหลวงลุงไป ด้วยกายกรรม
วจีกรรม มโนกรรม ขอหลวงลุงอโหสิกรรมด้วยค่ะ

ปาริฉัตร – ปวีณา วังถนอมศักดิ์ และพี่น้อง

๕ ก.ย. ๒๕๖๖

หลวงตาฉาย ในความทรงจำ

ผู้เขียนมีโอกาสได้กราบและถวายภัตตาหาร ท่านพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปณฺณปาทีโป) ซึ่งในที่นี่ จะขอกล่าวถึงท่านในนาม “หลวงตา” ตั้งแต่ปี ๒๕๔๘ ซึ่งเป็นปีแรกที่ผู้เขียนได้เข้ามาศึกษาและปฏิบัติธรรมที่ใต้โบสถ์ โดยพระครูปลัดสัมพิพัฒน์ศีลาจารย์ (ครรรชิต คุณวโร) เป็นพระวิปัสสนาจารย์ ในช่วงนั้น หลวงตาฉายคือพระสงฆ์ที่มีอาวุโสสูงสุด แต่ด้วยบุคลิกคล่องแคล่วและวัตรปฏิบัติที่ผ่อนคลาย เรียบง่ายของท่าน ทำให้ญาติโยมโดยเฉพาะคุณพ่อของผู้เขียนซึ่งอยู่ในวัยน้องๆ หลวงตา ก็รู้สึกเหมือนจะคุ้นเคยและมีปฏิสัมพันธ์อยากคุยอยากถวายภัตตาหารท่าน ในยุคนั้น พระฉันบนโต๊ะกลม หลวงตาจะแยกมาฉันบนโต๊ะเฉพาะของท่าน คุณพ่อก็มักจะหาโอกาสไปทักทายท่านทุกครั้ง เราไม่ได้พบหลวงตาทุกครั้งที่มาวัดฯ แต่มีเหตุการณ์หนึ่ง ซึ่งผ่านมาแล้วกว่า ๑๖ ปี แต่ยังคงประทับในความทรงจำ และจารึกในใจของผู้เขียนตลอดมาจนถึงปัจจุบันในเดือนมิถุนายน ๒๕๕๐ ผู้เขียนแอดมิท (Admit) ที่โรงพยาบาลวิชัยยุทธ สาเหตุจากโรคทางเดินอาหาร และด้วยเหตุบังเอิญสุดจะคาดเดา ห้องพักของผู้เขียนอยู่ถัดจากห้องพำนักรักษาพระธีระวัฒน์ ธีรวฑฺฒโน พระสงฆ์วัดญาณเวศกวัน ซึ่งอาพาธด้วยโรคมะเร็งปอด เมื่อผู้เขียนอาการทุเลา จึงมีโอกาสเข้าเยี่ยมพระธีระวัฒน์ในค่าวันหนึ่งซึ่งก็ไม่ได้คาดฝันอีกเช่นกันว่า เป็นวันที่เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต) (พระพรหมคุณาภรณ์ ในปีนั้น) พร้อมหลวงตา ได้เข้าเยี่ยมอาการพระธีระวัฒน์พอดีในวันนั้น ท่านยังไม่อาพาธหนักและได้กำลังใจอย่างสูงสุดจากเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ และหลวงตา ผู้เขียนก็ได้รับโอกาสสูงสุดที่ทำให้หายป่วยโดยฉับพลันเช่นกัน เมื่อได้กราบและฟังธรรมจากพระเถรานุเถระทั้งสอง

เจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ให้โอกาสหลวงตาได้แสดงธรรมเต็มที่ ในข้อนักธรรมเอกที่ท่านเชี่ยวชาญขณะที่หลวงตาสาธยายธรรมอย่างออกรสด้วยเสียงดังฟังชัดนั้น

โดยที่ไม่มีใครคาดคิด ฟันปลอมของหลวงตากี Off-site จากปากท่าน และด้วย
ปฏิภาณไหวพริบของท่าน ก็ทำให้อุปรณ์ขึ้นนั้นกลับคืนสู่ที่หมายอย่างรวดเร็วพร้อม
อาการยิ้มแฉ่งผสมผสานกับเสียงหัวเราะของทุกคนในที่นั้น ทุกคนมิได้หัวเราะขบขัน
ล้อเลียนใดๆ แต่ประทับใจที่สุดต่อมุขประกอบธรรมบรรยายของหลวงตาในครั้งนี้
เจ้าประคุณสมเด็จฯ ยิ้มด้วยความเมตตาและกล่าวว่า ที่นำหลวงตามาเยี่ยมพระผู้ป่วย
ก็เพราะทราบแก่ใจว่า หลวงตาเป็นผู้มีความปราโมทย์เป็นนิจ มีความเข้มแข็งเบิกบาน
เป็นอารมณ์ประทับใจ อันสามารถแผ่ความสดชื่นนั้นแก่ผู้ป่วยและผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
ดีหลวงตาแสดงธรรมต่ออย่างไม่ขัดเขิน และเมื่อถึงเวลาอันควร ท่านก็จบการแสดง
ธรรมพร้อมเปรยขึ้นมาว่า ท่านปวดปัสสาวะแต่จะขอดกั้นไว้ ท่านตั้งปณิธานในใจมา
นานว่า ไปเยี่ยมเรือนใคร จะขอไม่รบกวนนำความสกปรกไปทิ้งที่เรือนนั้น แม้ว่าเจ้า
ประคุณสมเด็จฯ จะแย้งนึ้มๆ ว่า ที่นี่ห้องสุขาโรงพยาบาล ไม่เป็นไรดอก แต่หลวงตากี
ยืนยันในข้อปฏิบัตินั้น บ่งบอกความมีน้ำใจใสสะอาดที่จะไม่รบกวนผู้ใดโดยไม่จำเป็นเลย
เจ้าประคุณสมเด็จฯ เมตตาเยี่ยมพระธิดะวัตน์ในอีก ๒ วันถัดมา ซึ่งเป็นวันที่ท่าน
อาพาธหนักแล้ว และมรณภาพในคืนนั้น (๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๐) หลังจากเจ้าประคุณ
สมเด็จฯ กลับจากการเยี่ยมไม่นาน

หลังจากนั้นอีก ๓ ปี ในเดือนสิงหาคม หลวงตากีจากพวกเราญาติโยมและวัด
ญาณเวศกวันไปอย่างไม่มีวันกลับ ทิ้งไว้เพียงร่องรอยแห่งความเข้มแข็ง ปราโมทย์
และคติธรรม ให้พวกเราได้ตระหนักถึงชีวิตที่เหลืออยู่ ที่พึงทำกิจและหน้าที่ ให้เป็น
ประโยชน์และไม่ประมาท

อุษา ดิกขะปัญโญ

๑ กันยายน ๒๕๖๖

รำลึกหลวงตา

ในวโรกาสที่ได้ “รำลึกหลวงตา” เนื่องด้วยทางวัดญาณเวศกวัน ได้จัดพิธีฌาปนกิจ รูปขันธุ์ พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป

ย้อนไปสี่สิบปีที่แล้ว ผู้เขียนได้เริ่มต้นศึกษา “พุทธธรรม” นับตั้งแต่นั้นมาคัมภีร์เล่มนี้ ทำให้ผู้เขียนได้มีโอกาสเรียนรู้ ไตรสิกขา ไตรลักษณ์ สติปัฏฐาน ๔ อริยสัจ ๔ ฯลฯ แสวงหาโอกาสติดตามผลงาน และฟังบรรยายธรรมจากท่านอาจารย์สมเด็จ พระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) โดยในทุกๆ ธัมมัสสวนมัยจะพบว่า “หลวงตาฉาย” จะติดตามไปฟังบรรยายทุกๆ แห่ง ตั้งแต่พำนักที่วัดพระพิเรนทร์ จนย้ายมาพำนัก ณ วัดญาณเวศกวัน จวบจนวาระสุดท้าย

ก่อนมาบวชเรียนหลวงตาฉายเป็นศิลปินและบวชเมื่ออายุ ๖๐ ปีแล้ว ท่านแสดง ความกระตือรือร้นติดตามการฟังเทศนาธรรมของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ พร้อมด้วย พระมงคลธีรคุณ (อินฺทร จินฺตาปญฺโญ) เป็นที่มาของ “ทีมพระสงฆ์สามรูป” หลวงตา เป็นแบบอย่างที่น่าชื่นชมยิ่งนัก ในการเป็นพหูสูต บางครั้งญาติโยมไม่เข้าใจภาษาบาลี ท่านจะขยายความเป็นภาษาไทย ช่วยสื่อสารให้เข้าใจได้อย่างชัดเจน หลวงตาได้ฝึกตน ในการดำเนินวิถีชีวิตแห่งพุทธ มีความมุ่งมั่นในการใฝ่เรียนรู้ วิริยะ เข้าถึงรสพระธรรม เป็นการเสริมพลังศรัทธาให้ปรากฏแต่ญาติโยมวัดญาณเวศกวัน

ในช่วงสุดท้ายของการดำรงสมณเพศ การมรณภาพของท่าน เป็นมูลเหตุให้ เจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้ปรารถนาความเพียรในการผลิตชุดหนังสือเรื่อง “ตามพระใหม่ไป เรียนธรรม” ซึ่งทรงคุณค่ายิ่งในการส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชน ได้มีคัมภีร์ร่วมสมัยสามารถ เข้าถึง เข้าใจ และรอบรู้ ในการศึกษาและปฏิบัติธรรมอย่างเป็นสัมมาทิฐิ

ขอพลังกุศลกรรม และความมุ่งมั่น ในการดำเนินชีวิตเยี่ยงอารยชน การทำหน้าที่ เป็นสาวกขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้เป็นพลวปัจจัยให้ “หลวงตาฉาย” ได้เข้าถึงพระนิพพานเทอญ

ผศ.ดร.ชมชื่น สมประเสริฐ

๓ กันยายน ๒๕๖๖

ปิติใจที่ได้อุปฐากพระภิกษุใช้

ครั้งแรกที่ดิฉันมาทำบุญที่วัดญาณเวศกวัน ได้ทราบจากเพื่อนกัลยาณมิตรว่า ตอนที่หลวงพ่อสวมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ (อินสร จินฺตาปญฺโญ) และพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญาปทีโป) แต่ดิฉันยังไม่เคยมีโอกาสดำเนินการกับหลวงตาฉายเลย จนกระทั่งลูกชายทั้ง ๒ คนของดิฉันได้มาบวชเรียนที่วัดญาณเวศกวัน ในปี พ.ศ. ๒๕๕๗ และ พ.ศ. ๒๕๕๘ จึงได้ทราบจากพระลูกชายว่าหลวงตาฉายอาพาธพักอยู่ในห้องพิเศษที่เป็นห้องกระจก มีบุรุษพยาบาลชื่อ คุณติเรกคอยอุปฐากดูแลอยู่

เข้าวันหนึ่ง ดิฉันได้มาตักบาตรที่วัด และพบกับพระคุณเจ้าท่านวิฑูรย์ ซึ่งในขณะนั้นท่านมีจิตอาสาเป็นผู้อุปฐากดูแลหลวงตา ได้แจ้งให้ดิฉันทราบว่าหลวงตาอาพาธหนักขณะนี้พักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลธนบุรี ๒ ขากลับจากวัดในวันนั้น ดิฉันได้ขับรถตรงไปที่โรงพยาบาลทันทีเพื่อไปเยี่ยมหลวงตา เมื่อไปถึงเห็นว่าหลวงตากำลังนอนหลับอยู่ จึงสอบถามอาการของท่านจากคุณติเรกบุรุษพยาบาลที่ติดตามไปเฝ้าดูแลอย่างดี ในตอนนั้นดิฉันได้ระลึกถึงพุทธภาษิตที่เคยได้ฟังพระธรรมเทศนาจากพระสงฆ์ว่า “ผู้ใดปรารถนาจะอุปฐากเราตถาคต ผู้นั้นพึงรักษาภิกษุป่วยไข้เถิด” ดิฉันจึงเดินไปที่ห้องการเงินของโรงพยาบาลเพื่อจ่ายค่ารักษาพยาบาล และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ใช้ในการเข้ารักษาตัวของหลวงตา

ต่อมาดิฉันได้ไปเยี่ยมหลวงตาอีกครั้ง คุณติเรกคงแจ้งให้หลวงตาทราบว่ามิโยมอุปฐากมาเยี่ยม หลวงตาฉายได้ลุกขึ้นมานั่งมองมาทางดิฉัน ท่าทางเหมือนพยายามจะสื่อสารอะไรบางอย่าง เดใจว่าท่านอาจจะอยากขอใบโอม ท่านนั่งสັกครู่แล้วเอนตัวลงนอนเหมือนเดิม ภาพหลวงตาวันนั้นดิฉันยังระลึกได้อย่างแม่นยำ หลังจากครั้งนั้นแล้ว ดิฉันก็ได้มีโอกาสแวะไปเยี่ยมหลวงตาอีกครั้ง แต่ครั้งนี้ท่านนอนหลับอยู่ ดิฉันจึงได้แต่ส่งจิตเยี่ยมท่านผ่านห้องกระจกเข้าไป และได้สนทนาสอบถามอาการของหลวงตาจากคุณติเรกผู้ดูแล

อีก ๒ วันต่อมา ดิฉันตั้งใจที่จะไปเยี่ยมหลวงตา และจะไปดูแลเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล เพราะทราบมาว่าโรงพยาบาลจะมีการจัดการค่าใช้จ่ายทุกๆ ๒ - ๓ วัน

แต่ยังไม่ทันได้ไป ทางพระคุณเจ้าท่านวิทยาได้โทรศัพท์มาแจ้งว่า หลวงตาฉายมรณภาพแล้ว ขณะนั้นท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ และพระวิทยาได้เดินทางไปจ่ายค่ารักษาพยาบาล และทำเรื่องรับหลวงตากลับวัดญาณเวศกวัน ดิฉันจึงได้นำปัจจัยที่ตั้งใจจะนำไปเป็นค่ารักษาหลวงตา ถวายแต่ท่านเจ้าคุณ ท่านเจ้าคุณแจ้งว่าจะนำเข้ากองทุนรักษาพยาบาลของวัดญาณเวศกวัน ดิฉันจึงได้กราบเรียนขออนุญาตร่วมเป็นเจ้าของภาพบำเพ็ญกุศลอุทิศหลวงตาฉาย ๑ คิน

เป็นวันที่ ๒๕ สิงหาคม ดิฉันได้เดินทางไปรดน้ำศพสรีระหลวงตาฉาย ในวันนั้นหลวงพ่อสมเด็จพะพุทธโฆษาจารย์มาเป็นประธาน ดิฉันและครอบครัวได้ร่วมเป็นเจ้าของภาพบำเพ็ญบุญกุศลอุทิศให้หลวงตาในคืนสุดท้าย และได้มาร่วมงานบำเพ็ญกุศลอุทิศให้หลวงตาฉายในวันครบรอบมาเป็นเวลา ๙ ปี

เมื่อดิฉันได้มาทำบุญเจริญกุศลที่วัดญาณเวศกวันตั้งแต่วันแรกจนถึงปัจจุบัน ได้ทราบประวัติและเรื่องราวต่างๆ ของหลวงตาฉาย จากการที่ท่านเจ้าคุณแสดงธรรม และจากพระสงฆ์บางรูปที่เคยพำนักที่วัดญาณเวศกวันด้วยกันกับหลวงตา ดิฉันได้ประจักษ์ธรรมชัดเจนหลายอย่าง บางเรื่องราวของหลวงตาได้ฟังแล้ว เกิดปีติ บางเรื่องราวก็ให้ข้อคิดที่ดีมาก บางเรื่องราวเป็นข้อเตือนใจอย่างดีให้เราไม่ประมาทในชีวิต

หลวงตาฉาย เป็นตัวอย่างที่ดีของพระสงฆ์ที่บวชเมื่อตอนที่อายุมากแล้ว แต่ท่านมีความเพียร สนใจใฝ่การศึกษา พัฒนาตน รักษาศีล มีอายุยืน หลวงตาฉายเป็นพระสงฆ์ซึ่งเป็น ๑ ใน ๓ รัตนะ (รัตนตรัย) ได้เป็นผู้มีส่วนในการดำรงพระพุทธศาสนา เป็นเนืองนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ดิฉันขออนอบน้อมเคารพบูชาพระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญญาปทีโป)

ขอกราบอาราธนาอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และบุญกุศลที่หลวงตาฉายได้บำเพ็ญมาดีแล้วตลอดชีวิตของท่าน ส่งผลให้หลวงตาฉายไปสู่ภพภูมิที่ดี มีโอกาสบำเพ็ญบุญเจริญกุศล จนได้บรรลุถึงมรรค ผล นิพพาน ในกาลอันควรด้วยเทอญ

ขออนอบน้อมระลึกถึงด้วยความเคารพ
พิรนุช เกียรติสมมารถ และครอบครัว

กราบนมัสการลาด้วยอาลัย

ก่อนอื่นใด ขอกราบขอบพระคุณในความเมตตาของท่านเจ้าประคุณ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต) ที่เปิดโอกาสให้ญาติโยมผู้คุ้นเคยกับพระครูสังฆรักษ์ ฉาย ปญญาปทีโป ได้เขียนคำไว้อาลัยถึงท่าน เป็นการรวบรวมความทรงจำของแต่ละคน นำมาเล่าสู่กันฟัง เพื่อร่วมกันแสดงความกตัญญูในเมตตาธรรมของหลวงลุง เพราะทำยที่สุดสิ่งที่คงไว้คือ กุศลกรรมที่ยังจิตให้เกิดปิติในทุกครั้งที่หวนระลึกถึงท่าน

ปฐมบท

เพียงก้าวแรกที่ย่างเข้าสู่บริเวณวัดญาณเวศกวัน (เมื่อยี่สิบกว่าปีล่วงแล้ว) จะสัมผัสได้ถึงความสัปปายะของแมกไม้ร่มรื่น สิ่งก่อสร้างมีเพียงเท่าที่จำเป็นต่อกิจพิธีสำหรับพระภิกษุสงฆ์และญาติโยมที่มาทำบุญ ทุกอย่างถูกจัดไว้อย่างเป็นระบบและมีระเบียบ มีการแบ่งเขตของสังฆาวาส และพุทธาวาสไว้อย่างชัดเจน

ญาติโยมที่มาทำบุญที่วัดจะคุ้นตากับพระภิกษุสงฆ์รูปรูปร่างเล็กบาง หากแต่ยังคงความแข็งแรง เคลื่อนไหวด้วยความกระฉับกระฉ่ง ท่านมีนามว่า พระครูสังฆรักษ์ ฉาย ปญญาปทีโป หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “หลวงลุง”

ทุกครั้งที่มีโอกาสกราบนมัสการหลวงลุง เมื่อเงยหน้าขึ้นคราใด ก็将与พบกับภาพที่สร้างความชุ่มชื่นใจจากรอยยิ้มที่เปี่ยมเมตตา ตามด้วยเสียงทักทายถึงทุกข์-สุขอย่างโอบอ้อมอารีจากหลวงลุง

ในขณะนั้น ท่านเจ้าอาวาส พระเดชพระคุณ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ยังคงพักรักษาตัวด้วยสุขภาพที่อ่อนแอจากอาการรุมเร้าทางปอด ระบบทางเดินหายใจ (ท่านเข้ารับการรักษาด้วยเคมีบำบัดเส้นเลือดใหญ่ที่ไปเลี้ยงสมองเมื่อกกลางปี พ.ศ. ๒๕๔๐) แต่ก็ยังคงทำงานหนัก ทั้งงานเขียนหนังสือ แสดงธรรมตามโอกาส และต้อนรับญาติโยม สองประการหลังค่อนข้างเป็นปัญหักษ์กับสุขภาพของท่าน เพราะหลังจากการใช้เสียง ท่านจะมีอาการไอ เหนื่อยมาก แต่ทั้งหลายทั้งปวง ก็หาใช่เป็นอุปสรรคในการทำงานของท่านแต่ประการใด

เวลาเย็นหลังแดดร่ม หลายคนยังคงจำภาพพระภิกษุสองรูปเดินออกกำลังกายรอบอุโบสถได้ดี ซึ่งก็คือ พระเดชพระคุณ พระธรรมปิฎก และหลวงลุงนั่นเอง และยังมีอีกหนึ่งกิจวัตรที่หลวงลุงปฏิบัติในทุกเย็นคือ การอ่านหนังสือพิมพ์ถวายพระเดชพระคุณท่านฯ ที่จัดเป็นนันทนาการโปรดของหลวงลุงอีกอย่างหนึ่งด้วย

ดิฉันขออนุญาตบันทึกถึงเหตุการณ์เมื่อคราวสูญเสียบิดาในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ อันจะแสดงให้เห็นถึงเมตตาของหลวงลุงที่ให้สติและหลักธรรม ยอมรับในสังขารชีวิตที่ทุกคนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

เริ่มจากเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ขณะนั้นอาปามีอายุ ๘๙ ปี จู่ๆ ท่านก็พูดกับดิฉันว่า “เสื่อตัวที่พ่อใส่อยู่นี้ บัดนี้ได้เปียยขาดลงจนยากที่จะซ่อมแซมได้แล้ว คงถึงเวลาที่พ่อจะต้องเปลี่ยนเสื่อตัวใหม่เสียที” “ปีนี้เดือน ๔ พ่อจะตายแล้วนะ พ่อจะไม่ได้อยู่แล้ว”

หลังจากวันนั้น อาปาก็เริ่มสะสางทุกอย่างที่ค้างค้ำกับคนรอบตัว เลยไปถึงอดีตเท่าที่ท่านจะนึกได้ รวมทั้งรับประทานอาหารและพูดคุยน้อยลง

อาปาจากไปในวันที่ ๒๔ เดือน ๔ พร้อมสมาธิที่แน่วแน่ นับเป็นความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดครั้งแรกในชีวิต บวกกับประสบการณ์ “กระบวนการยึดความตาย” ๑๗ วันเต็ม ที่เกิดกับอาปาในห้อง ไอ.ซี.ยู. ยิ่งทำร้ายความรู้สึก ซ้ำเติมจิตใจ จนยากที่จะครองสติไว้ได้

ก่อนหน้าที่อาปาจะจากไป ท่านได้รับเมตตาจากท่านเจ้าคุณมงคลธีรคุณ (ท่านพระครูปลัดปิฎกวัฒน์ในขณะนั้น) มาเยี่ยมยังห้อง ไอ.ซี.ยู. เมตตาสวดมนต์ และให้กำลังใจทั้งแก่ตัวผู้ป่วยและญาติ ซึ่งนับเป็นพระคุณอย่างสูงที่ดิฉันไม่เคยลืม แม้เวลาจะผ่านไปนานเท่าใดก็ตาม

ในวาระทำบุญศตมวารที่บ้าน ได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ วัดญาณเวศกวัน (มีหลวงลุงร่วมมาด้วย) เพื่ออุทิศกุศลให้อาปา

ในระหว่างที่ดิฉันถวายเป็นไทยธรรมหลวงลุงอยู่นั้น ท่านได้พูดขึ้นว่า “โยม.... พ่อโยมนะ ตายคนเดียวรี” ดิฉันนั่งอยู่ชั่วขณะ พลังคิดว่า หลวงลุงคงเข้าใจผิดคิดว่า อาปาเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ หากแต่ยังไม่ทันจะตอบ หลวงลุงก็พูดต่อว่า “พ่อของคนทั้งโลก เขาก็ตายกันทั้งโลก”

ดิฉันน้ำตาาร่วงพรู ด้วยตื่นตันในความหวังใยของท่าน เพราะในขณะนั้น ความรู้หลักธรรมะที่มีอยู่น้อยนิดไม่สามารถช่วยอะไรได้เลย รู้ก็สักแต่ว่ารู้ แต่ไม่มีปัญญาเห็นแจ้งเลยแม้แต่บ่อย

ถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๕ หลังจากพระเดชพระคุณพระธรรมปิฎกา ท่านได้พักฟื้นสุขภาพที่วัดญาณเวศกวันมาได้สักระยะหนึ่งแล้ว ก็ถึงเวลาจะไปพักยังชนบทที่ห่างไกล โดยมีหลวงลุงเป็นผู้ติดตาม ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ไม่ค่อยพบหลวงลุง ดังเช่นที่ผ่านมา

๐ ปังฉิมบก

ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๕๒ หลวงลุงได้กลับมาจำวัดยังวัดญาณเวศกวันเป็นการถาวร อาจเป็นด้วยวัยที่ชรามากขึ้น จึงเป็นโอกาสที่จะได้กราบเยี่ยมท่านบ่อยขึ้น จากการสังเกตพบว่า หลวงลุงไม่รำเริงเช่นที่เคย ท่านพักที่กุฏิหลังแรก (ปฐมเวศก์) เป็นเรือนไม้หลังเล็กใต้ถุนสูง กุฏิไม้หลังนี้มีบันไดที่ค่อนข้างแคบและชัน จึงเป็นเหตุให้กังวลว่า หลวงลุงอาจจะสะดุดช้ายจิวร แล้วทำให้ตกบันไดได้ จึงเป็นที่มาของทุกครั้งหลังกราบลา จะเรียนท่านช้าๆ หลายรอบ ให้ระมัดระวังเรื่องจะตกบันไดอยู่เสมอ

การได้มากราบเยี่ยมหลวงลุง นอกจากเป็นการได้ทำนุบำรุงพระเถระแล้ว ยังเสมือนหนึ่งเป็นการดูแลญาติผู้ใหญ่ที่เคารพนับถืออีกด้วย เมื่อแรกที่หลวงลุงได้กลับมาวัดสัก ระยะเวลาหนึ่งแล้ว หลังกราบเยี่ยมท่านเสร็จเรียบร้อย ในระหว่างลากลับ กำลังจะลงบันได เสียงหลวงลุงก็ดังขึ้นตามหลังมาว่า “แล้วมาอีกนะ” ดิฉันได้ยินแล้ว สงสารท่านจับใจ คิดถึงอาม่าที่พูดประโยคนี้อย่างๆ เข้าใจถึงความรู้สึกของผู้สูงวัยที่ใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลาง ความเหงาที่แวดล้อมด้วยลูกหลานและผู้ใกล้ชิด ที่ขีดกรอบให้ตัวเองด้วยคำว่า “ภาระ-หน้าที่-ความรับผิดชอบ” ของตนเอง

ช่วงท้ายที่ท่านจำวัดที่กุฏิไม้ใต้ถุนสูงหลังนี้ หลวงลุงเริ่มมีอาการที่เข้าสู่วัยชรา มากขึ้น จนจำเป็นต้องใช้เตียงสำหรับผู้ป่วย จึงเป็นโอกาสดีที่ดิฉันจะได้นำเตียงผู้ป่วย ของอาปาดวายหลวงลุง เพื่อให้ได้ใช้ประโยชน์ ดิฉันปลื้มปิติใจ นับเป็นบุญของอาปามาก

หลังจากนั้น หลวงลุงได้ย้ายจากกุฏิเดิมไปยังกุฏิหลังใหม่ชั้นเดียวอยู่ด้านในสุด (เดิมกุฏิหลังนี้ท่านเจ้าคุณมงคลธีรคุณพักอยู่ แต่ท่านเมตตาสละให้หลวงลุงเพื่อความ สะดวกในการดูแล)

อาการของหลวงลุง จากผู้ป่วยติดเตียง ดำเนินไปจนกระทั่งมีอาการไม่รับรู้อะไร อีกต่อไป ท่านเจ้าคุณมงคลธีรคุณ ได้จัดให้มีบุรุษพยาบาลดูแลอย่างใกล้ชิด

สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

วันที่ที่ทราบข่าวว่า อาการของหลวงลุงอยู่ในขั้นวิกฤต ดิฉันรีบรถไปยังโรงพยาบาล ธนบุรี ๒ ในทันที ภายในห้องผู้ป่วยที่กว้างมีเพียงหลวงลุงเป็นผู้ป่วยอยู่เพียงเตียงเดียว ในขณะนั้น ยังไม่มีทั้งแพทย์ หรือพยาบาล ดิฉันมองหลวงลุงที่นอนไม่ได้สติ หายใจถี่และ เร็วจากประสบการณ์บอกว่า ท่านจะอยู่กับเราได้อีกไม่นานแล้ว

ก่อนกลับ ดิฉันก้มลงกราบหลวงลุงกับพื้นห้อง ขณะเดียวกับที่ความทรงจำ ผุดขึ้นมา ถึงตอนที่หลวงลุงสอน “ปัจฉิมโอวาท” ว่า

วะยะธัมมา สังขารา อัมปะมาเทนะ สัมปาเทละ

สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลาย...จงทำความไม่ประมาท ให้ถึงพร้อมเถิด

สุริยะ “ฉาย” ลาลับอัสดง
ทั่วไพโรพวงวิหคร้องก้องเวหา
ญาณเวศก์สิ้นแล้ว ซึ่ง “หลวงตา”
กราบนมัสการลา...ด้วยอาลัย

ปิยดา เลิศบรรณารักษ์
๒๘ กันยายน ๒๕๖๖

ระลึกในความเมตตาของหลวงตา

กระผมนายชัยฤทธิ์ เข้มทอง (ชื่อเล่น ต่อม) ทราบข่าวจากวัดญาณเวศกวัน ว่ามีการจัดพิธีรำลึกถึงท่านพระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป และทางวัดได้เปิดโอกาสให้ญาติโยม เขียนรำลึกถึงท่าน กระผมจึงขออนุญาตเขียนถึงเรื่องราวความประทับใจ และความเมตตาของท่านที่มีต่อกระผม

ก่อนอื่นขอแนะนำตัวเอง กระผมเคยเข้ามาอาศัยใบบุญข้าวกันบาตร มาอยู่วัดในนาม “คนวัด” โดยอาของผมซึ่งเป็นคนขับรถให้วัด ชื่อเล่นว่า “อาขจร” เป็นคนพามา ผมเข้ามาอยู่วัดญาณเวศกวันในราวปี พ.ศ. ๒๕๔๔ เมื่ออายุประมาณ ๑๖ ปี (ประมาณเอาเพราะจำวันที่ปี พ.ศ. แน่นนอนไม่ได้) ขณะที่อาศัยอยู่ในวัด ได้รับการดูแล และการสั่งสอนจากทางวัดเป็นอย่างดี ให้เป็นคนดีมีความเมตตา

กระผมขอเล่าเรื่องราวความประทับใจที่ไม่มีวันลืมเกี่ยวกับท่านพระครูสังฆรักษ์ฉาย นึกถึงที่ไรก็จะยิ้มขึ้นมา กระผมขออนุญาตเรียกท่านว่า “หลวงตา” ตามประสาคนวัด ที่เรียกท่านในสมัยนั้นนะครับ

🌸 เรื่องที่ ๑ อ่านข่าวหนังสือพิมพ์เลขชม

หลังจากพระฉันเพลเสร็จ กระผมและเพื่อนคนวัดจะชวนกันไปหาหลวงตาที่กุฏิ เพื่อหาขนมกินและขอของใช้ส่วนตัว เพราะรู้ว่ากุฏิหลวงตาเป็นที่เก็บสังฆทานของถวายพระจากญาติโยม (ร้านเซเว่นในความคิดของคนวัดสมัยนั้น) แต่จะผ่านด่านหลวงตาขึ้นไปหาขนม ผลไม้กระป๋องกินก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเหมือนกัน มีคนวัดรุ่นพี่ได้ให้คำแนะนำ มีแผนเป็นขั้นเป็นตอน และได้ทำทายความสามารถคนวัดรุ่นน้องเหมือนเป็นการรับน้องใหม่ (กุฏิหลวงตาใส่กุญแจทางขึ้นอย่างแน่นหนา มีกุญแจล็อกหลายชั้นที่เอวหลวงตาจะมีกุญแจหลายสิบบัน ถ้าท่านเดินไปไหนจะได้ยินเสียงกุญแจดังจนรู้ว่าหลวงตาฉายมาแล้ว)

การที่จะขึ้นไปหาหลวงตาได้ รุ่นพี่แนะนำให้ตะโกนดังๆ หลายๆ ครั้ง ผมถามว่าทำไมต้องตะโกนดังๆ หลวงตาหูไม่ดีเหรอครับ (ในใจผมกลัวหลวงตาดู) รุ่นพี่บอกว่าหลวงตาได้ยินชัด แต่ทำให้หลวงตาเปิดประตูมาดูคนวัดก่อน ถ้าสำเร็จค่อยใช้แผนต่อไป

ผมทำตามรุ่นพี่บอก ตะโกนเรียกหลวงตาหลายครั้งเสียงดังพอสมควร “หลวงตาครับๆ”

หลวงตาออกมาดู “พวกเอ็งมีอะไรกับข้าววะ” รุ่นพี่ให้แจ้งหลวงตาว่า “มาอ่านหนังสือพิมพ์ให้หลวงตาครับ” (หลวงตาทำหน้าที่ดูนิตยสารแต่ก็ยอมเปิดประตู มากัน ๒ คนกับคนวัดรุ่นพี่) พอได้ขึ้นไปกุฏิแล้ว ด้วยความเป็นรุ่นน้อง และเพิ่งขึ้นมา

กฎึหฬวงตาครั้งแรก สายตามองไปรอบกฎึ ก็จึจะเห็นข้อความเขียนไว้เตือนโยมว่า

“หยับของสงฆ์ไปโดยสงฆ์ไม่อนุญาต... ตกนรก” ดัวหนังสือแดงชัดเจน

คนวัดร่ຸนพีได้แนะนำว่า ขึ้นไปบนกฎึหฬวงตาแล้วห้ามเดินหยับหรือเตะตังอะไรเลย ให้นั่งพับเพียบอยู่กักับที่ ร่ຸนพีให้ผมนั่งเฉยๆ รอดูร่ຸนพีโซวีฝมือให้ดู (เหมือนคนวัดร่ຸนพีกลัวคนวัดร่ຸนน้องทำผิดพลาด เดียวโดนหลวงตาไล้งกฎึ)

ร่ຸนพีได้หยับหนังสือพิมพ์ขึ้นมา หนังสือพิมพ์กองใหญ่มาก รอดหลวงตามานั่งอย่างเดี่ยว พอหลวงตานั่งลงแล้ว ร่ຸนพีไม่รอช้า เหมือนเวลามีค่า ร่ຸนพีได้อ่านพาดหัวข่าวทั่วไป ตามลำดับ ผมมองเห็นหลวงตานั่งหลับตาโยกหัวเคล็่มๆ ตามอารมณ์น้ำเสียงนักข่าว ร่ຸนพี (เสียงหนักแน่นเบาบ้างหนักบ้างตามเนื้อหา) พออ่านได้สักพัก นักข่าวร่ຸนพีได้อ่านข้อความที่ไม่มีในหนังสือพิมพ์ (อ่านตอนหลวงตากำลังหลับตา โยกหัวไปมาเหมือนเคล็่มๆ)

“ต่อไปเป็นข่าวของสงฆ์จากสำนักพุทธศาสนา” ร่ຸนพีกล่าว

“ได้มีการเลื่อนชั้นยศให้พระผู้ใหญ่ ชื่อว่า ท่านพระครูสงฆ์รักษณา” (แอบสะกิดถามร่ຸนพี ยศอะไรครับ ร่ຸนพีตอบมั่วๆ ไปก่อน เพื่อเข้าแผนต่อไป)

หลวงตาได้ยื่นข้อความจากข่าวก็ยิ้ม ผมได้มองเห็นหน้าท่านยิ้มอย่างมีความสุข หลวงตาสิมตาคืนมาถามคนวัดว่า “เอ็งจะเอาอะไรวามา” (หลวงตาลุกขึ้นไปเอาบุญแจมาเปิดห้อง) ผมกักับร่ຸนพียิ้ม ได้ลุกขึ้นพร้อมกัน เข้าไปในห้องเก็บของ กวาดสายตาคาหาขนม ยาสีฟัน สบู่ ของใช้ส่วนตัวของคนวัดที่จำเป็นตังต้องใช้ ผมได้ขนม ได้ผลไม้กระป๋องมาเยอะพอสมควร เวลาหลวงตาหยับของให้ ท่านก็จะพูดเสมอ “ห้ามหยับของสงฆ์ โดยไม่ได้รับอนุญาต จะตกนรกนะ” พูดด้วยสีหน้าดุ แต่ท่านจะหยับของให้เรื่อยๆ แล้วถามตลอด “พวกเอ็งไปกันดั้ยัง”

หลังจากได้ขนมและของใช้ส่วนตัวกันครบแล้ว ผมกักับร่ຸนพีก็กั้มลงกราบหลวงตาคาพากันเดินลงกฎึอย่างมีความสุข คนวัดร่ຸนพีได้บอกสงท้ายก่อนแยกย้ายกันว่า ครังต่อไปถ้าอยากได้ขนมของใช้ให้ทำตามวิธีนี้ และได้บอกเคล็ดลับที่ไม่ทำให้หลวงตาคือ ห้ามขอน้ำฝั้เด็ดขาด หลวงตาคจะไม่ให้ เพราะหลวงตาคจะฉันโวลิตินใสน้ำฝั้

ความประทับใจที่มีต่อหลวงตา ท่านมีความเมตตามาก ถึงท่านจะทราบดั้วข้อความในหนังสือพิมพ์ที่คนวัดอ่านให้ท่านฟังนั้น เป็นข้อความที่คนวัดแต่งขึ้นมาเพื่อเอาใจท่าน ตังการผลประโยชน์แอบแฝง แต่กระนั้นท่านก็เมตตาให้ของใช้และขนมคนวัดทุกครั้

🌸 เรื่องที่ ๒ ให้ข้าวหม้ายังไงไม่ให้หลงตา

กิจวัตรประจำวันของคนวัด หลังพระฉันเช้าและฉันเพล คนวัดมีหน้าที่ต้องเลี้ยงหมาที่จรเข้ามาอยู่ในวัด โดยการนำเศษอาหารเหลือมาเลี้ยงหมา ผมจะนำข้าวและเศษอาหารมาเทรวมกันในถังใหญ่ แล้วนำไปให้หมากิน ตอนผมกำลังเทเศษอาหารรวมกัน หลวงตาได้เดินมาคุยผมว่า “ทำไมเอ็งเทอาหารที่มีพริกเยอะๆ ลงไปในถังข้าวเลี้ยงหมาล่ะ แล้วเอาไปให้หมากิน หมามันจะกินได้ไหม” ผมชะงักสักพัก แล้วตอบหลวงตาไปว่า “หมามันไม่เลือกกินครับ หลวงตา” (ตอบไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์) หลวงตาเลยถามผมกลับว่า “เวลาเอ็งกินพริกเยอะๆ เข้าไป เอ็งแสบท้องมั๊ย” ผมตอบหลวงตาคลับไปว่า “แสบท้องครับ หลวงตา” “ผมเลือกไม่กินพริกครับ” หลวงตาคูต “หมากี่เช่กัน มันมีลิ้นรับรส มีท้องเหมือนกัน เอ็งแสบท้องไม่ยอมกิน หมากี่เช่กัน” หลวงตากล่าวเตือนสติ แล้วกล่าวทิ้งท้ายอีกว่า “หากชาติหน้าเอ็งเกิดเป็นหมา หมามาเกิดเป็นคน สลับกันบ้าง เขาก็จะไม่เทอาหารที่มีพริกให้เอ็งกินจนแสบท้อง” ตั้งแต่นั้นมา ผมจะใส่ใจกับการให้ข้าวเลี้ยงหมา และจะไม่เทเศษพริกลงไปให้อาหารหมาอีก ด้วยความประทับใจไม่รู้ลืม ที่หลวงตาสั่งสอนให้มีความเมตตาต่อสัตว์ ไม่ว่ามันจะเป็นหมาหรือแมว เราก็ต้องมีความเมตตาต่อมัน หลวงตาได้ทำให้ผมมีความเมตตาต่อสัตว์จนถึงทุกวันนี้ นี่เป็นอีกหนึ่งความประทับใจในคำสอนของหลวงตาฉาย

🌸 เรื่องที่ ๓ เดินเสียงดัง

ผมสังเกตเห็นหลวงตาเดินในช่วงเวลากลางคืน ท่านจะเดินเสียงดังจนผมได้ยินมาแต่ไกล ผมได้แต่สงสัย ทำไมหลวงตาต้องเดินเสียงดังในช่วงกลางคืน เพื่อให้หายความสงสัยจึงตัดสินใจเดินเข้าไปก้มลงกราบหลวงตา (ขวางทางเดินหลวงตา ท่านทำหน้าที่ เกรียด คนมาขวางทางเดิน)

“หลวงตาครับ ผมสงสัย ทำไมหลวงตาต้องเดินเสียงดังในตอนกลางคืนด้วยครับ” (ตอนนั้นผมนอนที่หอรบซึ่งจะวังเวงหน่อยในช่วงกลางคืน และจะตกใจกลัวเสียงเดินกัลวณันนั้แหละครับ)

หลวงตาก็ยิ้มในความสงสัยของผม “เอ็งเคยเห็นงูบ้างไหม?” ผมตอบไปว่า “เห็นบ่อยครับ” (งูเห่าด้วย) เคยมีชาวบ้านใกล้วัดที่เข้ามาทำบุญเขาบอกว่า พื้นที่วัดเคยเป็นดงงูเห่า ด้วยความที่วัดเป็นป่า ตามชื่อวัด จะมีงูมาอาศัยออกลูกออกหลานเยอะ

(แต่ตั้งแต่อยู่วัดมา ยังไม่เคยได้ยินว่าพระหรือโยมโดนงูกัด) ส่วนตัวผมเคยโดนลูกงูกัด ใส่ข้าวหมา ตอนไปให้ข้าวหมาช่วงเย็นๆ ใกล้มืด มันฉกไม่โดนผมแต่ไปโดนถึงใส่ข้าวหมา แทน เพราะถึงมันสี่เหลืองๆ เป็นเป้าทำให้งูกแทน

หลังจากที่หลวงตาท่านได้อธิบายต่อไปว่า ที่เดินเสียงดังเพื่อไล่สัตว์มีพิษ ถ้าไม่ทำเช่นนั้น อาจเดินไปเหยียบมันเข้า มันจะทำร้ายเราเพื่อป้องกันตัว ผมจึงเข้าใจว่า ทำไมเวลากลางคืนหลวงตาเดินเสียงดัง ความประทับใจของผมคือ ได้รู้และเข้าใจในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับสัตว์มีพิษได้โดยปลอดภัย หลวงตาจะทำอะไร ท่านแฝงด้วยเหตุผล ทำให้ผมประทับใจในตัวท่านเป็นอย่างมาก

🌸 เรื่องที่ ๘ หลับตาเดินข้ามสะพาน

ตอนที่ผมอยู่ที่วัด ผมได้เห็นหลวงตาฉายท่านทำงาน ทำความสะอาดกุฏิของท่าน โดยไม่ให้ใครช่วย เช่น งานกวาดโบสถ์ ทำความสะอาดพื้น ปกติผมจะต้องเข้าไปทำความสะอาดช่วงเช้า หลังจากกลับจากช่วยพระรับบิณฑบาต บางครั้งไปเช้า ท่านทำความสะอาดเสร็จเรียบร้อยก่อนแล้ว หลวงตาท่านมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงมาก ความประทับใจของผมคือ จะเห็นหลวงตาเดินหลับตาข้ามสะพานไปกุฏิท่านบ่อยครั้ง โดยผมสังเกตเห็นด้วยตนเองโดยบังเอิญ ระยะทางจากสะพานข้ามไปกุฏิท่าน ความยาวประมาณ ๒๐ เมตร ถ้าจำไม่ผิด ท่านสามารถเดินผ่านข้ามไปได้ทุกครั้งโดยไม่ชนขอบสะพาน ด้วยความน่าทึ่ง ขนาดตัวผมเองยังไม่กล้าลองหลับตาเดินข้ามสะพานเลย นี่เป็นอีกความประทับใจที่ได้เห็นท่านมีสุขภาพที่แข็งแรง

เรื่องราวความประทับใจในตัวท่านและความเมตตาของท่านต่อคนวัดทุกคน ที่ผมได้เขียนเล่าให้ฟัง เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ยังมีอีกมากมายหลายเรื่องที่ผมได้รับ และสัมผัสมาตอนที่ได้อาศัยอยู่ที่วัด ท่านยังมีรอยยิ้มที่อบอุ่น มีเมตตา และท่านยังมี “มุข” หรือคำพูดตลกให้ผู้คนคลาย ให้ลูกศิษย์ได้ยิ้มได้หัวเราะบ่อยๆ

สุดท้ายนี้กระผมมารำลึกว่า ครั้งหนึ่งในชีวิต ผมเคยได้รับความเมตตาจากท่าน จึงขอถ่ายทอดความประทับใจมา ณ โอกาสนี้

กระผมขอกราบนมัสการลา

ชัยฤทธิ เข้มทอง (ต่อม)

หลวงตาฉายให้อวาทลสิกขา

... ก็ขอให้อภัยแก่ผม ไม่เอาโทษซึ่งกันและกัน การที่ท่านศึกษาลาเพศจากสมณะนี้ไปเป็นฆราวาสครองเรือน ก็ต้องมีความประพฤติปฏิบัติ ต้องเอาหลักที่เราบวชเป็นพระที่ร่ำเรียนศึกษามาใช้ ทำหน้าที่ของท่านต่อพ่อแม่ ได้บวชแล้ว ทำหน้าที่ลูกผู้ชายแล้วตอนนี้มาอยู่กับครูบาอาจารย์หรืออยู่กับพระที่สูงอายุกว่ากัน อาจจะผิตพลั้ง ทางกาย วาจา โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็แล้วแต่ ก็โอโหสิกรรมซึ่งกันและกัน ไม่ถือโทษโกรธกันให้อภัยกันนะ

เมื่อท่านศึกษาลาเพศไปแล้ว จงทำมาหากินด้วยความซื่อสัตย์สุจริต สุจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจ ทำมาหากินโดยหลักวิชาการที่เรามีความรู้อยู่ ไม่ไปเบียดเบียนเขา ให้เดือดร้อน ไม่คดไม่โกง ไม่เอารัดเอาเปรียบ ไม่อิจฉาริษยาใครหมด ให้นึกถึงว่าเราเคยบวชเป็นพระแล้ว อยู่ยงตัวเป็นคนที่ไม่ได้บวช ไม่ได้เรียน ไม่ได้ศึกษา จงเอาหลักธรรมะที่ท่านรู้อยู่บ้าง ไปประพฤติปฏิบัติให้เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของท่าน พ่อแม่จะได้ดีอกดีใจนะ

ขออนุโมทนาสาธุให้ท่านมีความสุขความเจริญ ก้าวหน้าในชีวิต ถ้าท่านประพฤติได้ถูกต้องตามหลักธรรมวินัยที่ท่านร่ำเรียนศึกษามา ขอให้ท่านมีสุขกายสบายใจ ทำมาหากินให้เจริญ อย่าเล่นการพนัน อย่ากินเหล้า อย่าเป็นนักเลงเกกมะเหรกเกร ไม่เอาทำมาหากินสุจริต สิ่งใดที่ได้มา ได้แล้วอย่าให้คนอื่นเดือดร้อน ฉ้อโกง เอารัดเอาเปรียบเขา ไม่เอานะ เราบวชเป็นพระแล้ว นิสสัยที่ไม่ดีละเลิกให้หมด ก็ขออนุโมทนาสาธุ ท่านฟังคำสั่งสอนข้าพเจ้านะ เข้าใจชัดเจนได้ดีที่สุดนะ แล้วจะมีความสุข ถ้าปฏิบัติตามคำสอนนี้ มันผิตพลาดอย่างไรล่ะก็ มาต่อว่าอาตมา เฮ้ย! หลวงตาสอนไม่เห็นมีอะไรเลยเนี่ย ไม่คดไม่โกง ไม่เอารัดเอาเปรียบ ไม่อิจฉาริษยา จะได้อะไรมาบริสุทธิ์ อย่าให้คนอื่นเขาเดือดร้อนนะ เคารพพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ญาติพี่น้องในฐานะที่เราเคยเป็นนักบวชมาแล้ว อย่าละเลยนะ กตัญญูกตเวทียเป็นเครื่องหมายของคนดี

อ้าว ขอให้ท่านประสบสุขสวัสดิมีโชคชัย ขอฝากใจอยู่กับท่านทุกวันคืน

สาธุ สาธุ สาธุ

โอวาทก่อนลาสิกขา ให้ทิตตาวุธ สิริสรรรค์ศักดิ์

หลวงลุง พระผู้เป็นที่เคารพรัก...ตลอดไป

หากย้อนเวลาไปกว่า ๔๐ ปี ตอนที่เรายังเยาว์วัย มีเพื่อนรุ่นพี่คนหนึ่งซึ่งเป็นผู้ศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งและเป็นนักข่าวนักเขียนคอลัมน์ทางศาสนา มาชวนไปกราบหลวงพ่อบ้านเจ้าคุณฯ (หลวงพ่อสมเด็จเจ้า) และขอสัมภาษณ์ท่าน ซึ่งขณะนั้นท่านยังจำพรรษาอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ วรจักร นับเป็นจุดเริ่มแรกของชีวิตในการได้เข้าวัด ได้พบปะกราบไหว้ปราชญ์แห่งสงฆ์ พระผู้มีเมตตาผู้ทรงไว้ซึ่งความดีงามที่สัมผัสได้แม้ได้พบท่านเพียงครั้งแรก จำได้ว่าตอนนั้นท่านเขียนหนังสือ “พุทธธรรม” แล้ว แต่การได้ไปกราบและขอสนทนาธรรมกับท่านในเวลานั้นไม่ยุ่งยากเท่าใดนัก เมื่อไปกราบท่าน เราก็ได้มีโอกาสถวายอาหารท่านด้วย เราพากันหิ้วกล้วยมั่งคุด เปิดยางไปถวายท่าน และมองท่านฉับด้วยความปิติและสุขใจ

เวลาผ่านไปหลายปี เมื่อได้ไปอยู่ต่างประเทศและกลับมาเมืองไทยแล้ว รุ่นพี่คนเดียวที่พาไปกราบหลวงพ่อบ้านเจ้าคุณฯ เวลานั้นยังไม่มีการสร้างวัดญาณเวศกวันเป็นวัดถาวรที่ท่านจำพรรษา ตอนนั้นหลวงพ่อบ้านเจ้าคุณฯ ท่านมีหลวงลุงพระฉาย พระอาวุธ เป็นผู้ใกล้ชิดติดตามแล้ว นอกจากหลวงลุงภาพที่ญาติโยมเห็นเป็นประจำในสมัยนั้น ยังมีพระผู้ใกล้ชิดหลวงพ่อบ้านเจ้าคุณฯ อีกรูปหนึ่งคือ ท่านพระครูปลัดมหาอินทร์ ฯ (พระมงคลธีรคุณ รองเจ้าอาวาส วัดญาณเวศกวัน ในปัจจุบัน) ญาติโยมพวกเรา จึงมักจะเรียกพระสามรูป ว่า “หลวงพ่อ หลวงพี่ หลวงลุง” พระผู้เป็นกัลยาณมิตรทั้งสามองค์

หลวงลุงพระฉาย ด้วยวัยของท่าน ท่านเป็นพระอาวุโสที่สุดในวัด ทราบมาว่าท่านบวชเมื่ออายุกว่า ๖๐ ปีแล้ว ท่านไม่ได้เป็นพระนักเทศน์ที่มีชื่อเสียง แต่คำสอนของท่านซึ่งมักจะมาในรูปแบบของบทกลอน ฟังง่าย เข้าถึงง่าย และจำได้ไม่มีวันลืม เราชอบคำสอนของท่านที่ธรรมดาระบายง่าย แต่มันเข้าถึงก้นบึ้งของสมองและหัวใจ ยังจำคำสอนของท่านเหมือนเป็นคติสอนใจพวกเราได้หลายๆ เรื่องไม่มีวันลืม อย่างท่านสอนว่า “นอนนานงานน้อย ใช้บ่อยเงินหมด เงินมีหน้าสด เงินหมดหน้าแห้ง” ไม่รู้ท่านรู้ได้ยังไงว่าพวกโยมชอบทำตัวเหมือนเป็นกระเชอกันรื้อ มีเงินเท่าไร ก็ใช้ไปจนหมด ไม่ได้เก็บหอมรอมริบไว้ แอบละอายใจเหมือนกันเวลาท่านสอนเรื่องนี้ เวลาท่านสอนดูเหมือนตลกขบขันก็จะหัวเราะกัน แต่แท้จริงนั้นลึกซึ้ง คือการสอนญาติโยมในการใช้ชีวิตที่พอเพียง ท่านสอนปรัชญานี้มานานแล้ว

หลวงลุงเป็นพระผู้ซึ่งมีอัธยาศัยดีงาม มีน้ำใจ และเอื้ออาทรต่อญาติโยมมาก เวลาไปวัดญาณฯ หากพบท่าน ท่านจะทักทายถามไถ่เสมอว่า โยมสบายดีหรือไม่

ลูกเป็นอย่างไร ครอบครัวสบายดีมั๊ย เสียงของท่านใส เหมือนเสียงระฆังแก้ว แม้ท่านจะชราภาพไปตามกาลเวลา แต่เสียงของท่านยังมีความเป็นเด็ก ร่าเริงแจ่มใส เมื่อระลึกถึงหลวงลุง คงไม่มีโคลงฉันทของปราชญ์คนใดจะเปรียบกับท่านได้ดีไปกว่าคำว่า “ในแผ้วฝ่องเนื้อ นพคุณ”

มีอยู่ครั้งหนึ่งพวกโยมไปกราบหลวงพ่อบุญคุณเจ้าคุณฯ ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรมบนภูเขา (ฉะเชิงเทรา) หลวงลุงถือไม้เท้ามาออกกำลังกายเดินเป็นเพื่อนพวกโยม เมื่อพวกโยมสนทนากันถึงเรื่องพ่อแม่ที่แก่เฒ่า บ้างป่วย บ้างชราภาพ หลวงลุงบอกว่าพวกโยมโชคดีมากที่ยังมีพ่อแม่ให้คอยปรนนิบัติดูแล ได้มีโอกาสแสดงความกตัญญูต่อท่าน พวกโยมได้มาทราบในภายหลังว่า ท่านน่าสงสารมาก กำพร้าพ่อแม่ตั้งแต่เล็ก ท่านจึงว่าพวกโยมโชคดีที่ยังมีพ่อแม่อยู่ให้ดูแลยามที่ท่านแก่ชรา

เพื่อนรุ่นพี่อีกคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า หลวงลุงคือผู้ที่จุดประกายให้เธอเริ่มสนใจอยากเรียนภาษาบาลี มีอยู่วันหนึ่งเธอถามหลวงลุงว่า “หลวงลุงคะ หนูควรจะสวดมนต์บทไหนดี หลวงลุงช่วยแนะนำด้วยค่ะ” หลวงลุงบอกว่า ให้สวดมงคลสูตร และ คาถาชินบัญชร ต่อมาโยมรุ่นพี่ได้หาเทพคาสเซ็ทไปขอความเมตตาจากหลวงพี่พระมหาอินศรให้ท่านอ่านบทสวดมนต์อัดใส่เทปเอาไว้ฟัง จะได้สวดบาลีได้อย่างถูกต้อง ต่อมาด้วยศรัทธาที่มีโยมรุ่นพี่ท่านนี้จึงได้เรียนภาษาบาลีกับอาจารย์ผู้สอนบาลีเป็นเวลาอีกสิบกว่าปีจนก้าวหน้าขึ้น หลวงลุงเป็นผู้มีพระคุณที่ทำให้โยมรุ่นพี่ได้ศึกษาบาลีถึงจุดที่พออ่านออกเขียนได้บ้าง ช่วยให้สามารถชิมชั้บเทศนาคำสอนของหลวงพ่อสมาเด็ญ เกี่ยวกับพระไตรปิฎกได้ดียิ่งขึ้น

หากว่ากันถึงประวัติการบวชของหลวงลุง ท่านได้ออกบวชและจำพรรษาที่วัดพระพิเรนทร์เมื่อท่านอายุได้ ๖๒ ปีแล้ว และที่วัดนี้ท่านได้พบกับหลวงพ่อบุญคุณเจ้าคุณฯ และได้ติดตามหลวงพ่อดังแต่นั้นมา ท่านจึงมีความใกล้ชิดและผูกพันกับหลวงพ่อบุญคุณไปไหนหลวงลุงจะติดตามไปทุกแห่ง แม้หลวงพ่อบุญคุณต้องเดินทางไปต่างประเทศ ท่านก็ติดตามไปด้วย มีอยู่ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว หลวงพ่อบุญคุณเดินทางไปอเมริกา หลวงพ่อบุญคุณจะมีรายชื่อญาติโยมที่อยู่ตามรัฐต่างๆ ท่านเมตตาตามมาก ท่านจะโทรศัพท์ไปเยี่ยมเยียนถามไถ่สารทุกข์สุกดิบ ทำให้ญาติโยมที่ได้รับโทรศัพท์จากท่านมีความปีติยินดีมาก โยมยังได้สอบถามท่านและก็ได้ทราบว่าหลวงลุงก็เดินทางมากับท่านด้วย

อีกตัวอย่างหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นถึงปัญญาที่โอบได้เห็นถึงความเมตตาและเอื้ออาทร ที่หลวงพ่อบ้านเจ้าคุณฯ มีต่อหลวงลุง ครั้งหนึ่งหลวงพ่อบ้านได้เดินทางไปเยี่ยมเยียน โยมพี่ชายที่อำเภอหนองพอก ร้อยเอ็ด มีโยมท่านหนึ่งพำนักอยู่ที่ขอนแก่นในขณะนั้น เมื่อทราบข่าวว่าหลวงพ่อบ้านที่ร้อยเอ็ด ก็เตรียมเดินทางไปกราบหลวงพ่อบ้าน แต่ยังไม่ทัน ได้ออกเดินทางไป ก็ทราบว่าคณะของหลวงพ่อบ้านเดินทางกลับแล้ว เนื่องจากอากาศ ที่หนองพอกหนาวมาก หลวงลุงทนกับอากาศหนาวไม่ได้

หลวงลุงได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีอายุยืนยาวมาก ในช่วงสุดท้ายของชีวิต ท่านพำนักอยู่ที่ กุฏิเรือนไทยในวัดญาณฯ คราใดที่หลวงพ่อบ้านพำนักอยู่ที่วัด ท่านจะเดินจากกุฏิของท่านมา เยี่ยมหลวงลุงเสมอ บางครั้งเดินมาเยี่ยมวันละหลายรอบ ด้วยความเมตตาและเอื้ออาทร ที่มีต่อหลวงลุง พวกโยมที่นั่งอ่านหนังสืออยู่ในห้องสมุดได้มองเห็นตลอดและชื่นใจใน ความเมตตาของหลวงพ่อบ้านที่มีต่อหลวงลุงอย่างมาก

หลวงลุงมรณภาพและจากญาติโยมไปเกือบสิบปี แต่คำสอนของหลวงลุง ความ เมตตา ความเอื้ออาทร ความดีงาม ของหลวงลุงจะไม่เลือนหายไปจากใจของพวกโยม ตลอดไป

อนึ่ง เรื่องราวและเหตุการณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมากกว่าสามสิบปีมาแล้ว ข้อเท็จจริง บางอย่างอาจจะไม่แม่นยำเท่าใดนัก แต่ความทรงจำเกี่ยวกับหลวงลุง พระผู้เป็นที่รัก และเคารพยิ่งยังแจ่มชัด พวกโยมไม่มีวันลืมเลือน

โยมลูกศิษย์ของหลวงลุง

โยมเปิด

หลวงลุงาย พระภิกษุแบบอย่างที่พึงประสงค์สำหรับทุกวัด

วรเดช อมรรวโรพัฒนา

ผู้เขียนได้ถือว่าตนเองเป็นลูกศิษย์ของเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๒ เมื่อเรียนอยู่ชั้นปีที่ ๑ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้ฟังธรรมบรรยายของเจ้าประคุณสมเด็จพระ (ขณะนั้นดำรงสมณศักดิ์พระราชอาณัติชั้นสามัญที่ พระศรีวิสุทธิโมลี) แล้วเกิดศรัทธาปสาทะและซาบซึ้งอย่างยิ่งในปัญญาที่แตกฉาน กว้างไกล และสุขุมลึกซึ้ง ทั้งทางพระพุทธศาสนาและทางโลก อีกทั้งเพียบพร้อมด้วยจริยาวัตรอันงดงามยิ่งตามพระธรรมวินัย จึงได้ติดตามฟังธรรมบรรยายและอ่านธรรมนิพนธ์ของท่าน ที่ผู้เขียนได้อ่านมาบ้างแล้ว อย่างสม่ำเสมอตลอดมา จนต่อมาได้กราบนมัสการขอความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและด้านอื่นๆ จากเจ้าประคุณสมเด็จพระ ซึ่งขณะนั้นท่านพำนักที่วัดพระพิเรนทร์ วรจักร กรุงเทพฯ ส่วนผู้เขียนอาศัยอยู่ที่ถนนสาธุประดิษฐ์ จึงเดินทางผ่านวัดอยู่เสมอ การเข้านมัสการเจ้าประคุณสมเด็จพระ เป็นระยะๆ เมื่อมีเรื่องจำเป็นหรือสำคัญ โดยไม่ให้รบกวนท่านมากนัก ผู้เขียนได้รับความเมตตากรุณาเป็นอย่างยิ่งจากเจ้าประคุณสมเด็จพระ ในการแนะนำ ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ด้านพระพุทธศาสนาและวิชาการด้านอื่นๆ ตลอดจนกระบวนการทำงานทางด้านวิชาการ ผู้เขียนได้ขออาสาสมัครทำงานวิชาการเล็กๆ น้อยๆ เท่าที่จะรับใช้ท่านได้ เช่น การทำดัชนี การพิสูจน์อักษร การถวายเอกสารและเล่าข้อมูลต่างๆ ตลอดจนการประสานงานกับองค์กรและบุคคลต่างๆ ทั้งหมดนี้เป็นความรู้และประสบการณ์ที่ทรงคุณค่าอย่างสูงสุดต่อการทำงานรับใช้พระพุทธศาสนาของผู้เขียนตลอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ผลพลอยได้อย่างสำคัญของการไปวัดพระพิเรนทร์ คือ ทำให้ผู้เขียนได้พบปะคุ้นเคยกับพระดีอีก ๓ รูป คือ เจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ (อินศร จินดาปญโญ) หลวงพี่ถวัลย์ และพระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป (ซึ่งต่อไปผู้เขียนขออนุญาตเรียกว่า หลวงลุงตามที่คุณเคยมา) ทั้ง ๓ รูปนี้ถือได้ว่าเป็นอุปัฏฐากสำคัญของเจ้าประคุณสมเด็จพระ โดยเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ ช่วยดูแลด้านวิชาการและเอกสาร ส่วนหลวงพี่ถวัลย์และหลวงลุงดูแลด้านธุรการทั่วไปเป็นหลัก

ต่อมา เมื่อเจ้าประคุณสมเด็จพระ ออกจากวัดพระพิเรนทร์มาพำนักที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ศาลากลางสระ ลาลูกกา จังหวัดปทุมธานี ระยะเวลาหนึ่ง แล้วจึงไปพำนักถาวรที่วัดญาณเวศกวัน จังหวัดนครปฐม เจ้าคุณพระมงคลธีรคุณและหลวงลุงก็ได้ตามมาตลอด จึงรวมเป็นพระภิกษุ ๓ รูป เมื่ออยู่กันจำนวนน้อยเช่นนี้ บทบาทของหลวงลุงในการดูแลด้านธุรการทั่วไปก็ยิ่งเด่นชัด หลวงลุงจะเพียรดูทั้งความเรียบร้อยและความสะอาดของสถานที่รอบบริเวณที่พำนักทุกมุม พร้อมทั้งคอยเป็นด่านหน้าต้อนรับญาติโยมทั้งหลาย

ที่มานมัสการเจ้าประคุณสมเด็จฯ อย่างเรียบร้อยทั้งด้านอามิสปฏิสันถารและธรรมปฏิสันถาร เป็นที่ซาบซึ้งประทับใจของญาติโยมทั้งหลายในเมตตากรุณาและอัธยาศัยอันดีงามของหลวงลุงตามหลักสังคหวัตถุ ๔ อย่างครบถ้วน

🌸 หลักธรรมสำคัญที่หลวงลุงน้อมนำมาปฏิบัติจนเป็นปกติวิสัย

ผู้เขียนคุ้นเคยกับหลวงลุงเป็นเวลาร่วม ๒๐ ปี (ระยะหลังๆ ที่หลวงลุงอยู่วัดญาณเวศกวัน และตามเจ้าประคุณสมเด็จฯ ไปยังที่ต่างๆ ผู้เขียนก็พบท่านบ่อยๆ) ผู้เขียนมีความศรัทธาและชื่นชมในปฏิภาณและกิจวัตรประจำวันของท่านเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจสรุปได้ว่าหลวงลุงได้เพียรน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เต็มสติปัญญาและเต็มกำลังความสามารถของท่าน ซึ่งอาจสรุปหลักธรรมเหล่านั้นได้ ดังนี้

๑. หน้าที่ของพุทธบริษัททั้ง ๔ ตามพระพุทธปณิธาน ๔ ในมหาปริณิพพานสูตร ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงประสงค์ให้พุทธบริษัททั้ง ๔ มีคุณสมบัติครบถ้วนทุกบริษัทจึงจะทรงปริณิพพาน ได้แก่ ๑) ได้รับแนะนำ (ศึกษา) จนเป็นผู้รู้ธรรมกว้างขวาง ลึกซึ้ง (พหูสูต) ๒) ปฏิบัติธรรม โดยชอบตามธรรม ปฏิบัติธรรมหลักน้อยค่อยตามหลักใหญ่ ๓) เปิดเผยจำแนก กระจ่างให้เข้าใจได้ (เผยแผ่ธรรม) ๔) ช่มชู้ปรวิบาท (คำสอนที่คลาดเคลื่อนหรือวิปริตผิดเพี้ยนจากพระธรรมวินัย ทั้งที่เกิดจากลัทธิอื่น หรือชาวพุทธด้วยกันเอง) ให้เรียบร้อยได้โดยสหธรรม (ความสามัคคี) ของชาวพุทธ (คือ ป้องกันและแก้ไขภัยทั้งปวงที่เกิดกับพระพุทธศาสนา)

๒. พรหมวิหาร ๔ และสังคหวัตถุ ๔ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ชาวพุทธกำกับใจด้วยพรหมวิหาร ๔ (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และแสดงออกทางกายและวาจาด้วยสังคหวัตถุ ๔ (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา)

๓. พระสงฆ์ยอมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ตามหลักทศ ๖ ดังนี้ ๑) ห้ามปรามจากความชั่ว ๒) ให้ตั้งอยู่ในความดี ๓) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี ๔) ให้ได้ฟังในสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ๕) ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง ๖) บอกทางสวรรค์คือทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญให้

๔. กัลยาณมิตรธรรม ๗ (องค์คุณของกัลยาณมิตร) ได้แก่ ๑) ปิโย (น่ารัก) ๒) ครุ (น่าเคารพ) ๓) ภาวนีโย (น่าเจริญใจหรือน่ายกย่อง) ๔) วุตตา จ (รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ) ๕) วจนุขโม (อดทนต่อถ้อยคำ ทั้ง การซักถาม คำเสนอ และวิพากษ์วิจารณ์) ๖) คมกีรณจ ถถ กตตา (สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อนให้เข้าใจ) ๗) โน จฏจानะนิโยชเย (ไม่ชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย)

กัลยาณมิตรเป็นองค์ประกอบภายนอกที่สำคัญที่สุดในการทำให้คนมีการครองชีวิตที่ประเสริฐ และเจริญก้าวหน้าในอริยมรรคมีองค์ ๘ กัลยาณมิตรมีความหมายครอบคลุมกว้างมากตั้งแต่พระพุทธเจ้า พระอริยบุคคล พระภิกษุ พ่อแม่ ครูอาจารย์ ตลอดจนญาติพี่น้อง เพื่อน สี่อวมลชน และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี

เจ้าประคุณสมเด็จฯ ก่อตั้งและบริหารวัดญาณเวศกวันด้วยหลัก ๔ “นีย” และ ๔ “นา” ซึ่งหลวงลุงก็มีคุณูปการเป็นอย่างมากในการนี้

เจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้ให้หลักไว้ว่า วัดที่ดีต้องเป็นแหล่งที่กำกับพระเนรให้เจริญก้าวหน้าในพระธรรมวินัย และต้องเป็นแหล่งเผยแผ่ปัญญาและความสงบร่มเย็นแก่ชุมชนและประชาชนทั่วไป และเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์นี้ได้ วัดต้องมีหลัก ๔ “นีย” และ ๔ “นา”

“๔ นีย” ที่ช่วยให้เป็นวัดดี คือ

๑. รมนีย วัดน่ารื่นรมย์ด้วยธรรมชาติร่มรื่น
๒. ปสาทนีย พระมีความน่าเลื่อมใส
๓. สัมโมทนีย พระต้อนรับทักทายโยมที่เข้าวัดได้เป็นอย่างดี ชวนอุ่นใจ และมีสาระ
๔. สาราณีย พระตั้งอยู่ในสาราณียธรรม ๖ (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน)

“๔ นา” ที่ทำให้วัดเป็นหลักชัยของพระศาสนาได้ พระสามารถแสดงธรรมได้ตามแบบลีลาการสอนของพระพุทธเจ้า คือ

๑. สันทัสสนา แจ่มแจ้ง
๒. สมหาปนา จูงใจ
๓. สมุตเตชนา แก่ลวกกล้า
๔. สัมปัทสนา ร่าเริง

ในการก่อตั้งและบริหารวัดญาณเวศกวันให้เป็นไปตามหลักการและวิธีการข้างต้น เจ้าคุณพระมงคลธีรคุณและหลวงลุงได้มีคุณูปการและเป็นเรี่ยวแรงที่สำคัญอย่างมากในการช่วยเจ้าประคุณสมเด็จฯ ต่อมาเมื่อวัดมีพระภิกษุมากขึ้น พระภิกษุเหล่านั้นก็ได้ดำเนินการอย่างเข้มแข็งตามพระผู้ก่อตั้งทั้ง ๓ ท่าน จนปัจจุบัน วัดญาณเวศกวันก็ได้เป็นต้นแบบที่ดียิ่ง เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาปสาทะ และความปิติปราโมทย์อย่างยิ่งของชาวพุทธที่รับทราบโดยถ้วนหน้า

🌸 พระพุทธศาสนากำลังมีวิกฤติรอบด้าน ที่ร้ายแรงที่สุดคือประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนทั้งศาสนามากขึ้นทุกขณะ

เจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้ตระหนักถึงวิกฤติด้านต่างๆ ที่เกิดแก่พระพุทธศาสนาและชาวพุทธ ท่านได้หมั่นเขียนและบรรยายเตือนชาวพุทธถึงวิกฤติต่างๆ เหล่านี้ วิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุ และแนวทางในการป้องกันแก้ไข ต่อเนื่องตลอดมาเป็นเวลากว่า ๕๐ ปี ซึ่งอาจสรุปเป็นหัวข้อที่สำคัญได้ ดังนี้

๑. คนไทยและสังคมไทยมีวิสัยทัศน์และพฤติกรรมที่ “มองแคบ-คิดใกล้-ใฝ่ต่ำ” ต้องแก้ไขให้เป็น “มองกว้าง-คิดไกล-ใฝ่สูง”

๒. ภัยที่เกิดกับพระพุทธศาสนา มีทั้งภัยภายในที่เกิดจากชาวพุทธด้วยกันเอง และภัยภายนอกที่เกิดจากศาสนาและลัทธิอื่น แต่ภัยภายในร้ายแรงกว่า ชาวพุทธต้องเลิกลัทธินานาจารย์ที่ต่างก็ยึดมั่นแต่อาจารย์ของตน แล้วมารวมเป็นหนึ่งเดียวโดยยึดเอาพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าเป็นหลักสูงสุด

๓. ภัยภายในมีสองประเภท คือ พวกที่ทำพระธรรมวินัยให้วิปริต และพวกที่ทำวิปริตจากพระธรรมวินัย

๔. การอ่อนวอน รอลผลลบันดาลจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวฤทธิ์ ปาฏิหาริย์ เป็นการขัดกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง

๕. เชื้อเรื่องกรรมผิดว่า เกิดมาใช้กรรม ที่จริงพระพุทธเจ้าทรงสอนให้เกิดมาพัฒนากรรมให้ดียิ่งๆ ขึ้น จนเป็นพระอรหันต์ที่เป็นอิสระพ้นจากกรรม

๖. ชาวพุทธต้องแก้ไขความเข้าใจผิดในหลักธรรมสำคัญหลายข้อ เช่น ตัณหา-ฉันทะ สันโดษ-ไม่สันโดษ อุเบกขา อนัตตา นิพพาน ฯลฯ

๗. พระภิกษุจำนวนมากขาดความรู้ในพระธรรมและย่อหย่อนในพระวินัย และ อุบาสก อุบาสิกาขาดหลักชาวพุทธ

๘. วัดส่วนมากยังไม่ใช่แหล่งกำกับให้พระเถรเจริญก้าวหน้าในพระธรรมวินัย และยังไม่ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเผยแผ่ปัญญาและความสงบร่มเย็นแก่ชุมชนและประชาชนทั่วไป

๙. วัดและศาสนสถานต้องมีขนาดกะทัดรัดเพียงพอเหมาะแก่เป็นที่ประกอบศาสนกิจ การสร้างให้โอฬารหรูหราเชิดชูพระพุทธศาสนานั้นมีมากเกินไปแล้ว หากสร้างเช่นนั้นอีกจะเป็นศัตรูทำลายพระพุทธศาสนา เพราะมัวแต่ยุ่งวุ่นวายกับศาสนวัตถุที่เป็นแค่เปลือกนอก ไม่มีกำลังมาสนใจพระธรรมวินัยและพุทธบริษัทอันเป็นสาระแก่นแท้ของพระศาสนา

๑๐. องค์กรทางพระพุทธศาสนาทั้งฝ่ายพระภิกษุสงฆ์และฝ่ายฆราวาส จำนวน ไม่น้อย ที่บริหารแบบครอบครัวหรือพรรคพวกญาติมิตร ทำงานกันแบบอัตตาธิปไตย หรือโลกาธิปไตย ไม่ยึดหลักธรรมาธิปไตย ทำให้เป็นองค์กรที่ไม่มีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ

๑๑. ชาวพุทธยังขาดการประสานงานเครือข่ายที่ดี และขาดหน่วยปฏิบัติการที่จะ ก่อให้เกิดผลจริงในทางปฏิบัติ

๑๒. อารยธรรมโลกขณะนี้มีปัญหาหนักและกำลังตีบตัน พระพุทธศาสนามีคำตอบ และทางรอด แต่ชาวพุทธก็ขาดฉันทะ และวิริยะที่จริงจังและเข้มแข็งในการนำเสนอต่อ ชาวโลกอย่างสมสมัยและมีประสิทธิภาพ

อนึ่ง จากวิกฤติทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น ก็ได้ก่อผลเป็นวิกฤติที่คุกคามพระพุทธ ศาสนาอย่างร้ายแรงยิ่ง และกำลังทวีความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้นทุกขณะ คือ วิกฤติ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาและพระภิกษุสงฆ์ ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน จำนวนมาก เบื่อหน่ายเอือมระอาทั้งพระพุทธศาสนาและพระภิกษุสงฆ์ และทั้งพระพุทธ ศาสนามากยิ่งขึ้นทุกที

วิกฤติทั้งหมดเหล่านี้เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญที่กำลังทำลายพุทธบริษัททุกหมู่เหล่า ว่าถึงเวลาต้องร่วมกำลังกาย กำลังใจ กำลังปัญญา และกำลังความสามัคคี เร่งปรับปรุง แก้ไขและพัฒนากิจการทั้งปวงของพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง เข้มแข็ง และต่อเนื่อง ยิ่งยิน ก็จะสามารถพลิกหายนะจากวิกฤติให้เป็นวิวัฒน์ คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ แต่หากยังคงเฉยเมย ปล่อยปละละเลยด้วยความประมาทอยู่เช่นทุกวันนี้ วิกฤติก็จะ กลายเป็นวิบัติและวินาศ หมดหนทางแก้ไข เวลาไม่คอยท่าแล้ว พุทธบริษัททุกหมู่เหล่า ต้องร่วมกันเร่งตัดสินใจ แล้วรีบลงมือทำสิ่งที่ต้องทำ มิเช่นนั้น หายนะและวินาศก็จะมา ถึงพระพุทธศาสนาและชาวพุทธในอนาคตอันใกล้ที่เห็นได้

🌸 วิธีแก้ไขคือ ต้องชี้แนะและปลุกฝังให้ประชาชนเห็นและตระหนักในคุณค่าและประโยชน์ของพระพุทธศาสนา ปฏิปทาของหลวงลุงเป็นแบบอย่างที่ดี

วิธีที่ได้ผลในการแก้ไขวิกฤติการทิ้งพระพุทธศาสนา คือ ทุกภาคส่วนของสังคมต้องร่วมกันชี้แนะและปลุกฝังให้ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชน ให้เห็นคุณค่าและตระหนักในประโยชน์ของพระพุทธศาสนาที่จะมีต่อการดำเนินและการพัฒนาชีวิตของตนๆ ได้อย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม ปฏิบัติได้จริง และได้ผลเป็นประโยชน์สุข (อรรถะ) ทั้ง ๓ ชั้น คือ **ทิฏฐธัมมิกัตถะ** (ประโยชน์ปัจจุบัน) **สัมปรายิกัตถะ** (ประโยชน์ชั้นสูงขึ้นไปหรือในภพหน้า) และ**ปรมาตถะ** (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นความเป็นอิสระและปัญญา จึงไม่มีการบังคับทั้งศรัทธาและการประพฤติปฏิบัติ โดยพระพุทธศาสนาเน้นให้กัลยาณมิตร ต้องหมั่น แนะนำ ชี้แนะและปลุกฝังอบรม ให้ชาวพุทธทุกเพศวัยเห็นคุณค่าและประโยชน์ของพระพุทธศาสนาด้วยตัวของเขาเองอย่างเต็มใจ ซึ่งเป็นกระบวนการแห่งปัญญาที่ต้องใช้ความอดทนและความเพียรพยายามอย่างเหมาะสม ต่อเนื่อง และมีศิลปะของกัลยาณมิตร (กระบวนการวิธีเช่นนี้อาจเรียกว่าเป็น “**ธรรมวิจักขณ์ (Dhamma Appreciation)**” เทียบกับวิชาการทางโลกที่มีสอนวิชา “**ดนตรีวิจักขณ์ (Music Appreciation)**” และ “**ศิลปะวิจักขณ์ (Art appreciation)**”

ความนึกคิดและการดำเนินชีวิตของชาวไทยและชาวโลกในปัจจุบัน เป็นแบบวัตถุนิยมสุดโต่ง (ultra-materialism) และบริโภคนิยมสุดโต่ง (ultra-consumerism) อย่างที่ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า กามสุขัลลิกานุโยค คือการประกอบตนให้พัวพันหมกมุ่นอยู่ในกามสุข ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส การดำเนินชีวิตเช่นนี้จะเน้นการเสพสุขอย่างหมกมุ่น มัวเมา สนุกไปวันๆ ไม่มีสาระ คนเช่นนี้ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า โมฆบุรุษ (คนเปล่า ผู้พลาดจากประโยชน์สุขอันพึงได้) กระแสเช่นนี้เป็นไปทั่วโลกที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (globalization) และเป็นไปอย่างรุนแรงเข้มข้นด้วยการปลุกเร้าของสื่อสังคม (social media) ทางออนไลน์ ผ่านโทรศัพท์มือถือซึ่งสามารถทะลุทะลวงไปได้ทั้งโลกทั่วถึงทุกคน (anyone) ทุกเวลา (anytime) และทุกสถานที่ (anyplace) จนอาจเรียกได้ว่า คนทั่วทั้งโลกเป็นทาสของกระแสเช่นนี้ จริงอยู่ที่สื่อสังคมเหล่านี้มีทั้งส่วนที่ดี มีสาระซึ่งเราจัดเป็น กัลยาณมิตร (เพื่อนที่ดี) และส่วนที่ไร้สาระ ชักชวนไปในทางไม่ดี ซึ่งจัดเป็น ปาปมิตร (เพื่อนไม่ดี เพื่อนเลว) แต่คนส่วนข้างมากมักหลงไหลไปทางปาปมิตร

ในระยะนี้ที่กระแสปาปมิตรเป็นไปอย่างเข้มข้นรุนแรง การที่จะป้องกันแก้ไขชาวพุทธทุกหมู่เหล่าก็ต้องสามัคคีกันสร้างกัลยาณมิตรให้เข้มข้น จริ่งจังต่อเนื่อง จนแรงพอที่จะทวนกระแสปาปมิตรได้ แต่สภาพที่เป็นจริงอยู่ในปัจจุบัน ชาวพุทธก็ยิ่งสร้างกระแสกัลยาณมิตรอย่างเรื่อยเฉื่อย ไม่จริ่งจัง ไม่ต่อเนื่อง ไม่ได้สัดส่วน ที่จะสามารถไปคานาทวนกับกระแสปาปมิตรเลย

เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ได้เพียรเตือนสติในรูปของการเขียนและการบรรยาย และนำพาการสร้างกระแสกัลยาณมิตรในหมู่พุทธบริษัท อย่างจริ่งจังและต่อเนื่องมามากกว่า ๕๐ ปีแล้ว โดยฝ่ายพระภิกษุสามเณรก็ให้หมั่นศึกษาพระธรรมและปฏิบัติตามพระวินัยให้จริ่งจัง อย่างที่ท่านได้ทำอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลดียิ่ง ทั้งในช่วงเป็นอาจารย์และผู้บริหารของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในช่วงเป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ และในช่วงเป็นเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน

สำหรับในฝ่ายฆราวาส เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ก็ใช้เวลากว่า ๑๐ ปี สร้างหลักชาวพุทธ แล้วใช้เวลาอีกหลายปีร่วมพัฒนาหลักชาวพุทธนี้กับโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำหลายโรงเรียน จนได้เป็นหลักการ ๕ ข้อ และปฏิบัติกร ๓ หมวด รวม ๑๒ ข้อ เพื่อเป็นหลักในการดำเนินและพัฒนาชีวิตของฝ่ายฆราวาส

พระพุทธศาสนาพัฒนาคนด้วยไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา แล้ววัดผลด้วยภาวนา ๔ โดยแยกละเอียดข้อศีล เป็นกายภาวนาและศีลภาวนา ทั้ง ๔ ข้อได้แก่ ๑) กายภาวนา (การพัฒนากาย - physical development) คือการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เช่น การใช้ปัจจัย ๔ ด้วยปัญญา มุ่งที่คุณค่าแท้ ไม่ติดคุณค่าเทียม ๒) ศีลภาวนา (การพัฒนาศีล - moral หรือ social development) คือ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ได้แก่เพื่อนมนุษย์ ไปในแง่ไม่ทำอกุศล แล้วทำกาย วาจา ที่เป็นกุศล ๓) จิตตภาวนา (การพัฒนาจิตใจ - emotional หรือ psychological development) คือ การทำให้จิตใจเจริญขึ้นในคุณธรรม ให้มีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิตที่ดี ๔) ปัญญาภาวนา (การพัฒนาปัญญา - intellectual หรือ mental development) คือ การฝึกอบรมเจริญปัญญา โดยเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ได้นำเสนอตัวชี้วัด (indicator) ทั้ง ๔ ด้านอย่างละเอียดรวมทั้งสิ้น ๕๗ ข้อ ซึ่งนับได้ว่าเป็นนวัตกรรมระดับโลกในการพิจารณาและวัดการพัฒนาคน ตั้งแต่ระดับต้นไปจนบรรลุเป็นพระอรหันต์ อันเป็นคุณูปการที่เป็นรูปธรรมชัดเจนของพระพุทธศาสนาที่ช่วยเติมเต็มอารยธรรมของโลกที่ปัจจุบันเน้นแต่การพัฒนาทางวัตถุเป็นหลัก ให้เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม รอบด้าน ทั้งการพัฒนากายภาพ สังคม จิตใจ และปัญญา อันจะทำให้สามารถป้องกันและแก้ไขวิกฤติทั้งปวงของโลก ได้อย่างถึงขั้นต้นตอรากฐานและยั่งยืน

การที่ชาวพุทธจะสามารถพัฒนาตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมให้บรรลุระยะ ๓ ตามหลักของพระพุทธศาสนา ที่เจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ได้ชี้แจงและเสนอแนะทั้งหลักการ และวิธีการ ดังได้สรุปโดยย่อที่สุดข้างต้นนั้น ชาวพุทธต้องมีการรวมตัวจัดตั้งกันเป็นชุมชน กัลยาณมิตร ซึ่งผู้เขียนขออนุญาตเสนอชื่อในขั้นต้นนี้ว่า “ชมรมกัลยาณมิตร ชีวิตสุขุม มีปัญญาและความสุข” (Slow Smart and Happy Life Kalyanamit Club) ซึ่งชาวพุทธทุกหมู่เหล่าทั้งพระภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกาทุกเพศทุกวัยทุกอาชีพ ต้องเร่งชวนขยายก่อตั้ง ซึ่งอาจเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ใครพร้อมก็ก่อตั้งเลยทันที จะมีสมาชิกกี่คนก็ได้ ตั้งแต่ ๒ คนไปจนถึงหลายร้อยพันคนก็ได้ ตามความพร้อมและบริบทของตนและของชุมชนรอบตัว โดยยึดหลักธรรมที่สำคัญ ดังนี้ กำกับใจด้วยพรหมวิหาร ๔ และแสดงออกด้วย สังคหวัตถุ ๔ กัลยาณมิตรธรรม ๗ สาราณียธรรม ๖ (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี หลักการอยู่ร่วมกัน) ได้แก่

๑) เมตตาทายกรรม ๒) เมตตาวจีกรรม ๓) เมตตาโมกคิตา (ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน) ๔) สีสสามัญญตา (มีศีล และประพฤติตามกฎระเบียบเสมอกับสมาชิกของสังคม ไม่บกพร่อง) ๕) ทิฏฐิสามัญญตา (มีทิฏฐิ คือความเห็นตรงเสมอกับสมาชิกที่ดีของสังคม)

ชมรมกัลยาณมิตรนี้ต้องพยายามให้มีครอบคลุมครบถ้วนทุกมิติของชีวิตให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น เริ่มด้วยสมาชิกรับฟังปัญหาของกันและกัน ให้คำปรึกษา ชี้แนะ ทั้งด้านส่วนตัว การใช้ชีวิต ความรัก การงาน ความสัมพันธ์ทางสังคม ฯลฯ ตลอดจนจนมีการสงเคราะห์ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของและเงินทองเท่าที่จำเป็นและอยู่ในขอบข่ายที่สมาชิกจะมีความอบอุ่น มั่นใจ ในการพัฒนาตนเอง สังคม ตลอดจนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปตามลำดับ

หลักธรรมที่สำคัญยิ่งหมวดหนึ่งที่ทำให้สมาชิกมีความเจริญงอกงามในธรรม คือ วุฒิธรรม ๔ ได้แก่

๑. สัปปริสสังเสวะ เสวนากับสัตบุรุษ คบหาท่านผู้ทรงธรรมทรงปัญญาเป็นกัลยาณมิตร
๒. สัทธัมมัสสวนะ สดับสัทธรรม ใส่ใจเล่าเรียนฟังอ่านหาความรู้ให้ได้ธรรมที่แท้
๓. โยนิโสมนสิการ ทำในใจโดยแยบคาย รู้จักคิดพิจารณาหาเหตุผลโดยถูกวิธี
๔. ธัมมานุถัมมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติธรรมถูกหลัก ให้ธรรมย่อยคล้อยตามธรรมหลักใหญ่ สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของธรรมทั้งหลายที่สัมพันธ์กัน

ชาวไทยมีทุนทางสังคมคือ บุญอันสั่งสมไว้ดีแล้ว เรามีคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ทั้งพระไตรปิฎกและคัมภีร์ชั้นรองๆ ลงมา มีปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาทั้งพระภิกษุ และ อุบาสกอุบาสิกาหลายท่าน ได้สร้างผลงานทั้งงานเขียนและงานบรรยาย

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) เป็นปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาที่โดดเด่นและสำคัญยิ่ง ได้สร้างสรรค์ผลงานทางพระพุทธศาสนาต่อเนื่องกันเป็นเวลากว่า ๖๐ ปี เป็นหนังสือประมาณ ๕๐๐ เรื่อง และเป็นบันทึกเสียงบรรยายธรรมประมาณ ๖๐๐ ตอน ผลงานของท่านเป็นที่มั่นใจได้อย่างเต็มที่ว่า ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ใช้ภาษาที่ร่วมสมัย เข้าใจง่าย และแสดงอย่างชัดเจนทุกแง่มุม พร้อมทั้งประยุกต์พระธรรมวินัยมาอธิบาย วิชาการ และปรากฏการณ์ความเป็นไปของโลกในทุกด้าน ทั้งมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยมีนวัตกรรมอย่างเด่นชัด คือ การชี้จุดอ่อนจุดบกพร่องของทางโลก แล้วชี้ทางออก แนวทางการปรับปรุงแก้ไขโดยอาศัยหลักธรรมของพระพุทธศาสนา เป็นการเสริมต่อและเติมเต็มให้อารยธรรมของโลกและมวลมนุษยชาติ เจริญก้าวหน้า ตามอรรถะ ๓ ได้อย่างแท้จริงและยั่งยืน

ชาวโลก ชาวไทย และโดยเฉพาะสมาชิกของ ชมรมกัลยาณมิตร ชีวิตสุขุม มีปัญญา และความสุข จึงมีทุนทางบุญที่จะก้าวตามวุดฒิธรรมทั้ง ๔ ข้อ โดยอาศัยผลงานของ เจ้าประคุณสมเด็จพระเจ้า ได้อย่างสะดวกง่ายดายหลายทาง ทั้งทางหนังสือ สื่อสังคมออนไลน์ หลายช่องทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เว็บไซต์ www.watnyanaves.net หรือค้นคำว่า “วัดญาณเวศกวัน” ทางเว็บไซต์ google.com จะมีทั้งหนังสือและคำบรรยาย สามารถดาวน์โหลดได้โดยไม่สงวนลิขสิทธิ์ อีกทางหนึ่งคือ “พระเครื่อง (พระในเครื่องแสดงธรรม)” เป็นวิทยุขนาดเล็กๆ มีเสียงบรรยายของท่านเอง ๓๑๘ ตอน และเสียงอ่านหนังสือของท่านโดยลูกศิษย์ จำนวน ๘๕๘ ตอน มีที่สำคัญหลายเล่ม เช่น พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย, กรณีธรรมกาย ฯลฯ ทางวัดและผู้ศรัทธาทำแจกเป็นระยะ วิทยุนี้มีประโยชน์มาก เพราะการอัดไฟแต่ละครั้ง จะฟังต่อเนื่องได้เกือบ ๑๐ ชั่วโมง จะฟังเวลาทำงานบ้าน ขับรถ หรือพักผ่อน ก็ได้ และมีคู่มือให้กดหมายเลขหาตอนที่สนใจฟังได้ด้วย หากได้แจกไปยังทุกวัด ทุกสถานศึกษา หน่วยงานของรัฐและของเอกชน ก็จะเป็นผลดีอย่างยิ่งในการเผยแผ่ ธรรมะที่ถูกต้อง สึกซึ้ง และทันสมัยให้ไปสู่ประชาชนทั่วประเทศได้อย่างทั่วถึง ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีแก่ทุกฝ่ายในเวลาอันไม่นาน

ในระหว่างการพัฒนาตนตามไตรสิกขาด้วยหลักธรรมสำคัญต่างๆ ดังกล่าวแล้ว ย่อมจะมีอุปสรรคมาบ้างน้อยบ้างตลอดเวลา ดังคำเตือนสติที่โบราณท่านกล่าวว่า “มารไม่มีบารมีไม่เกิด” เจ้าประคุณสมเด็จฯ ก็ได้กล่าวให้กำลังใจลูกศิษย์เสมอๆ มีสาระว่า ถ้าโชคมาจะใช้โชคนั้นเพื่อประโยชน์แก่มวลชน หากเคราะห์มาจะใช้เคราะห์นั้นเป็นแบบฝึกหัดพัฒนาตน ปัญหาาก็มีโอกาที่เราจะใช้ปัญญาแก้ และ “ยิ่งยากยิ่งได้มาก ยิ่งร้ายยิ่งดี” เพราะเท่ากับเราได้ผ่านบททดสอบยากๆ ของสังสารวัฏ และเข้าใกล้มรรคผล นิพพาน ขึ้นทุกที และเจ้าประคุณสมเด็จฯ ได้ย้ำเสมอให้ชาวพุทธตระหนักและน้อมนำมาปฏิบัติในหลักธรรมหมวด **อุปัฏฐาตธรรม ๒** คือ ธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิบัติ เห็นคุณประจักษ์กับพระองค์เอง คือ ตลอดเวลาที่เป็นพระโพธิสัตว์ ได้ทรงอาศัยธรรม ๒ อย่างนี้ อย่างมั่นคงแน่วแน่จึงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณได้ คือ

- ๑) ความไม่สันโดษในกุศลธรรม ความไม่รู้จักอึดในการสร้างความดีทุกชนิด และ
- ๒) ความไม่ระย่อในการพากเพียร พยายามก้าวหน้าเรื่อยไม่ยอมหยุดหรือถอยหลังล้มแล้วก็ลุกอีกๆ

เมื่อชาวพุทธพัฒนาไปเรื่อยๆ เราก็จะพัฒนาความต้องการจากค้นหาให้มาเป็น ฉันทะ และสามารถพัฒนาระดับความสุข ไปตามลำดับ คือ ๑) สุขแบบแย่งกัน ๒) สุขแบบไปด้วยกัน หรือสุขแบบประสานกัน ๓) สุขแบบอิสระ สองอย่างแรกเป็น สามิสสุข (สุขอิงอามิส สุขจากวัตถุคือกามคุณ) สุขอย่างที่ ๓ เป็นนิรามิสสุข (สุขไม่อิงอามิส สุขปลอดโปร่งเพราะใจสงบหรือได้รู้แจ้งตามเป็นจริง) เมื่อพัฒนาไปเรื่อยๆ นิรามิสสุข ก็จะสูงขึ้นจนสามารถเข้าถึงนิพพาน อันเป็นบรมสุข (สุขอย่างยิ่ง) ซึ่งเป็นปรมัตถะ ประโยชน์อย่างสูงสุดในทางพระพุทธศาสนา เจ้าประคุณสมเด็จฯ จึงได้สรุปจบหนังสือ พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย ว่า “พระพุทธศาสนาจึงเป็นระบบพัฒนาความสุข และเป็น ศาสนาแห่งความสุข”

พระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญญาปทีโป หรือ หลวงลุงฉาย เป็นผู้มีบุญอันได้สั่งสมไว้ดีแล้ว นับตั้งแต่อุปสมบทจนมรณภาพเป็นเวลาร่วม ๔๐ ปี ได้ติดตามอุปัฏฐากเจ้าประคุณสมเด็จฯ มาโดยตลอด จึงได้ซึมซับและซาบซึ้งในพระธรรมที่ฟังจากท่าน และได้หมั่นพัฒนาตนตามหลักธรรมสำคัญๆ ดังกล่าวมาแล้ว จนมีปฏิบัติเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของทั้งพระเณรและญาติโยมที่ได้พบ หลวงลุงจะยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ จะต้อนรับทุกคนที่พบด้วยปฏิสันถารทั้งสอง คือ อามิสปฏิสันถาร การรับรองด้วยสิ่งของ เช่น จัดหาที่นั่ง

น้ำปานะ น้ำดื่ม และอาหารว่าง ให้ตามความเหมาะสม และธรรมปฏิบัติสังการ ต้อนรับ ด้วยธรรม ทักทายปราศรัย กล่าวแนะนำในทางธรรม ช่วยเหลือสงเคราะห์ ขจัดปัญหา ข้อติดขัด ทำกุศลกิจให้ลุล่วง ทำให้ผู้ที่ได้พบปะ มีความสุขใจ อุ่นใจ ทำให้วัดประกอบด้วย ๔ “นีย” และ ๔ “นา”

หลวงลุงมีวิริยะประกอบศาสนกิจทุกด้านไม่มีทอดอวย สมดังที่พระพุทธเจ้าทรง มีโอวาทว่า

“ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก”

ชีวิตและปฏิบัติของหลวงลุงเป็นประจักษ์พยานที่ยืนยันได้ถึงคุณค่าและประโยชน์ ของพระพุทธศาสนา พระภิกษุเช่นนี้เป็นที่พึงประสงค์ของวัดทุกวัด วัดนั้นคนจะไม่ทอด ทิ้งไม่เบียดเบียน ญาติโยมจะระลึกถึงด้วยความประทับใจและมาวัดบ่อยๆ

หลวงลุงจะอยู่ในใจของทุกคนที่ได้เคยรู้จัก พบปะพูดคุยอย่างยั่งยืนตลอดไป และ หากเราจะเล่าเรื่องของหลวงลุงให้อนุชนชาวพุทธได้รับทราบ ก็มั่นใจได้ว่าอนุชนเหล่านั้น จะซาบซึ้งประทับใจเช่นกัน เช่นนี้แล้วก็ถือได้ว่าชีวิตและปฏิบัติของหลวงลุงจะมี คุณูปการในการมีส่วนร่วมช่วยทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาได้สืบเนื่องต่อไป

พวกเราชาวพุทธผู้ใหญ่รุ่นปัจจุบัน ก็จะทำงานได้อีกไม่นาน ต้องส่งมอบพระพุทธ ศาสนาให้แก่คนรุ่นใหม่ ฉะนั้น เราต้องเพียรพยายามทุกอย่างในการแนะนำ ปลุกฝังให้ คนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าและประโยชน์ของพระพุทธศาสนาให้จงได้ เพื่อคนรุ่นใหม่ซึ่งเป็น อนาคตของมนุษยชาติจะได้รับช่วงภารกิจต่อไป ไม่ละเลยทอดทิ้ง เช่นนี้แล้ว พระพุทธ ศาสนาก็จะยังคงเอื้อประโยชน์และความสุขให้มวลมนุษย์ได้ยั่งยืนสืบไป

ชาวพุทธทุกคนต้องทำหน้าที่ของชาวพุทธตามพุทธปณิธาน ๔ อย่างเข้มแข็งจริงจัง และสืบเนื่องยั่งยืน ไม่ทำๆ หยุดๆ ไม่ทอดอวย เพราะเราทุกคน ก็มีเวลาเหลือน้อยลง ทุกทีแล้ว ต้องมีความตระหนักเตือนตนด้วยพระปัจฉิมพุทธโอวาทที่ทรงฝากชาวพุทธทุก คนไว้ว่า

“วยธมฺมา สงฺขารา อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ”

สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจง (ยังประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น) ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด ฯ

หลวงลุงฉาย

พินิตา อังจันทร์เพ็ญ

หลวงตาฉาย มีชื่อเป็นทางการว่า พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปณฺณปาทีโป) เป็นพระภิกษุชราอายุ ๙๒ ปี (พ.ศ. ๒๕๔๙) ก่อนที่จะมาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เคยเล่นลิเกต่างๆ ที่หน้าตาดี แต่กลับไม่ได้เล่นเป็นพระเอก เป็นผู้ร้าย หรือเป็นตัวตลกของคณะ ท่านเล่นเป็นตัวนาง ก็ไม่ใช่นางเอก แต่เป็นนางอิจฉา หรือภาษาลิเกเรียก “นางตอแหล”

ต่อมา เมื่อมีอายุย่างเข้าสู่วัยชรา ท่านตัดสินใจสละทางโลกก้าวเข้าสู่ร่มกาสาวพัสตร์ และอยู่เรื่อยมาจวบจนทุกวันนี้ ด้วยเหตุที่เป็นลิเกเก่า จึงเป็นพระเจ้าบทเจ้ากลอน ที่พิเศษอัศจรรย์ก็คือ มีความจำที่ดีเลิศ สามารถจำคำกลอนเก่าๆ จำพวกกลอนสอนใจ กลอนสุภาพิต กลอนตลกชวนหัว กลอนนิทาน คำโฆษณายุคเก่าๆ จำพวกกลอนสอนใจ กลอนเป็นทองให้ญาติโยมฟังอยู่เสมอ สร้างรอยยิ้มและเสียงหัวเราะแก่ผู้ได้ยินได้ฟัง ซึ่งก็ทำให้ได้ทั้งความรู้ คติธรรม และความขำขันไปด้วยพร้อมกัน

เมื่อยังหนุ่มกว่านี้ หลวงตาเคยเป็นครูสอนวิชานักธรรมตรี โท เอก ปรากฏว่านักเรียนของหลวงตาพากันสอบได้เป็นเปอร์เซ็นต์สูง บางครั้งสอบได้ยกชั้น ทำให้หลวงตามีเรื่องคุยได้อย่างภาคภูมิใจอีกเรื่องหนึ่ง

ท่านเจ้าคุณฯ เมตตาหลวงตามาก ไม่ว่าจะไปพำนักที่ใด ก็จะทำให้หลวงตาติดตามไปด้วย อาจเป็นเพราะว่าหลวงตาเป็นพระชรา ไม่ต้องมีภาระรับผิดชอบอะไรมาก ไม่ต้องสอนหนังสือแล้ว ไม่ต้องทำงานบริหารกิจกรรมต่างๆ ในวัด งานที่หลวงตาทำเป็นประจำเวลาอยู่วัด คือ แสดงธรรมและช่วยรับสังฆทานของญาติโยม

ระยะหลัง ท่านเจ้าคุณฯ มีปัญหาเกี่ยวกับสายตาและการใช้สายตามาก ไม่สามารถใช้สายตาอ่านหนังสือได้เหมือนเดิม หลวงตาจึงมีหน้าที่ใหม่ คือคอยไปอ่านหนังสือพิมพ์ถวายท่านเจ้าคุณฯ ฟังทุกวัน อย่างที่ได้เล่าไปบ้างแล้วในเรื่องที่ ๕๘

อดีตพระสังฆวิहारิกคนหนึ่ง ได้เล่าให้ฟังถึงเรื่องประเด็นน่าสนใจจากเรื่องหลวงตาอ่านหนังสือพิมพ์ ถวายท่านเจ้าคุณฯ ดังนี้

เนื่องจากหลวงตาเป็นพระชรา บางทีนั่งคุยกับญาติโยมอยู่ดีๆ ช่วงที่ฟังญาติโยมพูด ท่านอาจหลับผล็อยไปเลยก็มี บางครั้งนั่งร่วมทำสังฆกรรมกับหมู่สงฆ์ ท่านก็จะหลับ สัปปะหงก แต่ไม่มีใครรู้สึกไม่ดีในกรณีนี้ เพราะเห็นว่าท่านอายุมากแล้ว ยิ่งในระยะหลังๆ นี้ ก็มีอาการหลงลืมบ่อยครั้ง ท่านมักจะเป็นอย่างนี้เสมอๆ แม้ในเวลาอ่านหนังสือพิมพ์ถวายท่านเจ้าคุณฯ มีหลายครั้ง ที่อ่านๆ ไป แล้วรู้สึกเคลิ้ม หลง หรืออย่างไรไม่ทราบ อ่านตกหล่น หนักไปกว่านั้นก็คือ อ่านข้ามไปเป็นย่อหน้าบ้าง อ่านสลับคอลัมน์ แต่ทุกครั้งที่หลวงตาอ่านข้าม ท่านเจ้าคุณฯ ก็จะท้วงว่า “หลวงลุง (คำที่ท่านเจ้าคุณฯ เรียกหลวงตา) ครับ อ่านข้ามไปหรือเปล่า ความมันไม่ต่อเนื่อง”

หลวงตาได้ยินเสียงทักท้วงอย่างนั้น ก็จะตื่นขึ้นมา หรือหยุดทบทวน แล้วอ่านใหม่ให้ถูกต้องแสดงว่า ท่านเจ้าคุณฯ มีสมาธิในการฟังสูงมาก หลวงตาอ่านตก อ่านข้าม อ่านสับสน ท่านก็จับได้.

น้อมรำลึกถึงพระครูสังฆรักษ์ฉาย ปญฺญาปทีโป (ฉาย พงษ์พ่วง)

พระครูสังฆรักษ์ หรือ หลวงตาฉาย เป็นที่รู้จักในวงกว้างว่าเป็น ๑ ในพระ ๓ รูปแรกที่มาพำนัก ณ สำนักสงฆ์ญาณเวศกวัน ตำบลบางกระทีก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พร้อมกับ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) และ พระมงคลธีรคุณ (อินฺสฺร จินฺตาปญฺโญ) ก่อนจะตั้งเป็นวัดญาณเวศกวันในเวลาต่อมาเมื่อวันที่ ๑๙ พ.ค. ๒๕๓๗

ในส่วนตัวแล้ว ข้าพเจ้ามีโอกาสได้กราบหลวงตาฉายเรื่อยมาตั้งแต่ครั้งแรกที่มาที่สำนักสงฆ์ญาณเวศกวันตามคำแนะนำของคุณยายวาณี ล้ำซ่า ผู้เป็นห่วงข้าพเจ้าว่าจะขาดหลักใจในการดำเนินชีวิตหากเข้าไม่ถึงพระพุทธศาสนา นับเป็นบุญกุศลของข้าพเจ้าที่ได้รับความเมตตาจากสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พระเทพเวทีในเวลานั้น) ทำให้ข้าพเจ้าได้รับฟังคำสอนในหัวข้อ กายป่วย ใจไม่ป่วย ซึ่งข้าพเจ้ายึดถือและนำพานาวาชีวิตท่องผ่านเวทนาทางกายมาได้โดยตลอด

ข้าพเจ้ายังจำได้ดีถึงเรือนไทยหลังน้อยกลางทุ่งนาเขียวขจี อันเป็นจุดหมายปลายทางในการนำอาหารมาถวายเพล ณ สำนักสงฆ์ที่มีพระเพียง ๓ รูป ครั้งหนึ่งเมื่อมาถึง เกิดฝนตกหนักจนไม่สามารถลงจากรถได้ หลังจากรอจนใกล้เวลาเพลแล้ว แม่ครัวที่มาด้วยกันตัดสินใจง่วนนำอาหารไปถวายก่อน ลูกศิษย์เสียบบลั๊กหม้อหุงข้าว แล้วคิดว่าโยมคงติดฝนจนไม่สามารถนำอาหารมาถวายได้ เมื่อฝนซา จึงลงจากรถไปพึงธรรมจากท่านได้เสียงอัสนีบาตและสายฝนโหมกระหน่ำในวันนั้นยังอยู่ในความทรงจำ รวมทั้งความรู้สึกปิติที่ได้กราบพระผู้เปี่ยมเมตตาทั้ง ๓ รูป

ทุกปีข้าพเจ้าไปถวายสังฆทานที่วัดญาณเวศกวันในวันคล้ายวันเกิดและหลวงตาฉายเมตตามารับสังฆทาน ให้พรและสอนธรรมะ เป็นเช่นนี้ต่อเนื่องจนท่านชรภาพและไม่ได้ออกมาประกอบกิจแห่งสงฆ์ ครั้งใดที่ไปทำบุญก็ถามข่าวหลวงตาฉายและถวายอาหารบำรุง จนทราบข่าวว่าท่านมรณภาพเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

ดังที่ปรากฏในงานนิพนธ์ กว่าจะพบหลวงลุงฉาย แล้วพากันไปวัดญาณเวศก์ ว่า พระ ๓ รูปที่ได้ไปเริ่มวัดญาณเวศกวัน มีจุดร่วมเริ่มต้นที่วัดพระพิเรนทร์ สำหรับหลวงตาฉาย ก่อนบรรพชาท่านเป็นศิลปินที่มาพบปะกับศิลปินอื่นที่วัดพระพิเรนทร์เมื่อมีการก่อตั้ง “สมาคมสงเคราะห์สหายศิลปิน” ที่น่าสนใจคือ หลวงตาฉาย *‘มิใช่เป็นเพียงตัวละครในนาฏดนตรี แต่เป็นศิลปินเจ้าวาทะ หรือเป็นนักได้วาทะที่ตีวาทะ’*^๑ ท่านองนักพูดสลักฉากรที่ต้องใช้ปฏิภาณโต้กันเพื่อสร้างความสนุกสนานให้ผู้ชม นอกจากสังสรรค์กับศิลปินด้วยกันแล้ว ท่านยังได้สนทนากับพระสงฆ์ในวัดพระพิเรนทร์เป็นประจำ ต่อมาไม่นาน ได้หันมาสนใจทางธรรมมากขึ้น ที่สุด ถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ในวัย ๖๐ ปี ได้ขอบรรพชาอุปสมบทที่วัดพระพิเรนทร์

ความสามารถด้านวาทะที่แสดงออกถึงความคิดอันฉับไวและพลิกแพลงนั้นเป็นบุคลิกเฉพาะตัวก็ว่าได้ เมื่อศึกษาธรรม หลวงตาฉายจึงมักมีข้อสงสัยทางธรรม มีแง่มุมที่ต่างไป ความเฝื่อนธรรมนี้ทำให้หลวงตาฉายได้สนทนาธรรมกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์จันทโรจวงศ์ และติดตามมาที่วัดญาณเวศกวัน

ประวัติของหลวงตาฉายน่าสนใจศึกษาในประเด็นที่ท่านใช้ชีวิตทางโลกมาจนถึงวัย ๖๐ ปี จึงได้บรรพชา ทำให้คิดได้ว่าชีวิตของมนุษย์แต่ละคนมีเส้นทางที่ต่างไป บุญนำพาสูงสุดเมื่อมาถึงไต่ร่มกาสาวพัสตร์ สู่แสงสว่างแห่งธรรม ได้สั่งสมบุญ แผ่เมตตา และที่สุดแล้วอบรมธรรมให้บุคคลทั่วไปสู่นิพพาน

ข้าพเจ้าขอน้อมรำลึกในเมตตาธรรมของหลวงตาฉายและขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและบุญกุศล จริยาสัมมาปฏิบัติที่ท่านได้บำเพ็ญมาแล้ว เป็นพลวปัจจัยหนุนนำตามส่งให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติสัมปรายภพ ตามคติวิสัยด้วยเทอญ

ขอแสดงความไว้อาลัยด้วยความเคารพอย่างสูง

งามพรรณ เวชชาชีวะ

๒๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๖

๑. กว่าจะพบหลวงลุงฉาย แล้วพากันไปวัดญาณเวศก์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) หน้า ๑๖๐

ตามพระกัณฑ์เก้ากัณฑ์แก่ ไปเรียนธรรม

พบกันในต่างแดน

แสนภูมิใจที่ได้เป็นศิษย์

เป็นทิศของวัดญาณฯ

ท่านเป็นอาจารย์ตลอดไป

ผมนั้นเรียกได้ว่ามีความสนิทสนมคุ้นกับหลวงลุงฉายพอสมควร เมื่อหลวงลุงฉายจากไปแล้ว ทำให้ผมคิดและคิดถึงหลวงลุงอยู่เนืองๆ ตอนนี้มีโอกาสจึงอยากจะเล่าเรื่องของหลวงลุงฉายที่ทำให้ผมประทับใจอยู่หลายเรื่อง

พบกันในต่างแดน

เป็นเวลากว่า ๓๐ ปีมาแล้วที่ผมได้มีโอกาสพบหลวงลุงฉาย ซึ่งอยู่ในคณะของท่าน เจ้าคุณพระธรรมปิฎก (สมณศักดิ์ของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ในขณะนั้น) และท่านพระครูปลัดปิฎกวิวัฒน์ (สมณศักดิ์ของพระมงคลธีรคุณ (อินฺทร) ในขณะนั้น) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งสามท่านได้ร่วมทำศาสนกิจต่างๆ ซึ่งในครั้งนั้น เป็นครั้งแรกที่พระครูปลัดและหลวงลุงฉายได้เดินทางไปสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากคุณสมบัติดีดั่งพระไม่สามารภทำภารกิจที่จะดูแลพระทั้ง ๓ รูปนี้ได้ ญาติโยมในอเมริกาฝั่งตะวันตก จึงเลือกให้ผมเป็นผู้ดูแลแทนคุณสมยศ ผมเข้าใจว่าเป็นเพราะผมได้ไปช่วยสร้างวัด (ด้วยแรงงานและฝีมือช่างอันน้อยนิด) และสวดมนต์ทำบุญที่วัดทั้งสองแห่ง คือ วัดพุทธจักรมงคลรัตนาราม Escandido, CA และวัดเมตตาวนาราม Garden Grove, CA อยู่เนืองๆ

การเดินทางในครั้งนั้น ผมมีหน้าที่ตั้งแต่เช่ารถ ขับรถ plan การเดินทาง เป็น tour guide ดูแลความปลอดภัย เตรียมอาหาร ไวยาวัจกร ฯลฯ ใน trip นั้น เราได้เดินทางไปหลายรัฐ หลายเมือง และหลายวัด ในฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกา ผมได้เรียนรู้และมีความประทับใจพระทั้ง ๓ รูปนี้มาก แต่ผมขอเล่าเรื่องเกี่ยวกับหลวงลุงฉายเป็นหลักคือ

- เป็นพระก็ต้องมีปฏิสนธิ การเดินทางไกลในครั้งนั้น ไม่ว่าจะพักที่วัดไทยไหนๆ ก็มีการพบปะพูดคุยกับพระและญาติโยมมากมาย หลายๆ ครั้ง ก็อยู่จนตี ๔-๕ ทุ่มจนกลับก็มี ไม่ว่าจะเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทางเท่าไร หลวงลุงฉายก็ไม่เคยแสดงอาการเบื่อ เหนื่อยล้า หรือเพลียให้ญาติโยมเห็น และอยู่ช่วยท่านเจ้าคุณรับแขกตลอด แต่อาจจะมีการนั่งหลับบ้างนิดหน่อย

- เป็นพระก็ต้องกล้าหาญในจริยธรรมและโปรดสัตว์ตามควร ทั้งคณะได้ตั้งใจไปพักค้างคืนที่วัดไทยแห่งหนึ่ง ในรัฐ Arizona ซึ่งก่อนหน้านั้นไม่ถึงปี ได้มีการฆาตกรรมเกิดขึ้น

ในวัดนั้น คนร้ายได้ฆ่าพระ และโยมเกือบ ๑๐ คนหมดทั้งวัด ซึ่งเป็นคดีอื้อฉาวมากและเป็นคดีที่ซับซ้อน มีการจับแพะ จับผิดตัวหลายคน ทำให้คนไทยแถบนั้น มีความหวาดกลัวกันมากว่าจะเกิดเหตุการณ์ซ้ำรอยอีก ฆาตกรตัวจริงอาจจะยังไม่โดนจับ แต่พระทั้ง ๓ รูปก็ได้ไปให้กำลังใจแก่ญาติโยมและพระใหม่ที่จะไปประจำที่นั่น ทั้งสวดมนต์ เทศน์ให้พร ได้ถามสารทุกข์สุกดิบของคนไทย ผมจำได้ว่าเจ็บใจมากที่ไม่ได้พกปืนไปด้วย โดยตัดจรีตคิดว่าไปกับพระไม่ควรพกอาวุธปืนไปด้วย ก่อนนอนหลังจากได้เดินตรวจความปลอดภัยแล้ว ก็ยอมรับว่ากลัว เพราะมี Hunting Knife อยู่ด้ามเดียว แต่ก็คิดว่าขนาดพระแก่ (หลวงลุง) ยังไม่กลัว แล้วเราจะกลัวได้อย่างไร จำได้ว่านอนที่พื้นขวางหน้าประตูทางเข้าออก แต่สุดท้ายก็หลับไปด้วยความเพลีย

- เป็นพระก็ต้องศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา ท่านเจ้าคุณและพระครูปลัดนั้นจะมีคำถามเกี่ยวกับอเมริกามากมายและจด diary ตลอดทุกวัน ส่วนหลวงลุงฉายจะสนใจมองและถามแต่ในสถานที่ที่ตื่นตาตื่นใจกับเมืองใหญ่ๆ มีแสงสี ตึกสูงๆ สะพานยาวๆ ส่วนป้าเขา ทะเลทรายและมหาสมุทรนั้น หลวงลุงจะรู้สึกเฉยๆ หลวงลุงชอบที่จะหัดพูดภาษาอังกฤษกับผมอยู่เนืองๆ

- เป็นพระก็ต้องเป็นผู้เลี้ยงง่าย จำได้ว่ามีอยู่ครั้งหนึ่งที่ผมเตรียมอาหารถวายพระไม่ทัน จึงคิดเอาเองว่าพระไทยคงไม่ค่อยได้ฉันอาหารฝรั่ง น่าจะชอบ ลองดู และได้ประสบการณ์ใหม่ๆ ผมจึงถวายอาหารจำพวก Hamburger Fries และเครื่องเคียงของอาหารฝรั่ง ท่านเจ้าคุณและพระครูปลัดก็ฉันได้ แต่หลวงลุงฉายนั่งนิ่งไปพักใหญ่ แล้วก็ได้พยายามฉันโดยที่ท่านเจ้าคุณพูดให้กำลังใจว่า *อัดเข้าไป อัดเข้าไปจะได้ไม่หิว* ผมจึงรู้ว่าผมพลาดและหลังจากนั้นมา ผมไม่เคยถวายอาหารฝรั่งแก่พระไทยอีกเลย

- เป็นพระก็ต้องเกรงใจ รู้จักกาลเทศะ และให้ความสำคัญกับญาติโยมเสมอเหมือนกัน ผมจำได้ว่ามีญาติโยมทั้งไทยและฝรั่งมาคอยพบปะพูดคุย ถามปัญหาธรรมมากมาย อาจจะเป็นเพราะนานๆ จะได้พบพระชกที จะมีตั้งแต่ Professor ฝรั่ง หมอไทย นักธุรกิจ นักศึกษา จนกระทั่งชาวบ้านคนไทยที่มาสร้างชีวิตใหม่ โดยพระทั้ง ๓ รูปจะให้ความสำคัญกับทุกคน ส่วนหลวงลุงฉายนั้น ชาวบ้านธรรมดาจะรู้สึกชอบใจและชอบท่านเป็นพิเศษ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะท่านมีเวลาให้คนเข้าถึงง่าย พูดจาเป็นกันเองแถม และไม่จำเป็นต้องพูดเรื่องธรรมะยากๆ ก่อนที่เราจะจากกัน ท่านเจ้าคุณได้กล่าวอนุโมทนาไวว่าวัจระผมต่อหน้าคนหมู่มาก ท่านกล่าวได้ไพเราะที่สุด ท่านพระครูปลัดและหลวงลุงก็มากล่าวอนุโมทนาชอบใจ และได้ล่ำลាក់กันเสมือนจะจากกับญาติผู้ใหญ่ที่สนิท หลังจากนั้นผมก็ตัดสินใจกลับเมืองไทยดีกว่าอยู่ที่อเมริกา พ่อและแม่จะได้ดีใจ ผมก็จะได้ช่วยเหลือประเทศไทยบ้าง และที่สำคัญผมจะได้กลับมาบวชอยู่กับพระทั้ง ๓ รูปนี้อีก

🌸 แสนภูมิใจที่ได้เป็นศิษย์

หลังจากใช้ชีวิตในอเมริกาเกือบ ๑๓ ปี ผมก็กลับเมืองไทย ทำงานได้ ๓ ปีกว่า ก็คิดว่าถ้าไม่บวชตอนนี้ แล้วจะบวชตอนไหน ซึ่งก่อนบวช ผมก็ได้ไปเยี่ยมเยียนพระทั้ง ๓ รูปนี้แล้วที่วัดญาณเวศกวัน ตอนผมบวชที่วัดญาณเวศกวัน ยังไม่มีโบสถ์ จึงใช้โบสถ์ที่วัดพระพิเรนทร์ ขณะบวช ที่วัดญาณเวศกวันกำลังสร้างพระอุโบสถ รุ่นผมจึงได้ชื่อว่า รุ่นสร้างโบสถ์ และรุ่นหล่อพระประธาน ผมได้เรียนรู้จากการบวชมากมาย แต่ที่เรียนรู้จากหลวงลุงฉาย มีดังนี้

- หลวงลุงฉายได้สอนวิชาพระวินัย ซึ่งมีการถามตอบกันอย่างละเอียด และสนุกสนาน มากเป็นครั้งแรกที่รู้ว่าหลวงลุงนั้นจำหนังสือได้ทั้งเล่ม ว่าปากเปล่าได้ทุกประโยค ซึ่งผมไม่เคยพบไม่เคยเห็นมาก่อนในชีวิต ทำให้ผมแน่ใจว่าจากอดีตกาลจนถึงปัจจุบัน มีพระที่สามารถจำพระไตรปิฎก และว่าปากเปล่าได้จริง นับว่าเป็นพระที่มีความอุตสาหะพยายามสูงมาก

- หลวงลุงเป็นพระที่สำคัญมากองค์หนึ่งที่ทำให้วัดญาณเวศกวันมีความอบอุ่น คือทำให้ญาติโยมและพระมีความรักความสามัคคี เป็นสังคมที่มีความสุข เนื่องจากหลวงลุงได้ต้อนรับ พุดคุย รับสังฆทานกับญาติโยมเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเด็กหรือผู้ใหญ่ หลวงลุงจะพูดธรรมะ สอนธรรมะ ถวายสารทุกข์สุกดิบได้หมด ญาติโยมหลายคนจึงชอบมากคุยกับหลวงลุงมาก ในขณะที่ให้เวลากับท่านเจ้าคุณและพระครูปลัดได้ทำงานหนังสือธรรมะอย่างเต็มที่

- เมื่อแรกพบกันใหม่ๆ หลวงลุงฉายถามผมว่า บ้านที่เมืองไทยอยู่ที่ไหน ผมก็ตอบว่า อยู่ที่วัดตะเคียน (วัดมหาพฤฒาราม) ท่านนั่งไปพักหนึ่ง แล้วบอกว่า อาตมาตอนเป็นเด็กก็อยู่ที่วัดนั้นเหมือนกัน คือว่าเป็นเด็กวัดตะเคียน เมื่อผมบวชเวลาพักผ่อนจากเรื่องเรียน ผมก็จะมานั่งคุยกับหลวงลุง เมื่อครั้งในอดีต หลวงลุงได้เล่าเรื่องตอนเป็นเด็กวัดมากมายซึ่งผมมองเห็นภาพชัด เพราะบ้านผมอยู่ติดกับวัด ท่านผู้เขียนหลายคนคงเล่าไว้มากแล้ว ผมขอเล่าสัก ๒ เรื่องแล้วกัน คือ เมื่อท่านล้อเด็กวัดที่ชอบแกล้งว่าเป็นมอญ มีเคียว ๓ เล่ม มีเข็ม ๓ อันซึ่งแปลว่าไว้ใจไม่ได้ จนท่านเจ้าอาวาสพระธรรมธราจารย์ ได้ยินจึงลงโทษเอา แต่เมื่อมีโอกาสเหมาะ เด็กชายฉายก็ได้ตะสุนขตัวโปรดของท่าน ตกกระไดไปชะบ่อยๆ

ทุกครั้งที่หลวงลุงเล่า ผมจะขำหัวเราะทุกครั้ง จนกระทั่งบัดนี้เมื่อนึกถึงวีรกรรมของเด็กชายฉายต่างๆ ผมก็จะอดหัวเราะไม่ได้

หลวงลุงเคยเล่าว่าเมื่อตอนเป็นเด็กวัดได้เห็นพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ซึ่งอยู่บ้านติดกับบ้านผมในซอยทางเข้าโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒารามทางด้านหลัง ท่านรำคาญเสียงเด็กนักเรียนหญิงที่มาวิ่งเล่นหน้าบ้านท่าน ท่านจึงทรงเหลาไม้หรือปั้งดินเป็นรูปเพศชายไว้ที่ประตูหน้าบ้าน ทำให้เด็กผู้หญิงก้มหน้าเดินผ่านโดยไม่พูดเล่นเสียงดังอีกเลย

สิ่งเล็กๆ ที่แสดงว่ารัก หลวงลุงได้ให้ความรัก ความกรุณาจากสิ่งของเล็กๆ แต่ผมสามารถสัมผัสความรู้สึกของหลวงลุงที่มีต่อผมได้ เมื่อหลวงลุงเห็นผมใส่รองเท้าแตะเก่าๆ ในเย็นวันหนึ่งก่อนจะเดินออกกำลังด้วยกัน หลวงลุงจะจูงผมไปที่กุฏิท่านเดี๋ยวนั้น แล้วให้ผมเลือกคู่ใหม่ทันที ผมจะปฏิเสธอย่างไรท่านก็ไม่ยอม ผมจึงยอมท่าน

มีอยู่วันหนึ่ง ผมนั่งอ่านหนังสือธรรมะอยู่ที่กุฏิที่เขาสำโรงดงยาง อยู่ๆ หลวงลุงก็ได้แบกหีบลังไม้มาให้ผม บอกว่าให้ผมเลือกเอาพระเครื่องที่อยู่ในนั้น จะกึ่งองค์ก็ได้ตามชอบใจ ผมงงมากและไม่เอาเลยซ้กองค์เดียว เพราะมีเยอะมากอยู่แล้ว ตอนหลังได้ทราบว่ามีลูกศิษย์คนโปรดของท่านมากกระซิบบอกท่านว่า ผมก็ชอบเก็บสะสมพระเครื่องเหมือนกัน อย่างนี้ถ้าไม่เรียกว่ารักจะได้อย่างไร

ครั้งหนึ่ง ผมได้นั่งคุยกับหลวงลุงที่กุฏิท่าน แล้วผมได้ปรารภว่า รัตประคตเอวของผมนั้นแข็ง เพราะทำมาจาก plastic และเชือก nylon บางครั้งทำให้ผมเจ็บและรำคาญที่เอว ท่านนั้นแหละท่านได้รับไปเอารัตประคตที่ทำจากไหมมาให้ผมทันที แล้ววันหลังก็หามาให้ผมอีก เข้าใจว่าญาติโยมคงมาถวายท่านเจ้าคุณสมเด็จฯ หลวงพ่อสมเด็จฯ สละให้หลวงลุง แล้วหลวงลุงก็มาให้ผมต่ออีกที อย่างนี้คงต้องเรียกว่า ส่งต่อความรักเห็นจะได้ ผมยังเก็บรัตประคตนี้ไว้ทั้งสองเส้น

🌸 เป็นกิตของวัดญาณฯ

หลวงลุงฉายพรพร้อมกับท่านเจ้าคุณสมเด็จฯ และท่านเจ้าคุณมงคลนั้น เป็นบุคคลสำคัญต่อชีวิตของผมมาก พูดได้ว่า บวชก็บวชให้ เรียนธรรมะก็สอนให้ สึกเป็นตีกก็ทำให้ งานศพพ่อผม งานศพแม่ผม ท่านก็มางานเพื่อปลอบโยน แม้กระทั่งทำบุญตอนแต่งงานที่วัดญาณเวศกวัน ท่านทั้งสามก็มาสวดให้พรและสอนธรรมะในการครองเรือนให้อีก อย่างนี้กล่าวได้ว่าท่านทั้งสามเป็นผู้มีพระคุณต่อผมและครอบครัวอย่างสูง วันที่ผมสึกผมตั้งใจว่าจะรับทำงานสร้างชีวิต เกษียณแล้วผมก็จะมาอยู่ดูแลท่าน ซึ่งผมก็ทำได้จริงๆ

ผมได้แวะเวียนไปที่วัดในเสาร์เป็นประจำ บางครั้งกินอนค่างที่วัด ตอนเย็นก็ได้เดินออกกำลังกายกับหลวงลุงเป็นประจำ ไม่ว่าที่วัดหรือที่เขาสำโรงดงยาง หลวงลุงเป็นพระที่แข็งแรงมาก เดินไม่แพ้คนหนุ่มเลย ชอบที่จะทำงานหนัก

เมื่อท่านชรามากแล้ว ท่านนอนติดเตียง ผมก็ได้ไปเยี่ยมท่านอยู่บ่อยครั้ง ทำให้เห็นว่าร่างกายของหลวงลุงนั้น ไม่คงที่ ไม่คงทน และไม่คงตัว จริงๆ เรียกได้ว่าหลวงลุงฉายแสดงธรรมให้ผมดูอีก เมื่อหลวงลุงจากไป ทางวัดก็ได้เก็บร่างท่านไว้ในห้องชั้นล่างของโบสถ์ ซึ่งผมก็ไปหาท่านทุกครั้งทีไปวัด นึกถึงท่านในวันเก่าๆ เรื่องเก่าๆ เสมอมา ในวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๖ ผมก็จะไปร่วมงานฌาปนกิจของท่านอีก ซึ่งผมรู้แน่ว่าถึงร่างกายของท่านจะไม่มีอยู่แล้ว แต่คุณงามความดีและคุณสมบัตินี้ของท่านจะไม่หายไป ผมจึงขอรวบรวมการปฏิบัติธรรมของท่านให้ชาววัดญาณเวศกวันได้ระลึกถึง และปฏิบัติตามดังนี้

ท่านเป็นอาจารย์ตลอดไป เพราะท่าน

- เป็นพระที่มีปฏิสันถารกับญาติโยม
- มีความกล้าหาญในจริยธรรม
- ท่านช่วยสร้างวัด สร้างโบสถ์
- ทำความสะอาดวัดเสมอมา
- ดำเนินชีวิตพระอย่างเรียบง่ายเหมือนพระเถรวาทแท้
- มีไหวพริบปฏิภาณสูง
- ศึกษาเล่าเรียนธรรม - บวชแล้วต้องเรียน
- มีความเมตตา กรุณาสูง
- สร้างความสามัคคีให้กับพระและญาติโยม
- ร่วมทำกิจของสงฆ์ เช่น สวดมนต์ (ท่านขัด สักเคะ ชุมนุมเทวดาได้เพราะมาก) ฟังปาติโมกข์ บวชพระใหม่ เสมอมา
- และท่านก็ได้สอนธรรมะทั้งพูดและการดำเนินชีวิตของท่านให้แก่หลายๆ คนที่พบท่าน ฯลฯ

ผมรู้ว่าหลวงลุงฉายจะไม่มีทางหายไปจากวัดญาณเวศกวัน ถ้าคุณสมบัตินี้และธรรมะของท่านยังอยู่ เป็นตัวอย่างให้แก่พระและญาติโยมรุ่นหลังๆ ได้ปฏิบัติตามสืบต่อไป

ดัม ธีรามโร

ปลื้มใจทุกครั้งที่คิดถึงพระครูหลวงตา

อดีตพระกนฺตวโร

🌸 เมื่อเริ่มรู้จักหลวงตา

บวชเป็นพระก่อนเข้าพรรษาเมื่อปี ๒๕๓๙ พบหลวงตาท่านอายุราว ๘๒ ปี ตามที่ท่านเล่า ท่านบวชเมื่ออายุได้ ๖๐ ปี ปีนั้นน่าเป็นพรรษาที่ ๒๒ ของท่าน หลวงตาเป็นพระรูปงาม รูปหน้าเรียวยาวแบบรูปไข่ จมูกโด่งเป็นสัน ตาเป็นประกาย รอยยิ้มเปี่ยมเมตตา ทุกครั้งที่พบท่านดูมีความสุขเสมอ มีเรื่องเล่าชวนหัวให้ฟังทุกวัน เวลาคนงานวัดไปกราบพบท่านที่กุฏิ จะรู้ได้เพราะมีเสียงหัวเราะดังออกมาเป็นระยะจนได้ยินชัดเจน และแม้พรรษาจะมาก ก็มีสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์เกินวัย

กุฏิที่ท่านพักอาศัยเป็นกุฏิเก่าหลังแรกของวัด ยกชั้นสูง ข้างล่างเป็นโถงโถ่ง ท่านเดินขึ้นลงบันไดวันละนับสิบรอบ พื้นกุฏิท่านเป็นไม้ ท่านกวาดถูจนพื้นไม้เงาวับ ไม่มีเศษฝุ่นที่ต้องคอยระวังคือทุกครั้งที่ท่านกวาด ท่านกวาดเศษฝุ่นออกจากชั้น ๒ ที่ท่านพัก ขณะที่เดินผ่าน ต้องคอยระวังว่าเศษเหล่านั้นจะปลิวหล่นลงตัว กุฏิท่านอยู่ตรงกลางระหว่างหอดฉันและกุฏิรวม รอบกุฏิที่ปูกระเบื้อง มีโต๊ะใหญ่ตั้งอยู่ มีตั้งให้พระนั่งรับสังฆทานได้ ท่านก็เช็ดถูจนสะอาด กวาดใบไม้ที่ร่วงจากหมู่ต้นมะฮอกกานี ประดู่ ประยงค์ แก้ว มากองไว้ที่ลานดินใต้ต้นไม้ใหญ่

🌸 เปลี่ยนคำเรียกหาจากหลวงตา เป็น “พระครูหลวงตา”

อยู่กับหลวงตามาเป็นปี เรียกท่านว่า หลวงตา จนติดปาก วันหนึ่งบนโต๊ะฉันอาหารระหว่างฉันเพล จำไม่ได้แน่ชัดว่ามีใครพูดเล่นกับหลวงตา จนหลวงตาส่งเสียงดังขึ้นมาว่า ตัวท่านก็เป็นพระครูนะ ไม่ใช่แค่พระอายุมากอย่างพระหลวงตาตามวัดชนบท เลยเอะใจ ถูกคิดได้ว่าจริงตามที่หลวงตาบอก เพราะท่านเป็นพระฐานานุกรมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) แต่ไม่แน่ใจว่าสมัยที่ท่านดำรงสมณศักดิ์เป็นพระราชาวรมุณีหรือพระเทพเวที ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจึงเปลี่ยนคำเรียกหาท่านว่า “พระครูหลวงตา”

🌸 อายุเป็นเพียงตัวเลข

หลวงตาชอบฉันภัตตาหารออกรสหวาน ถ้าถวายลูกอม ท่านจะชอบลูกอมน้ำตาล ปีกที่ห่อกระดาษสีต่างๆ ขนาดเท่าปลายนิ้วก้อย แม้อายุจะเกิน ๘๐ หลวงตายังเจริญอาหาร ฉันอาหารได้มากเมื่อเทียบกับวัย

พระครูหลวงตามีสุภาพอนามัยที่แข็งแรงเกินวัย นอกจากรักษาความสะอาด ชักไตรจีวรเอง รักษาความสะอาดยิ่งตามที่เล่าข้างต้น หลักฐานยืนยันคือ ท่านแทบไม่เคย อาพาธต้องไปพบแพทย์แต่อย่างไร จำได้ครั้งหนึ่ง ท่านประสบอุบัติเหตุ เดินตกสะพานที่ เชื่อมระหว่างเขตศฤงคารกับเขตสังฆาวาส สมัยนั้นยังไม่มีราวกันตก เป็นสะพานเปลือย มีเพียงขอบคอนกรีตสูงสักคืบกันไว้ ๒ ฝั่ง วันนั้นท่านพระครูหลวงตาเดินหลับตาข้าม สะพานตามปกติที่ท่านทำประจำ แต่ครั้งนี้ท่านพลาดเดินตกลงกระโดง เมื่อคนวัดช่วยกัน นำท่านขึ้นจากน้ำ ท่านไม่ได้แสดงอาการเจ็บปวดแต่อย่างไร ทางวัดส่งท่านไปเข้า โรงพยาบาลธนบุรี ๒ แถวพุทธมณฑลสาย ๒ ท่านนอนพักอยู่ไม่กี่คืน คนที่เฝ้าบอกท่าน ไม่เคยบ่นหรือแสดงอาการว่าเจ็บปวดออกมา เมื่อคณะสงฆ์ไปเยี่ยมท่านช่วงค่ำหลัง ทำวัตร ทุกครั้งท่านก็หัวเราะยิ้มแยมแจ่มใส ซึ่งต้องไม่ลืมว่าท่านอายุเกิน ๘๐ มาหลายปี แล้ว นอกจากเหตุการณ์อุบัติเหตุในครั้งนี้ ช่วงเวลา ๖ ปีที่อยู่ด้วยกัน ท่านไม่เคยเจ็บป่วย ขนาดเข้าโรงพยาบาลอีกเลย คาดว่าที่ท่านแข็งแรงได้เช่นนี้ เพราะท่านยังออก กำลังกายมาแต่หนุ่ม ครั้นอยู่ในวิภลิกะ บางครั้งไปหาท่านที่กุฎิ ท่านสรองน้ำเสริจ ยังไม่สวมอังสะ จะเห็นท่านมีกล้ามเนื้อออก แขนอย่างคนออกกำลังกาย ท่านเล่าเองว่า ท่านยกดรัมเบลตั้งแต่หนุ่ม แม้อายุมาก รูปร่างยังแลดูดี น้ำหนักค่อนข้างจะคงที่

หากได้พักอยู่ที่วัดญาณเวศกวัน ยามเย็นจะได้เดินตามสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ครั้งยังดำรงสมณศักดิ์ พระธรรมปิฎกและพระครูหลวงตา รอบบริเวณวัด สมัยนั้นวัดมีที่ดินเพียง ๑๑ ไร่เศษ รูปที่ดินยาวคล้ายเส้นก๋วยเตี๋ยวน้ำแคบ วัดจากกำแพง วัดด้านที่ติดกับชาวบ้าน จะกว้างถึงแค่หอสมุด ส่วนที่ดินที่สร้างโบสถ์ทั้งผืน เป็นที่นาที่ยาว ขนานที่วัด จรดถนนหน้าวัด ยามเย็นที่คณะพระออกเดิน จะเดินไปจากหน้าวัดอ้อมไปที่นา ด้านข้าง ไปตามถนน ระยะทางไปกลับสัก ๒ กิโลเมตร

หากขึ้นไปพักที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ยามเย็นคณะพระจะพากันเดินบริเวณ รอบๆ บางเย็นก็เดินไปยอดเขา แม้พระครูหลวงตาจะเกิน ๘๐ ท่านยังเดินขึ้นเขาได้เอง โดยไม่ต้องพยุง หรือใช้อุปกรณ์อื่นช่วยแต่ประการใด หรือถ้าเดินลงเขาไปเยี่ยมบ้านชาว บ้านเช่นกัน

ด้วยออกกำลังกายจากกิจวัตรที่ตัวเองเป็นประจำ และการเดินออกกำลังกายยาม เย็นอย่างสม่ำเสมอ อาจเป็นอีกปัจจัยที่ช่วยเสริมให้ท่านมีพลานามัยที่สมบูรณ์

🌸 พระครูหลวงตา พระผู้เปี่ยมด้วยเมตตา

ท่านพระครูหลวงตาเป็นพระที่มีเมตตาสูง แม้ทางวัดจัดเก็บเครื่องสังฆทานไว้ในห้องกลางในกุฏิท่านที่มี ๓ ห้อง หากพระหรือคนวัดขาดสิ่งใด ก็ไปขอเบิกจากท่าน ท่านเมตตาให้ของใช้เสมอ ส่วนปัจจัยที่มีญาติโยมมาถวายให้ ท่านแจกเป็นทุนการศึกษาให้แก่ลูกหลานของคนวัด โดยเฉพาะคนงานที่อยู่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ท่านอุปการะจนเรียนจบปวช. ปวส.

หากผู้ใดมาทำบุญถวายสังฆทาน จะได้ฟังธรรมจากท่านเสมอ บางครั้งพบท่านสนทนาธรรมกับญาติโยมตั้งแต่หลังเพลจนถึงเย็นค่ำ ด้วยความที่วัดญาณเวศกวันในขณะนั้นมีพระจำนวนน้อย นอกพรรษาจะมีพระประจำ ๔ รูป ท่านพระครูหลวงตาจะมีหน้าที่หลักคือรับสังฆทาน และสนทนาธรรมกับคณะญาติโยมทั่วไป จนกลายเป็นสัญลักษณ์หนึ่งของวัดญาณเวศกวัน

ในช่วงพรรษา พระนวกะที่มาบวช ท่านก็รับเป็นพระอาจารย์สอนวิชาศาสนพิธีหรือพระวินัย ตามแต่ที่สมเด็จฯ จะมอบหมาย ท่านให้ความใส่ใจกับพระผู้น้อยทุกรุ่นเพียงบางครั้งด้วยความที่อายุมาก ท่านจึงหลับไปในระหว่างสอน ระยะเวลาเมื่อมีพระจำพรรษามากขึ้น กอปรกับท่านมีอายุมากขึ้นด้วย ท่านก็ได้พักงานสอนลง

🌸 ความจำเนือวัย

พระครูหลวงตามีความจำเป็นเลิศ มีพระที่วัดพระพิเรนทร์ วัดเก่าที่ท่านเคยจำพรรษาเล่าให้ฟังว่า ท่านสอบได้นักธรรมเอก ๒ ครั้ง ท่านสามารถท่องนอโกวาทได้ทั้งเล่ม หากเป็นเยาวชน อาจไม่เป็นเรื่องแปลก แต่ต้องไม่ลืมว่าท่านบวชมาเมื่ออายุ ๖๐ ปีแล้ว และแม้จะล่วงเกิน ๘๐ ปี ท่านก็ยังจำนอโกวาทได้อย่างแม่นยำ

ด้วยความจำที่เยี่ยมและท่านเคยอยู่วิกลิเก ท่านจะมีสำนวนที่มักพูดบนโต๊ะฉันให้ฟังอยู่เนืองๆ พอยกเป็นตัวอย่าง

- อ่านตัวออก บอกตัวได้ ใช้ตัวเป็น เห็นตัวชัด
- ทำบุญร่วมชาติ ตักบาตรร่วมขัน เด็ดดอกไม้ร่วมกัน
- อย่างอนตื่นสาย อย่างายทำกิน อย่างหมีเงินน้อย อย่างคอยวาสนา

มีบทกลอนบทหนึ่งที่ท่านท่องให้ฟัง แล้วคิดว่าใช้เป็นคติสอนใจได้ดี คือ

อันรามลักษมณ์ยักษ์ลิงจริงแน่หรือ ที่แท้คือหัวโขนเขาโยนใส่

พอจบบทหมดเรื่องถอดเครื่องไป เป็นเช่นใดก็เป็นเช่นอย่างเดิม

พระครูหลวงตามีเชื่อมอัญ ท่านเล่าให้ฟังว่า ตาท่านจะโกรธมาก ถ้าพูดว่า “เคียว เจ็ดเล่ม เข็มเจ็ดอัน” (มาค้นเจอว่ามาจากบทพระนิพนธ์ราชาธิวาส แปลคล้ายกับสำนวนไทย “คิดในช่องอในกระดุก”) ที่กล่าวถึงเพียงเพื่อให้รู้ว่า นี่เป็นสำนวนมอญที่ได้เรียนรู้จากพระครูหลวงตา

🌸 พระผู้ใฝ่รู้ เสียงดังฟังไพเราะ

แม้อายุจะมากแล้ว แต่พระครูหลวงตายังติดตามข่าวสารตลอดเวลา ว่างจากงานประจำ ท่านจะเปิดวิทยุฟังข่าว และอ่านหนังสือพิมพ์วันละหลายฉบับ

ในช่วงปีแรกที่เพิ่งพบท่าน ท่านจะไปอ่านหนังสือพิมพ์ให้สมเด็จฯ ฟังเป็นประจำ ในช่วงบ่ายแก่ๆ (อาจจะเป็นกุศโลบายของสมเด็จฯ ที่ให้พระครูหลวงตาได้อ่านหนังสือออกเสียง) เสียงท่านจะดัง ฟังชัดเจน ลอยจากกุฏิของสมเด็จฯ แม้อายุท่านจะมากแต่ยังมีพลัง ดังฟังชัดเจน เป็นเสียงของพระชราที่ชวนฟัง

หากใครได้ยินท่านสวดบทชุมนุมเทวดาในช่วงทำวัตร จะรู้ว่าท่านสวดได้ไพเราะ ทั้งเสียงเอื้อน การทอดเสียงยาว การผ่อนลมหายใจ น่าเสียดายที่ไม่มีพระรับถ่ายทอดการสวดบทชุมนุมเทวดาจากท่านต่อมา

ขอถือโอกาสนี้ กราบลาท่านพระครูหลวงตาอีกครั้ง ด้วยความอาลัยเคารพรักชีวิตช่วงหกปี ไม่นับว่ายาว เพราะผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็ว และไม่นับว่าสั้น เพราะได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างสูงกับชีวิตตัวเอง จากเรื่องราวต่างๆ ที่ได้รับฟังจากพระครูหลวงตา ทั้งเรื่องบ้านเมืองในสมัยอดีต จนถึงเรื่องราวในวงการพระศาสนา ทั้งยังคำสอนสิ่งที่ท่านมักพูดให้ฟังเสมอ ชีวิตนี้ภูมิใจและดีใจที่ได้มาพบพระครูหลวงตา

อดีตพระกนตวโร

๒๙ ตุลาคม ๒๕๖๖

หลวงตาผู้เปี่ยมด้วยเมตตา

“หลวงตา” ที่ญาติโยมเดิมนั้น เรียกกันในวัดญาณเวศกวัน เป็นรัตตัญญูผู้รู้ราตรีกาลมานาน หลวงตาได้มาพำนัก ณ วัดญาณเวศกวัน ที่มีหลวงพ่อดมดีเจ้าพระพุทธรูปโฆษิตาจารย์ (ปยุตโต) เป็นเจ้าอาวาส และมีท่านเจ้าคุณพระมงคลธีรคุณ เป็นรองเจ้าอาวาส นับแต่เริ่มตั้งวัดในปี ๒๕๓๒ เป็นต้นมา จนกระทั่งหลวงตาถึงแก่มรณกาลเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๕๗ เป็นปีที่หลวงตามีอายุครบ ๑๐๐ ปี ฎีกาหลวงตาชื่อเรือนไม้หลังเก่าที่คุณหญิงกระจ่างศรี รักตะกนิษฐ ถวายให้วัดเมื่อแรกตั้งวัด หลวงตาพำนักอยู่ที่กุฏิไม้หลังนี้ตลอดเวลา จนกระทั่งอาพาธหนักก่อนมรณะ ๒ ปี ได้ย้ายไปอยู่กุฏิชั้นล่างของกุฏิชุด เพื่อความสะดวกในการดูแลพยาบาล

จากความทรงจำของพวกเรา หลวงตาใจดีมีเมตตาต่อพวกเรา ครั้งหนึ่งในช่วงปี ๒๕๔๒ คณะได้ทำการคัดคำสอนในธรรมนิพนธ์ของหลวงพ่อดมดีฯ โดยแยกเป็นหมวดๆ เช่น หมวดพุทธศาสตร์ เป็นต้น และใช้ชื่อว่า **“ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก”** มีครั้งหนึ่งพวกเราขออนุญาตหลวงตาอาศัยได้ฤกษ์นั่งทำงาน เวลาทำงานเราจะต้องแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีเสียงพูดคุยกันตลอดเวลา บางครั้งก็มีเสียงดัง เมื่อหลวงตาเดินลงมาจากกุฏิ เรากลับเรียนถามว่า **“เสียงพวกเรารบกวนหลวงตาไหม?”** ท่านตอบว่า **“ไม่รบกวน อนุญาตให้นั่งทำงานต่อไป”** บางครั้งหลวงตามองเห็นพวกเรานั่งทำงานแล้วเดินขึ้นกุฏิไป แล้วเดินลงมานำน้ำเย็นมาแจกคณะทำงานดื่ม เพื่อคลายความร้อนในฤดูร้อนช่วงที่ทำงานเสมอ

สิ่งหนึ่งที่ยังจำได้ไม่ลืมเลย คือ ในเทปบันทึกเสียงคำสอนของหลวงพ่อดมเต็ฯ ม้วนหนึ่ง ที่นำมาฟังเมื่อกว่า ๒๐ ปีมาแล้ว ในเทปม้วนนั้นหลวงพ่อดมเต็ฯ สอนเรื่องหลักไตรลักษณ์ “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา” เมื่อท่านสอนแล้ว ท่านเปิดโอกาสให้พระภิกษุที่เข้าฟังได้ซักถาม มีพระภิกษุถามปัญหาหลายรูป หนึ่งในนั้นคือหลวงตา เทปในตอนที่หลวงตาตั้งคำถามๆ หลวงพ่อดมเต็ฯ คือถามว่า “หลักอนิจจังที่ว่าทุกสิ่งไม่เที่ยงย่อมแปรเปลี่ยนไปไม่คงที่ เปรียบเทียบได้กับแม่น้ำที่สายน้ำไหลตลอดเวลา ย่อมไม่มีสายของน้ำที่หยุดนิ่งอยู่เลย ได้หรือไม่ครับ?” หลวงพ่อดมเต็ฯ ได้กรุณาตอบคำถามนี้ของหลวงตาจนเป็นที่เข้าใจ ผู้ฟังเทปม้วนนี้ก็พอเข้าใจ และคิดว่า คำถามของหลวงตานี้สำคัญมาก เป็นคำถามที่ทำให้เข้าใจหลัก “อนิจจัง” ได้ง่ายยิ่งขึ้น เมื่อนำมาเทียบกับสายของแม่น้ำตามคำถามของหลวงตา ที่ย่อมไหลเรื่อยไม่มีจุดนิ่งที่เสถียรเลย จากคำถามนี้และเมื่อได้ฟังคำอธิบายของหลวงพ่อดมเต็ฯ แล้วนำมาทบทวนเพื่อครุ่นคิดพิจารณา ก็จะทำให้ความเข้าใจในหลักว่าด้วย “อนิจจัง” เพิ่มขึ้น ทำให้คลายหายสงสัย

ขอกราบขอบพระคุณหลวงตาที่ได้ตั้งคำถามเชิงอุปมาข้างต้น จนได้คำตอบจากคำอธิบายของหลวงพ่อดมเต็ฯ ให้เป็นที่กระจ่างในเวลานั้น ถือได้ว่าเป็นคุณูปการต่อการเสริมความรู้ทางธรรม ให้กับผู้ที่ได้มีโอกาสรับฟังเทปคำสอนของหลวงพ่อดมเต็ฯ ม้วนนั้นเป็นอย่างยิ่ง

กลุ่มอุปัฏฐาธรรม

พรจากหลวงตา

ขออำนาจ อวยพระพร
ให้โยมดาวรวัชณะนัง
ให้แสนจะสนุก เป็นสุขขัง
ให้โยมมั่งคั่ง ทั้งโภค
ทั้งเงิน ทั้งทอง ให้กองไหล
จะนึกสิ่งใด สมปรารถนา
จงรอยโคควาย ไร่นา
จงรอยช้างม้าและข้าไท
ให้เป็นเจ้าสัวตัวตัวนัง
ให้ลื้อมั่งคั่ง รวยโรงสี
อั้งม้อจุ้น จงพูนมี
จงเป็นเศรษฐีเมืองไทย.

*สแกนเพื่อฟังเสียงหลวงตา

เจ้าเพ็ญกุลลลิตาเทพพรภรณ์ (ตาย บัญญาปกติ)
ในวันธรรมสวนะ ณ วัดพุทธนิมิตตาราม | 5 กรกฎาคม 2561

เจ้าเพ็ญกุลลลิตาเทพพรภรณ์ (ตาย บัญญาปกติ)
ในวันธรรมสวนะ ณ วัดพุทธนิมิตตาราม | 5 กรกฎาคม 2561

เจ้าเพ็ญกุลลลิตาเทพพรภรณ์ (ตาย บัญญาปกติ)
ในวันธรรมสวนะ ณ วัดพุทธนิมิตตาราม | 5 กรกฎาคม 2561

เจ้าเพ็ญกุลลลิตาเทพพรภรณ์ (ตาย บัญญาปกติ)
ในวันธรรมสวนะ ณ วัดพุทธนิมิตตาราม | 5 กรกฎาคม 2561

เจ้าเพ็ญกุลลลิตาเทพพรภรณ์ (ตาย บัญญาปกติ)
ในวันธรรมสวนะ ณ วัดพุทธนิมิตตาราม | 5 กรกฎาคม 2561

เจ้าเพ็ญกุลลลิตาเทพพรภรณ์ (ตาย บัญญาปกติ)
ในวันธรรมสวนะ ณ วัดพุทธนิมิตตาราม | 5 กรกฎาคม 2561

เจ้าเพ็ญกุลลลิตาเทพพรภรณ์ (ตาย บัญญาปกติ)
ในวันธรรมสวนะ ณ วัดพุทธนิมิตตาราม | 5 กรกฎาคม 2561

เจ้าเพ็ญกุลลลิตาเทพพรภรณ์ (ตาย บัญญาปกติ)
ในวันธรรมสวนะ ณ วัดพุทธนิมิตตาราม | 5 กรกฎาคม 2561

งานทำบุญอุทิศแด่พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญานันทโก) ปีที่ ๙
พุทธศักราช ๒๕๖๖ | Songyuanodan

งานทำบุญอุทิศแด่พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญานันทโก) ปีที่ ๙
พุทธศักราช ๒๕๖๖ | Songyuanodan

งานทำบุญอุทิศแด่พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญานันทโก) ปีที่ ๙
พุทธศักราช ๒๕๖๖ | Songyuanodan

งานทำบุญอุทิศแด่พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญานันทโก) ปีที่ ๙
พุทธศักราช ๒๕๖๖ | Songyuanodan

งานทำบุญอุทิศแด่พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญานันทโก) ปีที่ ๙
พุทธศักราช ๒๕๖๖ | Songyuanodan

งานทำบุญอุทิศแด่พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญานันทโก) ปีที่ ๙
พุทธศักราช ๒๕๖๖ | Songyuanodan

งานทำบุญอุทิศแด่พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญานันทโก) ปีที่ ๙
พุทธศักราช ๒๕๖๖ | Songyuanodan

งานทำบุญอุทิศแด่พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญฺญานันทโก) ปีที่ ๙
พุทธศักราช ๒๕๖๖ | Songyuanodan

สารบัญภาพ

- หน้า ๐ พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปณฺญาปทีโป, พงษ์พ่วง) - หลวงลุงฉาย
- หน้า ๗ พระเทพเวที (ปยุตฺโต) ได้รับถวายปริญญาคุษฎีบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จัดพิธีที่อุโบสถวัดพระพิเรนทร์ กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ในภาพมีพระเทพเวที หลวงลุงฉาย ส.ณ.พินิต ฤทธิธรรม พระมหาอินศร ดวงคิด และคุณสุรทัต ศุภศรี ไวยาวัจกร-ศิษย์ช่วยดูแลปฏิบัติพระสงฆ์
- หน้า ๘ หลวงลุงฉาย ยืนรับความหนาวเย็นที่ไนนิताल (Nainital) ประเทศอินเดีย
- หน้า ๑๕ พระครูสังฆรักษ์ ฉาย ในวันตักบาตรเทโวฯ ที่วัดญาณเวศกวัน มีคุณณรงค์ ช่วงประยูร เป็นลูกศิษย์ช่วยถ่ายของออกจากบาตร
- หน้า ๑๘ พระเทพเวที นำพระครูปลัดอินศร และหลวงลุงฉาย เจริญจิตตภาวนา หลังทำวัตรเช้า ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม
- หน้า ๒๑ หลวงลุงฉายทำงานขนดิน ข้ามคลองในวัดญาณเวศกวัน
- หน้า ๒๒ พระธรรมปิฎก พระครูปลัดปิฎกวัฒน์ พระครูสังฆรักษ์ ฉาย เดินทางไปประเทศ สหรัฐอเมริกา เข้าชม Nature Center
- หน้า ๒๖ พระครูฐิติ เมธงฺกูโร พระครูปลัดฯ พระเทพเวที พระครูปลัดทวี ดร. วัดเจ้ามูล พระครูสังฆรักษ์ฉาย ที่หน้าถ้ำอชันตา ประเทศอินเดีย
- หน้า ๒๗ นพ.สง่า นิลวรางกูร หลวงลุงฉาย และคุณหมอสุเอ็ด ที่ประเทศอินเดีย
- หน้า ๓๑ หลวงลุงฉาย กับพระครูปลัดฯ เข้าไปเยี่ยมวัดไทย ในสหรัฐอเมริกา
- หน้า ๓๒ หน้าหอฉัน วัดญาณเวศกวัน พระธรรมปิฎก พระครูปลัดปิฎกวัฒน์ หลวงลุงฉาย พระอาสโภ และพระบุญรอด
- หน้า ๓๖ หลวงลุงฉาย กับสามเณร รับถวายสังฆทานใต้กุฎีปฐุมเวศก์
- หน้า ๔๓ พระนวกะทำสามมีกิจกรรมก่อนลาสิกขา ที่กุฎีปฐุมเวศก์
- หน้า ๔๔ ที่พักสงฆ์ชั่วคราว อำเภอลำสนธิ จังหวัดฉะเชิงเทรา ทดลองพำนักระหว่างพิจารณาตัดสินใจ รับถวายที่ดินสร้างวัด
- หน้า ๕๐ พระเทพเวที พระครูปลัดอินศร และพระครูสังฆรักษ์ ฉาย ทำวัตร-สวดมนต์ บนกุฎีปฐุมเวศก์ ณ สำนักสงฆ์ใหม่ ก่อนเป็นวัดญาณเวศกวัน
- หน้า ๕๑ การก่อสร้างกุฎีปฐุมเวศก์ ใกล้จะแล้วเสร็จ
- หน้า ๕๕ หลวงลุงฉาย บินยอเขาสำโรง-ดงยาง จังหวัดฉะเชิงเทรา
- หน้า ๕๘ หลวงลุงฉาย ชัดบหุมนุ่มเทวดา ก่อนเจริญพระพุทธมนต์ สำหรับพิธีลาสิกขาของ พระใหม่ ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม
- หน้า ๕๙ พระเทพเวที พระครูปลัดอินศร หลวงลุงฉาย พระมหาเจริญ พระอาสโภ และพระบุญรอด ในพิธีลาสิกขาของพระใหม่ ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม

- หน้า ๖๒ พระธรรมปิฎก แสดงธรรม ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม
- หน้า ๖๓ คณะญาติโยมชาวนครปฐมไปเยี่ยมพระสงฆ์ ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม หลวงลุง ฉาย ให้การปฏิสังขรณ์ กรรฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๗
- หน้า ๖๗ พระ ร.ต.วิทยา บุญมาก หลวงลุง ฉาย พระครูปลัดอินศร พระบุญรอด สุปสนโน ที่ สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม ปี พ.ศ. ๒๕๓๖
- หน้า ๗๐ พระธรรมปิฎก หลวงลุง ฉาย ลุงสว่าง คุณประยูร ด.ช.หนุ่ม อาจารย์วชิรา และคุณ นารี บনยออดเขาสำโรง-ดงยาง ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม
- หน้า ๗๒ หลวงลุง ฉาย พิธีสามัคคีกรรม ในวันอธิษฐานเข้าพรรษา ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม
- หน้า ๗๓ คุณประยูร ประคองหลวงลุง ฉาย ขณะเดินลงเขา ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม
- หน้า ๗๔ หลวงลุง ฉาย ได้กุฎิปฐมเวศก์ วัดญาณเวศกวัน
- หน้า ๘๓ หลวงลุง ฉาย ในวัดญาณเวศกวัน
- หน้า ๘๖ พระราชวรมุนี หลวงลุง ฉาย พระมหาอินศร ฉันทิตตาทหารเพล ที่พักสงฆ์ชั่วคราว ทดลองพำนัก ที่อำเภอวังน้อย จังหวัดอยุธยา
- หน้า ๙๐ พระราชวรมุนี พระมหาอินศร พระฉาย ณ สถานพำนักสงฆ์ศาลากลางสระ เพื่อฟื้นฟู สุขภาพ (ชั่วคราว) คลองสอง จังหวัดปทุมธานี
- หน้า ๙๖ หลวงลุง ฉาย ที่หอญาณเวศก์ธรรมสมุจย์ วัดญาณเวศกวัน
- หน้า ๑๐๒ หลวงลุง ฉาย ในอุโบสถวัดญาณเวศกวัน
- หน้า ๑๐๗ หลวงลุง ฉาย ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม
- หน้า ๑๐๘ พระเทพเวที พระครูสังฆรักษ์ ฉาย พระครูปลัดอินศร ณ มุมหนึ่งบนเกาะสีชัง จังหวัด ชลบุรี เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๓๕ ในวันลอยอังคารของคุณสายใจ หลิมสุนทร
- หน้า ๑๐๙ พระวัดญาณเวศกวัน ๓ รูปแรก ออกบิณฑบาต ที่ถนนพุทธมณฑลสาย ข โดยมี คุณบุญเจ็ด หลิมสุนทร และครอบครัว มารอใส่บาตร
- หน้า ๑๑๕ พระภิกษุวัดญาณเวศกวัน ที่บันไดศาลา วัดญาณเวศกวัน
- หน้า ๑๒๒ หลวงลุง ฉาย ที่น้ำตกไนแองกาลา ประเทศสหรัฐอเมริกา - แคนาดา
- หน้า ๑๒๓ หลวงลุง ฉาย สนทนากับอุบาสกชาวอินเดีย ที่ประเทศอินเดีย
- หน้า ๑๒๔ หลวงลุง ฉาย ที่โบราณสถานแห่งหนึ่ง ในประเทศอินเดีย
- หน้า ๑๔๐ หลวงลุง ฉาย ที่พุทธคยา ประเทศอินเดีย
- หน้า ๑๔๒ ภาพบรรยายกาศงานบำเพ็ญกุศลปีที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๖๒ อุทิศ พระครูสังฆรักษ์ ฉาย
- หน้า ๑๔๓ ภาพบรรยายกาศงานบำเพ็ญกุศลปีที่ ๙ พ.ศ. ๒๕๖๖ อุทิศ พระครูสังฆรักษ์ ฉาย

วัดญาณเวศกวัน ๒๕ ปี เมื่อยังมีหลวงลุงฉาย

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๖ จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม
อนุสรณ์สรโรณาปนกาล พระครูสังฆรักษ์ (ฉาย ปญญาปทีโป, พงษ์พวง)
ประกอบพิธีที่วัดญาณเวศกวัน
ฉาปนกิจ ณ ฉาปนสถานวัดนครชื่นชุ่ม อ.สามพราน จ.นครปฐม
วันอาทิตย์ที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๖๖

จัดพิมพ์โดย วัดญาณเวศกวัน ต.บางกระทีก อ.สามพราน จ.นครปฐม

ที่ปรึกษา

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ปยุตฺโต) เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน
พระมงคลธีรคุณ (อินศร จินตปาณโณ) รองเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน

บรรณาธิการ พระครูประคุณสรกิจ (การุณย์ กุศลนนโท)
ผู้ช่วยบรรณาธิการ พระครูวินัยธร (ชัยยศ พุทธิวิโร)

กองบรรณาธิการ

พระครูธรรมรัต (ธัญชัย เตชปญโณ)
พระครูเมธีกร (ปณต คุณวฑฺฒ)
พระครูวรวงส์ (วีรภัทร ธิรณาโณ)
พระครูสังฆวิจารณ์ (พงศธรณ์ เกตุภาโณ)
พุทธบริษัทวัดญาณเวศกวัน

แบบปก พระครูวินัยธร (ชัยยศ พุทธิวิโร)

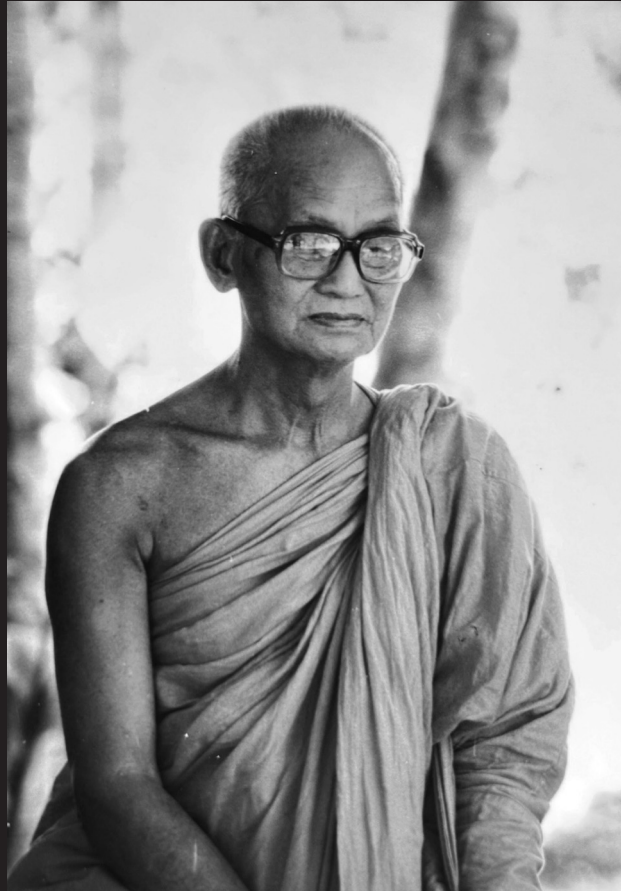
จัดรูปเล่ม อวิรุทธ์ ดวงใจ

พิมพ์ที่ บริษัท สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด

๕๔/๔ หมู่ ๑๐ ถนนดลิ่งชัน-สุพรรณบุรี

ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๔๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๐๓ ๘๒๕๗-๘

ตะวันฉายแสงเข้า พอรุ่ง
ตกเที่ยงตะวันหนุน แดดกล้า
ตะวันบ่ายแรงกรุ่น ไร้อ่อน
พลบผ่านตะวันลับ คับแสงสิ้นเงา.